

Yayıma Hazırlayanlar:
Onur Bilge Kula - Şükrü Durmuş

ORMANCILIK POLİTİKALARI VE ORMAN KÖYLÜLERİNİN DURUMU

TÜRKİYE'DE ORMANCILIK POLİTİKALARININ
TOPLUMSAL YANSIMALARI, ORMAN KÖYLÜLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ÇALIŞTAYI

Yayıma Hazırlayanlar
Onur Bilge Kula - Őukrü Durmuş

ORMANCILIK POLİTİKALARI
VE ORMAN KÖYLÜLERİNİN
DURUMU

29-30 Aralık 2016
Bodrum/MUĞLA

Ankara 2017

Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları: 7

Yayıma Hazırlayanlar :

Prof. Dr. Onur Bilge Kula - Şükrü Durmuş

**ORMANCILIK POLİTİKALARI
VE ORMAN KÖYLÜLERİNİN DURUMU**

ISBN 978-605-8596-87-0

1. Baskı: Ankara, Ekim 2017

Kapak Fotoğrafı: Mahmut Turgut

Kapak Düzeni: Serhat Turan

Baskı ve Cilt: Başkent Klişe Matbaacılık

Bayındır 30/E Kızılay - ANKARA

Tel: 0.312 431 54 90

Sertifika No: 19371

CHP Bilim, Yönetim, Kültür Platformu Başkanlığı

Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları

Adres: Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi, Anadolu Bulvarı No: 12, Söğütözü / Ankara

Tel: + 90 (312) 207 40 00

Faks: + 90 (312) 207 40 39

Yayıma Hazırlayanlar
Onur Bilge Kula - Şükrü Durmuş

ORMANCILIK POLİTİKALARI
VE ORMAN KÖYLÜLERİNİN
DURUMU

29-30 Aralık 2016
Bodrum/MUĞLA

Sunuş

Dünyada yaşanan tüm toplumsal dönüşümler gibi, orman toplum ilişkilerinde de önemli değişiklikler gerçekleşmektedir. Ormanlar artık küresel iklim değişiminin önemli etmenlerinden biridir. Yaşanan doğal felaketlerin önemli bir kısmında ormansızlaşmanın etkisi var. Bu nedenle ormanların korunması için ciddi önlemler alınması gerekiyor. Ormanları korumaya yasaların yetmeyeceği, ancak bilinçli bir toplumla bu korumanın sağlanabileceği bilinmektedir.

Türkiye’de orman, mera vb. doğal kaynaklara zarar verecek çalışmalara son yıllarda “yatırım” adı altında izin verilmesi, doğal varlıklarımızın geleceğini tehdit etmektedir. Ne yazık ki, korumadan çok kullanmaya-tüketmeye odaklı bir siyasi iktidar, Türkiye’yi yönetmektedir. Bu iktidarın uygulamaları kırsal alanda yaşayanların ormanla bağıını gün geçtikçe koparıırken, kentte yaşayanların, ormanla sağlıklı bağlar kurmasını da engelliyor.

Ormanlar ve ormancılıkla ilgili sorunların çözümü ve hem kırsal, hem de kentsel toplulukların ormanla ilişkilerini güçlendirmek amacıyla düzenlediğimiz **“TÜRKİYE’DE ORMANCILIK POLİTİKALARININ TOPLUMSAL YANSIMALARI - ORMAN KÖYLÜLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ÇALIŞTAYI”**nda bilimcileri, sivil toplum örgütlerini ve farklı toplum kesimlerini bir araya getirmeye özen gösterdik. Bu çalıştay için Cumhuriyet Halk Partisi ile Tarım Orman-İş Sendikası’nın birlikte yürüttüğü üç aylık bir hazırlık aşaması geçirdik. Hazırlık aşamasında son derece demokratik ve eleştirel bir tartışma süreci yaşadık. Bir siyasal parti ile bir emek örgütünün bu birlikteliği ve oluşturulan verimli çalışma tarzı tüm tarafları hoşnut etmiştir. Bundan dolayı, bundan sonraki çalışmalarımızda da aynı yöntemi geliştirmeye çalışacağız.

Bu çalıştaya katkı yapan başta bilimciler olmak üzere, tüm katılımcılara teşekkür ediyoruz. Çalıştay boyunca yapılan tespit ve alınan kararların takipçisi olacağımızı bildiriyoruz.

İÇİNDEKİLER

Sunuş5

Açılış Konuşmaları

Kemal Kılıçdaroğlu

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı 11

Şükrü Durmuş

Tarım Orman-İş Genel Başkanı 19

Prof. Dr. Onur Bilge Kula

CHP Bilim, Yönetim, Kültür Platformu Başkanı..... 23

Doç. Dr. Okan Gaytancıoğlu

Edirne Milletvekili. Tarım, Orman, Köyişleri Komisyon Üyesi 27

Osman Gürün

Muğla Büyükşehir Belediye Başkanı..... 31

Mehmet Kocadon

Bodrum Belediye Başkanı 35

Panel Sunumları

Türkiye’de Politika, Toplum ve Ormancılık41

Prof. Dr. Erdoğan Atmış – Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

Türkiye’de Ormancılığın Yapısı ve Sosyal Hayata Yansımaları... 69

Prof. Dr. Kenan Ok – İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi

Dünyada ve Türkiye’de Ormansızlaşma 153

Prof. Dr. Doğanay Tolunay – İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi

Ormancılık Sektöründeki Kadrolaşma

Personel Politikaları ve Orman Köylülerinin İstihdamı 193

Dr. Mehmet Ali Başaran – Tarım Orman İş Sendikası

Çalıştay Sonuç Bildirisi 201

Çalıştay Gruplarına Katılanların Listesi..... 213

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Kemal Kılıçdaroğlu

CHP Genel Başkanı

Değerli bilimciler, değerli milletvekili arkadaşlarımız, belediye başkanlarımız, sevgili vatandaşlarım, bugün burada Türkiye'nin çok temel bir sorununa, ormancılık ve orman köylülerinin sorunlarına nasıl çözüm üretebiliriz diye toplandık.

Siyasetin Sorunlara Yaklaşımı, Bir Uygarlık Göstergesidir

Türkiye'de çoğunlukla bir soruna veya olaya şöyle bakıyoruz. Bir sorun ya da olay olur bir yerde; birisi çıkar kendisine göre bir çözüm bulur. Çözümü siyasi otoriteye aktarır ve siyasi otorite de o çözümü doğru kabul eder. Olayın ayrıntılarına, derinliklerine inmez. Gerçekten sorun böyle çözülür mü, yoksa bu çözüm yolu başka sorunlar yaratır mı, yaratmaz mı bunları pek düşünmez.

Siyasetimiz ne yazık ki, Türk siyaseti sorunlara derinlikli bakan bir gelenekten gelmiyor. Özellikle sağ siyasetin temel özelliği bu. Bir sorun vardır; birisi 'sorunu şöyle çözeriz' der; öyle çözmeye kalkarlar sorunu. Bu yaklaşım, arkasından zincirleme başka sorunlar ortaya çıkarır. Uygar dünyanın sorunlara bakışıyla, uygar olmayan dünyanın sorunlara bakışı arasında temel farklılık budur. Uygar dünya bir sorun varsa, insanlar oturur, sorunun bütün ayrıntılarını tartışır. Sorunun taraflarını çağırırlar, sorunlardan etkilenenleri çağırırlar, bilimcileri çağırırlar ve uzun bir hazırlık dönemi yaparlar. Sonra uygulama dönemleri çok kısadır. Uzun hazırlık döneminin gereklerini yaparlar ve sorun çözülür.

Uygarlığı henüz tüm yönleriyle yaşamamış ya da tam sindirememiş toplumlar da ise bir gelenek vardır. Bu tür toplumlarda şöyle denilir: Hele bir yola çıkalım; kervan yolda düzülür. Kaş yarılr, göz yarılr, adam ölür, insanlar yaşamlarını yitirir; ama derler ki, nasıl olsa biz bir gün doğru yolu bulacağız. Fakat bunun topluma maliyeti çok ağır olur. Ormancılık ve orman köylülerinin sorunları da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Şimdi bilimcileri dinleyince, olayın ne kadar derinlikli olduğu görülecektir. Siyaset kurumunun bu kadar derinlikli bir soruna nasıl yüzeysel baktığı da görülecektir. Siyaset kurumunun dile getirdiği veriler doğru değildir; aldatma üzerine kurulmuştur. Sorunlar tam belirlenememiştir. Bir doktor düşünün, önüne gelen hastanın, hastalığına doğru tanı koyamıyor; bu doktor tanı koyamadığı hastalığı tedavi edemez. Tedavi için, tanının doğru koyulması gerekir.

Gerçekçi Olmak, Her Türlü Sorunun Çözümünün Anahtarıdır

Türkiye, sorunlara sağlıklı teşhis koyamayan bir siyaset geleneğini iktidarda tutmaktadır. Türkiye'nin temel sorunlarından birisi işte budur. Sanmayın ki, bu sadece ormancılık alanında böyledir; her alanda böyledir. Dış politikaya bakın. Türkiye tarihinin en derin yenilgilerinden birisini yaşıyor. Asgari ücret az önce 1404 TL olarak belirlenmiş. 4 lirayı niye ilave ettiler merak ediyorum! Doğrusu çok merak ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakan, Sayın Milletvekilleri bir ay 1404 lirayla geçinsinler bakalım. Evlerini nasıl geçindiriyorlar? 1404 lirayla eğer bir aile yaşamını sürdürebiliyorsa, yol parası verebiliyorsa, kira parası ödüyorsa, çocuklarının okul masrafını karşılıyorsa, onlarda bir denesinler. Asgari ücretli nasıl geçiniyor, bir görsünler.

Bizim anayasamızda değiştirilmesi dahi önerilemeyen bir madde var. "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik, sosyal hukuk devletidir" der. Sosyal devlet dediğimiz kavram acaba siyasetçiler tarafından yeteri

kadar içselleştirildi mi? Sosyal devletin gereklerini yeteri kadar yerine getiriyor muyuz? Bu asıl unuttuğumuz noktalardan birisidir. Asıl tartışmamız gereken noktalardan birisi bu. Sosyal devlet, güçlüler karşısında güçsüzleri korumaktır aslında. Düşük gelirlileri korumaktır. Onlara ek gelir kaynakları yaratmaktır. Onları toplumun onurlu birer bireyi haline getirmektir. Onları yoksulluğa mahkûm etmemektir sosyal devlet. Ama bütün bunları yaparken, sosyal yardımları yaparken, sosyal politikaları oluştururken, insan onurunu dikkate alan devlet demektir sosyal devlet. Onun yoksulluğunu teşhir etmeyen devlettir sosyal devlet.

Ormancılık ve Orman Köylüleri, Siyasetin Unuttuğu Alandır

Orman köylüsü, siyasetçilerin unuttuğu bir topluluktur; ormancılık unutulmuş bir alandır. Onlar, yok sayılmışlardır bu güne kadar. Ormancılık ve orman köylüsünün sorunları hep olmuştur. Örneğin, birim (vahidi) fiyat uygulaması yeni değil; öteden beri yapılan bir uygulamadır. Orman köylüsü de kendi sorunlarını yeteri kadar dillendirememiştir; çünkü dillendirebileceği mecra bulamamıştır. Açlığa ve yoksulluğa mahkûm edilen bir kitledir. Şunu özellikle belirtmek isterim: Orman köylülerinin sorunlarına kalıcı çözümler üretmek amacıyla çalışan tek parti de Cumhuriyet Halk Partisi'dir.

Buna karşın, Orman köylüsü, Cumhuriyet Halk Partisi'ne yeteri kadar oy vermez, kendisini açlığa mahkûm eden partilere oy verir. Onların da artık uyanmaları gerekiyor. Ağacı dikerken, keserken, ağacı taşırken az önce fotoğraflarını gördük. Yaşanan dramları da gördük. Bu yaşamı onlara kim biçti? Kim onların önüne böyle bir yaşam koydu? Onlar da bu ülkenin onurlu birer bireyleri değil midir? Bir zenginliğin içinde, bir başka deyişle, ormanın içinde yaşıyorlar. Doğasıyla, ağaçlarıyla, her şeyiyle güzel olan bir alandır orman, bir coğrafyadır orman.

Peki, orman işçisini, orman köylüsünü açlığa mahkûm etmek neden? Bu, yazgı değildir. Bunun için çalışıyoruz, çaba harcıyoruz. Bi-

limcilerin katkısıyla, konuya ilişkin bilgi dünyamız zenginleşmektedir. Pek çok şeyi kendilerinden öğrendik, öğrenmeye de devam edeceğiz. Onlar kendi alanlarının uzmanları. Eğer siyaset kurumu bilgiye dayalı çözüm üretmezse, onun adı çözüm değildir. Yapay çözümlerdir. Biz bilgiye dayalı, kültüre dayalı çözüm üretmek istiyoruz. Sorunu yaşayan da sorunu araştırandan da bilgi edinmek istiyoruz. Sorunu yaşayan anlatacak hangi sorunlarla karşılaştığını, sorunu araştıran bu sorun nasıl çözülür diye önümüze seçenekler koyacak. Bizler de oturacağız, o seçeneklerden yararlanarak özgün çözüm önerileriyle kendi seçim bildirgemizi hazırlayacağız.

Ortada Seçim Yok, CHPNiçin Orman Köylüsünün Sorunlarıyla İlgilenmektedir?

Diyeceksiniz ki, ortada seçim yok bir şey yok; neden CHP bu işlerle ilgileniyor? Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin bütün sorunlarıyla ilgilenen ve çözüm üreten bir partidir. Bakın, ülkenin bütün sorunlarına çözüm üreten tek partidir. Bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Üstelik ürettiği çözümler diğer siyasal partiler tarafından da örnek alınan çözümlerdir. Bizim emeklerimizi, alın terlerimizi kendi seçim bildirgelerine aktaran partilerdir onlar. Ama biz bununla gurur duyuyoruz. Hani bir dönem derlerdi ya, 'efendim şu CHP var ya hep eleştirir hiç çözüm üretmez, bu iş nasıl çözülür bu konu da hiç yorum yapmaz, düşüncesini açıklamaz!' Şimdi artık iddia ediyoruz ve büyük bir özgüvenle söylüyoruz ki, Türkiye'nin hangi sorunu varsa, o sorunun çözüm adresi Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Bu kadar açık, bu kadar yalın söyleyebiliyorum.

Eğitimi alalım. Eğitim sorunlarının nasıl çözüleceğini biliyoruz. Dış politika; nasıl çözüleceğini biliyoruz. Toplumsal barışı nasıl sağlayacağımızı biliyoruz. Orman; nasıl çözülür bu sorun? Onu biliyoruz; orman köylüsünün sorununu biliyoruz. Doğanın korunması; nasıl çözü-

leceğini biliyoruz. Enerji sorunu; nasıl çözüleceğini biliyoruz. Yaşamın her alanında, örneğin, ekonomide karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceğini biliyoruz. Gelir dağılımı, hakça bölüşüm, üretmek.

Bunların hepsinin üzerinde bütün ayrıntılarıyla duruyoruz. Çözümleri, oturup kapalı kapılar ardında çözümler üretmiyoruz. İşin uzmanlarıyla beraber, bir araya gelerek çözüm üretmeye, çözümleri bulmaya çalışıyoruz.

Biz, Her Sorunu Çözebiliriz!

Sosyal devlet dediğimiz kavram, hepimizin üzerine titremesi gereken bir kavramdır. Sosyal devlet aynı zamanda örgütlü devlet demektir. Örgütlü toplum demektir, sendikalarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla. Sivil toplum kuruluşlarının güçlü olması, demokrasinin güçlü olması anlamına gelir. Sendikaların güçlü olması, demokrasinin güçlü olması anlamına gelir. Sendikalarla işbirliğini bu nedenle önemsiyoruz. Üniversitelerin özgür olması, demokrasinin güçlü olması anlamına gelir. Bu nedenle, bilim özgürlüğünü savunuyoruz.

Öte yandan, bütün bu sorunları aşmak bizim elimizde. Ayrıca, bunları yapmak zorundayız. Çalışmak zorundayız. Birlikte çalışmak zorundayız. Orman köylüsüyle üniversitedeki akademisyen bir araya geliyorsa, bilin ki sorunlar çözüm yoluna giriyor demektir. Siyasetçi, siyaset üreten, orman köylüsü onun örgütlü toplumu, üniversitedeki akademisyen bir araya geliyorsa, umutlar yeşermiş demektir. Biz kendi sorunlarımızı, kendimiz çözeriz noktasına gelmişiz demektir. O açıdan sosyal devleti güçlü kılmak, üreten toplum olmak, sorunları bilgiye dayalı olarak çözmek ve çözüme destek vermek hepimizin ortak görevi olmak zorundadır.

Ben özellikle bu toplantıya katılıp bizim bilgi dağarcığımızı zenginleştiren değerli akademisyenlere yürekten teşekkür ediyorum. Onlar sadece Türkiye'nin geçmişini değil, geleceğini de şekillendiren kişiler-

dir. Eğitimin bir toplum açısından ne kadar önemli olduğunun farkına varmamız lazım. Sorgulayıcı eğitimin, Türkiye’yi geliştiren temel dinamik olduğunun farkına varmamız lazım. Sorunları gören, sağlıklı saptamalar yapan, aynı alanda dünyayı da okuyan ve Türkiye için zmler üreten bilim dünyasına ihtiyacımız var.

Siyaset, Bilimden Yararlanmak Zorundadır

Siyaset bilimden bağımsız olamaz ve siyaset, ‘Ben her istediğimi yaparım’ kurumu da değildir. ‘Oy aldım, yeterli oğunluğum var istediğimi yaparım.’ Bunun demokraside yeri yoktur. Böyle bir söylemin, demokrasi de oluru da yoktur. Demokrasinin varlık nedeni, zaten çoğunluğun değil, azınlığın haklarının korunmasıdır. Demokrasi bunun için vardır zaten. Demokrasi standartlarımızdan da geriye gidiyoruz. Orada da zmszlğe doğru giden bir Türkiye var.

Dolayısıyla hepimize düşen görevler var. Ve hepimizin bu ülkeye karşı, çocuklarımıza karşı, geçmişte bize Türkiye’yi miras olarak bırakan kahramanlara, babalarımıza, dedelerimize karşı sorumluluğu var. O sorumluluk bilinciyle hepimizin hareket etmesi lazım. Çoğu zaman ortak akıl diye bir deyim kullanırız. ‘Akıl akıldan üstündür’ diye bizim ünlü bir atasözümüz vardır. Birimizin dşunmediğini, birimizin atladığını, bir başka arkadaşımız görebilir ve bize hatırlatabilir. Her birimiz, dünyaya farklı pencereden bakabiliriz. Ama bir araya geldiğimiz zaman sorunların zmne daha sağlıklı zmler üretebiliriz.

O açıdan bu toplantıyı, orman köylülerinin sorunlarının giderilmesi bağlamında önemli görüyoruz. Muğla’da yaptık. Muğla’nın %68’i ormandır ve Muğla’nın en yoksulları orman kylleridir. Dolayısıyla bizim, bize oy versin vermesin, böyle bir arayış içine girmeden eğer birlikte yaşıyorsak, onun siyasi görüşüne de sayđı duyarak, ama onun da insanca yaşayabileceği bir ortamı yaratmak zorundayız. Bu bizim siyaset anlayışımızın bir gereğidir. Biz diğer siyasi partilerden farklıyız. Bizi farklı kılan da zaten bu anlayışımızdır.

Bizim amacımız, bizim gibi düşünmeyen insanın da özgürce konuşabileceği bir Türkiye'yi yaratmaktır. Biz bunu yaptığımız için Cumhuriyet Halk Partisi'yiz. Bakın diğer siyasal partilere ve bizim siyasi tarihimize bakın. Siyasi parti mezarlıklarıyla doludur. Ama dünyanın en eski ve en köklü dört siyasi partisinden birisi Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisi'nin güçlü bir kurumsal geleneği vardır. Ufku açıktır. Bilime dayalı siyaset yapmayı ön görür. Haksızlıklara karşı durur. Herkesin düşüncesini özgürce ifade edebileceği bir yaklaşımı, toplumun her katmanına duyurmak ister. O açıdan bizi yaşatan şey, uygar dünyanın bir parçası olmamızdır. Bunu yapmaya çalışıyoruz.

Ben sözlerime son verirken bizlere katkı sunan başta değerli akademisyenlere, sendikacı arkadaşlarıma, orman köylülerine ve özellikle gelip burada düşüncelerini aktarırken teşekkür eden orman köylüsü kardeşime, eşine de yürekten teşekkür ediyorum. Ne kadar saf, ne kadar temiz, ne kadar duygulu bir Anadolu söylemini bu kürsüde dile getirdi. Hiçbir önyargısı yok. Bütün dikkatlerini çocuklarının üzerine çevirmiş bir anne. Çocuklarına sabah neler yaptığını anlatıyor. Annenin çocuklarını sevdiği gibi, Türk siyasetinin de ülkesini sevmesi gerekir.

Eğer ülkemizi seviyorsak ve insanlarımız arasında hiçbir ayırım yapmıyorsak emin olun bu ülkenin sırtını hiçbir devlet yere getiremez. Farklı düşüncelerimiz olabilir, farklı görüşlerimiz olabilir, farklı pence-relerden dünyaya bakabiliriz; ama biz güçlü bir ortak payda yaratmak zorundayız. Vatan gibi, bayrak gibi, orman gibi, toprak gibi, sevgi gibi, hoşgörü gibi bir ortak payda yaratmak zorundayız. Kin ve öfke üzerine siyaset yapılmaz, yapılmamalıdır da zaten ve bundan Türkiye'nin arınması lazım. Saygılı bir toplum inşa ettiğimiz zaman göreceksiniz ki sorunları çözmede çok daha güçlü bir ülke olacağız.

Ben katkı veren herkese yürekten teşekkür ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Şükrü Durmuş

Tarım Orman-İş Genel Başkanı

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Kemal KILIÇDA-ROĞLU, Muğla Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Dr. Osman GÜRÜN, Bodrum Belediye Başkanı Sayın Mehmet KOCADON, Tarım Orman Komisyonu Üyesi ve CHP Edirne Milletvekili Okan GAYTANCIOĞLU, Muğla milletvekillerimiz, CHP il ve ilçe başkanları, üniversitelerden çalıştaya katılan çok değerli bilim insanlarımız, ormancılık meslek örgütlerinin çok değerli temsilcileri, çalıştaya Zonguldak'tan, Düzce'den, Mersin'den, İzmir'den ve Muğla'dan katılan çok değerli orman köylüleri ve Sendikamızın değerli üyeleri; hepinizi Sendikamız TARIM ORMAN-İŞ adına sevgiyle saygıyla selamlıyor, çalıştayımızın başta orman emekçilerine, orman köylülerine ve Türkiye ormancılığına katkı sunmasını diliyorum.

Değerli katılımcılar;

Bugün ve yarın bu çalıştayda orman köylüsünün dünü, bugünü ve yarınını konuşacağız. Burada daha çok bu alanda çalışan başta orman emekçileri, orman köylüleri ve meslek örgütlerinin değerli temsilcileri ve daha da önemlisi bu çalıştaya yön verecek bilim insanlarını yani üniversitelerden katılan çok değerli hocalarımızı dinleyeceğiz. Bu anlamıyla ben konuşmamda ormancılık politikalarının orman köylülerine yansımaları ve orman köylüsünün istihdamı konusunda çok fazla ayrıntıya girmeden, birkaç temel konu üzerinden konuşmamı tamamlamak istiyorum.

Değerli katılımcılar;

1980 ve sonrası dünyadaki neoliberal değişim süreci, Ülkemizde de acımasız politikalarını yürütmüştür. Bu politikalar, 15 yıllık AKP

iktidarı döneminde de son aşamaya gelmiş, Türkiye halkına ve emekçilere ağır darbeler indirmiştir. Ülkemizde ormancılık faaliyetleri Türkiye ormanlarının %99,9'u devlet ormanı olduğu için devlet eliyle yürütülmektedir. Orman işletmeciliği Orman Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından yapılmaktadır.

Önceleri ormancılık faaliyetleri başta üretim, ağaçlandırma, silvikültür, bakım ve onarım gibi işler, orman köylüsü tarafından yürütülmekteydi. Diğer kamu kurumlarında da olduğu gibi hizmetin kamu hizmeti yani kamu yararını temel alan anlayıştan, hızla arındırılarak piyasalaştırılması yani ticarileşmesi ormancılık alanında da çok hızlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Şu anda ise ormancılık bu politikaların en acımasız uygulandığı alana dönüşmüştür. 1980'li yıllarla bugünü karşılaştırdığımızda uygulanan politikaların sonuçlarını çok daha net görmekteyiz. 1980'de ülke nüfusu 44 milyon iken bu nüfusun yaklaşık 12 milyonu orman köylüsünü yani kırsalda yaşayanları oluşturuyordu. Bu ülke nüfusunun %25'ine denk düşen bir orandı. Bugün ise ülke nüfusu 80 milyona ulaşmasına rağmen orman köylüsü nüfusu 7 milyon seviyesindedir. Oran olarak bakıldığında ise % 10'luk oranın altındadır.

Orman üretim faaliyetlerinden ve orman işçiliğinden orman köylüsünün koparılması kırsalda yaşayan genç nüfusun hızla kente göç etmesine, kentlerde varoşların oluşması ve işsizler ordusunun da katlanmasına yol açmıştır. Oysa halen Anayasamızın 169 ve 170. maddeleri ile 6831 Sayılı Orman Kanunu'nda orman köylüsünün korunmasını ve istihdamının sağlanmasını öngören hükümler mevcut olmasına rağmen alt düzenlemelerle orman işçiliği hizmet alımı yoluyla, üretim işleri dikili satış yöntemiyle yürütülmektedir. Bu süreçte orman muhafaza memuru alımında ve orman işçisinin istihdamında orman köylüsü olma koşulunun kaldırılmış olması ve bu alanda istihdamın siyasi rant uğruna kullanılması sonucu orman köylüsü artık ekmeğini kazandığı ve yaşamını sürdürdüğü ormanı terk etmek durumunda kalmıştır. Yani orman köylüsü, hısım olduğu ormana hasım konumuna dönüşmüştür.

Bu acımasız politikaların en büyük bedelini ise Türkiye ormancılığı ve ormanları çekmektedir. Orman yangınları yönüyle bir karşılaştırma yaptığımızda; sonuçları daha net olarak görmekteyiz. 1980’li yıllarda çıkan orman yangını sayısı ile 2016 yılında çıkan orman yangını sayısı arasında fark olmadığını görebiliriz. Fakat acı olan sonuç; bugün yanan alan büyüklüğünün 1980’li yıllardan çok daha fazla olmasıdır. 1980’li yıllarda orman yangınlarıyla mücadele, başta orman köylüsü orman emekçilerinin fiili mücadelesiyle yürütülmekteydi. Teknolojik olarak ellerinde kazma-kürek ve şaplak dediğimiz aletten başka bir araç yoktu. Bugün ise Orman Genel Müdürlüğü orman yangınlarıyla mücadelede kullanılan dünya ölçeğinde en gelişmiş araçlara sahiptir. Yani uzaktan algılama sistemi amfibi uçakları, helikopterler, ilk müdahale araçları, arozöz ve diğer donanım, ekipman mevcuttur. Ama yanan alan 1980’li yıllara oranla %40 daha fazladır. Burada şu gerçek ortaya çıkıyor; dünyanın en gelişmiş teknolojisi olsa dahi eğer insan kaynakları heder edilmişse başarısızlık kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Özellikle OGM’nin personel politikalarında yapılan büyük yanlışlar (rotasyon uygulaması) bu alandaki tahribatı daha da artırmıştır. 15 yıllık AKP iktidarının ülkeye bakışı çok net görülmektedir. Ülkeyi yöneten siyasi irade kendilerini tüccar, ülkeyi pazar, ülke halkını ise müşteri olarak gören bir anlayışa sahiptir. Bu anlayış; sosyal devlet anlayışı değil, tüccar devlet anlayışıdır. Temel sorun; bu bakış ve anlayışın değişmesi sorunudur.

Ben sözlerimi burada bitirirken bu çalıştayda esas konuşması gereken başta orman köylülerinin, orman emekçilerinin, meslek örgütü temsilcilerinin ve üniversitelerden çalıştayımıza katılan çok değerli bilim insanı hocalarımızın konuşmalarını ve önerilerini dinlemek istiyorum. Bu anlamıyla tüm katılımcılara emeklerinden ötürü teşekkür ediyor, çalıştayımızın orman emekçilerine, Türkiye ormancılığına ve ülkemize başarılar getirmesini diliyorum.

Prof. Dr. Onur Bilge Kula

CHP Bilim, Yönetim, Kültür Platformu Başkanı

Değerli bilimciler, araştırmacılar, katılımcılar ve çok değerli orman çalışanları,

Konuşmacılar arasında Türkiye'nin çeşitli yerlerinden orman köylüleri ve orman işçilerini temsilen 3 kişi bulunuyor. Kendilerinin aramızda bulunması bizzat sorunu yaşayan insanların ağzından sorunlarını, zorluklarını dile getirmeleri bakımından son derece önemlidir.

Çok değerli katılımcılar,

Cumhuriyet Halk Partisi Bilim Yönetim Kültür Platformu Başkanlığı olarak biz bu çalıştayları düzenlerken izlediğimiz temel ilke şudur: Bu çalıştaylarla oluşturulacak bilgiler, Türkiye toplumunun tümünün hem yaşam niteliğini yükseltmeye katkıda bulunmalıdır, hem sadece Cumhuriyet Halk Partisi değil, tüm siyasal kuruluşların gerektiğinde yararlanabilecekleri nitelikte olmalıdır. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi'nin daha önce de geliştirdiği birçok bilgi ve söylemler, başta da kısmen iktidar partisi olmak üzere, diğer siyasal partiler tarafından da doğru olması ve insancıl olması nedeniyle kabul edilmiştir ve kısmen de uygulamaya konulmuştur.

CHP, İşbirliği Yaptığı Kuruluşları Araçsallaştırmaz

Dolayısıyla, Cumhuriyet Halk Partisi, herhangi bir örgütü, demokratik örgütü ve emek kuruluşunu araçsallaştırmaksızın onlarla birlikte Türkiye'nin sorunlarına içtenlikle çözüm arama ve bu geliştirdiği çözümleri insanlarımızın yaralanmasına sunmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda biz Tarım Orman-İş Sendikası'yla üç aylık bir hazırlık aşaması

geçirdik. Son derece demokratik ve eleştirel bir tartışma süreci yaşadık. Öyle sanıyorum ki, arkadaşlarımız da bundan çok hoşnut kaldılar, biz de Cumhuriyet Halk Partisi olarak bir demokratik kuruluşla, emek örgütü ile verimli bir çalışma tarzı oluşturma bakımından son derece hoşnut olduk. Dolayısıyla, bundan sonraki çalışmalarımızda da aynı yöntem bizim için değerlidir ve geliştirmeye çalışacağız.

Cumhuriyet Halk Partisi tarihin her döneminde insanı öne çıkarmıştır. İnsanla birlikte, insan emeğini, insanın üretken emeğini öne çıkarmıştır. Bunun içeriğini zaman zaman doldurmakta zorlanmış olabilir ve bu söylemleri gerçekleştirmekte, içtenlikle bu söylemleri benimsemiş ve geliştirmiş olmasına karşın, toplumun tüm kesimlerine ulaşmakta zorlukları olmuş olabilir. Önemli olan bunları bilmek ve aşmaya çalışmaktır.

Şimdi hep Cumhuriyet değerlerinden ve Atatürk ilkelerinden söz ediyoruz. Atatürk'ün tüm ilkelerini belki de anlatabilecek sözü “Ben size bilim ve akıldan başka bir miras bırakmıyorum” sözüdür. Bunun içeriğini doldurmak, birincisi, bilgi üretmekle olabilir. İkincisi, eleştirel aklı geliştirmek ve sorunları çözmekte yeni yöntemler bulmakla olabilir. Biz de bunu içtenlikle ve bunu bir değer olarak görerek uygulamaya ve gerçekleştirmeye çalışıyoruz.

Siyasal Söylem, Sağlam Bilgiye Dayanmalıdır

O nedenle de, üreten insan, çalışan insan, kısacası emekçi her zaman için toplumun taşıyıcı gücüdür. Bu emek örgütleri de bu toplumun taşıyıcı gücü olan insanların çıkarlarını en iyi şekilde temsil ettikleri ölçüde hem kendilerini var edebilirler, hem de toplumun gelişmesine, ilerlemesine katkıda bulunabilirler. Bu çalışmaya 31 konuşmacı katılmaktadır. Burada özellikle belirtiyim, orman sorunlarını, orman köylülerinin sorunlarını belirlemeyi, belirlenen sorunlara çözüm geliştirmeyi amaçlayan bu konuşmalarda geliştirilen bilgilerin tümünü siyasal söyleme dönüştürmek olanaklı olmayabilir; ama tümü orman köylülerinin

yaşamını iyileştirmek bakımından, nitelikli bir yaşam olanağı sunmak bakımından son derece önemlidir. Dolayısıyla, ben bu bilgi birikimleriyle, deneyimleriyle bu çalıştayın boyutlanmasına katkıda bulunan değerli konuşmacı arkadaşlarımıza içtenlikle bir kez daha teşekkür ediyorum.

Burada Türkiye'nin son 15 yılını yöneten AKP'nin izlediği politikaları değerlendirme bakımından elbette yapılacak çok iş vardır. AKP, tek adam yönetimini egemenleştirmeye yönelik uygulamalarıyla Türkiye'nin anayasasızlaştırılmasına, üniversite özerkliğini ve akademik özgürlüğü yok sayarak, Türkiye'nin bilimsel gelişmelerden kopmasına, eğitim kurumlarını verimsizleştirerek, akıldışılaştırarak eğitimin niteliğine büyük zarar görmesine ortam hazırladığı gibi, izlediği ormancılık politikalarıyla adeta Türkiye'nin ormansızlaştırılmasını özendirmektedir.

Türkiye'nin Ormansızlaştırılması Önlenmelidir

Türkiye'nin ormansızlaştırılmasına başta orman çalışanları, orman köylüleri ve Tarım Orman-İş Sendikası gibi alanda çalışan kuruluşlar olmak üzere, tüm duyarlı yurttaşlarımızın karşı çıkması bir zorunluluktur. Ormanlardaki özelleştirme, Türkiye'de satılan orman niteliğini yitiren arazilerinin orman köylülerine değil de, bu arazileri işgal edenlere öncelik verme, AKP'nin politikalarına örnek gösterilebilir.

Burada bir başka önemli konuyu daha dile getirmek isterim: AKP, orman ve ormancılık alanında da bilgiyi, deneyimi, birikimi hiç önemsememektedir. Ormancılıkta da gerçekle bağlantısı olmayan, tümüyle kurgu ve uydurmaya dayalı söylemlerle müthiş bir belirsizlik ve üretimsizlik ortamı yaratmaktadır.

Bir noktayı daha vurgulayarak konuşmamı toparlayayım. Bu çalışmalarla biz burada sunulan bildiler üzerinde çalışarak gerek dilsel biçem bakımından, gerekse içerik bakımından konuştuğumuz genel çerçeveye ile uyumlulaştırarak, bir yayın üretmeyi amaçlıyoruz. Cumhuriyet

Halk Partisi kitap yayımlamaya başlamıştır. Buradan da umarım yayımlama niteliğini taşıyacak bir sonuç çıkar ve kitap olarak bunu yayımlayabiliriz.

Sözlerimi şöyle bitirmek isterim: AKP'nin, Cumhuriyet değerlerini itibarsızlaştırmak için kullandığı “Cumhuriyetin kültür ve sanat politikaları kopyaydı. Üstelik kötü bir kopyaydı” söylemi, Cumhuriyet değerleri için değil, ancak AKP için geçerli olabilir. Cumhuriyet'in değerleri bilim, akıl, uygarlık ve insanlık değerlerine dayanır. Dolayısıyla orada kopya yoktur. Orada insancıl olanı, uygarlık değerleri ile bağdaşanı, bilimsel olanı, insana yakışanı bulup çıkarma ve toplum yaşamında geçeriileştirme çalışması, kararlılığı ve bilinci vardır. Söz konusu nedenle, bu çalışma da buna bir katkıdır.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Doç. Dr. Okan Gaytancıoğlu

Edirne Milletvekili. Tarım, Orman Köyişleri Komisyon Üyesi

ORMAN KÖYLÜSÜNÜN SORUNLARI ve CHP’NİN ÇÖZÜMLERİ

Ormanların her mevsim kendine göre özel renkleri vardır. Gözü-müze her defasında farklı bir tablo gibi görünürler. Ormanlardan uzakta ve yaşadığımız şehrin beton duvarları arasında ne zaman ormanlarla ilgili bir yazı, bir resim ve bir tablo görsek, o karenin içinde olmayı arzularız. Ancak ormanlar görsel güzellikleri ile beraber yaşam koşullarının zor olduğu alanlardır. Yaban hayatının, bitkisel çeşitliliğin yaşam bulduğu bu alanlar, orman köylülerinin de yaşam alanı ve başlıca geçim kaynağıdır.

Türkiye’de yaklaşık 19 bin orman köyünde 7 milyona yakın bir nüfus yaşamaktadır. Köylüler bu alanlarda yaşam mücadelesi verirler. Ülkenin en uzak noktaları sayılabilecek sessiz ve ıssız alanlara canlılık getirirler ve bizlere o toprakların bir vatan toprağı olduğunu hissettirirler. Orman köylerinde yaşam bu kadar zor ise neden bu köylüler burada yaşıyor denilebilir. Zaten orman köylüsünü de farklı kılan budur. Dev-letten beklentisi en az olan insanlardır. Onlar mütevazidirler, ormanları çok iyi tanırlar ve ormanların sessiz efendileridirler. Onlar milli gelirden en az pay alan toplum kesimidir. Orman köylünün altyapı, sağlık ve eğitim olanakları toplumun diğer kesimlerine göre oldukça düşük ve yetersiz bir durumdadır.

Bu nedenledir ki birçok orman köylüsü Devletin sağlamış olduğu olanaklar ölçüsünde ve Devletin koruması altında geçimini ormandan sağlamaya çalışmaktadır. Orman köylülerinin yaşadığı yörelerin ana

doğal kaynağı durumundaki ormanların ve kaynakların % 99'unun üzerindeki kısmı, Devlet mülkiyetinde olup, koruma, yönetim ve ormandan yararlanmanın düzenlenmesi yine Devlet tarafından yürütölmektedir.

AKP döneminde orman köylüsü tamamen yok sayılmış, ormancılık faaliyetleri ticarileşmiş hatta taşeronlaşmıştır. AKP'nin bu faşist politikasıyla geçimini ormandan sağlayamaz duruma gelen orman köylüsü hızla göçe zorlanmış ve orman köylerinde neredeyse genç nüfus kalmamıştır. Tabiri yerinde ise "AKP öncesi ormana hısımlık olan orman köylüsü, AKP ile birlikte ormana hasım" olarak görölmüş ve unutulmuştur.

Anayasamızda ormanlar ve orman köylüsü için 169 ve 170. maddeler düzenlenmiş ve 170.madde ile orman köylüsünün korunması amaçlanmıştır. Ormancılık işlerinin sürekli olmaması, yıl içinde çalışılan sürenin çok kısa olması ve elde ettikleri gelirlerinde hem geçimlerini idame ettirmeye hem de sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde 12 ay prim ödemeyi karşılayacak düzeyde olmaması ormandan geçimini sağlayan orman köylüleri için büyük bir sorun oluşturmaktadır.

Bu olumsuzluğun giderilmesi ancak Devletin olanakları ile çözümlenebileceğinden orman köylüsünün sosyal güvenliğinin güvence altına alınabilmesine yönelik yeni çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kırsal fakirliğe çözüm bulmak, ormanlarımıza yapılan baskıyı azaltmak ve orman-köy ilişkilerini düzenlemek amacıyla kurulan ORKÖY Genel Müdürlüğü maalesef kendinden beklenen faydayı yeterince sağlayamamaktadır. Bu durumun temel nedeni ise finansal ve siyasal sorunlardır.

CHP iktidarında ormanların önemli bir bölümünün geliri orman köylüsünün olacaktır. Bu ilke uyarınca ormanların içinde veya bitişğinde yerleşmiş olan orman köylülerinin kalkındırılması için Bölgesel Entegre Kırsal Kalkınma ve Ormancılık projeleri geliştirilerek, sınırları belirlenecek orman alanlarının korunması ve işletilmesi orman köylü-

süne ve kooperatiflerine terk edilecektir. Orman alanı içindeki verimsiz alanların ormanlaştırılarak işletilmeleri veya orman vasfını kaybetmiş alanların verimli tarımsal faaliyetlere açılmaları için, uzun vadeli projeler çerçevesinde orman ve yöre köylüsü veya kooperatiflerince değerlendirilmesi sağlanacaktır. Orman köylüleri devletle sürekli dava olma konumunda en kısa sürede kurtarılacaktır.

Geliri kendisine bırakılan orman alanlarını köylü, sorumlu kamu kuruluşu yardımıyla koruyacaktır. Ormanların korunup gözetilmesinde geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma çalışmalarında orman köylüleri ve kooperatifleriyle Devlet yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır. CHP iktidarında, ormancılıkla ilgili kamu kuruluşu çağdaş yönetime, ileri teknolojik olanaklara, gelirlerini arttıran, yatırımlarını gerçekleştirebilen ve kaynakları etkin ve verimli değerlendirebilen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Köylü yurttaşımızın yıllardan beri kullandığı 2B arazisiyle ilgili devletle arasındaki uyuşmazlık çözülecek ve biz barışı sağlayacağız. Hem mülkiyet sorununu çözeceğiz, orman köylüsünü destekleyeceğiz, çevre duyarlılığımızı da koruyacağız. 2B arazisinde binası olanlara, tarımsal faaliyetlerde bulunanlara ve orman köylülerine kullandıkları arazinin tapusunu vereceğiz. Tarımsal üretim amaçlı olarak kullanılan orman vasfını kaybetmiş arazilerde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetinde bulunanlara orman köylülerinin yerleşim veya tarım hayvancılık amaçlı kullandıkları araziler aynı amaçlı kullanmaları koşuluyla bedelsiz olarak teslim edilecektir. Üzerinde yapı bulunmayan tarımsal amaçlı kullanılmayan araziler de ağaçlandırılarak ormanlaştırılacaktır.

CHP iktidarında orman köylüsü hak ettiği gelire ve sosyal güvenceye kavuşacak. Ormanlar Türkiye ekonomisine daha fazla katkı yaparken orman köylüsü emeğinin ve alın terinin karşılığını hakça elde edecektir.

Osman Gürün

Muğla Büyükşehir Belediye Başkanı

Türkiye’de ilk defa bir siyasi parti Cumhuriyet Halk Partisi ve bir emek sendikası olan Tarım Orman-İş Sendikası’nın Muğla Büyükşehir Belediye’mizin ev sahipliğinde %68 orman varlığına sahip Muğla’ımızda birlikte düzenlediği “*Türkiye’de Ormancılık Politikalarının Toplum-sal Yansımaları - Orman Köylüleri Üzerindeki Etkileri Sempozyumu*”; akademisyenleri, sendikaları, orman köylülerini bir araya getirdi.

Ülkemizde siyasi iktidarın; üreticinin, tüketicinin ve akademisyenlerin görüşünü almadan izlediği oldu-bitti politikaları yüzünden sıkıntılı günler geçiren orman köylülerimiz ve yerel yönetimlere danışılmadan Ankara’dan çıkarılan yasalarla imar tehlikesi ile karşı karşıya kalan orman alanları ile ilgili ilk defa bütün taraflar, bu sempozyumda bir araya getirilerek soruna kalıcı bir çözüm bulunması yolunda önemli bir adım atıldı.

Türkiye’nin ana muhalefette olmasına rağmen ekonomik ve siyasi sorunlarına çözüm bulan, üreticinin sorunlarını meclise taşıyarak çözüm arayan partisi Cumhuriyet Halk Partisi ile tarım ve orman alanında emekçilerin bir araya geldiği Tarım Orman-İş Sendikası, Türkiye’de ilk defa bir sorunun bütün taraflarını bir paydada topladı. Sempozyumun %68 orman varlığına sahip Muğla’ımızda yapılması da bizler için ayrıca önemli ve anlamlıdır.

Muğla, kamuoyunda bilindiğinin aksine sadece turizm gelirlerinin fazla olduğu bir il değil, tarım, hayvancılık ve ormancılıktan da ciddi oranda gelir elde eden bir il. Muğla nüfusunun yüzde 51’ini kırsalda yaşayan vatandaşlarımız oluşturmaktadır. Dolayısıyla ormancılıkla ilgili konular bölgemizi direkt etkilemektedir. Ormancılık sadece kesilip

nakledilen ama burada işlenmediği için katma değeri yüksek ürünler elde edemediğimiz bir sektör. Geçimini ormancılıkla sağlayan, ormanlarımızın sessiz koruyucuları olan orman köylülerimiz ve Muğla'mızın ekonomisi için katma değeri yüksek ürünler için yatırımlar yapılmalı, sahip olduğumuz ormanlar ve ormancılıktan hak edilen oranda gelir elde edilerek kırsalda yaşayan nüfusun buldukları yerde istihdamı sağlanmalıdır. Muğla'mızda kırsaldan kıyasla göçü azaltmak için; kırsalın hayat koşullarını iyileştirerek, ekonomik olarak kırsalda üretilenlerin kıyasla tüketilmesini sağlamak için hizmet üretiyor, yatırım yapıyoruz. Muğla'nın parlak geleceği; kırsal ile kıyasal arasında dengeli bir ekonomik yapıyı kurarak toplum kalkınmanın sağlanmasından geçiyor.

Ülkemizi yöneten iktidar yerelleşme diye yola çıkarak her değişen yasa ve yönetmelikle merkezileşmekte, daha önce yerele verilmiş olan yetkileri de merkezi yönetime aktarmaktadır. Plan yetkileri, özel çevre koruma ile ilgili yetkiler yerel yönetimlerden –belediyelerimizden alınmakta, oldu-bitti politikası uygulanmaktadır. Tarım ve turizmin ana geçim kaynağı olduğu Muğla'da madencilik faaliyetleri ne yazık ki tarım ve turizmin yoğun olduğu bölgelerde de yapılabilmektedir. Orman Kanunu'nun 16. Maddesi Uygulama Yönetmeliğinin 5. Maddesi gereğince orman köylümüzün ve diğer kurumların görüşü alınmadan *“Devlet ormanlarına isabet eden kısımları için ön izin veya kesin izin raporu düzenlenir”* hükmünce izin verilme zorunluluğu getirilmiştir. Böylece diğer kamu kurumları bir yana orman idaresine bile olumsuz görüş verme hakkı tanınmamıştır.

İzledikleri politikalarla ülkemizin yönünü başka bir yöne çevirmek isteyen iktidara karşı, yeni, yapıcı politikalar üreten, Türkiye Cumhuriyeti kuruluş ilkelerine bağlı bir iktidar hedeflemeliyiz. Bu hedef doğrultusunda toplumun bütün kesimlerinin sorunlarına çözüm bulabilmeli, sorun ortaya konduğunda çözüm önerilerini de sunabilmeliyiz. Bu nedenle ormancılık ve orman köylüleri sempozyumunda bütün tarafların;

akademisyenlerin, orman köylülerimizin, siyasilerin, yerel yöneticilerin bir araya gelmesi, sorunları, çözüm önerilerini dile getirmesi ve bu sempozyumun sonucunun kamuoyuna aktarılması çok önemliydi. Sempozyumda emeği geçen herkese teşekkür ediyor, geniş tabanlı katılımıla gerçekleştirilen, Türkiye’de bir siyasi parti ve sendikanın öncülük ettiği sempozyumun sonuçları ile ülke ormancılık politikalarına örnek ve yararlı olacağına inanıyorum.

Mehmet Kocadon

Bodrum Belediye Başkanı

Hepinize Halikarnas Balıkçımızın ‘Merhaba’sı ile ‘Merhaba’ diyorum.

Muğla’nın geneline şöyle bir baktığımızda; Cumhuriyet Halk Partisi olarak, 13 ilçenin 9’unu kazanmış yerel yönetimlerimiz. Geri kalan kaybettiğimiz yerlere baktığımızda da, çok az oy farklarıyla kaybettiğimizi görüyoruz. Kaybettiğimiz bölgelerin de maalesef orman köylülerimizin yaşadığı bölgeler olduğunu görüyoruz. Bu da bir siyasi gücün bir ormanı nasıl kullandığının en güzel göstergesidir.

Bodrum yarımadasına baktığımızda ise Sayın Genel Başkanım, Bodrum’un yüzde 61’i orman. Kuzey bölgemizde, Yalı ve Mazı bölgelerimizde ormanlarımız var. Bodrum’un güney kısmında orman yerine narenciye bahçelerimiz var. Elimizden geldiği kadar yerel yönetim olarak narenciye bahçelerimizi, beton binalara yenik düşürmemek için her türlü mücadeleyi veriyoruz.

Burada yerel olarak yatırımcıyla yerelin karşı karşıya geldiği kornulardan, yani yerel yönetim olarak en büyük sıkıntımızdan bahsetmek istiyorum. Özellikle orman alanlarımızın ve mesire alanlarımızın yerel halktan habersiz bir şekilde, bir anda turizme açıldığını, tahsis edildiğini görüyoruz. Bu alanlar, Türkiye’de ve dünyada en güzel yolculuğun, mavi yolculuğun yapıldığı alanlar. Yahut da Bodrum Yarımadası halkının denize girdiği yerler. Tabi ki yatırımcı bu alanları ihaleye girip alıyor fakat sonra bakıyoruz ki; bu alanlardaki ormanlar ve kıyıları hızla yapılaşıyor.

Yerel olarak tabii ki buna tepki gösteriyoruz. Fakat Bodrum Belediyesi ve halkı yatırımcıya karşı diye bir algı oluşturuluyor. Hayır. Biz yatırımcıya karşı değiliz. Yerel ile beraber halkın da onay verdiği her türlü yatırımın yanında durmaya ve arkasında her türlü desteği vermeye hazırız. Fakat lütfen yerelin gücünü yok sayarak, bu güzel orman alanlarını yok ettirmeyelim. Tabii, bizim elimizden pek bir şey gelmiyor. Sadece tepki gösteriyoruz çünkü bütün yetkiler merkezde toplanmış vaziyette.

Bakanlık, yapılmaması için mücadele ettiğimiz hatta meclisimizden geçirmedığımız alanları imara açıp, tek imzayla inşaat ruhsatı kesip yollayabiliyor. Bunların hepsinin canlı örneğini Bodrum'da görebilirsiniz. Biz bunlara direndikçe de, yerelin üzerine büyük baskılar binmekte. Türkiye'de herhalde rekor kıran bir belediye başkanıyım. Ayda 4 defa mülkiye müfettişi gelen, devamlı soruşturma geçiren ve Bodrum adliyesinde hiç eksik olmayan bir belediye başkanıyım. 400'ün üzerinde davam var. Ama biz dik durmaya devam edeceğiz. Çünkü biliyoruz ki Genel Başkanım; Bodrum Yarımadası çok değerli bir coğrafya üzerine kurulmuştur, bu yarımada en büyük kalemizdir. Omuzlarımızdaki vebalin bilincindeyiz. Bizler dik durmazsak, bu kaleleri kaybedersek, Anadolu halkına büyük bir vefa borcumuz kalır.

Biz Anadolu halkının aynı zamanda umuduyuz da. Çünkü rant karşısında doğayı ve toplum yararını korumanın imkansız olmadığını gösteriyoruz. Bunun için de her türlü mücadeleyi gerek teşkilatımla beraber, gerek genel merkezimle beraber bu çalıştayda olduğu gibi hep birlikte yapıyoruz. Onun için Bodrum'un sahip olduğu sevgi, barış topluluğu gibi yaşamının bozulmasına da asla müsaade etmeyeceğiz.

Herkesin kendine göre politik yönleri var, önlemleri de var ve Bodrum'un yapısını değiştirmeye çalışanlar da var. Ama biliyoruz ki Bodrum, Türkiye'nin 7 bölgesinden gelen insanların ve yurtdışından gelen insanların, birbirine sarılarak sevgi seli oluşturarak yaşadığı bir yer. Onun için asla böyle şeylere müsaade etmeyeceğiz. Biz hiç kimsenin

rengine, diline, ırkına, mezhebine bakmadan onları kucaklayan, Türkiye'nin en medeni insanların, hoşgörülü insanların ve paylaşımcı insanların yaşadığı bir coğrafyada yaşıyoruz.

Sayın Genel Başkanım, değerli çalıştay üyeleri, değerli hocalarım, sayın vekillerim; yerelin gücünü lütfen artırın. Çünkü yerelin gücü elinden alındıkça, merkezi yönetim istediği gibi at koşturuyor. Bizler sadece zurnanın son deliği durumuna düşüyoruz. Özellikle 11 belediye ile yönetilen Bodrum Yarımadası, bir gecede tek belediyeye düşürüldü. Ve değişken nüfusun olduğu bir yerde o kadar zorlanıyoruz ki çalışmakta. Ne yazık ki Anadolu'nun herhangi bir ilçesiyle aynı görülüyoruz. Yaptığımız müracaatlara hiç kimse oralı olmuyor.

Biz imkânsızlıkları bir bir aşarak buraya geldik. Bundan sonra da çalışmaya devam edeceğiz. Güzel ülkemizin güzel ormanlarının daha fazla lezzet verebilmesi için, gelecek nesillerimizin daha yeşil bir Türkiye'de yaşayabilmesi için, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için bu çalıştayın çok önemli olduğuna inanıyorum ve bu çalıştaydan çıkacak sonuçların ülkemeye hayırlı olmasını diliyorum.

PANEL SUNUMLARI

**TÜRKİYE'DE ORMANCILIK
POLİTİKALARININ TOPLUMSAL YANSIMALARI**

**ORMAN KÖYLÜLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
ÇALIŞTAYI**

Türkiye’de Politika, Toplum ve Ormancılık

Prof. Dr. Erdoğan ATMIŞ

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

eatmis@bartin.edu.tr

Özet

Türkiye’de politika, toplum ve ormancılık ilişkisinin çok sağlıklı bir ilişki olduğu söylenemez. Özellikle çok partili sisteme geçişle birlikte ormanlar siyasi partiler için topluma sunulacak çeşitli vaatler için bir kaynak olmaktan öteye gidememiştir. Siyasi partiler; ormanlara gereken önemi vermeyen, tutarlı ormancılık politikalarına sahip olmayan, aksine ormanlar konusunda halkın hoşuna gidecek popülist söylemler ile abartılı veya yerine getirilemeyecek vaatlere sahip, orman hakkındaki görüşlerini sağlıklı bilgilere dayandıramayan organizasyonlar olarak görülmektedir.

2002 yılından beri iktidarı elinde tutan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin de ormanlara yaklaşım konusunda diğer partilerden bir farkı yoktur. Üstelik AKP, ormancılık yönetimi konusunda kendini çok başarılı gösterecek şekilde kamuoyunu yanıltan, ülkenin orman varlığının artmasını kendi başarısı olarak gösteren, buna karşın ormanı yok eden birçok yeni uygulamayı başlatmış olan bir yaklaşımın sahibidir. Bu çalışmada AKP’nin ormancılık söylemi ve uygulamaları, resmi verilere dayanarak analiz edilmiştir.

1. Giriş

Siyasal karar alma sürecinde kamusal mal ve hizmetlere olan talebin belirlenmesinde siyasi partiler önemli görevler üstlenmektedir. Toplum iradesinin siyasi arenaya yansımaları olarak görülen siyasi partiler; siyasi sistemin niteliği ve karakteri ne olursa olsun çağdaş toplumların hepsinde birinci derecede önemli bir konumdadırlar (Kapani, 1998; Bulut ve Güven, 2010).

Ormancılık; ekolojik, teknik ve teknolojik, ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel boyutları olan kararların alınıp uygulandığı bir etkinlik alanıdır. Dolayısıyla ormancılık ülkemizde siyasi etkileri olan ve bunun yanı sıra siyasi kararlardan etkilenen bir çalışma konusudur (Çağlar, 2015). Örneğin; 1946 yılında geçilen çok partili dönemin ormancılık üzerindeki etkisinin olumsuz olduğu belirtilmektedir. O zamana kadar rasyonel yöntemlerle çözüm arayışları süren ormancılık sorunları, çok partili dönemde kısır politik çekişmelerin malzemesi haline gelmiş, çözüm arayışları rasyonel zeminden uzaklaşmıştır (Erdönmez ve ark., 2010). Oysa; ormancılık politikasının partiler üstü bir niteliğe sahip olması, iç politika aracı yapılmaması ve iktidar değişikliklerinden etkilenmemesinin ülke ormancılığının başarılı olmasını sağlayacak önemli unsurlar olduğu unutulmamalıdır (Eryılmaz, 1985).

Ormancılıkta katılımın önemli ilgi gruplarından biri olan siyasi partilerin, ormancılık politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli etkileri vardır (Atmış, 2003a; Atmış, 2003b; Anonim, 2005; Atmış, 2008; Atmış ve Günşen, 2011; Atmış ve Günşen, 2016a). Krott (2005) da ormancılık politikası hakkında önemli kararlar alınması sırasında üst düzey yönetim, parlamento ve siyasi partilerin katılımının çok önemli olduğunu belirtmektedir. Ancak ülke ormancılığının siyasallaşmasının partilileşmeden öteye geçemediği açıkça görülmektedir (Çağlar, 2015). Oysa belirlenen ulusal ormancılık politikası amaçlarına ulaşılabilmesi için öncelikle saptanan amaçların tüm ilgili kişi, grup veya örgütlerce benimsenmiş olmasında yarar bulunmaktadır (Gümüş, 2004).

Ormanlarla ilgili teknik, hukuksal ve kurumsal düzenlemeler Türkiye özelinde de ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal değişme ve gelişmelerin hem nedeni olabilmekte hem de bu değişim ve gelişmelerden etkilenebilmektedir. Bu nedendir ki “orman” sayılan alanlar ve ormancılık düzeni, özellikle 1950’li yıllardan bu yana tüm siyasal iktidarların ilgi alanlarından birisi olmuştur (Çağlar, 2010).

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) 2002 yılından beri süren iktidarı sırasında da ormancılık yönetiminde çeşitli değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler; planlama ve mevzuatta yapılan düzenlemelerden, 2003 ve 2011 yıllarındaki örgüt yapısındaki yapısal değişimlere kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. 2002’den beri tek başına iktidarda bulunan, hatta bazı dönemlerde Anayasayı değiştirecek çoğunluğa sahip olan AKP’nin, ülkenin ormancılık politikaları üzerinde önemli değişimler gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür (Atmış ve Günşen, 2009; 2013). AKP, kendi döneminde yaptığı ormancılık çalışmalarının, kendisinden önceki 78 yıl boyunca görev yapan tüm Cumhuriyet hükümetlerinden daha fazla olduğunu ifade eden iddialı bir söylemin sahibidir. Buna örnek olarak; 2011 Seçim Beyannamesi’ndeki; “8 yılı aşkın sürede, 78 yılın birikimlerine yenilerini eklemiş, 78 yılda yapılanların çok daha fazlasını bu sürede ülkenin ve milletin hizmetine sunmuştur” ve 61. Hükümet Programı’ndaki; “Ülkemizi, iktidarımız döneminde orman varlığını arttıran nadir ülkelerden birisi haline getirdik, orman varlığımızı zenginleştirdik ve ağaçlandırmada dünyada ilk üçe girme başarısını gösterdik. Türkiye’yi, orman yangınlarıyla mücadelede çevre ülkelere de her an yardım edebilecek güçte bir orman yangını söndürme sistemine kavuşturduk.” ifadeleri gösterilebilir (AKP, 2012).

Bu çalışma; genelde politika, toplum ve ormancılık ilişkilerini incelemek, özelde AKP hükümetleri zamanındaki ormancılık çalışmalarıyla önceki dönemde yapılan ormancılık çalışmalarını karşılaştırarak, AKP hükümetleri döneminde yapılan ormancılık çalışmalarının, kendisinden önceki hükümetlerden hangi şekilde farklılaştığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

2. Siyasal Partiler ve Orman

Çok partili temsili demokrasilerin olduğu ülkelerde bireyler, kamu mal ve hizmetlerine olan tercihlerini, partilerin açıklamış oldukları programlar (ve seçim bildireleri) doğrultusunda oylarını bir partiye vererek belirtmektedirler (Sakal, 1998). Bu kapsamda siyasi partilerin seçim bildirelerinde/beyannamelerinde ormanlar ve ormancılıkla ilgili yeterli veya yetersiz beyanlar sürekli yer almaktadır. Seçim bildireleri, ormanlarımızın içinde bulunduğu koşullara, giderek artan önemlerine, kamuoyunun çeşitlenen, yoğunlaşan ve yaygınlaşan ormancılık hizmeti beklentilerine, olası iklim değışikliklerinin gündeme getirebileceği ekolojik yıkımlara karşın siyasal partilerin ormanlarımıza ve ormancılığımıza yaklaşımlarını sergileyen önemli belgelerdir (Çağlar, 2007).

Bu kapsamda 2002'den beri yapılan genel seçimlere ait seçim bildirelerini inceleyen farklı çalışmalarda (Atmış, 2003b; Atmış, 2008; Atmış ve Günşen, 2011; Atmış ve Günşen, 2016a) öne çıkan tespitler değeriendirildiğinde siyasal partilerin;

- Ormana gereken önemi vermedikleri,
- Ormancılık hakkında tutarlı politikalar oluşturmadıkları,
- Ormanlara yaklaşımları konusunda önemli farklılıklar olduğu,
- Ormanlara bir varlık değil de gelir getirecek bir kaynak olarak yaklaştıkları,
- Halkın hoşuna gidecek popülist söylemler geliştirdikleri,
- Abartılı veya yerine getiremeyeceği vaatlerde buldukları,
- Ormanlar hakkındaki görüşlerini sağlıklı bilgilere dayandıramadıkları gibi sonuçlara varılabilir.

Bu sonuçlar; ormanlar ve ormancılık konularının siyasi partiler için öncelikli konulardan biri olmadığını göstermektedir. Ormanların siyasi partilerin gözünde daha önemli bir yer alması gerektiği çok açıktır. Siyasi partilerin;

- Ormanlık politikalarını orta ve uzun vadeli planlara dayandırmaları,
- Bunun için; kendi AR-GE birimlerinden, üniversitelerden ve sivil toplum örgütlerinden destek almaları konusunda öneriler yapılmıştır. Fakat siyasi partiler yapılan bu seçimlerin tümünde ormancılık konusunu temel alan bir perspektif geliştirmemişlerdir.

Siyasi partilerin genelinde olan ilgisizlik 2002 yılından beri iktidarı elinde tutan, fakat ilk iki hükümet programında ormancılıkla ilgili tek sözcüğe yer vermeyen AKP için de geçerlidir. AKP de ormancılık uygulamalarında kendi büyüme politikalarına entegre ettiği bir ormancılık anlayışı geliştirmiş ve ormanları toplumsal bir değer olmaktan öte, ekonomiye katkı sağlayan gerektiğinde zarar verilebilecek bir kaynak olarak değerlendirmeye kalkmıştır. 2002'den beri yaptığı uygulamalarla ormancılık politikaları konusunda temel belirleyici olan AKP'nin söylem ve uygulamalarının bir bölümü "AKP Ormancılığı" başlığı altında incelenecektir.

3. AKP Ormancılığı

2002 yılından beri iktidarı elinde bulunduran Adalet ve Kalkınma Partisi'nin orman ve ormancılık hakkındaki politikalarını değerlendirmek için bu dönem ile önceki dönem arasındaki sayısal fark ve benzerlikler analiz edilmiştir. Bu analizde kullanılan verilerin çoğunluğu Orman Genel Müdürlüğü'nün 2007 yılından itibaren her yıl resmi istatistik programı kapsamında yayınladığı ormancılık istatistiklerinden alınmıştır (OSİB, 2016). Ormancılık istatistikleri; orman alanı, ormanların serveti, ormanlardaki yıllık cari artım, orman suçları, orman yangınları, silvikültür ve ağaçlandırma çalışmaları, tohum ve fidan üretimi, gen koruma alanları, odun hammaddesi üretimi, odun dışı orman yan ürünleri üretimi, orman köyü sayısı, orman köylüsü nüfusu ve orman köylerine sağlanan destekler gibi konulardaki yıllık verileri içermektedir. Ormancılık istatistiklerindeki konulara ek olarak, orman alanlarındaki maden

ve turizm tahsisleri ve korunan alanlarla ilgili bilgiler de toplanmıştır (DKMP, 2016; KTB, 2015; OGM, 2012; OSİB, 2016). Yapılan analizlerde kullanılan verilerin tümü devletin resmi verileridir. Toplanan bilgiler arasından 19 farklı veri değerlendirilmeye alınmıştır. Veriler, AKP Öncesi Dönem (1989-2001) ve AKP Dönemi (2003-2015) olmak üzere 13'er yıllık iki ayrı dönemi karşılaştırarak analiz edilmiştir. 2002 yılındaki ormancılık çalışmaları, AKP hükümetleri öncesi görev yapan 57. DSP-MHP-ANAP Hükümeti dönemini de içerdği için bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

3.1. Orman Alanındaki Değişim ve Ağaçlandırma

Dünyada orman alanlarının azaldığı bilinen bir gerçektir. Fakat Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarındaki gibi Türkiye’de de orman alanları artmaktadır. Kayıtlara göre; Türkiye’de 1973 yılında 20,2 milyon hektar orman alanı vardı. Bu miktar 1999’da 20,8 milyon hektar, 2005’te 21,2 milyon hektar, 2010’da 21,5 milyon hektar ve 2015’te 22,3 milyon hektara çıkmıştır (OSİB, 2016). Bu rakamlara göre; 1973 yılından 1999’a 26 yıllık bir süre içinde orman alanları %3 artarken, 1999’dan 2015’e 16 yıllık süre içinde %7 artmıştır. Bu durumda 2013 yılında İstanbul’da yapılan Birleşmiş Milletler Orman Forumu (UNFF)’ndeki konuşmasında *“Dünyada orman varlığı azalırken, orman varlığını arttıran nadir ülkelerden olduk. Orman varlığımızı hem alan hem de odun serveti olarak arttırdık. Yaptığımız ağaçlandırma çalışmalarıyla ülkemizin, dünyada en çok ağaçlandırma yapan ilk 3 ülke arasında yer almasını sağladık. Cumhuriyet tarihimizin en büyük ağaçlandırma hamlesini 2008 yılında başlattık. Hedeflerimizi aştık 2 milyon 420 bin hektara ulaştık”* diyen Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu’nun bu iddialı söylemindeki Türkiye ormanlarındaki artışla ilgili ifadeleri doğrudur. Fakat, orman alanlarındaki bu artışın AKP iktidarı döneminde yapılan ağaçlandırmalardan mı, yoksa başka nedenlerden mi kaynaklandığı sorgulanmaya muhtaçtır. Bu sorgulama sonuç bölümünde yapılacaktır.

İlk iki AKP hükümet programında (58. ve 59. hükümetler) orman hakkında hiçbir ifade yer almamaktadır. Fakat 60. Hükümet Programı'nda; ağaçlandırma çalışmalarına ağırlık verileceği, Türkiye'nin biyolojik çeşitlilik bakımından zengin olduğu, küresel ısınma ve erozyonla mücadele için ağaçlandırma, iyileştirme çalışmalarına hız verileceği, “yeşil kuşak ormancılığı”nın geliştirileceği vurgulanmıştır (Anonim, 2009). 60. Hükümet döneminde başlatılan “Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı”nda (ÇOB, 2007), 2007 de gerçekleştirilen ağaçlandırma miktarının 450.000 hektar olduğu, beş yıllık programda ağaçlandırılacak alanın ise 2.3 milyon hektar olacağı açıklanmıştır. Bu açıklamalar o tarihte uzmanların tepkisiyle karşılaşmıştır. Çünkü uzmanlara göre; programın % 73'ü “Rehabilitasyon” denilen ve ağaçlandırma sayılmayan bir uygulamadan oluşmaktaydı (Anonim, 2008a, Demirtaş, 2008; Özkahraman, 2008).

Gerçekten de rehabilitasyon çalışmaları; şu anda orman olan ancak “bozuk orman” diye nitelendirilen yerlerde yapılacak çalışmalardır. Orman niteliğinde olan bir yerde yapılacak çalışmaları, yeni orman oluşturuyormuş (ağaçlandırma) gibi göstermenin; ormancılık bilimlerine de, bugüne kadar yapılan uygulamalara da aykırı olduğu belirtilmektedir. Rehabilitasyon çalışmalarının esas amacının orman yenilemek değil, endüstriyel ve yakacak nitelikli odun elde etmek olduğu çok açıktır (Özkahraman, 2008; Hızal ve ark., 2008).

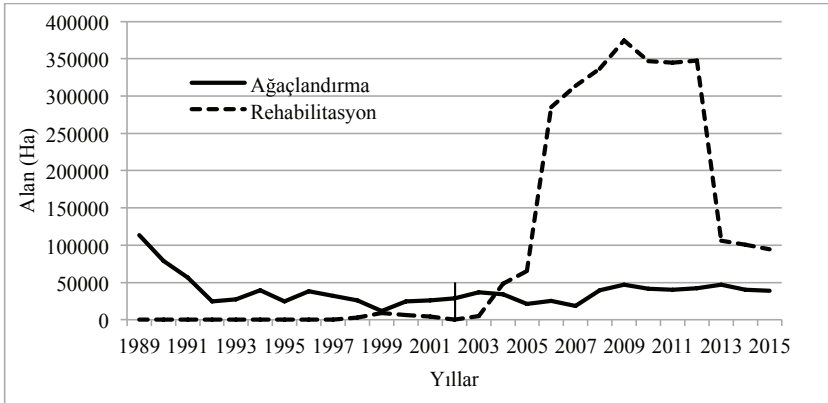
Bu dönemde rehabilitasyon çalışmalarının yanı sıra erozyon kontrolü ve mera ıslahı çalışmaları da ağaçlandırma çalışması kapsamına dahil edilmiştir. Oysa erozyon kontrolü; fiziki önlemler, bitkilendirme ve ağaçlandırma biçiminde yürütülen teknik çalışmaları kapsamaktadır. Bu yüzden erozyon kontrol çalışmasının tümünü “ağaçlandırma” olarak nitelendirmek doğru değildir. Mera ıslahı; niteliği bozulmuş, verimi azalmış ve erozyon tehlikesi taşıyan yerlerde yapılacak çalışmalardır ve merayı iyileştirmeye yöneliktir. Asla ağaçlandırma yapmayı öngörmez (Demirtaş, 2008).

Tablo 1. Orman tesis çalışmaları (ha).**AKP Öncesi Dönem**

Yıllar	Toplam	Ağaç.	Rehab.	Erozyon kontrolü	Mera ıslahı	Özel ağaçlandırma	Suni tensil	Enerji ormanı Tesisi
1989	226920	113639	0	25555	3530	311	26217	57668
1990	148734	78884	0	9912	1772	647	22864	34655
1991	107937	56752	0	2801	982	925	19832	26645
1992	69708	24519	0	3660	0	490	18508	22531
1993	86262	27058	0	7458	880	263	23614	26989
1994	91854	39652	0	10280	2408	835	25533	13146
1995	70821	24257	0	6114	3455	1317	22870	12808
1996	104501	37927	0	26329	3834	1744	23079	11588
1997	103330	32031	0	26124	3120	2282	34200	5573
1998	92430	25959	3135	29430	2885	7245	13502	10274
1999	81740	11529	8739	22571	4096	2494	21263	11048
2000	97080	24494	6502	30449	4995	4189	13824	12627
2001	96692	25672	4089	32780	3800	2499	14658	13194
Toplam	1378009	522373	22465	233463	35757	25241	279964	258746
Ortalama	106001	40182	1728	17959	2750	1942	21536	19903
AKP Dönemi								
2003	116929	36914	5187	42042	2500	4943	10531	14812
2004	165343	34016	48013	42136	3240	8624	15737	13577
2005	177705	21439	65260	47493	4259	10503	9980	18771
2006	401168	25319	285177	60776	5315	11002	13579	0
2007	400196	18228	313659	42984	4163	8190	12972	0
2008	463592	39467	336910	53917	4642	9034	19622	0
2009	501387	46872	374728	50352	5521	9535	14379	0
2010	483493	41857	346902	61401	7968	17306	8059	0
2011	480373	39964	344570	67088	10114	8569	10068	0
2012	499794	42009	347719	83131	9635	4944	12356	0
2013	257955	46656	106182	84304	9920	1975	8918	0
2014	252434	40325	100432	80517	16383	3984	10793	0
2015	244588	38986	94411	75139	23843	3012	9197	0
Toplam	4444957	472052	2769150	791280	107503	101621	156191	47160
Ortalama	341920	36312	213011	60868	8269	7817	12015	3628

AKP'nin 13 yıllık iktidarı döneminde ormancılık örgütünün ağaçlandırdığı toplam alan miktarı yalnızca 472052 hektardır. Bu da yılda ortalama 36312 hektara denk gelmektedir. Önceki 13 yıllık dönemde ise 522373 ha, yani yılda ortalama 40182 ha ağaçlandırma yapılmıştır. Bu rakamlar AKP'nin iddia ettiği gibi ağaçlandırma rekorları kırmaktan çok uzak kaldığını, aksine kendisinden önceki 13 yıllık dönemde devlet tarafından AKP zamanından daha fazla ağaçlandırma yapıldığını kanıtlamaktadır. AKP döneminde önceki döneme göre özel ağaçlandırmalarda bir fazlalık görülmektedir. Önceki 13 yıllık dönemde toplam 25241 ha özel ağaçlandırma yapılmışken, AKP döneminde toplam 101621 ha özel ağaçlandırma yapılmıştır. Bu rakam da AKP döneminde yapılan ağaçlandırmaları iddia edilen abartılı rakamlara ulaştırmaktan çok uzaktır (Tablo 1).

Kamuoyuna açıklanan ve dünyada ilk üçe girdiği söylenen ağaçlandırma rakamlarının sadece ağaçlandırmaları içermediği, kayıtlarda ilk kez 1998 yılında yer almaya başlayan rehabilitasyon rakamlarının başlangıçtaki 5-10 bin hektarlardan sonradan 300 bin hektarlara kadar ulaştırılması ve bu rakamlara mera ıslahı ve erozyon kontrolü rakamlarının da ağaçlandırma rakamı olarak katılmasıyla şişirilmiş yanıltıcı bilgiler olduğu çok açıktır. Şekil 1'de ağaçlandırma ve rehabilitasyon çalışmaları arasında dönemsel anlamda oluşan kayda değer fark görülmektedir.

Şekil 1. Ağaçlandırma ve rehabilitasyon yapılan alanların yıllara göre dağılımı.

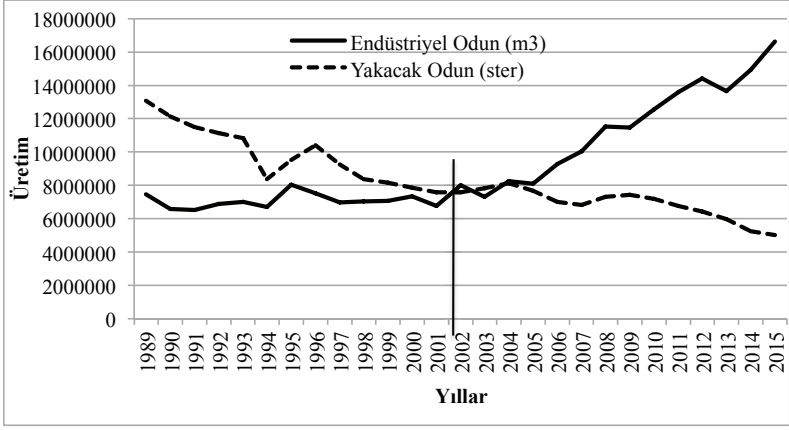
3.2. Odun Üretimindeki Artış

AKP döneminde bir önceki döneme göre endüstriyel odun üretiminde %65 artış olurken, yakacak odun üretiminde % 31 azalma görülmüştür. 2001 yılında yıllık 7 milyon m³ yapacak odun üretiminin 2015'te 16,6 milyon m³ üretime çıkmış olması AKP'nin ormanlara odun üretimi yapmak için aşırı şekilde yüklediğinin bir göstergesidir. Yakacak odunla, endüstriyel odun üretimi arasında ters orantılı bir ilişki vardır. 1989'dan beri yakacak odun üretimi genel bir azalış eğilimi gösterirken, endüstriyel odun üretiminde düzenli bir artış olmuştur (Tablo 2; Şekil 2). Fakat yakacak odun üretimindeki artış, yakacak odun üretimi miktarından azalmanın oldukça üzerindedir. Bu nedenle endüstriyel odun üretimindeki bu artışın yakacak odun üretiminin azalmasından kaynaklandığı da söylenemez.

Tablo 2. Yıllara göre üretilen endüstriyel ve yakacak odun miktarları

AKP Öncesi Dönem			AKP Dönemi		
Yıllar	Toplam Endüstriyel Odun*	Yakacak Odun**	Yıllar	Toplam Endüstriyel Odun*	Yakacak Odun**
1989	7460000	13062000	2003	7320000	7815000
1990	6581000	12145000	2004	8253000	8120000
1991	6513000	11503000	2005	8100000	7667000
1992	6897000	11146000	2006	9298696	7003598
1993	7010000	10846000	2007	10053000	6834000
1994	6712000	8379000	2008	11541084	7303889
1995	8046000	9539000	2009	11463080	7427596
1996	7528000	10402000	2010	12568519	7194372
1997	6974000	9246000	2011	13582462	6778101
1998	7051000	8372000	2012	14424365	6432674
1999	7066000	8167000	2013	13667987	5981703
2000	7329000	7861000	2014	14923209	5257994
2001	6777000	7576000	2015	16637598	5022986
Toplam	91944000	128244000	Toplam	151833000	88838913
Ortalama	7072615	9864923	Ortalama	11679461	6833762

*=m³ **=ster

Şekil 2. Yıllara göre üretilen endüstriyel ve yakacak odun miktarları grafiği

3.3. Maden Tahsisleri

2004 yılında yürürlüğe giren 5177 sayılı yasayla büyük ölçüde değişikliğe uğrayan 3213 sayılı Maden Yasası ile en iyi nitelikteki ormanlarda bile taşocağı dâhil her türlü maden arama ve işletme olanağı getirilmiştir. Orman alanlarındaki madencilik çalışmalarının kolaylaştırılmasından sonra dünyanın sayılı ekosistemine sahip olan Kaz Dağları, Artvin gibi yörelerin yerli ve yabancı firmaların kullanımı için gözden çıkarıldığı kamuoyunun gündemine defalarca gelmiştir (Atmış ve Günşen, 2016). Yerli ve yabancı iş çevrelerinin baskıları sonucu çıkarıldığı belirtilen bu yasayla; ormanlar, ağaçlandırma sahaları, özel koruma bölgeleri, milli parklar, meralar, sit alanları, su havzaları, kıyı alanları, turizm bölgeleri, askeri yasak bölgeler ve şahsa ait özel alanlar madencilik faaliyetine açılmıştır.

Orman kaynaklarından sürdürülebilir nitelikte mal ve hizmet üretimi sağlamak yerine, ormanı yok etmek pahasına altında barındırdığı maden kaynaklarının kısa sürede değerlendirip paraya dönüştürülmesini amaçlayarak 2004 yılındaki yapılan bu değişiklik (2005’de Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesinden sonra), et-

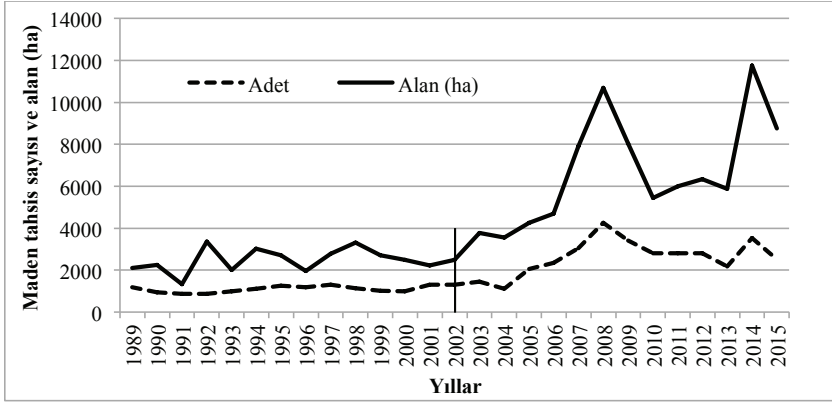
kisini 2007 yılında göstermeye başlamıştır. 2003-2006 yılları arasındaki dört yıllık sürede orman alanlarında verilen maden işletme izni sayısı yılda ortalama 1218'den 2007 yılında 2089'a, maden tesis izni sayısı 576'dan 2211'e yükselmiştir. Aynı dönemde maden işletme izin alanı; 3637 hektardan, 11168 hektara, maden tesis izin alanı da 434 hektardan, 2146 hektara çıkmıştır (Atmış ve Günşen 2009). Bu durumda Maden Yasası ve yönetmeliğindeki değişikliklerden sonra maden işletme ve tesis sayısı ve alanlarının önceki dört yılın ortalamasının dört katına kadar çıktığı görülmektedir.

Maden tahsislerin sadece Maden Kanunu'nun ve ilgili yönetmeliklerinin değiştirildiği yıllarla sınırlı kalmamıştır. AKP'nin 13 yıllık iktidar dönemiyle, AKP öncesi 13 yıllık dönem karşılaştırıldığında; maden tahsis adedi öncesindeki 13 yılda yıllık dönemde ortalama 1087'den AKP döneminde %142'lik artışla 2630'a yükseldiği tespit edilmiştir. Önceki dönemde yılda ortalama 2483 ha orman alanı madencilik faaliyetleri için tahsis edilmişken, AKP döneminde %172 artarak 6758 ha'a çıktığı görülmektedir (Tablo3; Şekil 3).

Tablo 3. Maden işletmesi ve tesisi için tahsis edilen orman alanları.

	AKP Öncesi Dönem				AKP Dönemi		
	Yıl	Adet	Alan (ha)		Yıl	Adet	Alan (ha)
	1989	1173	2104		2003	1454	3780
	1990	934	2253		2004	1111	3558
	1991	863	1330		2005	2065	4257
	1992	873	3367		2006	2350	4689
	1993	981	1996		2007	3042	7907
	1994	1112	3028		2008	4262	10693
	1995	1269	2714		2009	3420	8041
	1996	1192	1955		2010	2811	5440
	1997	1311	2787		2011	*	*
	1998	1129	3313		2012	2810	6336
	1999	1016	2714		2013	2187	5872
	2000	982	2503		2014	3540	11754
	2001	1298	2214		2015	2505	8765
	Toplam	14133	32278		Toplam	31557	81092
	Ortalama	1087	2483		Ortalama	2630	6758

*2011 yılındaki verilere ulaşılamamıştır.

Şekil 3. Orman alanlarından yapılan maden tahsislerini sayısı ve alanı.

Bu artışların ormanları parçalı hale getirdiği ve orman ekosistemini yok ettiği göz ardı edilmektedir. Ormanların ormancılık dışı amaçlarla kullanılması bu kadar hızlı bir şekilde devam edilmesi durumunda yakında orman ekosistemlerini tek parça olarak görmek mümkün olmayacaktır.

3.4. Turizm Tahsisleri

Turizm tahsisleri ormanları parçalayan bir başka ormancılık dışı amaçla yapılan orman kullanımı örneğidir. Turizm tahsisleri konusunda kamuoyu çok sağlıklı bilgilendirilmemektedir. Akdeniz ve Ege kıyılarındaki ormanların birçoğu bu tür tahsişlere konu olmuştur.

24 Temmuz 2003 tarihinde çıkarılan 4957 sayılı yasayla 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası'nda değişiklik yapılmıştır. Bu düzenlemeyle; “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri”nin tamamı ve/veya alt bölgelerinin yahut birden fazla sayıda parseli, yerli ya da yabancı hiç ayırım gözetilmeksizin aynı yatırımcıya tahsisi, “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri” ve “turizm merkezleri” dışında kalan; i) “devlet ormanı” sayılan araziler, ii) 2873 sayılı Milli Parklar Yasası

kapsamındaki milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları ve tabiat anıtları, iii) 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Kurulmasına Dair Yasa Hükmünde Kararname kapsamında ayrılmış yerler ve iv) meraların, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yerli ve yabancı turizm yatırımcılarına tahsis edilmesine olanak sağlanmıştır (Çağlar, 2005). Bu düzenlemeyle turizm tahsislerini iptal eden Anayasa Mahkemesi kararının hileli yollarla devre dışı bırakıldığı, yeni yasanın eskisini artırcasına ormanların aleyhine hüküm içerdiği belirtilmektedir (Anonim, 2008a).

Ayrıca; 15 Mayıs 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yasayla, yaklaşık olarak 1,1 milyon dönüm orman alanının turizm yatırımlarına açılabilmesinin sağlandığı, bu uygulama sonucu yapılacak yatırımların 330 bin dönüm alanı ormansızlaştırılabileceği ifade edilmektedir (Anonim, 2008a).

Bodrum Pina Yarımadası’nda bir otel yapılmak üzere tahsis edilen orman alanının 2006 yılı Temmuz ayında yanmasından altı ay sonra bölgede otel için hafriyat çalışmalarına başlanması kamuoyunun gündemine gelmiş (Radikal, 2008), daha sonra bu alana oteller inşa edilmiştir (Atmış ve Günşen, 2016b).

AKP’den önceki 13 yılda toplam 24 tahsiste 1113ha orman arazisi turizme tahsis edilmişken, AKP döneminde mevzuatta yapılan değişikliklerden sonra 38 tahsiste 2353 ha orman alanı turizme tahsis edilmiştir (KTB, 2015). Bu iki dönem arasında tahsis sayısı %58 artarken, tahsis edilen alan miktarı % 111 artmıştır (Tablo 4). Daha önce de bahsedildiği gibi bu rakamlar kesin rakamlar değildir. Orman alanlarında yapılan turizm tahsislerinin kamuoyuyla paylaşılması hususunda ilgili kurumlar çok ketum davranmaktadır. Gerçek tahsis sayısı ve tahsis edilen alan miktarının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 4. Turizm tahsisleri

AKP Öncesi Dönem	13 yıllık	Adet	Alan (ha)
	Toplam	24	1113
	Ortalama	2	93
AKP Dönemi	Toplam	38	2353
	Ortalama	3	181
Ortalamalardaki Değişim (%)		50	95

3.5. Yangınlar

AKP iktidarı temsilcileri ve Orman ve Su İşleri Bakanı fırsat buldukça orman yangınlarıyla mücadelede çok iddialı olduklarını, bu konuda çok ciddi yatırım yaptıklarını söylemektedir. Örneğin bizzat Çevre ve Orman Bakanı (Şimdi Orman ve Su İşleri Bakanı) tarafından; yanan orman alanlarının 2003-2007 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde, önceki 15 yıla göre %50 azaldığı ifade edilmiştir (NTVMSNBC, 2007). Bu dönemde hükümet, aldığı önlemlerle yangın sorununu çözdüğünü kamuoyuna sık sık açıklamayı tercih etmiştir. Yangına karşı gereken önlemleri aldığını iddia eden hükümet, kendisinden önceki hükümet tarafından 1999-2002 yıllarında yangın harcamalarının döner sermayeden genel bütçeye aktarılması, bütçe olanaklarının iyileştirilmesi, idari ve teknik yapının güçlendirilmesi ile orman yangınları ile yapılan mücadelenin ciddi adımlarının atılmış olmasını (Anonim, 2008b) hiçbir şekilde dile getirmemiştir.

Yangın sayısı ve yanan alan miktarı tartışmalı bir konudur. Büyük yangınlar o yılın yanan alan miktarını önemli ölçüde etkiler. İki dönem karşılaştırıldığında yangın sayısı bakımından önemli bir fark ortaya çıkmamaktadır. Yanan alan miktarı bakımından iki dönem arasındaki farkın oluşmasında 1994, 1996 ve 2000 yıllarındaki büyük yangınların etkisi vardır. AKP dönemindeki yanan alan miktarındaki yıllık ortalama

mayı arttıran gelişme ise 2008 yılında gerçekleşmiş olan büyük Serik-Taşağıl yangınıdır (Atmış ve Günşen, 2013).

13'er yıllık AKP dönemine ve AKP önceki döneme karşılaştırmalı olarak bakıldığı zaman; önceki dönemde yıllık ortalama 2039 yangına karşılık, 12970 ha orman alanı yanmışken, AKP hükümetleri döneminde yıllık 2214 yangına karşılık, 7952 ha orman alanı yanmış olduğu görülmektedir (Tablo 5).AKP döneminde yıllık ortalama yangın sayısında sadece % 9'luk bir artış olmuştur. Buna rağmen aynı dönemde yanan orman alanında %39'luk bir düşüş meydana gelmiştir. Önceki dönemde yangın başına düşen yanan alan miktarı 6,36 ha iken, AKP hükümetleri döneminde yangın başına 3,59 ha orman alanı yanmıştır. Bu şekildeki bir düşüş başarı olarak kabul edilebilir. Fakat bu rakamların sorgulanmaya gereksinimi vardır.

Tablo 5. Yangın sayısı ve yanan alan miktarları

AKP Öncesi Dönem	13 yıllık	Yangın Sayısı	Yanan alan (ha)
	Toplam	26510	168605
	Ortalama	2039	12970
AKP Dönemi	Toplam	28782	103370
	Ortalama	2214	7952
Ortalamalardaki Değişim (%)		9	-39

AKP döneminde yangın sayısı arttığı halde, neden yanan alan miktarı düştüğünü anlamak için; 2006'daki Milas/Mumcular yangını ilk örnek olarak verilebilir. Yangından sonra kamuoyuna önce 200 hektar sonra 400 hektar ve 600 hektar olarak beyan edilen yanan alan miktarı, daha sonra Orman Genel Müdürlüğü kayıtlarında 2600 hektar olarak yer almıştır. Oysa gerçek miktar 3526 hektar olarak tespit edilmiştir (Anonim, 2007).

İkinci örnek ise Serik Taşağıl Yangınıdır. 31 Temmuz-4 Ağustos

2008 arasında Antalya’da Serik ve Taşagül orman işletme müdürlükleri sınırları içinde çıkan yangın sonucu bakanlık yetkilileri tarafından 4-5 bin hektarlık bir sahanın yandığı açıklanmıştır. Oysa TMMOB Orman Mühendisler Odası 24.08.2008 tarihinde açıkladığı; “Yangında yanan ormanların miktarı kamuoyundan saklanmaya çalışılmıştır... Yangında 16.925 hektar orman alanı tahrip olmuştur” şeklinde ibareler taşıyan raporu konuya farklı bir boyut katmıştır (OMO, 2008). Yine Türkiye Ormanlılar Derneği de yanan ormanın alanının 4 bin hektar değil, 20-25 bin hektar olduğunu açıklamıştır (Anonim, 2008b). Yangından dört ay sonra Serik Kaymakamlığı’nın verdiği rakamlara göre 20.552 hektarlık alanın zarar gördüğü, 15.792 hektarlık orman alanının yandığı resmen açıklanmıştır (Akşam, 2008). Daha önce Türkiye’nin en büyük yangını 13.260 hektarlık yanan alanla 1979 yılındaki Marmaris Yangını’ydı. Bu durumda Antalya Serik-Taşagül Yangını Türkiye’de yaşanan en büyük yangın olarak literatüre geçmesi gerekirken, bu en büyük yangın bile bu dönemde AKP hükümeti tarafından kamuoyundan saklanmaya çalışılmıştır.

Bu dönemde yanan alan miktarı konusunda kamuoyuna verilen yanıltıcı rakamlar, AKP döneminde orman yangınlarında yanan alanların olduğundan düşük gösterildiği yargısını güçlendirmektedir. Bu nedenle yanan alanların miktarındaki bu düşüşe kuşkuyla yaklaşmak gerekmektedir.

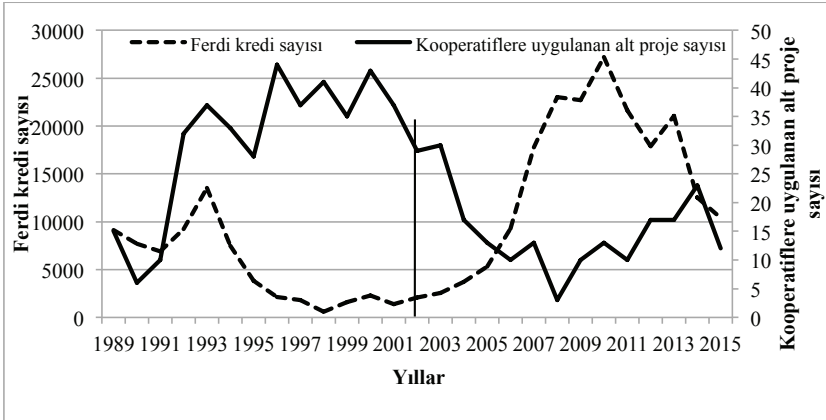
3.6. Orman Köylüleri ve Kooperatifler

Bu çalıştayda orman köylüleriyle ilgili ayrı bir çalışma grubu olduğu için AKP orman köylüsü ilişkilerine sadece orman köylülerine verilen kredilerdeki değişim üzerinden yer verilecektir. AKP döneminde orman köylülerine sağlanan desteğin köye ortak sağlanan desteklerden, ferdi desteğe doğru kaydığı görülmektedir. Önceki dönemde yılda ortalama 31 kooperatif projesi varken, AKP döneminde yarı yarıya azalarak 14’e düşmüştür. Buna nazaran orman köylülerine verilen ferdi kredi sayısı yılda ortalama 5203’ten, %188 artışla 15013’e çıkmıştır. 2011 yılından

sonra ferdi kredi sayısında da ciddi bir düşüş olmuştur. Bunun nedeni o yıla kadar müstakil bir genel müdürlük olan Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü'nün (ORKÖY) Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir daire başkanlığına dönüştürülmüş olması olabilir (Tablo 6; Şekil 4).

Tablo 6. Orman köylerine sağlanan destekler

AKP Öncesi Dönem	13 yıllık	Kooperatiflere Uygulanan Alt Proje Sayısı	Ferdi Kredi Sayısı
	Toplam	398	67641
	Ortalama	31	5203
<hr/>			
AKP Dönemi	Toplam	188	195165
	Ortalama	14	15013
<hr/>			
Ortalamalardaki değişim (%)		-55	189

Şekil 4. Yıllara göre kooperatifler ile orman köylüsüne bireysel olarak verilen destekler

3.7. Korunan Alanlar

AKP 2011 Seçim Beyannamesi'nde; "Milli Park sayısı 2002'de 33, 2010'da 41, Tabiat Parkı sayısı 2002'de 17, 2010'da 42... Milli parklarımızın sayısını 50'ye, tabiat parkı sayısını ise 55'e çıkaracağız" (AKP, 2012) denirken, aynı seçim sonucu kurulan 61. Hükümet Programı'nda "2002 yılında 63 olan korunan alan sayısını 98'e çıkardık..." denerek iktidar dönemlerinde korunan alanlar konusunda çok başarılı olduklarını iddia etmektedirler. Oysa Türkiye'de korunan alanların karnesi hiç de bu beynamede yazdığı gibi değildir. Bunun böyle olmadığı uluslararası kuruluşların raporlarına da yansımaktadır. Yale Üniversitesi tarafından her yıl hazırlanan Çevre Performans Endeksi (EPI) bunlardan biridir. EPI'ye göre, 2006 yılında 133 ülke arasında 72,8 puanla 49. sırada bulunan Türkiye, 2016 yılında 180 ülke arasında 67,68 puanla 99. sıraya gerilemiştir (Estyve ark., 2006; Hsu ve ark., 2016). Aynı endekse göre Türkiye, 2016 yılında karasal korunan alanlar-canlı topluluklar (Terrestrial Protected Areas- National Biome Weights) göstergesine göre 180 ülke arasında 17,29 puanla ancak 177. sırada yer alabilmiştir (Anonim, 2016).

Gerçekten de AKP döneminde korunan alanların sayısında artış önceki döneme göre yavaşlamıştır. Bu dönemde önceki döneme göre daha az sayıda milli park, tabiat koruma alanı, tabiat anıtı, Ramsar alanı ilan edilmiştir. İlan edilen milli parklardan üçü (Yumurtalık Lagünü, İğneada Longoz Ormanları ve Gala Gölü milli parkları) önceden daha hassas koruma statüsü olan tabiat koruma alanıyken, sonradan milli parka çevrilmiştir. Bu nedenle AKP döneminde tabiat koruma alanlarının sayısı artmamış, aksine üç azalmıştır. Daha sonra açılan dava sonucu Yumurtalık Lagünü'nü milli park olarak ilan eden Bakanlar Kurulu kararı iptal edilmiş ve bu milli park tekrar tabiat koruma alanına dönüşmüştür. Bu nedenle daha önce 41 olan milli park sayısı da 2011 yılı itibariyle 40'a düşmüştür (Atmış ve Artar, 2013).

Tablo 7. Tabiat parkı sayı ve alanları

	Yıllar	Adet	Alan(Ha)		Yıllar	Adet	Alan(Ha)
		1989	2		2188		2003
AKP Öncesi Dönem	1990	0	0	AKP Dönemi	2004	0	0
	1991	2	6447		2005	0	0
	1992	0	0		2006	1	27
	1993	0	0		2007	2	551
	1994	2	14773		2008	8	3263
	1995	2	21227		2009	9	854
	1996	0	0		2010	1	239
	1997	0	0		2011	139	6803
	1998	4	7256		2012	5	946
	1999	0	0		2013	5	7554
	2000	1	14692		2014	12	7131
	2001	0	0		2015	3	2431
	Toplam	13	66583		Toplam	185	29799
	Ortalama	1	5122		Ortalama	14	2292

Ayrıca 2007 yılında gündeme getirilen tabiat parkları, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun öngördüğü tabiat parkından farklı, fakat aynı ismi taşıyan yeni bir alan kullanımının çıkarılması hazırlıksız, mevzuatta yeri olmayan, altyapısı olmayan yeni bir alan kullanımını gündeme getirmiştir (Demirtaş, 2007). Bu dönemde tabiat parklarının niteliğinin değiştirildiğinin en önemli göstergesi olarak ilan edilen tabiat parklarının ortalama büyüklüğü öne çıkmaktadır. AKP döneminde ilan edilen tabiat parklarının ortalama büyüklüğü önceki dönemdekilerden 32 kat daha küçük kalmaktadır. Önceki dönemde 66583 ha alanı kaplayan 13 tabiat parkı ilan edilmişken, AKP döneminde 29799ha'lık alanı kaplayan 185 tabiat parkı ilan edilmiştir (Tablo 7). Önceki dönem ilan edilen tabiat parklarında park başına düşen alan 5121ha'iken, AKP

döneminde ilan edilenlerin ortalaması sadece 161 ha olmuştur. Tabiat parklarının sayısı zamanla giderek artış göstermiş ve günümüzde bu sayı 203'e ulaşmıştır (DKMP, 2016).

4. Sonuç

Resmi verilere dayanılarak elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; AKP hükümetleri döneminde ülkedeki orman alanı, orman serveti ve ormanlardaki yıllık cari artımda artış olduğu görülmektedir. AKP döneminde gerçekleşen bu artışlar; hem iki dönemin ortalaması karşılaştırıldığında, hem de dönem içindeki değişim miktarı olarak bir önceki 13 yıllık dönemden fazladır. AKP bu artışların kendi döneminde yaptığı dünyada “ilk üçe giren” ağaçlandırmalara bağlı olduğunu iddia etmektedir. Oysa resmi rakamlara bakıldığında; AKP döneminde devletin yaptığı ağaçlandırmaların miktarı ağaçlandırılan alan bakımından önceki döneme göre artmamış, aksine yılda ortalama % 9,6 azalmıştır. Sadece bu rakama özel ağaçlandırmalar katıldığında AKP döneminde toplam ağaçlandırmada önceki döneme göre % 4,7 gibi çok küçük bir artış olduğu görülmektedir. Bu da ağaçlandırma konusunda AKP hükümetlerine ayrıcalık sağlayacak bir fark oluşturmamaktadır.

Aslında ağaçlandırma rakamlarında iddia edilen yüksek miktardaki artışın kökeninde rehabilitasyon çalışmalarında yaşanan olağanüstü artış oranının yüksekliği yatmaktadır. AKP hükümetleri önceki dönemlerde çok küçük bir miktar oluşturan rehabilitasyon çalışmaları, önceki dönemde yılda ortalama 1728ha'ken, AKP döneminde dramatik bir şekilde 123 kat artarak 213011ha'a ulaşmıştır. Yani aslında ağaçlandırma çalışması olmayan, zaten orman olan alanlarda yapılan iyileştirmeye dönük ve maliyeti çok düşük teknik çalışmalar olan rehabilitasyon çalışmaları ağaçlandırma kaleminde değerlendirilerek ağaçlandırma rakamlarında şişirme yaparak kamuoyu yanıltılmaya çalışılmıştır.

Eğer AKP'nin verdiği abartılı ağaçlandırma rakamları gerçek olsaydı bile “orman varlığını yaptığımız ağaçlandırmalarla biz artırdık” iddiası artan orman miktarının nedeni olmayacaktı. Çünkü içindeki ağaç topluluklarının yaş, boy vb ölçütleri, kriterleri sorgulandığında AKP döneminde ağaçlandırılan alanların orman sayılabilmesi için daha on yıllar geçmesi gerektiği ortaya çıkacaktır. Türkiye’de orman alanlarının artmasının nedeni, 1970’li yıllarda yoğunlaşan kırdan kente göçle birlikte, terkedilen tarım alanlarının zamanla kendiliğinden ormana dönüşmüş olması ve daha önce orman kadastrosu gitmeyen yerlerde yapılan orman kadastrosu sayesinde, orman sayılmayan yerlerin süreç içinde orman sınırları içine dâhil ediliyor olmasıdır.

AKP hükümetleri orman yangınlarıyla mücadele konusunda da çok iddialıdır. İktidarları döneminde yıllık yanan orman alanının, demeçlerde ifade edildiği gibi %50 oranında olmasa bile, % 39 oranında azaldığı görülmektedir. Bu oran da başarılı sayılabilecek bir orandır. Fakat, başarının tescillenmesi için yangın istatistiklerinin doğruluğundan kuşku duyulmaktadır. Ne yazık ki bu çalışmada örnek verilen Milas/Mumcular ve Serik/Taşagıl yangınlarında olduğu gibi yanan alan miktarının olduğundan çok daha düşük miktarda kayıtlara geçirilmiş olması bu başarıyı gölgelemektedir.

Ormanlar AKP döneminde ormancılık dışı kullanım amacıyla yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bunun en önemli göstergesi; önceki döneme göre maden tahsisi sayısında % 142, maden tahsis alanı miktarında % 172 oranla gerçekleşen aşırı artışlardır. Bu artışta, özellikle 2004 yılında çıkartılan 5177 sayılı kanunla Maden Kanunu ve ilgili mevzuatta yapılan değişikliklerin önemli payı vardır. Resmi verilerden de anlaşıldığı gibi orman alanlarındaki maden işletmesi ve tesisi tahsislerinin 2004 yılından sonra dramatik şekilde yükseldiği gözükmektedir. Bu şekildeki aşırı miktardaki ormancılık dışı kullanımların orman ekosistemlerini tahrip ettiği ve geri dönülemeyecek zararlar oluşturduğu artık geniş bir kitlenin bilgisi dâhilindedir. Orman alanla-

rındaki bu parçalanmalar ormanların bütünlüğünü bir daha geri getiremeyecek şekilde bozmaktadır.

AKP hükümetleri döneminde endüstriyel odun üretimi artarken yakacak odun üretimi azalmıştır. Endüstriyel odun üretimindeki artış kayda değer bir artıştır. Endüstriyel odun üretiminin artışında hızla yükselen kentsel nüfusun ve konut üretiminin odun hammaddesine olan talebi artırması önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde tel direk üretimi ve sanayi odunu üretimi azalırken, maden direği, tomruk ve kâğıtlık odun üretimi artmıştır. Yakacak odun üretiminin düşüşünde ise hem orman köylüsü nüfusunun azalmasının, hem de kentsel nüfus artışının ve buna bağlı olarak toplumun kömür, doğalgaz gibi alternatif yakacak türlerinin kullanımına yönelmesinin önemli bir payı vardır. Birim alandan yapılan endüstriyel odun üretiminin aşırı miktarda artırılması orman ekosistemlerinin varlığını ve bütünlüğünü tehdit eden en önemli uygulamalardan biridir. Ormanlarda yapılan aşırı odun ve her türlü odun dışı ürün üretiminden bir an önce vaz geçilmelidir.

AKP döneminde orman köylerine sağlanan desteklerde kooperatifler yerine bireylerin desteklenmesi ağırlık kazanmıştır. AKP hükümetleri, toplulukların ortak teşviki yerine bireylerin teşvik edilmesini tercih ederek, toplumun örgütlü olduğu kurumları da devre dışı bırakmaktadır.

AKP hükümetleri döneminde koruma niteliği ağır basan korunan alanların sayısında önemli bir artış görülmezken, daha çok rekreasyon alanı olarak kullanılan mesire yerleri ve yeni oluşturulan tabiat parklarının sayısının önceki dönemden daha fazla artış gösterdiği görülmektedir. Kısacası bu dönemde korunan alanlar korumadan çok kullanmaya dönük bir şekilde yönetilmeye çalışılmıştır.

Son söz olarak şunlar söylenebilir; bir hükümetin başarı düzeyi eldeki rakamsal bilgilerin abartılması veya olduğundan küçük gösterilmesiyle ölçülemez. Hükümetlerin ülke ormancılığı üzerindeki etkileri hakkında doğru ve nitelikli çalışmalar yapabilmek için, eldeki istatistiki bilgilerin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Halkı yanıltan

bilgiler içeren uygulamalar hem ormanların zarar görmesine, hem de ormancılık yönetimine halkın güven düzeyinin azalmasına neden olacaktır.

Teşekkür

*Bu çalışmadaki değerli katkıları nedeniyle **Yrd. Doç. Dr. H. Batuhan Günşen** 'e çok teşekkür ederim.*

5. Kaynaklar

- AKP, 2012. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Çevre ve Ormanlarla İlgili İcraatları, (<http://www.akparti.org.tr/site/icraatlar/cevre-ve-orman/C87>) Erişim 03.12.2012.
- Akşam Gazetesi, 2008. Yanan Alanda CHP Haklı Çıktı. 15.12.2008. www.arsiv.aksam.com.tr
- Anonim, 2005. Çevre-Orman ve Halk İlişkileri Raporu. I. Çevre ve Ormanlık Şurası (22-24 Mart 2005-Antalya) Çalışma Belgesi. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını. Ankara. S: 223-244.
- Anonim, 2007. Başyazı: yeni dönemde beklentilerimiz ve endişelerimiz – basın açıklaması: orman yangınları. *Orman ve Av*, 83(4): 2-4.
- Anonim, 2008a. Çevre Günü Kutlanmalı mı? *Orman ve Av*, 84(3): 2.
- Anonim, 2008b. Başyazı: Orman Yangınlarıyla Mücadele Yeniden Değerlendirilmelidir. *Orman ve Av*, 84(4): 2-3.
- Anonim, 2009. 60. Hükümet Programı. Başbakanlık Resmi Web Sitesi, www.basbakanlik.gov.tr (Erişim: 16.04.2009).
- Anonim, 2016. Environmental Performance Index Country Review: Turkey. (Erişim: 25/02/2016). <http://epi.yale.edu/country/turkey>
- Atmış, E., 2003a. Dünyada ve Türkiye'de ormancılıkta katılım. II. Ulusal Ormancılık Kongresi (19-20 Mart 2003) Kitabı. TOD Yayını. Ankara. S:81-101.
- Atmış, E., 2003b. Ormanlarımız ve siyasal partiler. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Bitkisel Üretim Hayvancılık ve Ormancılığımız Kongresi (3 Kasım 2003) Bildiriler Kitabı. Tarım Orkam-Sen Yayını. Ankara. S: 189-209.
- Atmış, E., 2008. 2007 Genel seçim bildireleri çerçevesinde siyasi partiler ve ormancılık ilişkileri. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 10(14): 33-42.
- Atmış, E. ve Günşen, H. B., 2009. Türkiye'de hükümetlerin ormancılık politikaları ve uygulamaları üzerine eleştirel bir değerlendirme: AKP örneği. *Orman ve Av*, 85(2): 33-42.

- Atmış, E. ve Günşen, H.B., 2011. 2011 Genel seçimlerinde siyasi partiler ve ormancılık ilişkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(2):191-204.
- Atmış, E. ve Günşen, H.B., 2013. AK parti hükümetlerinin ormancılık politika ve uygulamalarının sürdürülebilir orman yönetimi kapsamında analizi. *Orman Mühendisliği*, 50 (10-11-12): 8-23.
- Atmış, E. ve Artar, M., 2013. Türkiye’de korumadan kullanmaya yönelik doğa koruma politikalarının değerlendirilmesi. 2023’e Doğru 2. Doğa ve Ormancılık Sempozyumu. 31 Ekim-3 Kasım 2013. Antalya. S:403-422
- Atmış, E., ve Günşen, H.B., 2016a. 2015 Genel Seçimlerinde Siyasi Partiler ve Ormancılık İlişkileri. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 66 (2): 587-599. DOI: 10.17099/jffiu.87085
- Atmış, E. ve Günşen, H. B., 2016b. An Analysis of Social Struggle against Destruction of Forests in Turkey. 3rd International Conference on Turkey and Turkish Studies. Proceedings. Atina/Yunanistan
- Bulut, P. ve Güven, S., 2010. Primary Education in Political Parties’ Programs. *Journal of Theory and Practice in Education*, 6(2): 281-300
- Çağlar, Y., 2005. 2B’yi tartışmak. *Orman ve Av*, 81(1): 40-47.
- Çağlar, Y., 2007. Siyasal Partilerin Ormanlarımıza ve Ormancılığımıza Yaklaşımları. Ormancılığımızın Demokratikleşmesi İçin Birlikte Yürüyüş Serisi. 15 S. Ankara
- Çağlar, Y., 2010. AK Parti Döneminde Ormancılık Düzeninde Dönüşüm. *AK Parti Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu*, Edt. İlhan Uzgel ve BülentDuru, Phoenix Yayınevi, Ankara, s:754-782.
- Çağlar, Y., 2015. Siyasal Partiler Ormancılığımız ile Ormanlarımızda da Havanda Su Dövüyor. Ormanlar ve Ormancılık Üzerine Sessiz Tartışmalar Serisi. Basılmamıştır.
- ÇOB, 2007. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı 2008-2012. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını. 104 S. Ankara.
- Demirtaş, A., 2007. Yeni “Tabiat Parkları” mı? *Radikal Gazetesi*. 2 Aralık 2007. www.radikal.com.tr 31.10.2008.

- Demirtaş, A. 2008. Çevre ve Orman Bakanlığı Toplumunu Yanıltıyor, Orman ve Av Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 84, Yıl: 2008, ISSN 1302-040X
- DKMP, 2016. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi WEB Sitesi. Korunan Alanlar. (Erişim: 02/02/2016) <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/index.htm>
- Erdönmez, C., Atmış, E. ve Özden, S., 2010. Türkiye’de ormancılık politikası. In: Akesen, A., Ekizoğlu, A. (Eds.) Ormancılık Politikası. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara, pp: 101-146.
- Eryılmaz, A. Y., 1985. Ormancılık Politikası Ders Notları. KTÜ Orman Fakültesi Yayını. Yayın No: 96. 213 S. Trabzon.
- Esty, D. C., Levy, M. A., Srebotnjak, T., De Sherbinin, A., Kim, C. H. And Anderson, B., 2006. Pilot 2006 Environmental Performance Index. New Haven: Yale Center for Environmental Law & Policy.
- Gümüş, C., 2004. Ormancılık Politikası. Cilt 1. KTÜ Orman Fakültesi Yayını. Fakülte Yayın No:34. 444 S. Trabzon.
- Hızal, A., Karaöz, Ö., Dirik, H., Türker, A., Erdönmez, C., 2008. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı (2008-2012) Hakkında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Görüşü.
- Hsu, A. ve ark., 2016. Global Metrics for the Environment. 2016 Environmental Performance Index. New Haven, CT: Yale University. (Erişim: 25/02/2016). http://epi.yale.edu/sites/default/files/EPI2016_FINAL%20REPORT.pdf
- Kapani, M., 1998. Politika Bilimine Giriş. Bilgi yayınevi. 25. Basım. Ankara. 219 S.
- Krott, M., 2005. Forest Policy Analysis. Avrupa Orman Enstitüsü (EFI) ve Springer Yayını. Dordrecht/Hollanda. 323 S.
- KTB, 2015. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Kayıtları
- NTVMSNBC, 2007. 2 Milyon Hektarlık Alan Ağaçlandırılacak. ntvmsnbc.com/news/426452asp. 16.11.2007

- OGM, 2012. Orman Genel Müdürlüğü İzin İrtifak Dairesi Başkanlığı Kayıtları, Ankara.
- OMO, 2008. Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Serik ve Taşağıl İşletme Müdürlüklerinde 31 Ağustos 2008-4 Ağustos 2008 Tarihleri Arasında Çıkan Orman Yangınına İlişkin Orman Mühendisleri Odası Komisyon Raporu. 9s. www.ormuh.org.tr
- OSİB, 2016. *Ormancılık İstatistikleri 2015*. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistikleri. <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Istatistikler/Forms/AllItems.aspx> (Erişim: 10.10.2016).
- Özkahraman, İ., 2008. “Ağaçlandırma Eylem Planı” Gerçek Olmayan Söylemlere Dayalı Bir Aldatmacadır. *Orman ve Av*, 84(1): 27-29
- Sakal, M., 1998. Siyasal karar alma sürecinde yer alan aktörler ve rolleri. *DEÜİİBF Dergisi*, 13(1): 211-230.

Türkiye’de Ormancılığın Yapısı ve Sosyal Hayata Yansımaları

Prof. Dr. Kenan Ok

İ.Ü. Orman Fakültesi Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı

kenanok@istanbul.edu.tr

Özet

Türkiye ormancılığını Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi ormancılığı şeklinde iki dönemde incelemek gereklidir. Teknik anlamda bir ormancılık ancak Cumhuriyet döneminde kurulabilmiştir. Ülke ormancılığının güncel durumu incelendiğinde, mülkiyet çatışmaları, devlet işletmeciliği, orman varlığının sürekliliği, orman köylülerinin vahidi fiyat sistemiyle çalışmasının iş güvenliği ve özellikle sosyal güvenlik açısından yetersizliği, baltalıkların koruya dönüştürülmesi ve dikili satışların artışıyla orman köylülerinin yasal haklarına erişimlerinin azalması konularındaki tartışmalar dikkat çekmektedir.

Bu çalışma, mesleği ormancılık olmayan fakat sorumlulukları gereği, ülke orman kaynaklarının yönetimi konusunda güncel tartışmaların tarafı olan kişilerde bir altyapı oluşturmak üzere hazırlanmıştır. Bu yaklaşımla, öncelikle ülke ormancılığının geçirdiği tarihsel gelişim özet bir şekilde verilmektedir. Ardından, orman varlığımızdaki değişim, nedenleriyle birlikte açıklanmaktadır. Bu açıklamaları, Türkiye’de devlet ağırlıklı orman yönetim anlayışının ana neden-

lerinden biri olan, Osmanlı mülkiyet düzenine yönelik açıklamalar izlemekte ve bu kapsamda dünyanın farklı bölgeleriyle karşılaştırmalar yapılmaktadır.

Türkiye ormancılığı tanımlanmış politikaları olan bir sektördür. Bununla birlikte, uygulamada süreklilik halini almış, bu nedenle gayri resmi politika gibi nitelendirilebilecek uygulamaları da bulunmaktadır. Çalışmada, öncelikle resmi politikalar ve kaynakları açıklanmakta, ardından özellikle orman suçlarını bir çatışma göstergesi olarak, orman halk ilişkilerindeki temel yaklaşım açıklanmaktadır. Resmi olmayan politikalar bağlamında ise, her defasında bu son denilerek yapılan orman dışına çıkarma uygulamaları ile bu anlayışa tamamen tezat oluşturan; kişilerin geçerli bir mülkiyet belgesine sahip olmalarına rağmen, devletin el koyabildiği mülkiyet uygulamaları irdelenmektedir. Özellikle orman ürünü hasat ve ağaçlandırma, yol yapımı gibi işlerde kullanılan vahidi fiyat düzeni, ücret belirleme ve sosyal güvenlik bileşenlerine göre ayrı ayrı tartışılmakta, yasalarla orman köylülerine verilen hakların nasıl idari kararlarla işlevsiz hale getirildiği, dikili satış ve köylü pazar satışları özelinde tartışılmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin kendi verdiği tapuları iptal edip kişilerin mülkiyet hakkını elinden alırken, orman işgalcilerinin kanunsuz eylemlerini sürekli meşrulaştıran bir ülke olmaktan çıkması gereklidir. Ülke ormancılığının, çalıştırdığı orman köylülerinin yasalarla verilen haklarını, idari kararlarla işlevsiz hale getirme yaklaşımını terk etmesi ve yaptırdığı tüm işlerde yer alan tarafların çağdaş iş güvenliği ve sosyal güvence sistemi içerisinde yer almasını ilkesel bir tutum olarak benimsemesi gerektiği açıktır.

1. Giriş

Türkiye yüzeyinin yaklaşık dörtte birini oluşturan ormanlar ekonomik ve sosyal hayatımızın önemli bir parçasıdır. Ormanların ürettiği mal ve hizmetler, insanlık tarihinin evrimiyle birlikte sürekli farklılaşmaktadır. Tarih boyunca av kaynağı veya odun deposu rolüyle insanların ilgisini çeken ormanlar, artık küresel iklim değişiminin düzenleyicisi, su kaynaklarının koruyucusu işlevleriyle anılmaktadır. Odunun artık önemi kalmadı denilen bir dönemde, yeşil ekonomi anlayışı ortaya çıkabilmiş ve en çevreci hammadde olarak odun yeniden ilgi çeker hale gelmiştir. Artık orman köylüsü kalmıyor diye düşünülürken, kentsel yaşamın sorunları ve boşalan kırsal alanların değerlendirilmesinin önemi yeniden fark edilmeye başlanmış ve kentte de kırdaki da orman sorunu sürekli gündem olmuştur.

Türkiye de bu sorunların ötesinde değildir. Üstelik Türkiye, neredeyse insanlık tarihi kadar eskiye uzanan bir süredir, ormanlarını kullanmaktadır. Bu kullanım ister istemez ormanlar üzerinde bozulma gibi sorunlar üretirken, ormanı kullananlar arasında da faydalanma biçiminin düzenlenmesi noktasında çatışmalar yaratmaktadır. Bu nedenle, günümüz ülke yöneticilerinin ormanların nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda bilgi sahibi olması, gerçekçi çözüm önerilerini bulma becerisine sahip kılınması gereklidir. Bu çalışma, mesleği ormancılık olmayan fakat sorumlulukları gereği ülke orman kaynaklarının yönetimi konusunda güncel tartışmaların içerisinde yer alan kişilerde bir altyapı oluşturmak ve temel tartışma konuları arasında yer alan özellikle *devlet işletmeciliği, sosyal güvenlik, köylü hakları ve mülkiyet sorunları* konularında görüşlerimizi paylaşmak amacıyla hazırlanmıştır.

2. Türkiye’de Ormancılığın Özet Tarihçesi

Her ülkede olduğu gibi, Türkiye ormancılığının güncel sorunlarını daha sağlıklı anlayabilmek, çözüm önerilerini daha doğru yorumlaya-

bilmek için, ülkenin nasıl bir tarihsel süreçten geçtiğini bilmek gereklidir. Bu nedenle, ormancılık politikaları üzerinde bir tartışma yapmadan önce, ülke ormancılığının kritik dönüm noktalarını, olaylarını hatırlamak yararlıdır.

Türkiye’de ormancılığı Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri şeklinde iki ayrı yapıda ele almak olanaklıdır. Osmanlı dönemi ormancılığının 1839 yılında ilk orman idaresinin (Orman Umum Müdürlüğü) kurulmasıyla başladığı kabul edilir. Osmanlıların ekonomik olarak sıkıntılar içerisinde olduğu yıllara karşılık gelen bu kuruluş, ormanların sürekliliğini sağlayacak bir kurum oluşturma gayretinden çok, ek ekonomik olanaklar sağlayacak yeni bir devlet kurumu oluşturma amacının ürünüdür. Bu nedenledir ki Orman Umum Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı’na bağlı olarak açılmış ve ancak ticaret dünyasının bir parçası olarak, devlet yapısı içerisinde kendine yer bulabilmiştir.

Bir ormancılık kurumunu ortaya koyan Osmanlı yönetimi, bu alanda yetişmiş insan açığını yaşayarak görmüş ve 1857 yılında Orman Mektebi adı altında ilk defa ormancılık eğitimi başlamıştır. Bugün İstanbul Üniversitesi’ne bağlı olarak çalışan Orman Fakültesi’nin köklerinin bu Orman Mektebi olduğu kabul edilir. Osmanlı’daki ormancılık eğitimi zamanla isim değiştirse de, bugünkü anlamda bir lisans eğitiminden çok, bir ön lisans ve meslek kazandırma etkinliği düzeyinde kalmıştır.

Osmanlı döneminin ormancılık mevzuatı da kurumsal yapıya benzer zayıftır. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesinin ormancılıkla ilişkilendirilebilen hükümleri istisna kabul edildiğinde, 1870 tarihli Orman Nizamnamesi ormancılığa özgü ilk düzenleme olarak kabul edilmektedir. Arazi kanunnamesi ve Orman Nizamnamesi ’ne kadarki sürede ormanlar; Osmanlılar tarafından genellikle, **Cibali Mübaha** (Serbestçe faydalanılan dağlar) kapsamında kabul edilmiştir. Ormanlardan vatandaşlara faydalanma hakkı tanınmış, fakat mülk olarak devlet malı niteliği korunmuştur. Devletin, özellikle tersane ve tophanenin ihtiyaçları

söz konusu olduğunda, hanedanın av hizmeti güvenceye alınmak istendiğinde, özel olarak sınırları belirtilmiş bazı ormanlarda bu faydalanma hakları ortadan kaldırılmıştır (İstanbullu, 1978). Osmanlı'nın tanıdığı serbestçe yararlanma hakkı, vatandaşlarca ormanların sahihsiz mal olarak algılanmasına veya üzerinde fiilen yararlanma düzeni kurdukları ve kendi aralarında bu düzeni tanıdıklarından, orman varlığının sahibi olduklarını sanmalarına neden olmuştur (Dölarslan, Ok 2006).

Arazi Kanunnamesi ve Orman Nizamnamesi yayınlamak, bir Orman Umum Müdürlüğü kurabilmek ve kesintilerle de olsa bir ormancılık öğretimine başlamak dışında Osmanlı döneminin ormancılık adına kayda değer bir başarısı yoktur. Ormanların devlet maliyesi için önemi anlaşılınca bu çabalar başlamıştır. 1914 yılında bir Orman Jandarma Mektebi kurmuştur (Günay, 2003). Ormancılık faaliyetlerine yasal bir temel oluşturmak üzere, 1917 yılında bir "Orman Kanunu Layihası" hazırlanmış ve Meclis-i Mebusan'a sunulmuşsa da, bu girişim 1919 yılına kadar yasalaşamamıştır. Kurulan Orman Umum Müdürlüğü ülke ormanlarına yayılmış, hâkim bir teşkilata dönüşememiş, belirli ormanların kesim haklarını tüccarlara satan örgüt işlevi görmüştür. Bu dönemde, doğal olarak var olmuş ormanları kesip, talep edilen pazarlara ulaştırma işlerini yönetmek üzere şirketler kurulmuştur. Bu şirketlerin kurulması için gerekli sermaye özel girişimciler tarafından sağlanmış, sermaye yetersizliği çekildiğinde de, Resim 1'de örneği görüldüğü gibi, halka gidilerek, hisse satışlarıyla sermaye toplanmaya çalışılmıştır. Orman Umum Müdürlüğü'nden belirli bir ücret karşılığı orman kesim işi alan şirketler, kesim için gerekli bütün altyapıyı kurmuş, işçilik ücretlerini ve idaresini üstlenmiştir. Orman Umum Müdürlüğü ise kesilecek yerlerin belirlenmesi ve şirketlerle sözleşmelerin takibi işlerini yürütmüştür. Bu şirketlere **mültezim**, kurulan düzene de **iltizam** adı verilmiştir.

Bono Tercümesi:

Milli Orman ve İnşaat Osmanlı Anonim Şirketi

Şirketin merkezi Dersaadet'tir.

20 Sefer 1336 (6 Aralık 1917) 6 Kanun-ı

Evvel 1333 tarihinde Şerefsüdir

Buyurulan İrade-i Seniyye-i Cenab-ı

Padişahi mucibince Tezakkül etmiştir.

Şirketin Sermayesi Beheri Beş lirayı

Osmani kıymetinde hamiline Hisseyi

Münkasim 50 000 Osmanlı Lirasıdır.

Beş Lira-yı Osmani Kıymetinde 1

Adet Hisse senedir. Basıldığı yer

Matbaa 'a-i Ahmet İhsan ve Şürekası

Kupon Tercümesi:

Milli Orman ve İnşaat Osmanlı Anonim

Şirketi

0008696

1359 Senesine Mahsus Temettü Kuponu

Resim 1: 1917 yılı Milli Orman ve İnşaat Osmanlı Anonim Şirketi Hissesi ve Kuponları (TEB, Türkiye Ekonomi Bankası 1998 Takvimi¹)

Cumhuriyet dönemini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açıldığı 23 Nisan 1920 gününden veya Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihinden başlatmak; ormancılık çalışmalarının hangi döneme yerleştirileceği bakımında ilginç sonuçlar verebilecek bir ayırmadır. TBMM bir yandan kurduğu devletin yönetim şeklini belirlemeye çalışırken, diğer yandan köylülerin orman ürünlerine olan gereksinimlerini kendi ormanlarından karşılamalarını sağlamak üzere, 11 Ekim 1920 tarihinde 39 Sayılı Baltalık Kanunu, kabul edilmiştir. Bu Kanun, cumhuriyet döneminin ormancılıkla ilgili ilk yasasıdır.

Baltalık Kanunu ile orman köylüsü her aileye, 1,8 ha baltalık orman verilmiş ve kendi ormanlarından yakacak odun gereksinimlerini karşılamaları hedeflenmiştir. Ancak, köylülerin tahsis edilen yerleri tarla haline çevirmeleri, ülke ormanlarının azalması sonucunu doğur-

¹ Bu kaynağı fark eden ve bilgimize sunan, fakültemiz mezunlarından Dr. Yusuf Ziya Tengiz'e teşekkür ederim.

muştur (Geray, Ok, 2001). 1924 yılı ise ormancılık açısından oldukça verimli bir yıldır. Bir yıl içerisinde;

- Orman Talimatnamesi çıkartılmıştır.

- 504 Sayılı "Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmesi Hakkında Kanun" kabul edilmiştir.

- Korunan alanlar hakkında dünya ölçeğinde dahi henüz bir bilinç gelişmemişken, Belgrad Ormanı Muhafaza Ormanı ilan edilmiştir.

- Tarımsal ürünlerin ihracı için gerekli ambalaj malzemesini üretmek, Zonguldak Kömür İşletmesinin ahşap malzeme tedarikini garanti altına almak amacıyla Bolu, Karadere'de ilk Devlet Orman İşletmesi kurulmuştur.

- 484 Sayılı "Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkına Dair Kanun" kabul edilmiş ve 39 sayılı Baltalık Kanununun ormanlarda yarattığı tahribatın önü kapatılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının daha ilk yılında çıkarılan mevzuat ve uygulamaların ortak özelliği ormanların tükenebileceği gerçeğini kabul ederek, ormanlardan verim güçleri ölçüsünde yararlanmak gerektiğine duyulan inançtır. Henüz bağımsızlığını kazanmış ve kuruluş mücadelesi veren bir meclisin köylülerin yakacak sorunundan, ormanlardan yararlanmanın tekniğine, hangi ormanların odun üretiminden ziyade korunması gerektiğine kadar uzanan bir ayrıntıda ormancılık konularına gündeminde yer verebilmesi takdir edilmesi gereken bir duyarlılık ve çalışkanlık kanıtıdır.

Cumhuriyet yönetimi 1924 yılında, bugünkü anlamda olmasa da, bir devlet orman işletmesi kurmuştur. Osmanlı döneminde denenemeden son bulan Orman Jandarması uygulamasını hayata geçirmek istemiş ve Devlet ormanlarının muhafazasında görevlendirilecek askerlerin alımıyla ilgili bir talimatname yayınlayarak, İstanbul, Kâğıthane'de Orman Jandarması Okulu açmıştır (Bingöl, 1990). 1925'de Ankara'da ilk orman fidanlığını kurmuş, 1926'da Ankara ve Eskişehir'de uçaktan

tohum saçarak ormanlaştırma gayretlerine girmişse de, Osmanlı'da kurulan iltizam düzenini devam ettirmiştir. Örneğin; 1924'de Sapanca Derbent ormanlarını işletmek üzere TİTAŞ (Ticaret Türk Anonim Şirketiyle 20 yıl, 1926 yılında Bilecik Kömürsu ormanlarını işletmek üzere İbrahim Çolak ile 15 yıl, Sinop'un Zindan ve Çangal ormanlarını işletmek üzere Zingal Şirketiyle 50 yıllık sözleşme yapılmıştır (Bingöl, 1990).

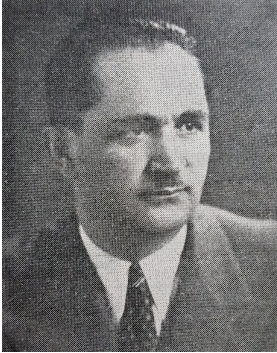
Osmanlı'nın 1917 yılında Meclis-i Mebusan'a sunduğu fakat kanunlaştırılmadığı 199 maddelik "Orman Kanunu Layihası" 1926 yılında TBMM'de görüşülmeye başlanmış, fakat işin teknik yönü daha iyi görülmeye başlandığından, ormancılık konusunda daha ayrıntılı çalışmalara yönelme gereği duyulmuştur. Prof. Dr. Bernhard ormancılık konusunda danışmanlık yapmak üzere Türkiye'ye davet edilmiş, ülke ormanları gezdirilmiş ve inceleme raporları hazırlanmıştır. Prof. Dr. Bernhard, 1927 yılında 168 maddelik bir kanun taslağı hazırlamışsa da, ilk Orman Yasası 1937 yılında ve 3116 sayı ile kabul edilmiştir. 3116 sayılı Yasa Osmanlı dönemi mülkiyet haklarını tanıdığı gibi, seksenli yıllarda bir devrim gibi sunulan özel kişilere ağaçlandırma yapma hakkı tanıma, bu girişimleri teşvik etme konusunda da hüküm² içermektedir. 3116 sayılı yasaya göre Türkiye'de devletin hüküm ve tasarrufu altındaki ormanlardan ayrı olarak köy, belediye gibi kamu tüzel kişiliklerinin sahip olduğu kamu ormanları (*umuma mahsus orman*), vakıf tüzel kişiliklerine ait vakıf ormanları ve özel hukuk gerçek ve tüzel kişiliklerine ait hususi (özel) ormanlar bulunmaktadır.

Bingöl'ün (1990) belirttiğine göre 1924 - 1934 arasında 27 farklı sözleşme ile ülkenin farklı ormanları kişi veya şirketlerin yönetimine devredilmiş fakat sözleşmelerin ideale yakın hükümlerine rağmen uy-

² **Madde 86** — *En ufak parçası yarım hektardan ve parçaları yekünü bir hektardan aşağı olmamak şartı ile yeni ağaçlandırılan arazi sahibi, teşcirden itibaren yirmi sene için bu sahalara ait bütün vergilerden muaf tutulur. Bu sahaları orman halinde muhafaza etmeyenlerden vergi muafiyeti kaldırılır. Hâli arazide ağaçlandırma yapmak isteyenler vali veya kaymakama müracaat ederler. Bu yerlerin hâli araziden olduğu anlaşıldıktan sonra orman memurları tarafından yapılacak ağaçlandırma plânına göre ağaçlandırma işine vilâyet veya kaza idare heyetlerince izin verilir. Orman teşkilâtı bulunmayan vilâyetlerde ağaçlandırma plânını ziraat memurları yapar. Plânlar meccanen yapılır.*

gulamalarda devletin kontrolünün çok zayıf kaldığı, müteahhitlerin kar arzusuyla elde ettiği tüm hakları kullanma gayretinden geri kalmadığı görülerek bu uygulamaya son verilmiştir. Bir başka deyişle, Türk ormancısı hem 1924’de kurduğu Bolu Karadere Devlet Orman İşletmesi gibi kendi yönettiği ormanların durumunu, hem de iltizam usulü altında Zingal gibi Şirketlerin işlettiği ormanların halini görmüş, devlet işletmeciliği ile özel işletmeciliğin farkını bu dönemde deneyerek test etmiştir.

Bu deneyime dayalı olarak İ.Ü. Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen’in (Resim 2, 1903-1983) belirttiğine göre “*Devlet ormancılık politikasında böyle bir iltizam usulünü tatbik etmekle .. hep zengin ormanlarını ihale edebilmiş, bakımsız ormanlarına müşteri bulamamıştır. Bakımsız ormanlara istekli bulunmadığı gibi verimli ormanlar da hususi müteşebbisin çarkından geçtikten sonra bakımsızların yanında yer almıştır*” (İlkmen, 1946). İlkmen’in bakımsız kaldığını söylediği ormanların bir örneği Resim 3’de görülmüştür. Resim 3’den de görüldüğü gibi, kesim işçilerinin eğilerek çalışma külfetinden kaçınması nedeniyle ağaçlar toprak seviyesinin çok üstünden kesilmiş, millî servet olan tomruk parçaları doğada çürümeye bırakılmış, alt yamaçta ve büyük olasılıkla yola yakın, sürütmesi kolay bireyler kesilerek, meşcere yapıları bozulmuştur.

Resim 2: Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen (Foto: Orman ve Av, 1949 Haziran)

Resim 3: Zingal Şirketinin Kestiği Bir Orman (Foto: ORKOOP Arşivi)

Hâlbuki ormanda kesim sadece odun hasılasını almak için değil, meşcereyi bir sonraki evreye hazırlamak için yapılır. Bu evre de genellikle gençleştirme evresidir. Kesim işini üstlenenlerin bütün bunları bilerek hasat işini yapması, orman sahibinin de bunu kontrol ederek, uygulaması gereklidir. İlkmen'in (1946) ifadelerinden; orman idaresinin kesim ve gençleştirme tekniklerini bildikleri, hatta bunlara göre şartnameler hazırladıkları anlaşılmakta fakat “ormandaki işleri bırakıp mahkemelerde hak arayan, tazminatlar kazanan fakat ormanların bozulmasına engel olamayan” bir orman teşkilatının ortaya çıktığı öğrenilmektedir.

1937'nin ikinci önemli ormancılık olayı Orman Umum Müdürlüğü'nün 3204 sayılı kanunla, Orman Genel Müdürlüğü (OGM) halini almasıdır. OGM kurulduğunda “Bölge Müdürlüğü sayısı 8, bunlara bağlı Orman Müdürlükleri sayısı da 28'dir” (Ekizoğlu, Akesen 2006). OGM'nin kuruluşu bir isim değişikliğinden çok, anlayış değişikliğinin ürünüdür. Sözü edilen kuruluş yasasından sonra ilk işletmeler olarak; 17.12.1937 tarihinde Karabük, 24.12.1937 tarihinde Bahçeköy Devlet Orman İşletmeleri kurulmuştur. Bunları 02.06.1938 tarihinde Dursunbey, 11.10.1937 tarihinde Eskişehir ve 1939–1940 yıllarında da Adana, Adapazarı, Araç, Ankara, Bolu, Çoruh, Devrek, Düzce, Giresun, Hendek, Koyulhisar ve Sinop Devlet Orman İşletmelerinin kuruluşları izlemiştir. 1946 yılına gelindiğinde kurulan Devlet Orman İşletmelerinin sayısı 106'ya bulmuştur (Ekizoğlu, Akesen, 2006).

3116 sayılı Orman Yasası'nın kabulü ve Orman Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatına sahip ve ormanı bizzat yönetebilen bir kamu kurumu halini almaya başlaması, orman halk ilişkilerini de etkilemiştir. Yeni ormancılık anlayışıyla birlikte;

- a) *Yüzlerce yıldır ormanlardan serbestçe yararlananların yararlanma haklarının kurallara tabi tutulması, yararlanma şeklinin kısıtlanması,*
- b) *Ellerinde geçerli bir mülkiyet belgesi olmasa dahi, bazı ormanları sahiplenmiş kişilerin bu ormanlardan çıkarılması,*

- c) *Belki de geçerli bir mülkiyet belgesi olmasına rağmen, bazı vakıfların vakıf ormanı, kamu tüzel kişiliklerinin kamu ormanı veya özel kişilerin özel orman niteliğindeki mülklerine el konması,*
- d) *Şirketlerin ormanları işletmesinden vaz geçilmesiyle bir kısım sermaye sahibinin düzeninin bozulması,*

şeklinde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlardan sadece c şikkında belirtilen durum bir eleştiri konusu olarak haklılık taşısa da, tüm sonuçlar bir tutulmuş ve yeni kurulmuş bir Cumhuriyet idaresini eleştirmek isteyenler için önemli bir fırsat doğmuştur. Vatandaşların faydalanma hakları ile mülkiyet hakkının aynı olmadığı gerçeği sürekli istismar edilmiş ve a ve b şıklarında ifade edilen durumlarda dahi “*milletin ormanına el konu*” denilmiştir. Oysa 3116 sayılı yasanın kabulüyle toplam **28** adet ve **33.804,1** ha orman istimlak edilmiş ve sahiplerine toplam **349.729** lira, **86** kuruş bedel ödenmiştir (İstanbul, 1978). 1937 yılında devletin el koyduğu orman alanı bugünkü orman alanıyla karşılaştırıldığında binde 15 (% 0,15) kadar bir ormana karşılık gelmektedir. Şüphesiz vatandaşın *mülkiyet hakkı* ile *faydalanma hakkı* farkını bilmemesi doğal bir durumdur. Ancak okumuşların, şirket yönetenlerin bu ayrımı görememesi olanaksızdır. Dönemin ormancılık kurumlarının idarecileri de, ne yazık ki bu ayrımı halka iyi anlatamamış, muhaliflerin sürekli “milletin ormanına el konu” temasını işlemesine engel olamamıştır.

Dünya’daki devletçi anlayışların etkisi altında yapıldığı iddia edilse de, esasen 3116 sayılı yasa ile başlayan vatandaşın ormanı - devletin ormanı tartışmasına son vermek üzere; 1945 yılında, 4785 sayılı yasayla, birkaç istisna dışında, devlet mülkiyetinde olmayan tüm ormanlar devletleştirilmiştir. 4785 sayılı yasa ile devletleştirilen toplam orman alanı **204.763,56** ha (156 ayrı orman) ve bu ormanların sahiplerine ödenen bedel ise **4.007.038,14** TL’dir (İstanbul, 1978). Söz konusu yasa ile devletleştirilen alan bugünkü orman alanımızın sadece % 0,92’sine karşılık gelmesine rağmen, bırakınız milletın ormanına el konu istis-

marını önlemeyi, hemen hemen ülkenin her yerinde, vatandaşın elinden ormanını alan yasa olarak gösterilmiş, daha büyük tartışmalara neden olmuştur. Bu yasayla, milletin ormanına el konduğunu iddia edenlere, somut bir devletleştirme örneği gösterebilme fırsatı verilmiştir. Oysa mülkiyet tartışmalarında devlet ormanıdır diye kestirip atma uygulamasının kökeni de Osmanlı'ya dayanmaktadır. Günay'ın (2003) belirttiğine göre 18 Eylül 1914 tarihli bir temyiz kararında da “*alelümün ormanlar aksi sabit oluncaya kadar miri orman addolunur*” denilerek, bir mülkiyet belgesi sunulamayan tüm ormanların devlet ormanı olacağına karar verilmiştir. Ancak, 4785 ile milletin ormanlarını kaybettiğine halen inanan pek çok vatandaş, hatta ormancı bulunmaktadır.

4785 Sayılı Kanun'a yönelik tepkiler, ülkemiz insanının yeni tanıştığı çok partili ortamda, kolayca politik malzeme haline getirilmiştir. 24 Mart 1950 tarihinde 5653 ve 5658 sayılı kanunlar kabul edilmiş; 5653 sayılı kanunla 3116 sayılı Orman Yasasının 35 ayrı maddesi değiştirilirken, 5658 sayılı kanunla, 4785 sayılı kanunun devletleştirdiği ormanları sahiplerine geri veren yol açılmıştır.

Ancak beklenenin tersine, daha önce devletleştirilen ormanlardan, özellikle kamulaştırma bedelini almış olan orman sahiplerinin pek çoğu, ormanlarını geri almak üzere başvurmamıştır. 5658 sayılı kanunla iade edilen ormanlar, biri ihtilafı olmak üzere **34** adettir ve ihtilafı olan hariç toplam **13.457,2 ha** (İstanbul 1978) alana sahiptir. Bir başka deyişle, devletleştirilmiş ormanlardan 122 ormanın sahibi iade hakkından yararlanmayı istememiştir. İadesi istenmeyen orman alanı (191.606,36 ha) 4785 sayılı yasa ile devletleştirilen orman alanının % 93,6'sı gibi büyük bir orandadır. Buradan hareketle, orman sahiplerinden sadece % 6,4'ünün el konan ormanını geriye istediği anlaşılmakta ve aslında “milletin el konan ormanı geri almak gibi bir derdinin olmadığı, milleti provoke etmek isteyenlerce bu düşünenin sürekli gündemde tutulduğu, empoze edildiği” ortaya çıkmaktadır.

31 Haziran 1956 tarihinde 6831 Sayılı Orman Kanunu kabul edilerek, Türkiye'nin ilk orman yasası olan 3116 Sayılı Kanun ortadan kaldırılmıştır. 6831 Sayılı Orman Kanunu, günümüze kadar pek çok maddesi değiştirilmişse de halen geçerli olan temel ormancılık yasasıdır.

Ellili yıllar veya çok partili döneme geçiş, ormancılık için popülist politikalarla tanışma yılları olmuştur. Bu dönem ormancıları, bir yandan Yozgat'ta ilk Milli Parkı açarken, diğer yandan bugün bile örnek gösterilen, Tokat Behzat deresi gibi havza ıslah çalışmaları yapmıştır. Diğer yandan, Türkiye'de ormanların devamlılığını sağlayabilmek için, ormanları sadece orman köylüsünden, keçiden veya yangından değil, politik istismarlardan da koruması gerektiğini öğrenmiştir.

1924 Anayasası'nın 74. Maddesi, 1937 yılında 3115 sayılı yasa ile değiştirilmiş ve Türkiye, Anayasasında ormancılığa yer veren bir ülke olmuştur. Ellili yıllardaki politik istismarlar yaşanmasa ve siyasilere de ormanlara zarar verebildiği yaşayarak görülmesi (İnal, 1971), 1961 Anayasa'sına ormancılıkla ilgili bir hükmün³ girmemesi büyük olasıktır.

Anayasa'nın 131. Maddesinde yer alan “*Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir*” ifadesi, hem Osmanlı hem Cumhuriyet dönemi iltizam, bir başka deyişle, özel şirketler aracılığıyla orman işletme usulünün bu topraklarda terk edilmek istendiğini kanıtlamakta-

³ **MADDE 131.-** Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi ve gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zaman aşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devlele bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir. Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Ormanların tahrip edilmesine yol açan hiçbir siyasî propaganda yapılamaz.

dir. Ormanların kamusal yarar sağlama özelliğini dikkate alarak “*Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir*” hükmüne yer verilmiş ve ister OGM dışı kamu tüzel kişiliklerinin yönetimine verilmiş olsun, ister özel hukuk tüzel kişilikleri veya gerçek kişilerin mülkiyetinde olsun, bir orman parçasının kamusal üretimlerinin teminat altına alınmasında devlet sorumlu tutulmuştur. Önceleri cahil ve fakir köylülere karşı ormanların korunması gerektiği düşüncesi hâkimken, bu defa ormanların ve orman köylülerinin oy değeri taşıyan bir potansiyel siyaset alanı olduğunu gören popülist siyasilere karşı da korunması gerektiği anlaşılmış ve anayasanın “*Ormanların tahrip edilmesine yol açan hiçbir siyasî propaganda yapılamaz*” ifadeleriyle önlem alınmak istenmiştir.

Ülke ormancılık tarihinin önemli yıllarından bir diğeri 1969 yılıdır. 1969’da ilk defa ve sadece ormancılık konularından sorumlu bir **Orman Bakanlığı** kurulmuştur. Bu girişim özellikle ormancılık camiasında büyük motivasyon kaynağı olarak görülmüştür. Bu tarihe kadar farklı bakanlıklar altında ve esasen OGM örgüt yapısı içerisinde yürütülmek istenen odun hammaddesi üretiminden, milli park yönetimine, ağaçlandırmadan orman köylülerinin sorunlarına destek olunmasına kadar uzanan geniş bir faaliyet alanında uzmanlaşma fırsatları doğmuştur. İlk olarak (3.9.1969) *Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM)* kurulmuştur. Ardından aynı ay içerisinde (5.1.1970) *Orman Ürünleri Sanayii Genel Müdürlüğü (ORÜS)* ve (21.1.1970) *Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY)* açılmıştır. *Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü*’nün kurulması ise 1976 yılında gerçekleşebilmiştir. Öncesinde OGM içerisinde birer daire başkanlığı altında yürütülen işler için bu defa; “ayrı ayrı taşra örgütü oluşturulmuş, ORÜS’e bağlı tesis ve fabrikalar, bu genel müdürlüğün taşra örgütünü oluştururken, diğer genel müdürlüklerin tamamına ayrı ayrı "Bölge Başmüdürlükleri" ve ona bağlı birimler şeklinde bir taşra örgüt yapısı getirilmiştir (Gümü, 2014).

Yeni anayasanın kabulünün üzerinden bir on yıl geçmeden, geçerli anayasa hükümleri tartışılmaya başlanmıştır. 1969 milletvekili seçimi öncesinde “*önce insan, sonra ağaç ve orman*” sloganlarıyla kampanyalar yapılmış ve seçimin ardından iktidar partisi vaadini yerine getirmek üzere, anayasa değişikliği önermiş, muhalefet partileri de bu öneriyi destekleyeceklerini belirtmiştir. 22.04.1970 tarihinde yürürlüğe giren 1255 sayılı kanun ile Anayasa'nın 131. Maddesi değiştirilerek, *Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan... yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz*” şeklindeki ifadeler eklenirken, “*orman suçları için genel af çıkarılamaz*” hükmü ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle, orman konusu bir defa daha siyasi malzeme haline getirilmiş, daha sonrasında 2B olarak herkesin yakından tanıyacağı orman dışına çıkarma alışkanlığının ilk adımı atılmıştır.

Yeni kurulan genel müdürlüklerden ORÜS, ülkenin zayıf ve kurumlaşmamış orman endüstrisinin geliştirilmesinde örnek olmuştur. ORÜS, OGM'nin ürettiği odun hammaddesinin talebini artırarak bu genel müdürlüğe destek olurken, genel ekonomi kurallarına uygun olarak, fabrikalarını özellikle ormana yakın Arhavi, Artvin, Ayancık, Bartın, Borçka, Cide, Demirköy, Devrek, Dursunbey, Eskipazar, Kalkım, Pazarköy, Şavşat, Ulupınar, Vezirköprü ve Yenice gibi küçük kasaba ve ilçelerde kurmuştur. ORÜS'ün çalışmaları yerel ekonomilerde ve istihdamda önemli paylar elde etmiştir.

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü ile elde edilen en önemli kazanım, yapılan ağaçlandırmadan çok, belki de ormancılık meslek camiasında gözlenen gelişim açısından ele alınmalıdır. Bu genel müdürlükle birlikte Orman Mühendisleri içerisinde kendisini Ağaçlandırmacı olarak adlandıran, bu alanda yapılan çalışmaları gerek projelendirme gerek proje uygulama süreçleri açısından sistematikleştirmeye çalışan bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bu dönem AGM mühendislerinin hazırladığı Ağaçlandırma Avan Projelerinin, bugün yapılan

projelerden daha ileri inceleme ve karar verme süreçlerini içerdiği (Ok, 2007) söylenebilir.

ORKÖY Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları ise ayrı bir inceleme konusudur. Ormancılık camiası içerisinde zaman zaman “kırsal kalkınmanın ormancının işi olmadığı, orman mühendislerinin köylülerin merasını ıslah etmek, keçi yerine koyun yetiştiriciliğini öğretmekle uğraşmaması” gerektiğini savunanlar da görülmüştür. Gerçekten de tarım teşkilatı içerisinde kırsal kalkınmadan sorumlu örgütler bulunuyorken, ormancuların bu konuyla ilgilenmesi gereksiz gibi algılanmıştır.

Resim 4: Yetmişli yıllarda ORKÖY desteğiyle kurulmuş bir sera

Oysa ORKÖY'ün kuruluş felsefesi “*ormancılık sorunlarının nedenleri arasında yer alan sosyal kökenli problemleri kurumsal çalışmalarla ortadan kaldırarak, sosyal açıdan daha yapılabilir bir ormancılık ortamı oluşturmak*” inancına dayanmaktadır. Sosyal sorunların kökenlerinde de çoklukla kırsal fakirlik yer aldığından, uygulamalarda kırsal kalkınma çalışmaları öne çıkmıştır. Gerçekten de kırsal

fakirlik nedeniyle gelir açığı çeken pek çok orman köylüsü ormandan açma yaparak yeni tarlalar kazanmaya çalışmış, kaçak kesimlerle ekmek kapısı aramıştır. Yetiştirmek için sermaye ve bilgi gereksinimi gereken ahır hayvancılığından kaçınmış, ormanda serbest otlatmayı seçmiş ve ormancıyla karşı karşıya gelmiştir. Alternatif gelir alanlarını bilememiş, çare olarak sürekli ormanı görmüştür. Bu nedenle, yasakçı bir zihniyetle köylüyü ormandan uzak tutmaya çalışmak ve insanları doğuştan suçla meyilli görmek yerine, *köylülerimizin durumunu iyileştirirsek meşru yollardan hayatını kazanırlar* politikasını hayata geçirmek üzere ORKÖY kurulmuştur. ORKÖY'e veya bu kapsamdaki ormancılık çalışmalarına eleştiriler, genellikle bu felsefenin gerekçelerine inanmayanlardan gelmiştir.

Kuruluş felsefesini iyi anlayan yöneticilerin elinde ORKÖY gerçekten de orman köylüsüne pek çok yeni iş alanı yaratmış, işin nasıl yapılacağını öğretmiş ve orman idaresinin ilişkili köylülerle sorunlarını hafifletmiştir. Bugün Bolu Mudurnu'da neredeyse tek ekonomik etkinlik olan tavukçuluk çalışmalarında ORKÖY katkısı büyüktür. Pek çok orman köylüsü kooperatif sözcüğünü ilk defa ORKÖY mühendislerinden duymuştur. ORKÖY, Ecevit'le birlikte anılan KÖYKENT projelerini hedeflemiş fakat Taşkesti gibi küçük örnekler dışında yaygınlaştıramamıştır. ORKÖY mühendisleri ilçe kalkınma planları hazırlayarak, hangi ilçede hangi ekonomik etkinliklerin yapılabileceği konusunda karar vermeye yardımcı önemli planlama çalışmalarını başlatmıştır. Orman köylülerini sadece inekçilik, halıcılık gibi klasik iktisadi alanlarda desteklememiş, biyogaz üreteçleri yaptırmak, paketleme tesisleri kurdurmak gibi, bugün için dahi yenilikçi sayılabilecek örnek çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kurduduğu tesislerin duvarlarına, çatılarına ismini yazdırarak (Resim 4) daha geniş kitlelere ulaşmaya çalışmıştır. Belki de bu çabanın öngörüle-meyen, istenmeyen bir sonucudur ki, 1980 askeri darbesinin sıkıyönetim komutanı olarak atadığı birinin, ORKÖY'ü duvarlara isim yazan yasa dışı bir örgüt sanıp, hakkında tahkikat istediği rivayet edilir.

12 Eylül 1980 askeri darbesi, tüm ülkede olduğu gibi, ormancılık alanında da köklü değişiklikler yapmıştır. Darbe sonrasında, 21 Eylül 1980’de Orman Bakanlığı ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlıkları; *Tarım ve Orman Bakanlığı* şeklinde birleştirilmiştir. Bu birleşim sonucunda Orman Genel Müdürlüğü ile Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü aynen bırakılırken, ağaçlandırma ve milli parklardan sorumlu genel müdürlükler kapatılarak, OGM içerisinde birer daire başkanlığının sorumluluğuna verilmiştir. ORKÖY Genel Müdürlüğü de kapanmaktan kurtulamayıp Orman Köy İlişkileri Daire Başkanlığı’na dönüştürülerek müsteşar yardımcılığına bağlanmışsa (DPT, 1985) da, ana işlevleri esasen tarımcıların yönetimindeki “Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü’ne” (DPT, 1995) geçmiştir. Bu geçişle, ormancılık sorunlarıyla ilişkili ORKÖY çalışmaları yapmak fırsatı ortadan kalkmış, bu işler devletin kırsal kalkınma çalışmalarının sıradan bir parçası halini almıştır.

Askeri darbe ile sadece ormancılık örgüt yapısı değişmemiş, ülke anayasası ve beraberinde ormancılıkla ilgili hükümler de değişmiştir. 1982 Anayasasında da, ormancılıkla ilgili hükümlere⁴ yer verme yak-

⁴ **MADDE 169.** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar, tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınmaz. Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

MADDE 170. – Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden

laşımı korunmuştur. Bu hükümler incelendiğinde, önceki anayasanın devlet işletmeciliği yaklaşımının aynen benimsendiği ama “ *Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülme-
yen... yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş .. yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz*” hükmünün de muhafaza edilerek, bir defa daha 2B uygulamasının yolunun açıldığı görülmektedir. Bu hükümler birlikte, toplumumuzda “**işgal et, sabret, nasıl olsa bir gün verirler**” düşüncesini yerleştiren ikinci adım atılmıştır.

Bakanlık yapısının değişmesi, özellikle ağaçlandırma ve orman köy ilişkilerinde oluşturulan örgütsel kapasitenin dağılmasına, bu alanlarda gözlemlenen uzmanlaşmanın hızla yok olmasına neden olmuştur. 1970 - 1982 döneminde merkez ve taşrada 2099 kişinin çalıştığı bir ORKÖY genel müdürlüğü oluşmuşken, kapanmayla birlikte kadroları hızla azalan bir örgütsel yapıya (DPT, 1985) dönülmüştür.

Seksenli yılların ormancılığında ağaçlandırma tartışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Bir yandan devlet eliyle yapılan ağaçlandırmalar sürer ve 1988 yılında **119.529** ha (DPT 1990) gibi rekor bir düzeye çıkılırken, diğer yandan devletin dışındaki kişilerin de ağaçlandırma yapması, sanki daha önce yasakmış gibi, ülke ağaçlandırma sorununu çözebilecek bir politika değişikliği olarak önerilmiştir. Bu amaçla; 1983, 1986 ve 1987 yıllarında sırasıyla 2896, 3302 ve 3373 sayılı yasa değişiklikleri yapılmış, 1984 ve 1987 yıllarında Ağaçlandırma Yönetmeliği, 1989 yılında Ağaçlandırma ve Ağaçlandırma Fonu Yönetmeliği çıkarılmıştır.

önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsis kanunla düzenlenir. Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır. Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

Bu yasa ve yönetmelik değişikliğiyle amaçlanana dönemin Orman idarecileri;

- *Sadece OGM tarafından yapılan ağaçlandırmalar, bundan böyle özel teşebbüsler vasıtası ile de tesis edilebilecektir. Bugün Türkiye’de tarıma müsait olmayıp, orman sahası dışında kalan birçok yerin de ağaçlandırılması mümkün hale gelmiştir. Evet, yeni kanun değişikliği ile kurulan ağaçlandırma fonu fevkalade bir olaydır ve mutlaka yıllık 300 000 ha olan hedef ağaçlandırma alanı üzerine çıkılması mümkün olacaktır. Zaman içerisinde de bu kanun pek çok orman mühendisine iş sahası imkânı açacaktır. Gıpta ile izlediğimiz Batı ormancılığına geçiş ancak ve ancak bu yolla mümkün olabilecektir. Bugün ormancılıkta ileri tüm ülkelerde özel ormancılık çalışmaları, devlet ormancılık çalışmalarıyla başa baş gitmektedir. Bu tür ormancılığa geçişin de bu tür adımla olacağı inancındayım (Bayazıt, 1987),*

- *Ormancılık tarihimize sevgi ve ekonomi yaratan yeni kanun maddeleri getirilmiştir. Bu konuyu milletimize bir kabul ettirirsek inanın Türkiye’nin ağaçlandırması 10 yıla varmaz biter. Kardeşler gelin şu güzelim vatanımızın orman ağaçlandırma ve ağaçlandırma işini böylece tamamlayalım (Oruç, 1989),*

Şeklinde tanıtmışlardır. Bütün bu inanç ve gayrete rağmen, 1987 - 1989 döneminde toplam 3.402,5 ha, 1990 - 1992 döneminde ise 3.731,4 ha özel ağaçlandırma çalışması yaptırılabilmiştir. Bir başka deyişle, yılda yaklaşık 120 bin ha ağaçlandırma yapabilen kamu ormancılık kurumlarının emekleri yok sayılırken, yılda ortalama 1.200 ha özel ağaçlandırmadan çare beklenir olmuştur.

İlginçtir ki, bir yandan özel kişileri ormancılık çalışmalarına çekmeye çalışan orman yöneticileri, diğer yandan mevcut özel ormanlarda yapılaşma fırsatlarını artıracak girişimlerde bulunmaktan çekinme-

miştir. 6831 sayılı yasanın 52. Maddesine⁵ 1987 yılında eklenen % 6 yapılaşma olanağı, özellikle İstanbul gibi arsa değeri yüksek yerlerde istismarlara konu olmuş, bazı ormanların tamamına yakınının yapılaştığı, bu ormanlar üzerine kurulan sitelerden 52. Maddenin 500 hektardan küçük parçalara ayrılamama hükmüne rağmen, parsel ve katlar satıldığı gözlenmiştir.

1991 erken seçimleri, Anavatan Partisi'nin iktidarına son vermiş ve Doğruyol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonunu hükümete getirmiştir. 49. Hükümet olarak da adlandırılan Demirel - İnönü yönetiminde, askeri darbe ile kurulan yapının yeniden ele alınmasına öncelik verilmiştir. Bu yaklaşımın bir ürünü olarak, 1991 yılında ikinci defa Orman Bakanlığı kurulmuş ve ormancılık çalışmalarına özgü bir bakanlık yapılanmasının ikinci denemesi başlatılmıştır.

İkinci kez kurulan Orman Bakanlığı'nın örgüt yapısında Orman Genel Müdürlüğü bağlı kuruluş olarak yer alırken, *Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü*, *Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü* ve *Milli Parklar ve Av – Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü* ana hizmet birimleri olarak görevlendirilmiştir. Böylelikle, ağaçlandırma ve orman köy ilişkilerinde ikinci defa genel müdürlük düzeyinde hizmet üretmenin yolu açılmıştır.

Seksenli yıllarda hız kazanan ormancılıkta özelleştirme tartışmaları, hükümet değişse de gündemdeki yerini korumuştur. 1993 yılında yapılan I. Ormancılık Şûrası'nın en merak edilen çıktısı özelleştirme konusunda alınacak karar olmuştur. Dönemin Başbakanı Çiller; yaptığı konuşmada “*ormanların özelleştirilmesinin anayasal bir sorun olduğunu biliyorum. Ancak ormanların özelleştirilmesi buranın bakımının ve*

⁵ **Madde 52** – (Değişiklik : 22/5/1987 - 3373/11 md.) Ekim ve dikim suretiyle meydana getirilen hususi ormanlar hariç, hususi ormanlar 500 hektardan küçük parçalar teşkil edecek şekilde parçalanıp başkalarına temlik ve mirascılar arasında ifrazen taksim edilemez. Ancak, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerlerdeki hususi orman alanlarında bu Kanunun 17 nci maddesine göre izin almak ve yatay alanın yüzde altısını (% 6) geçmemek üzere imar planlamasına uygun inşaat yapılabilir. İnşaatların yapılmasında orman alanlarının tabii vasıflarının korunmasına özen gösterilir. Hususi ormanlar orman idaresince mahalli tapu idaresine bildirilir.

verimliliğinin artırılması açısından ve küçülen fakat daha etkili daha iyi servis veren daha iyi hizmet veren bir devlet için zaruridir” (Orman Bakanlığı, 1994) şeklinde özelleştirmeci bir tavır sergilemiştir. Cumhurbaşkanı Demirel ise *“ormanlarımız 200 bin km², 80 bin km²'si iyi ve devlet senelerce önce bu alanı kontrol altına almasaydı, bu 80 bin km² iyi ormandan eser kalmazdı. Hiçbir şey kalmazdı orta yerde”* (Orman Bakanlığı 1994) sözleriyle yaşanan devlet işletmeciliği deneyimine sahip çıkmıştır. ; Şûra Genel Kurulu da ormanlarda mülkiyeti devreden bir özelleştirmeyi önermemiş ancak taahhüt işletmeciliği şeklindeki ormancılık uygulamalarını da tamamen reddeden bir tutum almamıştır.

Bununla birlikte, ormancılık dışı sektörlerde yaşanan hızlı özelleştirme havasının da etkisiyle, ORÜS'ün 1986'da başlatılan özelleştirme süreci 1994 yılında tamamlanmıştır. ORÜS özelleştirilmesine karar verildiğinde; 22 kereste, 3 yonga levha, 1 çimentolu yonga levha, 1 lif levha, 3 kontrplak, 2 kaplama, 11 parke, 1 ambalaj sandığı ve 1 emprenye fabrikası olmak üzere toplam 45 adet tesisi içeren bir kuruluştur (Geray, Ok, 2001). Özelleştirmelerin kırsal alanda istihdam düşüşlerine neden olacağını, yerel ekonomilerin olumsuz etkileneceğini iddia edenlere, özelleştirmeyi savunanlar, satın alan girişimcilerden üretim garantisi isteneceği şeklinde yanıt vermiştir. Ancak 2001 yılı sonuna gelindiğinde, ORÜS'ün Antalya, Arhavi, Artvin, Ayancık, Bafra, Bartın, Bolu, Borçka, Cide, Demirköy, Devrek, Dursunbey, Düzce, Eskipazar, Kalkım, Pazarköy, Şavşat, Ulupınar, Vezirköprü ve Yenice işletmelerinin tamamında üretime son verilmiştir (URL 1). ORÜS'ün özelleştirilmesiyle, ormancılığın orman yönetimi ayağında başarısız olan “özel girişimci etkin üretim yapısı” orman ürünü işleme alanında kurulmuştur.

Doksanlı yılların bir başka önemli ormancılık olayı, bu alandaki uzman insan kaynağını üreten yükseköğretim kurumları alanında yaşanmıştır. Doksanlı yıllara kadar ülkemizde sadece İ.Ü. Orman Fakültesi (1857) ve KTÜ Orman Fakültesi (1971) orman mühendisi ve orman endüstri mühendisi yetiştirirken, 1992 yılında, altı yeni fakülte kurulmuş, bunu 1994'de açılan bir fakülte daha izlemiştir. Bu açılışlar hem

ormancılık uygulamalarında temel teşkil eden mühendislerin yeterliliği ve işlendirme tartışmalarını, hem de yükseköğretim kurumlarının yetkinliğinin sorgulanması yolunu açmıştır.

Türkiye'nin iltizam usulü olarak bildiği, orman sahibinin kesime olgun hale geldiğini kabul ettiği ağaç veya orman parçalarını kesmeden, kütüğü üzerinde dikiliyken satışa çıkarması şeklinde uygulanan ve **alivrelî satış**, **önceden satış** veya **dikili satış** olarak adlandırılan uygulama 12.09.1996 tarih ve 5038 numaralı OGM tamimi ile tekrar Türkiye gündemine sokulmuştur. Bu satış şeklinin ormanlara zarar vereceği, işi alanları kontrol etmenin sorunlar yaratacağı, geçmişte denenip olumsuzlukları nedeniyle terk edildiği söylene de; “zamanın değiştiği, ormancılık örgütünün artık daha güçlü olduğu ve gerekli kontrolleri yapabileceği, üstelik bu yöntemle genel müdürlüğün yükünün azaldığı” gerekçe gösterilerek ve toplumsal bir uzlaşma aranmadan, fiili olarak dikili satışların payı artırılmaya başlanmıştır.

3 Kasım 2002'de yapılan genel seçimlerle Türkiye'de hükümet değişmiş ve Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelmiştir. Bu partinin iktidarı ile birlikte diğer bazı bakanlıklarda olduğu gibi, Orman Bakanlığı'nın yapısında da değişiklik yapılmış ve 2003 yılında iki bakanlık birleştirilerek **Çevre ve Orman Bakanlığı** kurulmuştur. Yeni bakanlık kuruluş yapısında OGM bağlı genel müdürlük konumunu korurken, *Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü*, *Doğa Koruma ve Milli Parklar* ve *Orman Köy İlişkileri* genel müdürlükleri ana hizmet birimi olarak işlev görmeye devam etmiştir. 2001 yılında FAO desteğiyle hazırlanmaya başlanan ve yeni bakanlık döneminde tamamlanarak uygulamaya konan Ulusal Ormancılık Programına göre bu dönemdeki ormancılık örgütünün kurumsal yapısı; “*ormancılığın değişik konularında ihtisaslaşmış ve tüm yurt sathına yayılmış birimleri ve bir asırı aşan tarihi süresince kazanılan bilgi ve deneyim birikimleriyle ülkenin en köklü devlet kurumları arasındadır*” (ÇOB, 2004). Gerçekten de bu dönemde bir başka bakanlıkla birleşme, özellikle çevre sektörünün bileşenleriyle bütünleşememe, bakanlık içerisinde ikincil konumda tutulma gibi şikâ-

yetler görülse de, ormancılık kurumlarının tekrar uzmanlaşmaya dayalı ve eski birikimleri kuran bir yönelime girdiğine inanılmış, askeri darbenin etkilerinin onarılmaya başlandığı düşünülmüştür.

İki binli yılların başlarında ormancılık camiasının dikkatini çeken bir çıkış Ulusal Ormancılık Programının önsözünde bizzat dönemin bakanının ifadeleriyle ve programın temel politikasının içerisinde yer verilen “*devlet ormancılığından millet ormancılığına geçişin sağlanması*” (ÇOB, 2004) şeklinde kendini göstermiştir. Bu ifadeye göre, bugüne kadar millet dışlanmış devlet için ormancılık yapılmıştır. Bu düşünceye göre; ORKÖY’ün açılmasının da, kapanmasının da, millet ihtiyaçlarından çok, devlet gereksinimleriyle ilgisi vardır. Orman dışına çıkarmaların da, özel ağaçlandırma yaptıracağım diye çabalamanın da milletle ilgisi bulunmamaktadır.

Ne yazık ki “devlet ormancılığından millet ormancılığına geçişin sağlanması” şeklindeki temel politikanın hayata aktarılmasına yönelik olarak, sonraki yıllarda kayda değer kanıtlar ortaya konamamıştır. Örneğin, bu politikanın ilanının hemen ardından 2005 yılında yapılan Çevre ve Ormancılık Şûrasının kararları içerisinde (ÇOB, 2005) bu politikaya yönelik ve önceki yılların uygulamalarından farklı uygulamalar getiren karar örneklerini görmek olanaklı değildir.

İlginçtir ki, bir yandan devlet ormancılığından millet ormancılığına geçiş iddiaları ortaya atılırken, diğer yandan Trakya başta olmak üzere, baltalık ormanlarla yakın ilişkili köylülerin yaşamında ciddi etkiler yapabilecek şekilde, baltalıkların yönetimi konusunda çok sert bir girişim başlatılmıştır. Baltalık ormanlar, meşe, gürgen ve kayın gibi geniş yapraklı ağaç türlerinden oluşan, genellikle yakacak odun elde edilmek üzere yönetilen ve yaklaşık 20 yıl gibi kısa dönüş süreleriyle kesimin yapıldığı ormanlardır. Bu ormanlar köylülerin yakacak odun ihtiyacını karşıladığı gibi, özellikle odun ticareti yapan köylüler için temel geçim kaynağıdır.

Ormancılık uygulamaları bir yandan ormana dayalı mal ve hizmet üretirken diğer yandan bu uygulamaların gerçekleştirildiği bölge haline işlendirme sağlamaktadır. Bu nedenle, ormancılık çalışmalarının ürettiği değeri hem mal ve hizmet, hem de ilgi gruplarında yarattığı etkiyle birlikte ele almak gereklidir. Bu kapsamda dikili satışlarla, balta-likların koruya dönüştürülmesi kadar, diğer orman bakım ve geliştirme çalışmaları da önemlidir. Üstelik bu çalışmalar işlem yapılan meşcerelerin sonraki dönem artımlarını, sağlıklarını ve yangın güvenliğini de etkilemekte ve bu açılardan da kamusal önem arz etmektedir.

İki bin yılı sonrasını bu kapsamda irdelediğimizde; *gençlik bakımı, doğal ve yapay gençleştirme* çalışmalarının hemen hemen yatay bir yönelim izlediği, önceki dönem çalışmaları düzeyinde bir planlama ve gerçekleşmenin gözlemlendiği görülmektedir. Buna karşılık *kültür bakımı* çalışmaları 2007 yılına kadar azalan bir seyir izlemiştir. Azalan bir eğilim gösteren bir başka çalışma ise *ilk aralamalardır*. 2000 yılında yılda yaklaşık 40 bin ha ilk aralama yapılmışken bu rakam 2002’de 10 binlere düşmüş ve sonrasında aynı seviyelerde devam etmiştir. Buna karşılık *sıklık bakımları* yıllık 60 bin hektarlardan 160 bin hektarlara çıkmıştır. Ancak en ilginç değişim *rehabilitasyon çalışmalarında* görülmektedir. 2003 yılında sonra neredeyse sıfıra yakın bir düzeyde olan rehabilitasyon çalışmaları, sürekli artış göstermiş ve 2008’lerde 300 bin seviyelerine ulaşmıştır (OGM, 2009).

Bu gelişmeler sırasında, mevcut bakanlık yapısının yanlış olduğuna dair somut kanıtlar ortaya konmadan, örgüt yapısında değişimler yapılacağı yeniden konuşulur hale gelmiştir. Hükümetin diğer bakanlık yapılarında değişiklik yapma isteği ormancılık alanına da yansımıştır. 2011 yılına gelindiğinde, ormancılık önce Orman ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı içerisinde yapılandırılmak istense ve bu kapsamda kurumlardan görüş istenmiş olsa da, bir hafta içerisinde ***Orman ve Su İşleri Bakanlığı***’nın kurulmasına karar verilmiştir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın kurulmasıyla ormancılıkta yeniden bir yap-boz örneği verilmiştir. OGM, yeni bakanlık içerisinde bağlı genel müdürlük konumunu korurken, *Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü* ve *Orman Köy İlişkileri* genel müdürlükleri kapatılmış ve bu iki genel müdürlüğün OGM içerisinde ve daire başkanlığı düzeyinde işlev vermesi kararlaştırılmıştır. Önceleri bakanlığa bağlı bir Daire Başkanlığı'na bağlı olarak çalışan Ormancılık Araştırma Müdürlükleri, doğrudan OGM'ye bağlanmış, bakanlığın diğer ormancılık birimlerinin ARGE desteğini verecek araştırma birimleri OGM'nin emrine verilmiştir. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bakanlığın ana hizmet birimi olarak konumunu korurken, ***Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü*** (ÇEM) adı altında yeni bir ana hizmet birimi kurulmuştur. ÇEM “toprağın korunması, tabii kaynakların geliştirilmesi, çölleşme ve erozyonla mücadele edilmesi, çığ, heyelan ve sel kontrolü faaliyetleriyle ilgili politika ve stratejiler belirlemek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak” amacıyla kurulmuştur. Ancak saptadığı politika ve stratejileri hayata geçirecek icracı bir yapı kurulmamış, koordinasyonu sağlayabilme araçları oluşturulmadan, taşra teşkilatsız bir biçimde yapılandırılmıştır.

3. Türkiye Ormancılığının Temel Özellikleri

Buraya kadar açıklanan tarihsel gelişimin bir sonucu olarak, Türkiye ormancılığı Dünya'nın pek çok ülkesiyle karşılaştırıldığında dikkat çeken bazı nitelikler kazanmıştır. İçinde bulunduğumuz tartışmalı konular hakkında fikir yürütenlerin, zaman zaman diğer ülkelerden de örnekler verdiği görülmektedir. Bu nedenle orman varlığımız ve gelişimi, mülkiyette devlet ormanların ağırlığı ve ormancılık politikalarının belirlenmesi eksenlerinde bir bilgilendirmenin ve değerlendirmenin yapılması yararlıdır.

3.1. Orman Varlığının Gelişimi

Orman varlığı hakkında ülke kamuoyu “*ormanlarımız her gün azalıyor*” yargısına sahiptir. Resmi istatistiklerde ise Türkiye orman varlığını arttıran bir ülke olarak görülmektedir. Kamuoyu yanan ormanları, kentlere veya turizm alanlarına dönüşen yerleri, madencilik, turizm vb. amaçlarla yapıları tamamen değiştirilen ormanları görmekte ve haklı olarak bir azalışa inanmaktadır.

Buna karşılık Türkiye’de ormanları artıran nedenler de bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında ilk yıllarda yapılan orman varlığı tespitlerinin bir ölçümden çok tahmine dayalı olmasıdır. Tarihsel süreçte de açıklandığı gibi, ülke ormancılık örgütü Cumhuriyet döneminde kurulmuş, bu alandaki teknikler sürekli geliştirilmiştir. İstanbul’unun (1978) 1323 tarihli orman İstatistiğine dayanarak belirttiğine göre, 1870-1937 döneminde orman varlığı **8.803.765** hektardır. İstanbullu (1978); aynı dönem için orman varlığımızın, 1926 Roma Milletler arası Ormancılık Kongresine **7.434.402** ha olarak belirtildiğini, Bernhard’ın **6.826.092** hektar olarak tahminde bulunduğunu, Yiğitoğlu’nun ise **7.927.000** ha olarak ifade ettiğini belirtmektedir. Bütün bu farklılıkların iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi orman olarak kabul edilen yerlerin, örneğin tam kapalı ve gevşek kapalı orman alanlarının envanter yapanlarca orman olarak kabulündeki farklılıklardır. Diğer neden ise doğrudan alan ölçümleri yerine mevcut haritalar ve gözlemler üzerinden yapılan tahminlerin kullanılmasıdır.

Orman varlığımızın ne kadar olduğu hakkındaki bilgi karmaşası, 3116 sayılı yasa ile bir orman tanımı yapılarak bir ölçüde çözülmüş ve hangi nitelikteki yerleri orman kabul etmek gerekeceği, hukuki bir temele bağlanmıştır. Ancak yapılan tanım Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO) orman tanımıyla uyum göstermemiştir. Türkiye orman niteliği düşük yerleri de ormanlaştırmak istediği için hukuken orman olarak kabul etmekte, FAO ise bir yere orman diyebilmek için belirli bir kapallılığı sağlama şartını aramaktadır. Bu nedenle FAO

istatistiklerinde Türkiye'nin orman alanı, ülkemizin verimli kabul ettiği orman alanı kadar gösterilmektedir.

Hukuki orman tanımının yapılması yanında, ormancılık örgütünün ülke ormanlarına hâkim olmaya başlayıp, orman amenajman ve kadastro çalışmalarını ülke yüzeyine yaygınlaştırmasıyla, orman varlığı hakkında daha sağlıklı bilgiler elde edilmiştir. Örneğin yapılabilmemiş amenajman ve istikşaf planlarına göre 1963 yılında orman varlığımızın **10.6** milyon hektar olduğu (OGM 1963) saptanırken, hava fotoğraflarından yararlanarak yapılan amenajman plan verilerine göre orman alanımızın, **18.273.193** hektar olabileceği fakat 1973 yılı Mayıs ayında büro çalışması bitirilecek planlar sonucunda daha sağlıklı verilerin elde edileceği (DPT 1972) belirtilmiştir. Gerçekten de Tablo 1'de gösterildiği gibi, 1973 yılında orman alanımızın **20.199.296** ha olduğu sonucuna varılmıştır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da görüldüğü gibi, Türkiye orman varlığını dahi ormancılık örgütünü kurabildikten sonra ve cumhuriyet döneminde saptayabilmiştir. Orman tanımı ve ölçme yöntemini bir düzene oturtana kadar, orman varlığı hakkında 7 milyondan, 20 milyona kadar farklılaşan bir aralıkta, bilgiye sahiptir. Bu nedenle, Türkiye'de orman varlığındaki değişimi tartışabilecek hukuki ve teknik temeller aslında yeni oluşmuş durumdadır.

Tablo 1'den görüldüğü gibi, 1973-2011 arası yaklaşık kırk yıllık dönemde, orman varlığı **1.337.795** hektar artmıştır. Bu da yıllık **35.205** ha ortalama artış demektir. 2011-2015 arası ise **805.844** ha artış rapor edilmektedir. Son dört yıl ortalaması dikkate alındığında ormanlarımızın yıllık **201.461** ha arttığı belirtilmekte ve kamuoyunun inanmakta zorlandığı rakamlar da asıl bu dönemde ortaya çıkmaktadır.

Bir orman alanındaki değişim, orman kabul edilmeyen alanlarda yapılan kamu veya özel ağaçlandırmalarla kazanılan yeni orman alanları ile doğanın orman olmayan yerlerde kendi çabasıyla oluşturduğu orman alanları toplamından, aynı dönemde ormanken, orman niteliğini kaybeden alanların çıkarılmasıyla bulunabilir.

Tablo 1: İşletme Şekillerine Göre Ormanlık Alanların Gelişimi

Yıl	Orman Formu	Normal Orman		Bozuk Orman		Toplam	
		Ha.	%	Ha.	%	Ha.	%
1973	Koru	6.176.899	31	4.757.708	23	10.934.607	54
	Baltalık	2.679.558	13	6.585.131	33	9.264.689	46
	Toplam	8.856.457	44	11.342.839	56	20.199.296	100
1999	Koru	8.237.753	40	6.180.587	29	14.418.340	69
	Baltalık	1.789.815	9	4.555.093	22	6.344.908	31
	Toplam	10.027.568	49	10.735.680	51	20.763.248	100
2005	Koru	8.940.215	42	6.499.380	31	15.439.595	73
	Baltalık	1.681.006	8	4.068.146	19	5.749.152	27
	Toplam	10.621.221	50	10.567.526	50	21.188.747	100
2011	Koru	9.782.513	45	6.879.866	32	16.662.379	77
	Baltalık	1.420.324	7	3.454.388	16	4.874.712	23
	Toplam	11.202.837	52	10.334.254	48	21.537.091	100
2015	Koru	11.919.061	54	7.700.657	34	19.619.718	88
	Baltalık	785.087	3	1.938.130	9	2.723.217	12
	Toplam	12.704.148	57	9.638.787	43	22.342.935	100

Kaynak: Orman Su 2010; OGM, 2012; Orman Su 2015'den derlenmiştir

Türkiye’de ağaçlandırmalarla orman alanı artırılmıştır. Köyden kente göç ile bazı tarım alanları terk edilmiş ve doğanın başarısı olarak orman halini almış ve orman alanını artırmıştır. Yıllık ağaçlandırma düzeyleri ve 1973 - 2011 dönemi yıllık orman artış oranı karşılaştırıldığında, orman varlığındaki değişim kabul edilebilir görülmektedir. Eskiden tarım amaçlı kullanılan, doğal yollarla orman halini alan ve ormana dönüşen alanların miktarıyla ilgili bilimsel bir tespit bulunmamaktadır. Fakat bu gibi alanların orman varlığını artırıcı etkisini kabul etmek gerekir.

Diğer yandan 2B gibi uygulamalarla, orman vasfını kaybetti geçreçesiyle orman alanları azaltılmıştır. Orman yasasının 16, 17 ve 18.

Maddeleri gereği, maden işletmeden, turistik tesis açmaya, özel ağaçlandırmadan kereste fabrikası kurmaya kadar değişen, tahsis edilen arazinin ormanlık yapısını koruyan veya tamamen yok eden pek çok amaçla ormanlar OGM dışı kişi ve kurumlara tahsis edilmektedir. Madencilik, turizm gibi ormancılık dışı kullanımlara tahsis edilmiş ormanlık yerler hukuken orman olarak kabul edilmekte ve tahsis dönemi sonu orman idaresine devredileceği ve ormana dönüşeceği varsayılmaktadır. Bir maden sahasının rehabilite edilebileceği düşünülebilir fakat turizm tesislerinin yıkılarak ormana dönüştürüleceğini beklemek gerçekçi görülmemektedir. Bu nedenle, fiilen orman niteliğini kaybetmiş ve yeniden orman haline getirilme olasılığı olmayan yerlerin orman envanterinde ayrı bir sınıfta izlenmesi gereklidir. 2011 yılı verilerine göre, Orman Kanununun 16, 17 ve 18'nci maddesine göre verilen ve kullanımda olan izin miktarı; 64.069 adet ve 465.518 ha. (OGM, 2012) olup, bir daha orman niteliği kazanamayacak alanların bu rakam içerisindeki payı netleştirilmeli ve orman varlığından düşülmelidir.

Orman varlığını, kapladığı alan bazında veya hektar birimiyle izlemek yeterli bir yaklaşım değildir. Bir arazi parçası orman olarak ayrılmış olabilir. Fakat bu ormanı oluşturan ağaçların yetişme ortamının verimliliğini yansıtmayacak ölçüde toprağı örtme yeteneği (kapalılık) düşük, üzerindeki dikili serveti, metre küp ölçüsüyle irdelendiğinde, oldukça sağlıklı bir yapıda olabilir. Bu gibi ormanların varlığı da ülke ekosistem sağlığının sürekliliği için tehditler. Bu nedenle, Tablo 2'de Türkiye ormanlarının barındırdığı ağaç birikiminin hacim miktarının, bir başka deyişle servetinin zaman içerisindeki değişimi gösterilmiştir. Tablo 2'den de görüldüğü gibi, Türkiye ormanlarının serveti 1973 - 2015 döneminde % 72,29 oranında artmıştır. Serveti artıran faktörler; *orman alanının artması, orman niteliğinin iyileşmesi ve süreklilik ilkesine uygun ormandan faydalanma anlayışının uygulanmasıdır.*

Bu faktörlerden orman alanının artışı kısa dönemden çok, uzun dönemde orman servetini etkileyen bir değişkendir. Ağaçlandırmayla

kazanılan alan önce gençlik ardından sıklık, sonra direklik çağlarından geçerek olgun bir orman biçimini alır. Bu evrelerden geçiş, ağaç türlerinin artım özelliklerine bağlı olarak, her türde farklı sürelerde gerçekleşir. Bu nedenle kazanılan yeni bir orman alanının ülke dikili servetini artırma etkisi, kısa dönemde ortaya çıkamaz. Ancak, önceki ağaçlandırmalar sonraki yılların artırımını artırır. Nitekim, her ikisi de altı yıllık birer dönem olan, 1999-2005 ile 2005-2011 dönemlerinin toplam servet düzeylerindeki değişim oranları incelendiğinde, dönemsel dikili servet artış oranının % 7,27'den % 10,90'a yükseldiği görülmektedir. Dikili servetin dönemsel artış oranlarının yükselmesi, od dönem yapılmış ormancılık uygulamalarından çok, öncesinde yapılan çalışmaların bir sonucudur.

Tablo 2: İşletme Şekillerine ve Verim Durumlarına Göre Servetin Gelişimi

Yıl	Orman Formu	Normal Orman		Bozuk Orman		Toplam	
		M ³	%	M ³	%	M ³	%
1973	Koru	758.732.197	81	54.349.847	6	813.082.044	87
	Baltalık	88.300.818	9	34.129.288	4	122.430.106	13
	Toplam	847.033.015	90	88.479.135	10	935.512.150	100
1999	Koru	1.032.740.659	86	63.665.915	5	1.096.406.574	91
	Baltalık	80.871.570	7	23.513.493	2	104.385.063	9
	Toplam	1.113.612.229	93	87.179.408	7	1.200.791.637	100
2005	Koru	1.128.570.285	88	65.436.741	5	1.194.007.026	93
	Baltalık	70.463.902	5	23.653.844	2	94.117.746	7
	Toplam	1.199.034.187	93	89.090.585	7	1.288.124.772	100
2011	Koru	1.288.358.850	90	61.636.504	4	1.349.995.354	94
	Baltalık	59.094.722	4	19.414.641	2	78.509.363	6
	Toplam	1.347.453.572	94	81.051.145	6	1.428.504.717	100
2015	Koru	1.506.131.410	93	59.996.731	4	1.566.128.141	97
	Baltalık	33.692.118	2	11.953.934	1	45.646.052	3
	Toplam	1.539.823.528	96	71.950.665	4	1.611.774.193	100

Kaynak: Orman Su 2010; OGM, 2012; Orman Su 2015'den derlenmiştir

Bakım çalışmalarıyla bozuk orman alanlarında kapalılığın artırılması, yaşlandığı için artımı azalmış meşcerelerin gençleştirilerek, daha büyük artım yapan orman parçalarına dönüştürülmesi de servet düzeyini etkilemektedir. Bununla birlikte, bakım ve gençleştirme çalışmalarının da sonuçları kısa dönemden çok, uzun dönemde servet üzerinde etkilidir. Bu nedenle dikili serveti etkilemenin en hızlı yolu faydalanma düzeyini, bir başka değişle oluşan artım ile kesilmesine karar verilen düzey (ormancılıkta eta olarak anılır) arasındaki ilişkiyi; ***bugünkü kuşak yerine gelecek kuşağı da dikkate alarak*** belirlemektir.

Artımdan az (fazla) kesim kararları, serveti artıran (azaltan) bir karardır ve Tablo 2'den izlendiği gibi Türkiye'deki devlet orman işletmeleri sürekli artımdan daha azını keserek, bir başka deyişle, sadece yaşayan vatandaşların refahını değil, gelecek kuşakların gereksinimlerini de düşünen bir kesim politikası uygulamış ve ülke ormanlarının servetini artırmayı başarmıştır.

3.2. Ormancılıkta Mülkiyet Düzeni ve Devlet İşletmeciliği

3.2.1. Tarihi Mirasın Cumhuriyet Dönemi Mülkiyet Yapısına Etkisi

Türkiye'de ormanların % 99'unun mülkiyeti devlete aittir. Özel şahıslara ve hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine (kamu kurumlarına) ait orman alanı yaklaşık 22.000 hektardır (OGM, 2009).

Bugün Türkiye ormanlarında görülen mülkiyet düzeni, aslında Cumhuriyet döneminin şekillendirdiği bir mülkiyet yapısı olmayıp, Osmanlı'nın uyguladığı arazi rejiminin bir ürünüdür. Yukarıda açıklanan tarihsel süreçte de belirtildiği gibi, 1937'de 3116 sayılı kanunla el konan (33.804,1 ha), 1945'de kabul edilen 4785 sayılı kanunla devletleştirilen (204.763,56 ha) ve 5658 sayılı yasayla sahiplerine iade edilen (13.457,20 ha) ormanlar bir bütün olarak dikkate alındığında toplam **225.110,46** ha orman alanının sahiplerinden alındığını kanıtlar ki bu da

günümüz ormanlarının % 1,008'ine karşılık gelir. Bu nedenle, Cumhuriyet döneminin milletin ormanına el koyması ancak yüzde birlik orman arazisi için geçerlidir. Bununla birlikte, halk arasında “milletin ormanına el kondu” iddiasının neden kabul gördüğünü anlayabilmek için Osmanlı arazi rejimi hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak gerekir.

İnalcık'a (2000) göre Osmanlı'da hukuki nitelikleri farklı mülkler bulunmaktadır. Osmanlı düzenine göre **Miri araziler** devlet mülküdür ve alınıp satılması yasaklanmıştır. Miri arazilerin *Tapulu miri* ve *Mukataalı miri* olmak üzere iki alt tipi bulunmakta olup, kullanım hakları devredilmiş ama mülkiyetleri verilmemiş arazileri ifade etmektedir. İlginçtir ki tapulu miri arazilerdeki “*tapuya bağlı tasarruf, gerçek anlamda mülkiyetin unsurları olması gereken temel bazı hakların dışlanması demektir. Devlet mülkiyetindeki araziye tasarruf eden kişi, toprağını satamaz, bağışlayamaz, ipotek veya vasiyet edemez, .. özgün kullanımını değiştiremezdi* (İnalcık 2000).

Arazinin bu çeşit faydalanma biçiminin; miri ormanlar üzerinde filen yararlanma düzeni kurmuş, komşularıyla bu düzen konusunda uzlaşa sağlamış sıradan Osmanlı vatandaşlarınca “sahiplilik” gibi algılanması normaldir. İnalcık'ın (2000) belirttiğine göre; Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin bu biçimde arazi kullanımının arkasındaki anlamı dönemin kadılarının bile, bilerek veya bilmeden karıştırdıklarını ve sanki özel mülklermiş gibi miri araziler için satış anlaşmaları düzenleyip onayladıklarından şikâyet eden, böylesi anlaşmaların geçersiz olduğuna karar veren fetvaları bulunmaktadır.

Osmanlı'da özel mülkiyet hakkının verildiği araziler **Mülk araziler** olarak tanımlanmıştır. Mülk araziler kendi içerisinde;

- A) Sultanın miri arazi üzerindeki mülkiyet haklarını bağışlamasıyla (temlik) oluşan temlik mülkler,
- B) Çorak (mevat) arazinin tarıma kazandırılmasıyla veya şenlendirilmesiyle elde edilen şenlik mülkler,

- C) İslam hukukuna uygun bir satış sözleşmesiyle edinilen mülkler
- D) Fetihden önce seçkinler zümresine ait olup, Osmanlı Sultanınca mülkiyetleri onaylanan mülkler şeklinde dört alt gruba ayrılmaktadır (İnalcık 2000).

A grubunda yer alan temlik mülkler içerisinde ormanların da bulunma olasılığı vardır. Temliknameyle mülkiyeti özel şahıslara devredilen araziler için ayrıntılı olarak sınırları gösteren bir *sırnname* verildiği ve “içinde kalan tarım arazisi, çorak topraklar, tepeler, ormanlar, nehirler, göller ve pınarlar dahil her şey üzerinde temlik sahibinin özel mülkiyetinin tesis edilmiş olduğu” (İnalcık 2000) dikkate alındığında, orman sahibi bir Osmanlı yurttaşının bulunabilme olasılığının varlığını kabul etmek gerekir. Bu durum yukarıda C ve D grubunda tanımlanan mülkiyet çeşitleri için de geçerlidir. Örneğin temlik mülk şeklinde oluşmuş bir özel orman mülkiyetinin, daha sonra satış ile bir başka vatandaşın mülkiyetine geçmiş olabileceğini veya D grubunda ifade edilen şekilde uygun olarak, Osmanlı öncesinden intikal eden özel orman mülklerinin olabileceği ve yine satışlarla C grubundaki gibi bir mülkiyete dönüşebileceği dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Buna karşılık yukarıda B grubunda açıklanan şenlik mülk şeklinde bir orman mülkiyetinin kurulabilme olasılığı daha düşük görünmektedir. Genellikle ormanların tarım alanlarına dönüştürüldüğü bir dönemde, mevat arazide orman kuran kişilerin varlığına dair kanıtlar bilinmemektedir.

Osmanlı’da miri ve mülk araziler yanında **vakıf** ve **mevat** (çorak) arazi sınıfları da bulunmaktadır. **Vakıf araziler**, bir özel mülkten daha çok toplumsal bir amaç doğrultusunda kullanılmak üzere sahibi tarafından tahsis edilmiş arazilerden oluşmaktadır. Bu gibi arazilerde, vakfeden kişi ve varislerinin arazi üzerinde kontrol ve tanımlanan biçimde yararlanma hakkı korunmakta, fakat hukuki statüleri özel mülk olarak görülmelerini engellemekteydi. Mardin’e göre (1993) Osmanlılarda özel kişilerin varlıkları sıklıkla müsadere edilmiştir (el konmuş) ve bu nedenle bazı kişiler mülklerini vakıflara devretmeyi tercih etmiştir. Mülk arazilerin vakıf ara-

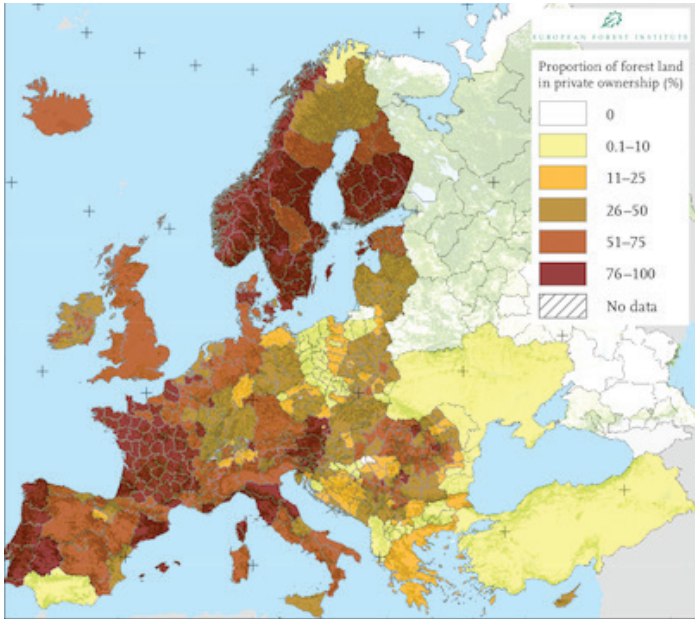
zilere dönüştürülmesini istemeyen Osmanlı yönetiminin “tahta geçen her yeni hükümdarın mülk ve vakıf arazilerin yasallığını yeniden incelemek ve onaylamak” hakkına sahip olduğu ilkesini benimsediği (İnalçık 2000) bilinmektedir. Bu nedenle, bir özel mülk ormanının, vakıf ormanına dönüşmesi veya bir vakıf veya mülk ormanının Osmanlı döneminde mülkiyet hakkının ortadan kaldırılmış olması teknik olarak olanaklıdır.

Bakir ormanlar, çöller veya bataklıklar gibi, daha önce hiç ekilip biçilmediği kabul edilen topraklar **mevat arazi** olarak adlandırılırdı (İnalçık 2000). Bu açıklamaları dikkate alan pek çok ormancılık çalışmasının, yukarıda belirtilen mülk ve vakıf arazi sınıfları içerisinde ormanların da olabilme olasılığını dışladığı ve Osmanlı’da tüm ormanların mevat arazi olduğu, dolayısıyla sahipsiz kabul edildiği yorumunu yaptığı görülmektedir.

Osmanlı’nın mirasını devraldığını bilen kurucu kadrolar, Cumhuriyet kurulduğunda, Osmanlı’da geçerli bir belgeyle ormanın sahibi olduğunu kanıtlayanların mülkiyet hakkını tanımış diğer kişilerin sahiplilik iddialarını ise kabul etmemiştir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasıyla ortaya çıkan Balkan ülkelerinde de benzer sonuçları doğurmuştur. Bu ülkelerde de Osmanlı’nın verdiği mülkiyet hakkının tanınması halinde özel mülkiyetin korunduğu, aksi halde ormanın kamu ormanları arasına alındığı bilinmekte ve Harita 1 ve 2’nin karşılaştırılmasından da anlaşılmaktadır.

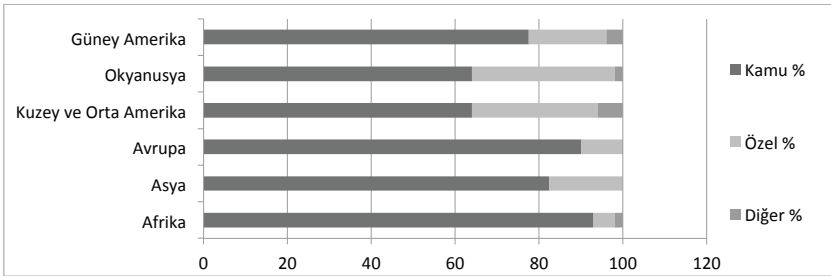
Harita 1: Osmanlı İmparatorluğu 1687-1816 Haritası (Kaynak: <http://turktarihinden.tr>, 02.03.2016)

Harita 2: Avrupa Özel Ormanları (Kaynak: Pulla, et al. 2013).

Harita 1 Osmanlı'nın yönettiği, bir başka deyişle, bir dönem arazi mülkiyet rejimini biçimlendirdiği toprakları, Harita 2 ise Avrupa'daki özel ormanları oransal olarak göstermektedir. Harita 2'deki renkler açık sarıdan koyu kahveye doğru gittikçe özel ormanların oranı artmaktadır. Harita 2'den görüldüğü gibi, Balkanlardaki özel orman oranı, örneğin orta Avrupa'ya göre daha azdır. Adriyatik denizinin iki yakasında özel orman payı değişmektedir. Osmanlı'nın yönettiği Arnavutluk, Bosna Hersek gibi ülkelerdeki özel orman oranının denizin karşısındaki İtalya'ya göre daha az olduğu görülmektedir. Özetle, Osmanlı yayılış alanında renklerin daha sarı olması, Türkiye Cumhuriyeti gibi, Osmanlı devamı olan diğer ülkelerde de miras olarak alınan arazi rejiminin temel aldığını, Osmanlı'da geçerli belgelerle özel mülkiyet oluşmuşsa, bu mülkiyet hakkının tanındığını, aksi halde ormanların kamu ormanı kabul edildiğini kanıtlamaktadır.

Aslında bugün tüm dünyada görülen orman mülkiyet biçimleri, kendi tarihsel miraslarının bir sonucudur. Osmanlı'nın devlet mülkiyetine dayalı bir düzeni uyguladığı dönemlerde Avrupa'da feodal beyliklerin, kiliselerin egemen olduğu, merkezi devletin zayıflığı nedeniyle özel kişilerin bir güç odağı haline geldiği bilinmektedir. Bu nedenle, Harita 2'de batıya gittikçe özel orman payı artmaktadır. Buna rağmen Şekil 1'den de görüldüğü gibi, dünyanın diğer kıtalarında da özel orman payı, Türkiye'de sıklıkla ifade edildiği gibi, daha fazla değil, aksine azdır.

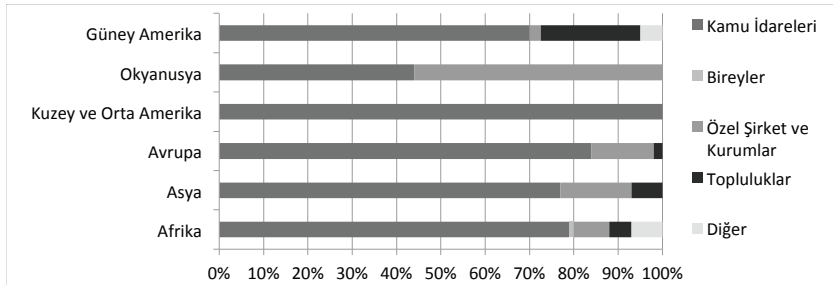
Şekil 1: Dünya Ormanlarında Mülkiyet Dağılımı (FAO, 2010)

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye’de ormanların % 99’unun devlet ormanı, % 1’lik kısmının ise kamu ormanları ve özel ormanlar tarafından paylaşıyor olması, Cumhuriyet döneminin ortaya çıkardığı bir tablo veya dünya gerçekleriyle uyumsuz bir durum değildir.

3.2.2. Cumhuriyet Döneminin Devlet İşletmeciliğine Yönelmesinin Nedenleri

Ülkemizdeki devlet ormanları Orman Genel Müdürlüğü’nün taşra teşkilatını oluşturan Orman Bölge Müdürlüklerine (28 adet) bağlı Orman İşletme Müdürlükleri (245 adet) aracılığıyla yönetilmektedir. OGM’nin özel ve kamu ormanlarının yönetim biçimlerini denetleme, bu ormanlarla ilgili bazı işleri yapma görev ve yetkisi de bulunmaktadır.

Ormancılık uygulamalarında bir devlet kurumu olarak OGM’nin baskın konumda olması zaman zaman eleştiri konusu yapılmakta, bu durum dünyadaki genel görünüme uygun olmamakla itham edilmekte ve ormanların özelleştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Oysa Şekil 2’den de görüldüğü gibi, tüm dünyada ormanların yönetiminde devletin ağırlıklı bir rolü bulunmaktadır.

Şekil 2: Kamu Ormanlarının Yönetim Biçimlerinin Kıtalaraya Göre Dağılımı (FAO, 2010)

Şekil 2’den de görüldüğü gibi, Kuzey ve Orta Amerika’da yer alan kamu ormanları içerisinde, yönetimi bir başka kişi veya kuruma devredilmiş bir orman bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, toplumlar sahip olduğu ormanı, yine bir kamu kurumunun yönetimine emanet etmiştir. Bu durum, Okyanusya hariç tüm kıtalarda baskın yönetim anlayışıdır. Bir kamu ormanının yönetiminin özel kişi veya kurumlara aktarılması ormanların özelleştirilmesidir. Fakat bir ülkede özel orman varlığının yer bulması o ülkede özelleştirme yapıldığının kanıtı değildir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde kıtanın keşfine ve yerleşimcilerin yayılışına paralel olarak özel mülkler oluşmuştur. Bu özel mülkler arasında özel tarım arazileri gibi, özel ormanlar da vardır. Ancak, özellikle daha sonraki dönemlerde yerleşilen Batı Amerika’da özel kişilerce mülk haline getirilememiş ormanlar çoktur ve bu ormanlar daha sonraki dönemlerde ÖZELLEŞTİRİLMEMİŞ, bugünkü kamu ormanlarını oluşturmuştur.

Bugün Amerika’nın federal malı kabul edilen Ulusal Ormanlarını, Tarım Bakanlığına bağlı Orman Hizmetleri (Forest Service) isimli kurum (Resim 5) yönetirken, ormanı olmayan eyaletler hariç, eyalet düzeyinde ve çoğunlukla Ormancılık Komisyonu (Forestry Commission) olarak adlandırılan ayrı ormancılık birimleri bulunmaktadır. Ancak bu birimlerin ismindeki komisyon kelimesinin ülkemizdeki anlamda bir geçici çalışma birimini ifade etmediğini, OGM’nin bölge müdürlükleri düzeyinde imkan ve yeteneklere sahip kurumlar olduğunu, örneğin Georgia Ormancılık Komisyonu yerleşkesi (Resim 6) içerisinde idari binalardan başka; bir havaalanı, askeriyeden ve diğer kamu kurumlarından devredilen araçları yangın araçlarına dönüştüren bir atölye, bakım tesisleri ile müze benzeri yapılar içerdiğini bilmek gerekir.

Resim 5: ABD Ulusal ormanlarından sorumlu kamu kurumunda çalışan ormancılar, (Foto: K. Ok)

Resim 6: ABD, Georgia'daki Kamu Kurumu Ormancılık Komisyonunun Yerleşkesi (Foto: K. Ok)

Dünya'daki örneklerinden de anlaşıldığı gibi, bir ormanın kamu veya özel kişilerce yönetilmesine karar verirken dikkate alınan ilk özel-lik tarihi mirasın bugüne bıraktığını, doğru anlamayı gerektirmektedir. Eski Sovyet devletlerinde olduğu gibi, bir dönem özel orman olan fakat yaşanan devrimle devletleştirilen ormanların, bu dönem geçtikten

sonra, sahiplerine iade edilmesi şeklindeki uygulamaları “Ruslar bile ormanlarını özelleştiriyor” şeklinde görmek yanlışır.

Şekil 2’den görüldüğü gibi, özel şirketlere devredilmiş ormanlar oldukça azdır ve özellikli yerlerde görülmektedir. Bunlardan en yaygın örneği Okyanusya kıtasında özellikle Yeni Zelanda da, güney Amerika’da Şili’de görmek olanaklıdır. Bu ülkelerin kısa idare süreli, karlılığı diğer orman tiplerine göre yüksek endüstriyel plantasyon şeklindeki kamu ormanlarının özel şirketlere satışı şeklinde bir orman özelleştirilmesi görülmüştür. Bunun dışındaki şirketlere satış örneklerinin, özellikle Orta Amerika ve Afrika gibi, ormancılık örgütlerinin kurulamadığı, gelişme sorunu yaşayan ülkelerde tercih edildiği bilinmekte ve ülkemiz tarihinde yer alan iltizam usulünü çağrıştırmaktadır.

Gerçekten Türkiye’de de dünya ile paralel bir karar verme mantığı uygulanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde kamunun olan ormanlar yine kamuda bırakılmıştır. Ormancılık örgütünün zayıf olduğu dönemlerde özel kişi ve şirketlerden yönetimde yararlanılmış fakat bu kişi ve şirketlerle, süreklilik ilkesine uygun bir orman yönetiminin sağlanamayacağı, deneyimle birlikte görülmüştür. Üstelik, bu durumun şirket denetimi ile bir ilgisinin olmadığı, işin doğasından gelen sorunların bulunduğu anlaşılmıştır. İlkmen’e (1946) göre “*ormancılık sahasında olduğu kadar hiçbir üretim teşkilatında amme menfaati ile hususi menfaat birbirine o kadar zıd değildir. Ticarete, endüstride, tarımda hatta madencilikte serbest işletmeciliğe ve hususi teşebbüse cevaz verebilir fakat ormancılıkta asla!*”

İlkmen’in belirttiği özel kamu çıkar çatışmasını iyi anlayabilmek için Resim 7 dikkatli bir gözle incelenmelidir. Resim 7’den de görüldüğü gibi, orman bir gölün yamaçlarında yer almakta ve gevşek kapalı bir yapıda görülmektedir. Orman bir yandan odun hammaddesi üretirken, diğer yandan taşınan topraklarla dolma tehlikesi olan Burdur gölünü erozyondan korumaktadır. Bu ormanı yönetenlerin, ormanı oluşturan türleri değiştirerek, kapalılığı artırarak odun üretimini artırması mümkündür ve **çıkarmadır**. Hatta bu gibi girişimlerin erozyonu önleme işlevi de iyileştirdiği bilinmektedir. Ancak odun ürününü artırmak üze-

re iğne yapraklı türlere dönüşüm, kapalılık artışının gölde toplanan su miktarını azaltacağı da bilinen bir gerçektir ve **kamunun çıkarına değildir**. İşte bu nedenle İlkmen; özel girişimcinin odundan kazanacağına önem verip, sudan toplumun kaybına kayıtsız kalacağını düşünmekte ve toplumsal kayıpları da kendi kaybı olarak görebilecek kamu idarelerinin ormanları yönetmesi gerektiğini belirtmektedir.

Resim 7: Burdur’da bir orman (Foto: AGM Arşivi)

Resim 8: Bolu’da Aladağ’da bir orman (Foto: K. Ok)

Orman yönetiminde kamunun öne çıkması şüphesiz sadece kamu özel çıkar çatışmasıyla ilgili değildir. Resim 7 ve 8'in karşılaştırılmasından da görülebileceği gibi, yeryüzünün her noktası ormancılık yapmak için aynı özellikte değildir. Ormanlar üzerinde bir özel mülkiyet veya işletmecilik kurulmak istendiğinde, özel girişimciler Resim 8'deki gibi ormanları istemektedir. Yetiştirme ortamı uygun olan, pazara ulaşımı elverişli bulunan, gelişim çağı bakımında ürün vermeye yakın ormanlarla ilgilenilmekte, kötü yetiştirme şartlarında, üzerinde birikmiş serveti bulunmayan yerleri tercih etmemektedirler. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu durum yaşayarak öğrenilmiş ve "Verimli ormanlardan elde edilecek kaynakla bakımsız ormanlarımızın imarı için gerekli kaynağı yaratmak üzere devlet orman işletmeleri kurulmuştur" (İlkmen, 1946). Böylelikle, Tablo 1 ve 2'den görüldüğü gibi bozuk orman payı azaltılmış, dikili servet artırılabilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü, 245 orman işletmesiyle, gerçekten de bir holding gibi çalışmakta, yapısı gereği karlı işletmelerin yarattığı kaynaklarla, asla kar edemeyecek işletmelerin finansmanına hızlı bir destek sağlayabilmektedir. Bir an için karlı ormanlık alanların özelleştirildiği, yapısı gereği kar edemeyecek olanların kamuda bırakıldığını düşünelim. Şüphesiz devlet karlı ormanlardan vergi geliri elde edecektir. Fakat yapısı gereği kar edemeyen ormanların bakım ve korunması için gerekli kaynağın Maliye'nin vereceği ödeneklere bağlı kalacağı ortadadır. Devlet orman işletmeleri ve bağlı olduğu genel müdürlük işte bu bürokratik yapıdan ormancılığı kurtarmış ve daha etkin çalışma fırsatı vererek, ormanların bakımına olanak tanımıştır.

Aynı genel müdürlüğe bağlı devlet orman işletmeleri orman koruma açısından da üstünlükler göstermektedir (Mol, Öymen, 1993). Batıdaki örnekler göstermektedir ki, bir özel ormanda yangın çıktığında, komşu orman sahibi, bizde de çıkar korkusuyla beklerken, Türkiye'de bir devlet işletmesi diğer işletmeye yardıma gitmekte, o sırada kendi ormanında yangın çıktığında da, bölge veya genel müdürlük en yakın

diğer işletmeyi söndürmeye göndermektedir. Bu durum böceklerle savaşan, orman suçlarının takibine kadar yaygınlaştırılabilmektedir. O nedenle, devlet orman işletmeleriyle kurulan bu yapının yarattığı sinerjiyi, Özel ormanların hakim olduğu batıda görebilmek olanaklı değildir. İlginçtir ki, “Türkiye yangınla mücadelede, orman yangınlarının adedi ve yanan alan itibariyle Akdeniz bölgesinde en başarılı ülke durumundadır (OGM, 2009). Ülkemiz ile benzer iklim ve bitki özelliklerine sahip ülkelerdeki yangın durumu karşılaştırıldığında, yangın sayısı değişmekle birlikte, yangın başına zarar gören orman alan miktarının azaldığı görülmekte (OGM, 2016) fakat bu olumlu gelişmelere devlet işletmeciliğinin katkısı bir türlü görülmek istenmemektedir.

Sonuç olarak, İlkmen’in “1948 Türkiye İktisat Kongresi’ne sunmak üzere hazırladığı ve sonra Orman ve Av dergisinin farklı sayılarında yayınladığı rapordan da anlaşıldığı üzere; Türkiye’de devlet orman işletmeleri “o dönemde dünyada ve Türkiye’de yaygın devletçilik akımının bir sonucu olarak ortaya çıkmamıştır” (İlkmen 1949). Miras olarak devlete geçen ormanların çokluğu, devlet ormanlarının özel işletmeler eliyle işletilmesi deneyiminde yaşanan sorunların çözümsüzlüğü, bütün dünyada orman işletmeciliğinde öne çıkan devlet yönetiminin nesnel gerekçeleri dikkate alınarak Türkiye’de devlet orman işletmeleri kurulmuştur. Fakat günümüz orman idaresi yöneticilerinin gittikçe, devlet orman işletmeciliğinin kurulma gerekçeleri ve üstünlükleri konularında farkındalıklarının azaldığı görülmektedir.

3.3. Türkiye Ormancılık Politikalarının Oluşturulması

Türkiye’de ormancılık, çoklukla tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla yakın veya benzer kabul edilir. Adı geçen sektörlerin üretimlerinin planlanmasında biyolojik değişkenlerin baskın bir rol oynaması dışında, aslında aralarında çok da benzerlik olduğunu söylemek güçtür. Tarım ve hayvancılık, ormancılığa göre çok daha kısa süreli üretim süreçleriyle ilgilidir. Tarım ve hayvancılık alanında üretici işletmelerin çoğunluğu özel

mülkiyettedir ve üretim planlanırken bu işletme sahiplerinin öncelikle ikna edilmesi gereklidir. Balıkçılığın doğal sularda yapılan şekli, belki ormancılığa bazı açılardan benzerdir. Ancak, balıkçılık yapan kişiler dikkate alındığında yine özel işletmecilik ağırlıklı bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Resim 9: Sektörel program ve planlardan örnekler

Aslında, ormancılıkta kamunun payının yüksek olması; benzer kabul edilen tarım, hayvancılık veya balıkçılık gibi sektörlerle göre; envanterlerin daha kolay çıkarılması, planların daha hızlı hazırlanması ve politikaların daha somut bir şekilde tanımlanabilmesi ve sektörü oluşturan aktörler arasında daha etkin bir eşgüdüm sağlayabilme fırsatlarını doğurmuştur. Nitekim, FAO'nun 1995-1997 Hükümetler Arası Orman Panelinde (IPF) ülkeleri birer Ulusal Orman Programı hazırlama konusunda teşvik etme kararı bulunsa da, Türkiye planlı ekonomi anlayışının kurumsallaştığı 1963 yılından beri (OGM, 1963) sektörel raporlar ve planlar hazırlayabilen bir ülke olmuştur. 1976 yılında "Ormancılık Ana Planı 1973-1995" yayınlanmıştır. Ülkenin hazırlanabilen her kalkınma planı için, ayrı bir ormancılık özel ihtisas komisyonu raporu hazırlanabilmiştir. FAO'nun Ulusal Orman Programı önerisinden de ilk yararlanan ülkeler-

den biri Türkiye olmuş ve 2001 yılında başlanan çalışmaları, olabildiği kadar katılımcı bir şekilde yürüterek 2004 yılında Ulusal Ormancılık Programını ilan etmiştir. Bu programa ek olarak, OGM Stratejik Planı, Bakanlık Stratejik Planı gibi daha özel amaçlı fakat kapsamlı planlar hazırlanmış, baltalık eylem planı, erozyonla mücadele eylem planı gibi daha özel çalışma alanları için planlar (Resim 9) üretebilmiştir.

Gerek Ormancılık Ana Planı 1973-1995, gerek Türkiye Ulusal Ormancılık programı incelendiğinde görülmektedir ki Türkiye'nin aslında ormanlarını üç temel amaç doğrultusunda yönetmektedir. Bu amaçlar (ÇOB, 2004);

- a) Ormanların korunması:** Ormanların, alanlarının, biyolojik çeşitliliğinin ve doğal yapılarının muhafazası, biyotik ve abiyotik zararlara karşı korunması,
- b) Ormanların geliştirilmesi:** Mevcut ormanların geliştirilmesi, orman dışındaki uygun alanlar üzerinde orman tesisi ile orman alanlarının genişletilmesi
- c) Orman Kaynaklarından Faydalanma:** Ormanlardan ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel çok yönlü faydaların (odun ve odun dışı orman ürünleri, sosyal-kültürel faydalanmalar, koruyucu ve çevresel fonksiyonlar, yerel toplulukların yaşam şartlarının iyileştirilmesine katkı, vb.) yerel, ülkesel ve küresel düzeylerde, sürdürülebilir olarak sağlanması, hakça paylaşımı ve toplum yararına faydalanılması,

şeklinde ifade edilmiştir. Yukarıdaki üç amaç için, ayrı ayrı politikalar oluşturulmuş, stratejiler geliştirilmiştir. Ulusal Ormancılık Programı dönemin ormancılık kurumlarının görev paylaşımını dikkate alınarak hazırlanmış bir eylem planı ile desteklenmiştir. Programda Ulusal Ormancılık İlkelerine özel bir başlık ayrılmıştır. Programa göre Türkiye ormancılığı; **i. Sürdürülebilirlik**, **ii. Biyolojik çeşitliliğin korunması**, **iii. Çok fonksiyonlu (işlevsel) yönetim/faydalanma**, **iv. Katılımcılık**, **v.**

Toplum yararı - faydaların hakça paylaşımı, vi. Yerel halkın haklarına saygı, kültür ve geleneklerinin korunması ve geliştirilmesi, vii. Şeffaflık, viii. Sektör içinde ve diğer sektörler ile eşgüdüm, işbirliği, entegrasyon, ix. Verimlilik/maliyet etkenliği ve x. Küresel sorumluluk (ÇOB, 2004) ilkelerine göre yönetilecektir.

Yapılan açıklamalardan da görüldüğü gibi, Türkiye ormancılık sektöründe planlı, ilkeli, tanımlanmış politika ve stratejilerle çalışma altyapısının temelleri atılmış, bir birikim elde edilmiştir. Tanımlanan amaç ve ilkelerin hemen hemen tamamının günümüz dünyasının ormancılık anlayışı ve değerleriyle uyumlu olduğu da söylenebilir. Ancak, resmi belgelere geçmiş ilke ve politikaların başarıyla günlük hayata aktarıldığını, ormancılık kurumlarınca içselleştirilerek uygulandığını, tanımlanmış politikalar dışında politikaların olamayacağını veya program dönemi içerisinde ifade edilmiş politikalara uymayan veya birbiriyel uyuşmayan eylemlerin yapılmadığını, yapılamayacağını söylemek oldukça güçtür. Ormancılık kurumlarının başına getirilen kişilerin hazırlanan program veya planlarla uyumlu çalışma gereksinimi duymadan, kararlar alabildiği sıklıkla görülmüştür.

3.4. Orman Köy İlişkileri - Orman Halk İlişkileri

Türkiye'deki veya dünyanın bir başka ülkesindeki herhangi bir ormanın, çevresinde yaşayan insanları dışlayarak yönetilmesi olanaksızdır. İnsanlar ormanlardan sürekli faydalanmış, üzerlerinde hak iddia etmiştir. Ülkemiz örneğinde görüldüğü gibi, orman sahibi ile orman çevresindeki halk arasında sürekli çatışmalar görülmüştür. Yararlanma düzenleri değiştikçe, ormanın yönetim amacı farklılaştıkça bu çatışmaların arttığı gözlenmiştir. Üstelik bu durum sadece kamu ormanları için de geçerli değildir. Özel orman sahipleri ile çevre halk arasında da, ormandan av, odun dışı ürün veya otlatma amaçlı yararlanma konularında çatışmalar çıkmaktadır.

Tarihsel süreçte açıklandığı gibi, Osmanlı döneminde ormanlar büyük oranda kamu malı olarak görülmüş fakat halkın yararlanma hakkı, çok özel durumlar hariç, serbest bırakılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise “halkın faydalanma biçimi” sürekli düzenlemelerin konusu yapılmıştır. Örneğin, 1937’de kabul edilen, 3116 sayılı yasanın 17. Maddesinde “*parasız intifa hakkı kaldırılmıştır*” denmesi, o güne kadar kendi ormanı gibi yararlanan halkta, doğal olarak tepki doğurmuştur. Her ne kadar aynı kanununun 18, 19 ve 20 gibi çeşitli maddelerinde sübvansede edilmiş bedellerle veya bedelsiz tomruk, yakacak, orman meyvesi toplama, otlatma gibi yararlanma ayrıcalıkları sunulsa da, serbestçe yararlanmanın kapanmasının açtığı öfkeyi dindirememiştir.

3116 sayılı kanundan sonraki, 1956 tarihli 6831 sayılı kanunda da, özellikle orman köylüsüne yönelik ayrıcalıklar oluşturulmuştur. Ancak, serbest yararlanma alışkanlığının, gelir eksikliği ile birleştiği her durumda; ormandan izinsiz ağaç kesme, otlatma, arazi açma, çıra, mantar benzeri odun dışı ürünlerden yararlanma, kaçak avlanma suçları doğuran halk eylemleri görülmüştür. Bu eylemlere, ormancıya kızarak orman yakma gibi girişimler de eklendiğinde önemli bir “orman suçları” dosyası ortaya çıkmıştır ki aslında bu dosya orman idaresi ile halkı arasındaki çatışmanın, sürtüşmenin somut kanıtıdır.

Türkiye’deki orman suçu vakıası nedeniyledir ki, ülkemizde polis ve jandarmaya ek olarak ormancılık örgütü de bir çeşit kolluk kuvveti göreviyle donatılmıştır. 1924’de yaklaşık iki ay gibi çok kısa bir dönem uygulanan Orman Askeri (Bingöl, 1990) düzeyinde olmasa da, ormancılık teşkilatının orman suçlarını takip, tutanak düzenleme ve mahkemeye sevk yetkileri bulunmaktadır. Aslında bu durum da, ülkemiz koşullarının yarattığı bir sonuçtur ve bir kısım ormancı bu gibi silaha dayalı önlemleri çok benimsemişse de, Resim 10’da görüldüğü gibi, askeri veya polisiye önlemlerin çare olabilme yeteneği her zaman şüpheye karşılanmıştır. Bu nedenle, Orman Askeri uygulaması 1924’de ve kısa sürede terk edilmiştir. Bunun yerine Orman Genel Müdürlüğünün

sivil çalışanları olarak işlendirilen, Orman Muhafaza memurları aracılığıyla koruma çalışmalarının yürütülmesi tercih edilmiştir. Bu anlayışla, bir yandan, daha sivil ve bu alanda eğitilmiş kolluk kuvvetleriyle koruma çalışmalarına geçilmiş, diğer yandan da ORKÖY gibi kurumlarla, suçlara neden olan problemlerin azaltılması tercih edilmiştir.

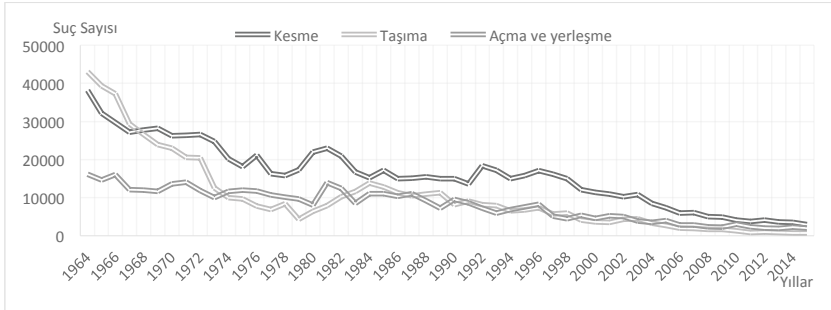
Bu anlayışa rağmen, ne orman muhafaza memurlarının eğitim ve işlendirme düzeni geliştirilebilmiş ne de istikarlı bir ORKÖY çalışması yürütülebilmiştir. Lise düzeyinde eğitim veren Orman Muhafaza Memuru okulları, meslek yüksek okulu düzeyine erişirilmeden kapatılmıştır.

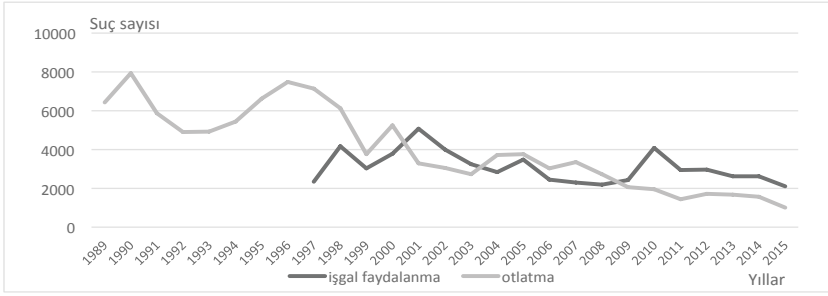
Resim 10: Nihat Oktay'ın Çizimiyle Orman korumada askeri önlemlere bakış (Orman ve Av Dergisi, 1949 Ocak)

Orman suçlarıyla mücadelede OGM'nin koruma birimlerinin çabaları, ORKÖY çalışmalarının iyileştirici etkileri şüphesiz etkili olmuştur. Ancak, Türkiye'nin, Cumhuriyet dönemi boyunca geçirdiği iktisadi ve sosyal evrimin suçlar üzerindeki etkisi, belki de koruma ve ORKÖY çalışmaları kadar etkili bir faktördür. Gerçekten de, orman köylüsü nüfusunun genel nüfus içerisindeki payının gittikçe düşmesi, kırsal nüfusun ormanlar üzerindeki kesme, açma, otlatma gibi baskılarını azaltmıştır. Benzer şekilde, orman endüstrisinde gözlenen gelişmeler, özellikle kaçak kesimler üzerinde büyük etki yapmıştır. Ambalaj malzemesi olarak ahşabı kullanan atölyelerin odun hammaddesi talebi; ikame ambalaj malzemelerindeki gelişim, balık ve tarımsal üretimlerdeki azalışların etkisiyle gittikçe azalmış ve kaçakçıların odun taşıdığı pek çok atölye kapanmıştır. Benzer durum parke endüstrisinde de gözlenmiştir. Laminat benzeri parkelerdeki artış ahşap masif parke talebini azaltmış, bu da özellikle sanayi odunu kaçakçılığının azalmasına yardım etmiştir.

Grafik 1'de yaklaşık son elli yıllık dönemde, kesme ve taşıma suçlarındaki azalma eğilimi görülmektedir. Azalma eğilimi açma ve yerleşme suçları için de geçerlidir fakat azalma hızı kesmeye göre daha azdır. Bu nedenle, ülkemizde kaçak ağaç kesiminin yakın zamanda ciddi bir sıkıntı olmaktan çıkabileceği fakat açma ve yerleşme suçlarının sorun olmaktan çıkmasının daha da zaman alacağı söylenebilir.

Grafik 1: Ormanlardan kaçak kesim, taşıma ve açma, yerleşme suç sayılarının değişimi (DPT 1985, DPT, 1995, DPT, 2001, DPT, 2007, OGM, 2016, Orman Su 2015'den hazırlanmıştır.)

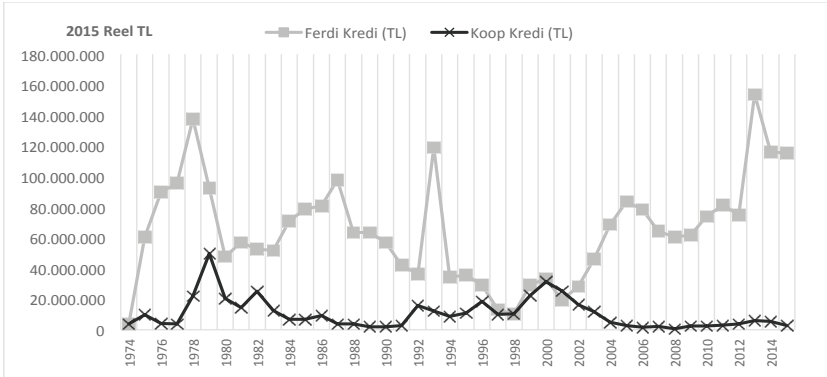
Grafik 2: Ormanlardan otlatma, işgal ve faydalanma suç sayılarının değişimi (DPT 1985, DPT, 1995, DPT, 2001, DPT, 2007, OGM, 2016, Orman Su 2015’den hazırlanmıştır.)

Grafik 2’de yer alan işgal faydalanma ve otlatma suçları için daha kısa bir döneme ait istatistikler bulunsa da, özellikle otlatma suçunun bir azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak bu azalış, halkın otlatma planlarına dayalı veya ıslah edilmiş mera veya fenni ahırlarda hayvancılık yapmaya başlaması gibi, iyimser gelişmelerden çok, hayvancılığı terk etmesinin bir sonucudur. Bu nedenle, otlatmanın ormancılık için azalan bir sorun olabileceği fakat kırsal yaşam için değerlendirilmeyen bir üretim alanı olma açısından da irdelenmesi gereklidir.

Suçların azalma eğilimini, Grafik 2’deki yönelim dikkate alındığında, işgal ve faydalanma suçu için söylemek olanaklı değildir. Son yirmi yıllık dönemde, bazı yıllar artsa bazı yıllar azalsa da, her yıl ortalama 3087 işgal ve faydalanma suçu işlenmiştir. Bu da, göstermektedir ki Türkiye toplumunun ormanlarla ilişkisi, kesme, açma noktalarında azalırken, yasal düzenlemelere aykırı olarak ormanlardan yararlanma, ormanları işgal etme anlayışını sürdüren bir kitle halen mevcuttur ve konumunu korumaktadır. Merak edilmesi gereken bu kitlenin köylerde mi yoksa kentlerde mi yaşar hale geldiğidir.

Türkiye’de kırsal kesimde yaşayan orman köylülerinin ormanlarla veya orman idareleriyle ilişkilerini düzenlemek üzere ORKÖY gibi bir kurum kurma ihtiyacı hissedilmiş, aç kapalarla da geçse bu alanda bir

deneyim, birikim oluşturulmuşsa da, kentli halkın ormanlarla ilişkileri genelde kapsam dışı bırakılmıştır. Cumhuriyetin ilk yılları dikkate alındığında, zaten kentli bir nüfusun çok az olduğu, onların da ormanlarla bir sorunu bulunmadığı dikkate alınarak, bu durum bir eksiklik olarak görülmeyebilir. Ancak, ülke kentlileştikçe, kentli nüfus arttıkça veya kentler ormanlara daha fazla yaklaştıkça, yeni yerleşim yerleri için ormanlara girme, rekreasyonel ihtiyaçlar için ormana yönelme, kentteki geçim sıkıntısı için ormandan destek sağlama girişimleri ortaya çıkmıştır. Örneğin İstanbul'un Sultanbeyli, Mersin'in Çamlıyayla ilçelerinde halk orman idaresiyle evlerinin yapıldığı yerler nedeniyle sorunludur. İstanbul'da hızlı ve plansız kentleşme böylesi bir sorunu doğurmuşken, Mersin'de yaylaların ilçelere dönüşmesi nedeniyle bu sıkıntı oluşmuştur.

Grafik 3: ORKÖY'ün kuruluşundan itibaren verilen kredilerin yönelimi (DPT 1985, DPT, 1995, DPT, 2001, DPT, 2007, OGM, 2016, Orman Su 2015'den hazırlanmıştır.)

Yaşanan deneyim göstermektedir ki, Türkiye'de orman halk ilişkilerini düzenlemek için kurulan ORKÖY istikrarlı bir kuruma dönüşmemiş, ülkenin sosyal ve ekonomik dönüşümlerine yanıt verebilen bir kurumsal misyon değişimini gerçekleştirememiştir. Bugünkü haline bakıldığında, ormancılık kurumlarının sorunlarıyla ilişkilendirilmeden,

kırsal halka sosyal destek anlamında krediler, hibeler dağıtan bir birim halindedir ve kentsel yaşam içerisinde bir rolü olabileceği veya olması gerektiği dahi düşünülmemektedir. Üstelik ORKÖY desteklerinin bireylere verilen krediler ile kooperatiflere yapılan kredi destekleri şeklinde ayrı ayrı incelenmesi (Grafik 3), devletin kooperatifler aracılığıyla kırsal yaşamda örgütlü ve işbirliğini geliştiren bir sosyal yapı kurma hedefinden uzaklaşıldığını kanıtlamaktadır.

4. Uygulama Sürekliliği Kazanmış Gayri Resmi Politikalar

Buraya kadar yapılan açıklamalarla, Türkiye ormancılığının tarihsel gelişimi ve bu gelişimin ortaya çıkardığı baskın bazı özellikleri açıklanmıştır. Bununla birlikte, ülke ormancılığında uzun yıllar, resmi belgelerde yer verilmeden uygulanmış bazı anlayışlarımız da bulunmaktadır ki, bunların da resmi olmayan politikalarımız olarak adlandırılması olanaklıdır.

4.1. Orman Dışına Çıkarma İşlemleri

Türkiye'deki ormancıların konuşmalarını dinleyen bir yabancının, “... tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmiş” sözlerini içeren bir tekerlememiz olduğunu sanması çok olasıdır. Gerçekten de 1961 Anayasa'sından beri, bir yandan “orman alanlarında –sınırlarında daraltma yapılamaz” sözlerine yer verilirken, diğer yandan;

- 1970 yılında, “Anayasanın yürürlüğe girdiği (15.10.1961) tarihten önce... ,
- 1982 yılında “31.12.1981'den önce... ve
- 2012 yılında “31.12.2011'den önce... şeklinde biçimlendirilmiş istisnalar yaratarak sürekli orman sınırları daraltılmıştır.

Bazı orman alanlarını orman rejimi dışına çıkarma yolu aslında 1956 yılında kabul edilen 6831 sayılı yasanın 2. maddesiyle açılmıştır. Bu uygulamanın yararlı olmadığı düşüncesiyle 1961 Anayasası ile bu yol kapatılmıştır. 1970 yılında kabul edilen anayasa değişikliğiyle bu

yol bir defa daha açılmıştır. 1982 yılında ise tamamen yeni bir anayasa yapılmış ve orman dışına çıkarmada milat kabul edilen tarih, 20 yıl geriye çekilerek, 1961-1981 arası işgalcileri mülk sahibi yapılmıştır.

Son 2B uygulamasını bilenlerin büyük çoğunluğu, bu uygulamanın daha önce iki defa daha tekrarlandığını ne yazık ki öğrenememiş veya görmezden gelmeyi tercih etmiştir. Oysa Türkiye ormancısı, neredeyse Cumhuriyet döneminin ikinci yarısını bu sınırlandırma işlerini tartışmakla, orman dışına çıkarma işlerini gerçekleştirecek bürokrasi ile boğuşarak geçirmiştir. Her düzenleme ile bir zamanlar orman olan yerler, birileri lehine orman dışına çıkarılmıştır.

Üstelik orman dışına çıkarma düzenlemeleri yapılırken, “orman olarak muhafazasında HİÇBİR yarar görülmeyen” gibi, özü bilime aykırı ifadeleri kullanmaktan da kaçınılmamıştır. Bir orman sadece odun hammaddesi üreten yer değildir. Orman nasıl ki keresteye ihtiyaç duyanlar için odun üretim yeriye, küresel iklim değişiminden kaygı duyanlar için de, karbon tutan sigorta noktalarıdır. Odun üretimi açısından bozuk bir orman, içerdiği biyolojik çeşitlilikle, miras değerine veya seçenek değerine önem veren insanlar için ciddi anlamda üretim yapan bir yerdir. O nedenle, günümüz dünyası ve insan ihtiyaçları dikkate alındığında, “HİÇBİR yarar üretmeyen” bir orman parçası bulmak, imkânsıza yakın bir durumdur. Oysa ülkemiz bu gerçeği görmek istememiş, unutmuş veya gizlemeye çalışarak sürekli orman alanlarını daraltmıştır.

Orman alanlarını daraltan hukuki düzenlemelerdeki, tartışmalar-daki “orman niteliğini tamamen kaybetmiş, orman vasfını yitirmiş” ifadelerinin de sorgulanması gereklidir. Bir ormanın doğal süreç içerisinde niteliğini kaybetmesi, çok uzun zamanları alan bir durumdur ve çoklukla yok olmak şeklinde değil, bir başka orman biçimine dönüşmek şeklinde görülür. Türkiye’de ise 2B olarak anılan alanlarda orman niteliği kaybolmamış, aksine birileri tarafından kaybettirilmiştir. Orman niteliğini kaybettirme işlemi, Anadolu’nun kırsal alanlarında tarlaya dönüştürme, İstanbul, Sultanbeyli’de gecekondulaşma, Adana’da

ise yayla evi yapma şeklinde yaşanmıştır. Ormanlar üzerinde bu çeşit işgaller yapılırken, devleti oluşturan orman idaresi görevini hakkıyla yapamamış, yerel idareler altyapı götürerek bu işgallere göz yummuş, politikacı oy toplamak uğruna bu işgallere cesaret verici söylemlere yönelmiştir. Bir zamanlar orman olan bir yeri çevirip işgal edenlerin, bu gibi yerleri satın alarak üzerine bir gecekondu yapanların zamanla mülk sahibi olabildiğini gören halkımızda, “işgal et, bekle, sorunumuz ne zaman çözülecek diye şikayet et, nasıl olsa veriyorlar” anlayışının oluşmasına neden olmuştur.

Orman alanları üzerindeki yerleşmeler, nitelik kaybeden orman alanları konusunda, idari kurumlarımızdan, siyaset erbabımıza, halkımıza kadar uzanan pek çok kişi ve kurumun kusuru bulunmaktadır. Belki de bu ortak suçluluk güdüsüdür ki, bu ormanlar neden nitelik kaybetti denilmeden ve üstelik kayba neden olanların lehine sürekli düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerde orman alanlarını çeşitli amaçlarla işgal edenler “hak sahibi” gibi hakkaniyetle asla bağdaşmayan ifadelerle anılmıştır. Yapılan düzenlemeden yararlanacakların işgalci niteliklerini gizlemek üzere “muhdesatın sahibi, şagil” gibi, günlük dilde çok kullanılmayan sıfatlar kullanılarak, düzenleme halka sevimli gösterilmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de “yasalara dayanılarak toplam 473.322 ha büyüklüğündeki alan orman dışına çıkarılmıştır. Daha sonra 5831 sayılı yasaya göre yapılan kullanım kadastrosu çalışmaları sonucunda ise 1744 sayılı yasaya göre 97.927 ha 2896 sayılı yasaya göre 15.410 ha 3302 sayılı yasaya göre 292.434 ha alan orman dışına çıkarılmıştır” (Yıldırım, Ayanoğlu, 2014). OGM (2016) raporlarına göre; 1973 yılı sonunda yasalarla orman dışına çıkarılmış orman alanı sıfır düzeyindeyken, 2004 sonunda 341.521 ha, 2012 sonunda 438.742 ha, 2015 sonu itibarıyla ise 483.000 ha orman, orman rejimi dışına çıkarılmıştır. Bir başka deyişle, yaklaşık yarım milyon hektar ormanın yok edilmesine göz yumulmuş, hukuk içerisinde görünerek, bu işlem temizlenmiştir.

Türkiye bir yandan “orman sınırları daraltılamaz” hükmü varken, diğer yandan orman idaresinin görevini ihmal ederek veya yetkilerini suiistimal ederek ormanlara yerleşilmesine göz yumabilen yapısına izin vermemelidir. Türkiye ya Anayasa’ında yazan “ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılmaz” hükmü ortada duruyorken “siyasi ikbal uğruna işgalcilere sorunlarını çözeceğini vaat etmeyi” marifet sayan politikacıları hoş görmemelidir. Bir yandan orman kurma çalışmalarıyla ülke ormanları genişletilirken, diğer yandan ormanları işgal edenleri kazançlı çıkararak uygulamaların Türkiye gerçeği bir politika halini almasına göz yumulmamalıdır.

4.2. Ormana Yazma Alışkanlıkları

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, Türkiye ormancılığında ülke ormanlarının kime ait olduğu konusundaki tartışma, önemli bir sorun olma özelliğini halen sürdürmektedir. Bu sorunun bir ayağını “**gerçekte devlet ormanı olan yerleri işgal eden vatandaştan koruma, kurtarma**” çalışmaları oluştururken, diğer ayağını da “**aslında vatandaşın mülkü olan fakat devlet adına el konulan ormanlık alanlar**” konusu oluşturmaktadır.

Gerçekten de Cumhuriyet döneminde, bazı kişilerin sahip olduklarını sandıkları, aslında geçerli bir mülkiyet belgesiyle kanıtlayamadıkları, ormanlara devlet el koymuştur. Doğru ve haklı olan bu işlem konusunda yapılacak bir düzenleme bulunmamakta; sadece “malik olduğunu sanan halka neden malik olamadıklarını” açıklayan farkındalık çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Diğer yandan, 3116 ve 4785 sayılı yasalarla devletleştirilen ormanların olduğu, tarihsel süreçle ilgili açıklamalardan da hatırlanacaktır. Bu gibi, ormanların bir bölümü sahiplerine iade edilmiş fakat bir bölümü sahiplerince geri istenmediği için, devlet ormanı olmuştur. Bu çeşit ormanlarda da yapılacak bir işlem bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, bazı orman alanları veya tarım alanları bulunmaktadır ki, özel kişilerin, vakıf veya köy şeklindeki tüzel kişiliklerin

geçerli bir mülkiyet belgesi olduğu halde, bu yerler kadastro çalışmaları sırasında “devlet ormanı” haline getirilmiştir. Bu işlem yapılırken, ya Osmanlıda tüm ormanların cibali mübaha kapsamında mevat araziler olduğu, mevat arazilerin de, miri araziler gibi devlet mülkü kabul edilmesi gerekçesine sığınılmış ya da 4785 sayılı kanun dâhilinde mülkiyetin ortadan kalktığı tezi savunulmuştur. Hatta ve hatta bunlarla da sınırlı kalınmamış, 4785 sayılı yasanın çıktığı 1945 yılı sonrası geçerli tapu kayıtları ve bu kayıtlara dayalı yapılan işlemler ile mahkeme kararları dahi yok kabul edilerek, vatandaşla devlet arasında mülkiyet çatışmaları yaratılmıştır. İşte bu grup çatışma alanıdır ki 2B alanlarından çok daha öncelikli çözüm gerektiren toplumsal sorun alanıdır.

Bu mülkiyet çatışmasına neden olan yorumlar sırasıyla incelendiğinde; Cibali mübaha anlayışı var diye Osmanlı devletinde özel mülk ormanların var olmadığını söylemek teknik olarak mümkün değildir. Giriş bölümünde açıklandığı gibi, mülk araziler özel mülkiyetteki toprakları ifade etmektedir. Bir ormanın herhangi bir şahsa temlik edilerek özel mülk haline getirilmesi teknik olarak mümkündür. Osmanlı’dan önce bir ormanın özel mülkiyette olması ve bu arazilerin teslim olma anlaşmasıyla Osmanlı yönetimine geçmesi, bir başka deyişle Osmanlı öncesinde özel ormanların bulunma olasılığı vardır. Bu çeşit özel mülkiyeti Osmanlı tanımıştır. Bu çeşit bir özel orman mülkünü gayrimüslim Osmanlı vatandaşından satın alarak Müslüman bir Osmanlı vatandaşının özel orman sahibi olması olanaklıdır. Benzer şekilde, Osmanlı döneminde temlik özel orman mülklerinin oluşabilmesinin teknik olarak mümkün olduğu göz önüne alındığında, bu gibi ormanların da satışlar yoluyla başka kişileri özel orman sahibi yapabilmesi olasıdır. Satın alma yoluyla oluşan mülklere bay mülk denebileceğini İnalçık (2000) ifade etmektedir.

Diğer yandan, orman mülkiyetiyle ilgili yorumlarda, Osmanlılarda genellikle ormanların mevat arazi kabul edildiği ve cibali mübaha şeklinde serbest faydalanmaya bırakıldığı ifade edilmiştir. Şüphesiz ki bu yorum ilk bakışta doğru bir saptamadır. Ancak, Osmanlı’da nasıl ki

vakıf ormanları oluşabilmişse, temlik mülk ormanların, Osmanlı öncesinden özel mülk ormanların, bay mülk ormanların da bulunabileceğini kabul etmek gereklidir. Bu nedenlerle, aksi kanıtlanmadıkça, Osmanlı'da da özel ormanların var olabileceğini kabul etmek, fakat böyle bir mülkiyet iddiası söz konusuyla, geçerli yöntemlerle bu iddianın ispatlanmasını talep etmek gereklidir.

1945 yılındaki 4785 sayılı yasanın birinci maddesiyle, öncesinde var olan özel veya kamu tüzel kişiliklerinin mülkiyet hakkının sonlandırıldığı iddiası, ancak ikinci maddede sıralanan istisnalar dikkate alınarak, kabul edilebilir. O nedenle, mülkiyet tartışması yaşanan yerin, kamulaştırmayı yapan yasanın ikinci maddesi açısından bir irdelemesini yapmadan, özel mülk olamayacağını düşünmek doğru değildir.

Bununla birlikte, içinde yaşadığımız dönemin gündemini ağırlıkla işgal eden mülkiyet sorunları, yukarıda açıklanan Osmanlı dönemi veya 4785 sayılı devletleştirme kaynaklı çatışmalar olmaktan çıkmış durumdadır. Güncel mülkiyet sorununu daha iyi anlayabilmek için, kişi ve yer belirtmeksizin, bir örnek vakıyadan hareket etmek yararlı olabilir.

Vatandaş Adem; bir kamu kurumunda teknisyen olarak çalışmaktadır. Ne bir orman köyünde yaşamakta ne de geçimini ormandan sağlamaktadır. Yaşadığı beldenin sınırları içerisinde, babadan kalma bir evde yaşamakta ve kasaba sınırları çevresinde bahçeli bir ev yaptırmak istemektedir. 2006 yılında, eskiden beri zeytinlik olarak bildiği bir yerin parsellediğini ve satıldığını öğrenir. Belediyeye gidip yeri inceler ve toplam 60 parsellik alanın belediye imar planı içerisinde ve konut alanı olarak gösterildiğini görür. Arsa sahibiyle yaptığı pazarlık sonucunda, 5.000 TL bedelle 300 m² büyüklüğünde bir parseli satın almaya karar verir. İlgili tapu idaresine gittiğinde, istediği parselin tapuda arsa olarak görüldüğünü, üzerinde mülkiyet hakkını kısıtlayan bir şerh bulunmadığını görür ve arsayı satın alır.

Vatandaş Adem; para biriktirip bahçeli ev yaptıracığı günün özlemine çekerken, yıl 2012 olur ve Orman İşletme Müdürlüğü'nden

“tapuda sahibi görüldüğü arsanın olduğu yerde 2002 yılında Orman Kadastro çalışması yapıldığı, kanunen geçerli itiraz sürelerinin dolduğu ve kesinleştiği belirtilmekte ve kesinleşen kadastro çalışmasına göre arsasının devlet ormanı olarak görüldüğü, tapusunu iptal ettirerek, arsasını terk etmesi gerektiği, aksi halde mahkemeye verileceği ve mahkeme masraflarını ödemek zorunda kalacağı” konusunda uyarılmaktadır.

Aldığı bu yazı ile şaşırın vatandaş Adem, tapu idaresine bir defa daha gider. Tapuda arsanın 1970 tarihli bir mahkeme kararına göre zeytinlik olduğuna karar verildiğini ifade eden bir not görür. Diğer arsaların da satıldığını öğrenir ve artık yalnız olmadığını, 60 kişi olduklarını anlar; biraz rahatlar. Orman işlerinden anladığını düşündüğü; ormancı, hukukçu, haritacı .. kimi tanıyorsa, derdini anlatır, danışır. Kimi “devlet her zaman kazanır; uğraşma derken, kimi de tapun var, üzülme, arsa senin” der ve Adem, orman işletmesinin mahkeme tehdidine boyun eğmemeye karar verir ve bir avukat tutar.

Vatandaş Adem'in arsa parasından fazla avukatlık ücreti ödemesine neden olan mahkeme 2014 yılında sona erer. Mahkeme Adem ve arkadaşlarını haksız görmüş, dava konusu alanın orman kadastro çalışmasına göre orman olduğuna karar vermiştir. Çünkü kadastro çalışması sırasında yer “**ormana yazılmıştır.**” İtirazlar zamanında yapılmadığı için, ormana yazma işleminin hakkıyla yapıp yapılmadığının da, itiraz döneminde vatandaş Adem'in bu mülkle bir ilgisinin bulunmamasının da bir önemi bulunmamaktadır. Vatandaş Adem'in satın aldığı yer elinden alınmış, ödediği avukatlık ücretleri boşa gitmiş, bu süreçte manevi olarak hırpalanması cabası olmuştur. Sonuçta, davanın arkasını bırakmaya karar verir.

Vatandaş Adem davayı bırakmıştır bırakmasına ama bir gün eski avukatı kendisini arar ve “arsanı kurtaramadık fakat vekalet verirsen, mülkiyet hakkını korumayan devleti tazminata mahkum edebiliriz der. Önceki davadan çok yıprandığını düşünen Adem, bir

vekalet ücreti ödeyemeyeceğini ama kazandığı tazminattan ücretini almayı kabul ederse, vekalet vermeyi teklif eder. Tazminatın % 50'sinin avukata ücret olarak ödenmesine karar verilir ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde dava açılır. Dava Türkiye devletinin 18.000 TL tazminat ödemesine karar verilerek sonuçlanır. Adem arsaya Ormancılara kaptırmış fakat hem arsaya verdiği parayı, hem de ilk davanın masraflarını geri almıştır.

Yukarıda hikâye edilen örnek olay benzerlerini ülkemizde çokça ve her yerinde görmek olanaklıdır. Kişi, yer adları veya muhatap orman işletmeleri değişebilir fakat hikâye hep benzerdir. Bazıları satın alınan, bazıları miras olarak kişilerin mülkiyetine geçen özel mülklerde bu öykü yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Üstelik, vatandaş Adem gibi, mülkiyet kaybını bir tazminatla azaltabilenler de oldukça sınırlıdır. Tazminat kazanma durumu, Türkiye'nin uluslararası taahhütlerinin bir sonucu olarak, yakın zamanda ortaya çıkmış bir fırsattır. Türkiye'de **kamu ormanları zamanla mülk edinilemez** ilkesi gerekçe gösterilerek, cumhuriyet döneminde verilmiş pek çok tapunun iptal ettirildiği, pek çok özel mülkün devlet ormanı haline getirildiği, bir başka deyişle “**ormana yazıldığı**” doğrudur ve 2B'örnekleriyle karşılaştırıldığında asıl çözülmesi gereken sorun budur.

Vatandaş Adem örnek olayını kazananlar ve kaybedenler açısından da değerlendirmek zorunludur. Orman idaresi kazanan görünmektedir. Gerçekten de orman alanı kazanmıştır fakat vatandaşın kendisine duyduğu güveni kaybetmiştir. Yaptığı kadastro işlemlerini şekli kurallara uygun yapmış olabilir fakat kesinleşmiş ilanları tapu idareleriyle buluşturmamış, tapu kayıtlarına, bir kadastro kararı olduğu notlarını düşmeyi ihmal etmiş, bir başka deyişle, sonucun lehine oluşacağı inancıyla, beklemiş, vatandaşına bir nevi pusu kurmuştur. Çağdaş bir devlette bu çeşit bir çalışma biçiminin kabul edilmesi mümkün değildir. Devleti oluşturan tüm kurumların, vatandaşlarının gelecek günlerinin daha sınırlı değil, daha mutlu geçmesini ilke edinerek çalışması gereklidir.

Hikayenin bir başka kazananı, Vatandaş Adem gibi görünmektedir. Tazminat kazanmış fakat bahçeli ev hayalini kaybetmiştir. Ömrünün bir dönemini beyhude bir davayla harcamış, zaman kaybetmiştir. Bu nedenle, sürecin vatandaş açısında da telefi edilebilir olduğunu düşünmek doğru değildir. Nitekim Adem'in kazandığı tazminatın parası, kendi devletinin kendi vergileriyle oluşturduğu bütçeden ödenmiştir ve vatandaş Adem'in kamudan beklediği, eğitim, sağlık, güvenlik gibi bütçelerden tasarruf edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle, gerçekten bir kazancın olup olmadığı ayrıca tartışılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti devleti bir kazanmış, bir kaybetmiştir. Vatandaş Adem'in elinden arsasını alabilmiş veya bir arazi kazanmıştır. Fakat tazminat kaybetmiştir. Öyleyse gerçek anlamda ne kazandığının ne kaybettiğinin sorgulanması gereklidir. Bu sorunun yarattığı dava yükünün belki de yegâne kazananları, hukuk alanında hizmet verenlerdir. Avukatlar, davalardan bazen vatandaş Adem'den, bazen kendi devletinin ödediği tazminatlardan vekalet ücreti kazanmış, hakimi, mübaşiri, katibi, bilirkişisi iş sahibi olmuş, keşif ücretleri elde etmiştir.

Devletin verdiği tapulara dayanan özel mülkiyet haklarını, yıllar geçtikten sonra bu tapuların geçerliğini tartışmaya açıp sorgulamak belki "kamu ormanları zamanla mülk edinilemez" ilkesine uygun olabilir. Fakat hangi halde bir mülke tapu verileceğini, hangi tapunun geçerli, hangisinin geçersiz olduğunu bilme sorumluluğu sıradan vatandaşta değil, uzman kurumları, hukuk adamları olan devlettedir. ***Uzmanlık gerektiren her konuda, kişilerin bilmeme hakkı olmalıdır.*** Bu nedenle kadastro işlemlerinin gerektirdiği hukuki süreçlerin oluşturabileceği mağduriyetlere önlem alma sorumluluğu da öncelikle devlettedir. Ne yazık ki, bu ilkeler ülkemizde dikkate alınmamaktadır. İşgalci bir kişiyi, işgal ettiği devlet ormanından çıkaramayan kamu otoritesi, devletin tapu kayıtlarına güvenerek mal satın almış veya devletin tescil ettiği, koruduğu kayıtlarda aile mirası olarak görünen yerleri, maddi veya manevi değerleri nedeniyle veraset vergisi ödeyerek sahip çıkmaya çalışan vatandaşlarını mağdur etmeyi sürdürmektedir.

4.3. Vahidi Fiyat Düzeni

Orman pek çok canlı için bir yaşam alanı veya ekosistem olarak tanımlanabildiği gibi, bazı kişilerin de “işyeri” ve ekmek kapısıdır. En yakın verilere göre, Orman Genel Müdürlüğü merkez ve taşra birimlerinde Mayıs 2016 tarihi itibarıyla istihdam edilen memur, sözleşmeli personel, sürekli ve geçici işçi ile geçici personel sayısı 39.974’dür (OGM, 2016). Fakat yaklaşık kırk bin kişiyi bulan bu çalışanlar dışında, OGM’nin yönettiği ormanlarda, OGM’nin malı olan ağaçları, OGM adına kesen, ürün çeşitlerine ayıran, sürüten, taşıyan veya OGM adına ağaçlandırma, koruma hizmeti veren emekçiler de bulunmaktadır. Bu emekçilerin çalıştırılma şekli, ormancılık camiasında “vahidi fiyatla çalıştırmak” şeklinde tanımlanır.

Vahidi fiyat sistemi, ülkemiz ormancılık alanında geçici ve sürekli işçilerin yaptığı işler dışında neredeyse en yaygın uygulanan sistemdir. Kelime olarak, tek fiyat anlamına gelen bu sistemi;

- Yaptırılacak işin bedelinin saptanması,
- Çalıştırılacak kişilerin iş güvenliği ve sosyal güvencelerinin sağlanması, şeklinde iki bileşene ayırmak ve ayrı ayrı irdelemek gereklidir.

Orman bir çalışma alanı olarak, homojen özellikler gösteren bir yer değildir. Bu nedenle, iki ayrı orman parçasında, örneğin ağaç kesimi işi yapan işçiler bulunuyorsa, bu kişileri aynı ücretle çalıştırmak, hakkaniyet tartışmaları doğurabilmektedir. Çalışma koşullarını zorlaştıran, aşırı eğim, diri örtü, ağaç boyutları veya sürütme işini güçleştiren, ters eğim, dere geçişi vb. koşulların bulunduğu bir yerde çalışanlar haklı olarak, daha iyi koşullarda iş yapanlardan farklı ücret talep etmekte ve “çalışılan yere ve yapılan işe özgü birim fiyat belirleme” sorunu ortaya çıkmaktadır.

Özellikle, yetmişli yıllar öncesinde bu konu OGM ve orman köylüleri arasında önemli bir sosyal çatışma alanı olmuştur. Sorunun çözümü

için Ormancılık Araştırma Enstitülerinden ekipler kurulmuş, zorluk nedeni olan faktörler analiz edilmiş, kesme, sürütme, taşıma işlerinin içerdiği işlemlerin birim zaman analizleri yapılmış ve işlem yapılacak bir orman parçasında OGM'nin ödeyeceği birim ücretin nasıl hesaplanacağı, 1982 yılında 161A sayılı tebliğ ile netleştirilmiştir. Bu tebliğ, 5.1.1996 tarihinde 288 sayılı Asli Orman Ürünlerinin Üretim İşlerine Ait tebliği ile değiştirilmiştir.

Gerek 161A, gerek 288 sayılı tebliğe göre, bir ağaç kesme benzeri üretim işi yapan kişiye yapılacak işçilik ücreti belirlenirken, öncelikle o iş için OGM tarafından tüm Türkiye'de uygulanacağı ilan edilen "birim fiyat" temel alınmakta ve ardından tebliğde belirtilen ölçütlere göre çalışma alanının "zorluk" katsayısı saptanmaktadır. Birim fiyat ile zorluk katsayısının çarpımı sonucunda, iş için ödenmesi gereken bedel kararlaştırılmakta, bu işleme de "vahidi fiyat kararı alma" denmektedir. Bir iş yaptırılmadan önce vahidi fiyatın kararlaştırılması ve Vahidi Fiyat Karar Defterine kaydedilmesi zorunludur.

Vahidi fiyat kararlarının alınmasında nesnel ve çalışanlar arası hakaniyeti sağlayabilme potansiyeli yüksek bir düzen kurulmuşsa da, gerek 161A, gerek 288 sayılı tebliği uygulamalarında, çalışma alanına özgü, eğim, sürütme mesafesi gibi değişkenlerin çalışma alanının gerçeğine aykırı belirlendiği iddiaları yaşanmıştır. Gerçekten de, bazı işletme şefleri köylüyü desteklemek için örneğin eğimi olduğundan fazla gösterebilmişken, bazıları da sürütme mesafesini olandan az gösterip daha düşük ücretlerin ortaya çıkmasına neden olabilmıştır. 161A'dan 288'e geçerken, çalışma alanında çok yoğun diri örtü olması gibi bazı değişkenler hesaplamalardan çıkarılmıştır. Bu da kullanılan sistemin çalışma alanları arasındaki farkı ortaya koyabilme yeteneğini azaltmıştır. Ancak, en büyük tartışma, OGM'nin belirlediği o yıl tüm ülkede hesaplamaların dayanaacağı "birim fiyat" konusunda olmuştur. Köylüler OGM'yi sıklıkla, birim

fiyatı düşük belirlemek veya geç ilan ederek köylüyü düşük bedellerle çalıştırmakla suçlamıştır.

Vahidi fiyat sisteminin ikinci bileşeni **iş güvenliği** ve **sosyal güvence** anlayışıdır ve asıl sorun da bu alanda ortaya çıkmaktadır.

6831 sayılı Orman Kanununun 40. Maddesine göre devlet ormanlarında yapılacak ağaçlandırma, bakım, imar, yol yapımı, kesme, toplama, taşıma vb. işlerde orman köylülerinin çalışma önceliği bulunmaktadır. Bir başka deyişle, orman köylüleri bu işlerde çalışma hakkına sahipken, OGM’de belirtilen köylüleri çalıştırma yükümlüğündedir.

OGM bu yükümlülük gereği, orman işi yapacağı yerlerin yakınındaki köylüleri bilgilendirmekte, aralarına işi almak konusunda çatışma çıkmamasına özen göstermektedir. Gerçekten de, fakir ve gelir açığı yüksek yerlerde, tek bir ağacın kesim işini alabilmek için birbirleriyle kavga eden, çatışan köylüleri, akrabaları görmek mümkündür. Bu gibi çatışmaları önlemek için, orman işletme şeflerinin, kesilecek ağaçları numaralandırıp, kesim yapmak isteyen köylüler arasında kura ile ve eşit miktarda dağıtmaya çalıştığı ve adına “tefrik yapmak” denilen toplantılar yaptığı bilinmektedir. Diğer yandan, özellikle iş gücü yetersizliği olan bazı köylerde ise orman işletme şefleri, köylüleri çalışmaya razı etmek için özel çaba harcamaktadır.

Ne yazık ki, OGM çalışmaya istekli köylüleri bulduğunda, onlar arasında çatışma çıkmadan vahidi fiyat anlaşmasını yaptığında, sorunun çözüldüğünü kabul etmiş, işi köylünün kiminle ve hangi iş güvenliği önlemlerini alarak yaptığıyla ilgilenmemiştir. Köylüler de, erkek kadın, çocuk büyük demeden (Resim 11), işi biran önce görüp paralarına kavuşma peşine düşmüşlerdir. İşçilerin çalışırken yaşayabilecekleri iş kazalarına karşı iş güvenliği önlemlerini hayata geçirmek konusunda, neredeyse uluslararası sertifikasyon başvurusu yapana kadar bir sorumluluk hissetmemiştir. Kendi bünyesinde sürekli veya geçici işçileri sigorta ettirirken,

vahidi fiyatla çalışanların da sigortalı olabilme yollarını aramamış aksine sigorta yapma sorumluluğu olmadığı tezini savunmuştur.

Vahidi fiyat diye adlandırılan bu düzene göre çalıştırılan orman köylüleri, OGM adına çalışmalarına rağmen, kendi nam ve hesabına çalışan İŞVERENLER olarak kabul edilmiştir. Çalıştıkları yer ormandır ve orman, İş Kanunu'nun işyeri tanımı içerisine girmemektedir. Burası tarımsal işletme olarak da görülmemiştir. Aynı anda bazen tüm köy bir arada çalışmasına rağmen (Resim 12), anlaşmalar kişilerle yapılmış ve çalışan sayısı itibariyle de İş kanununun istisnalarından yararlanılmıştır (Ok, 2012).

Resim 11: Orman işçisi, işvereni mi yoksa çocuk mu?

(Foto: Tarım Orman İş Arşivi)

Resim 12: Ağaçlandırma işçileri mi yoksa işverenleri mi?

(Foto: Tarım Orman İş Arşivi)

Vahidi fiyatla çalışanların sigorta sorumluluğu konusunda sadece OGM değil, ülkenin sosyal güvenlik kurumu da köylüyü sorumlu görmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün, 06.09.2016 tarih, .. E.4858430 sayı ve Vahidi Fiyat konulu yazısına göre “Orman İdarelerinden orman içi kesim, istif, sürütme ve taşıma, üretim, gençleştirme, iyileştirme işleri ile bu işlerin yan işlerini alan, yapılan sözleşme gereği vahidi fiyat esasına göre sonuçlandıran yüklendiği işte belli mesai saatlerine bağlı olmayan ve bu yönüyle de çalışma biçim ve koşulları bakımından bağımsız çalışanların iş aldıkları daire ile aralarındaki bağ istisna akdi sayıldığından bu kişilerin gerek 506 gerekse 5510 sayılı Kanunda hizmet akdine tabi sigortalı sayılmamaları” gerekmektedir.

Görüldüğü gibi, iş tehlike sınıflandırmalarında ağır işler arasında görülen orman işçiliği, Türkiye’de ve bir kamu kurumu tarafından, iş güvenliği ve sosyal güvence konusunda birikim sahibi olması beklenmeyen halk kitlelerinin üzerine yıkılmış durumdadır. Üstelik bu anla-

yış sadece OGM'yle sınırlı kalmamış sosyal güvenlik alanında uzman kurumlarımızca da paylaşılmıştır. OGM'nin veya ülke sosyal güvenlik mevzuatının bilmem kaçınıcı maddesinin, bilmem kaçınıcı fıkrasına göre, bu anlayış yasal olabilir. Ancak meşru görülmesi olanaklı değildir. Bilgili olanın bilgisiz olana, olgun olanın henüz ergin olamamışa göre, devletin uzman kurumlarının sade vatandaşa göre daha fazla sorumluluk alması, hissetmesi gereklidir.

Vahidi fiyat sisteminin iş güvenliği sorumluluğunu orman köylüsüne bırakan anlayışı nedeniyle iş kazlarından kaç kişinin sakat kaldığı, kaç canın kaybedildiği bilinmemektedir. Bu kayıplar için kamu adına bir tazminat ödeme külfeti yaratmadığından, vahidi fiyat sistemi bu kadar uzun yaşam şansı bulmuş, özellikle bürokrasi tarafında kabul görmüştür. Ancak, devletin vatandaşının kaybını da kendi kaybı olarak görerek ve bu alanda daha fazla sorumluluk alması hatta başlayan iş güvenliği eğitimlerini, ekipman tedarik işlerini daha fazla desteklemesi gerekmektedir.

Vahidi fiyatla çalıştırılanların sosyal güvenlik çatısı altına alınmamış olmasının nüfus hareketliliği ve kırsal kalkınma alanında da çok olumsuz etkileri olmuştur. Geçici süre dahi olsa, devletin bir kurumu adına çalışmayı kabul edenlerin, bu kurumlarca bir sigortalılık sürecine sokulmaması; tarımda sigorta, isteğe bağlı sigorta, kırsal alanda gelecek endişesini azaltma noktalarında doğabilecek fırsatları yok etmiş, göçleri hızlandırarak, orman işçiliğinde uzmanlaşan bir sınıfın oluşmasını engellemiştir.

Bu nedenle, hiçbir resmi belgemizde yer almasa da ısrarla uygulanan vahidi fiyat sisteminin ücret belirleme bileşeninin yukarıdaki eleştiriler kapsamında iyileştirilirken, iş güvenliği ve sosyal güvence bileşenlerinin acilen çağdaş yorumlara uygun bir içeriğe kavuşturulması gereklidir.

4.4. Yasalarla Verilen Hakları İdari Kararlarla Etkisizleştirme

Geçerli olan 6831 sayılı Orman Yasasının 31, 32 ve 33. maddeleri, orman köylülerinin yakacak ve yapacak odun hammaddesi ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını açıkladığından, köylülerce önemsenen maddelerdir. Bu maddelerle orman köylülerine sağlanan haklar, aslında ormancılıkta yaşanması olası pek çok sosyal çatışmanın sigortasıdır. Bununla birlikte, Orman Yasası, belirtilen maddeler dışında da köylülerin önemseydiği hükümler içerir. Özellikle 34⁶. ve 40⁷. Maddeler bu kapsamda özel önem

⁶ **Madde 34 – (Değişik : 25/5/2000 - 4570/1 md.)** Üretimin Orman İdaresi tarafından yapılması halinde, sınırları içinde Devlet ormanı bulunan köy ve kasabalarda o yer nüfusuna kayıtlı olarak ikamet eden gerçek kişilerin veya sınırları içinde Devlet ormanı bulunan köy ve kasabaların her birinde hane adedinin çoğunluğu tarafından kurulan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin baltalık ormanlarından birim fiyat (vahidi fiyat) usulü ile kesip, satış istif yerlerine taşıdıkları yakacak odunların yüzde yüzüne kadarı idarece tayin edilecek süre içinde, istedikleri takdirde kendilerine maliyet bedeli üzerinden verilir. Ağaçlandırılacak, imar ve ihya edilecek sahalarda da baltalık ormanlarda yapılan çalışmalara ait hükümler aynen uygulanır. Hane adedinin en az yüzde elli biri tarafından kurulan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin, birim fiyat usulü ile kesip satış istif yerlerine taşıdıkları kerestelik, soymalık ve kesme kaplamalık tomrukların ve sanayi odunlarının ayrı ayrı yüzde yirmi beşine kadarı, istedikleri takdirde satış istif yerlerinden, Orman Bölge Müdürlüklerinin son açık artırmalı satış ortalaması fiyatlarından yüzde yirmi düşülerek tespit edilecek bedelle, kendilerine satılır. Ancak, hakkını mal olarak almak istemeyen orman köyleri kalkındırma kooperatiflerine, birim fiyat usulü ile kesip, satış istif yerlerine taşıdıkları kerestelik, soymalık, kesme kaplamalık tomruk ve sanayi odunlarının ayrı ayrı yüzde yirmi beşine kadarı için, ilgili orman işletmesince istihsal edilen emvalden, aynı yıl içinde açık artırmalı olarak satılan miktarın genel satış ortalaması ile maliyet bedeli genel ortalaması arasındaki bedel farkı, bilançonun çıkarılmasını müteakip nakden ödenir. Ancak, Orman Bölge Müdürlüklerinin son açık artırmalı satış ortalaması fiyatlarından yüzde yirmi düşülerek tespit edilecek bedel, maliyet bedelinin üstünde ise orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin hak ettikleri yüzde yirmi beş ürünler kendilerine maliyet bedeli satılır. Devlet ormanlarında istihsalde çalışan gerçek ve tüzel kişilerin, kesip satış istif yerlerine taşıdıkları yapacak ve yakacak emvale ait istihkak tutarları ayrıca yüzde on fazlası ile kendilerine ödenir. Yukarıdaki fıkralarda yazılı haklardan yararlanabilmek için kesme ve taşıma işinin birim fiyat (vahidi fiyat) kararı ve şartnamelerdeki sürelerle ve esaslara uygun olarak yapılması şarttır. Bu madde kapsamındaki kooperatiflerden veya üst kuruluşlardan yaptıkları işin mahiyeti ve hacmine göre orman mühendisi veya orman teknikeri çalıştırmaları istenebilir. Orman Kanununda değişiklik yapan 23.9.1983 tarihli ve 2896 sayılı Kanununun geçici 1 inci maddesi hükümlerinden evvelce yararlanmakta olan orman köylülerine de bu maddedeki bedel ve satış esasları uygulanır. Bu madde hükümlerinin uygulanması ile ilgili esas ve usuller Orman Genel Müdürlüğünce belirlenir.

⁷ **Madde 40 – (Değişik : 23/9/1983 - 2896/27 md.)** Devlet ormanlarında ağaçlama, bakım, imar, yol yapımı, kesme, toplama, taşıma, imal gibi orman işleri; işyerinin

taşır. Yasanın 34 maddesine göre, orman köylülerinin yaptığı işlerden alacağı işçilik ücreti dışında da gelir elde etme olanakları vardır. Bir başka deyişle, kanun koyucu köylülere bu madde ile doğrudan gelir transfer etme yolunu açmış veya yaptığı işlere bağlı olarak, gelir elde etme imtiyazı, ayrıcalığı tanımıştır.

Bununla birlikte, 34. madde içinde geçen % 25 ifadelerinin, ülke politikaları açısından üzerinde durulması gereken yönleri bulunmaktadır. Burada asıl amaç, orman köylülerine indirimli fiyatlarla, orman ürünü elde edebilme olanağı sağlayarak, orman ürünleri işleyen tesisler kurmaya teşvik etmektir. Daha teknik bir ifadeyle, sübvansede edilmiş fiyatlarla orman ürünü elde etme hakkı tanınan orman köylülerinin orman endüstri sahibi yapılması, girişimciliğe özendirilmesi hedeflenmiştir. Fakat zamanla bu amaç unutulmuş veya gerçekleşmeyeceği kanaatine erişilmiş ve uygulama doğrudan gelir transferine dönüşmüştür. 34. Maddenin % 25 uygulamasının bugünkü hali, yerel üretimleri teşvik etmek yerine, kamudan yerele ulufe dağıtımını halini almıştır.

Yasanın 40 numaralı maddesinde ise esasen orman işlerinin görürülmesinde orman köylülerinin işlendirme önceliğı ifade edilmesine rağmen, 34. Maddedeki ayrıcalıkların elde edilmesinin ön koşulu ortaya konmaktadır. Bir başka deyişle, yasa yapan TBMM, orman köylülerini önce 40. madde ile ormanda yapılacak işlerde iş önceliğı talep etme hakkıyla donatmış, ardından 34. Maddede belirttiğı gelir desteğı ile bu hakkı genişletmiştir. 40. Maddenin işlevsiz hale gelmesi, beraberinde 34. Maddeyi de etkisiz hale getirmektedir.

ve işyerinde çalışacakların hangi mülki hudut ve orman teşkilatı hudutları içerisinde kaldığına bakılmaksızın, öncelikle işyerinde veya civarındaki orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine ve işyerindeki köylülere veya işyeri civarındaki orman işlerinde çalışan köylülere, işyerine olan mesafeleri ile iş güçleri dikkate alınarak görürülür. Yapılacak işe yukarıda belirtilen kooperatiflerin ve köylülerin iş güçlerinin yeterli bulunmaması veya işe ehil olmamaları veya aşırı fiyat istemeleri veya işin dağıtımını veya yapılmasını ile ilgili konularda çözülmesi mümkün olmayan ihtilaflar çıkarmaları gibi hallerde, bu işler; işyerine civar olmayan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine veya köylülere yaptırınlabileceğı gibi taahhüt yolu ile de yaptırınlabılır. Bu işleri yapacak müteahhitlerden, işin mahiyet ve hacmine göre ormancı teknik eleman çalıştırmaları istenilir. Ayrıca bu taahhüde gireceklerden mali yeterlilik belgesi istenir.

Hal böyle olmasına rağmen, tarihsel süreç açıklanırken ifade edildiği gibi, OGM'nin dikili satışlar ve baltalıkların koruya dönüştürülmesi kararları, 34 ve 40. maddelerin amaçlarının gerçekleşmesini engelleyen sonuçlar doğurmakta ve bu nedenle ayrıca irdelenmeyi gerektirmektedir.

4.4.1 Dikili Satışlar

Tarihsel süreç açıklanırken belirtildiği gibi, iltizam usulünün terk edilmesinden (1934), 1996 yılına kadar geçen sürede, odun hammadde-si üretim işlerini OGM yönetiminde, genellikle çalışılan ormanın mülki sınırları içerisinde kalan orman köylülerinin işçiliği üstlendiği bir yaklaşımla yönetilmiştir. Kesilmesine karar verilen ağaç veya orman parçalarını OGM belirlemiş, bu alanları en yakın orman köylülerine ilan etmiş, çalışmak isteyenlerle iş anlaşması yapmış ve tanımladığı ürün çeşitlerini (tomruk, maden direği, sanayi odunu .. vb.) kesim işini yapanlara belirterek, hasadı gerçekleştirmiştir.

İşin bu şekilde yapılması, yukarıda belirtilen 40. Maddeye hem uygun hem işlev kazandıran bir uygulama olarak köylülerce yakından izlenmiştir. Orman idaresinin mülki sınırlarında çalıştığı köy halkını dışlayarak bölge dışından işçiler getirmeye çalışması veya kadrolu işçileriyle bu işleri gördürmeye yönelmesi her zaman tepkiyle karşılanmıştır. Bu konu o kadar yakınan izlenir bir hal almıştır ki, komşu köyler arasında işin yapım önceliğini elde etmek için, sınır problemleri doğurmuş, köyleri birbiriyle çatışmanın eşiğine getirmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü bu çeşit hasat çalışmasını; hasat masraflarına katlanmak zorunda kaldığı için iktisaden maliyetli bulmaktadır. Kesilen ağaçların dönüştürüldüğü, tomruk, direk vb. ürünler için bir depo yönetimi gerekmekte, bu da hem maliyet artırmakta, hem de nakit gelir elde ediş süresini uzatmaktadır. OGM hasat çalışmalarının getirdiği sevk ve idare sorunlarını ayrı bir yük olarak görmektedir. Kesilen ağaçların başarıyla ürün çeşitlerine ayrılması için Pazar talebini yakın-

dan izlemek gerekmekte, bu da OGM için ek bir sorun olarak algılanmaktadır.

İşte bu gerekçelerle OGM 1996 yılından beri, kesilecek ağaç veya bölmeleri belirleyip, kesim işini alıcı kişi veya işletmelerin yapacağı bir satış yaklaşımı olan dikili satışı yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Nitekim 2010-2012 döneminde Odun üretimi içerisindeki dikili satış payı % 21 olarak gerçekleşmiştir (OGM, 2016).

OGM'nin dikili satış uygulaması, devlet ormanlarında kesim işinde sadece OGM'nin rolünü azaltmamakta, orman köylülerinin 40. Madde ile verilen haklarını, fiilen kullanamaz hale getirmektedir. OGM'den dikili ağaç satın alanlar, 40. Maddenin OGM'yi bağladığını fakat kendilerinin istediği işçi ile çalışma hakkına sahip olduğunu iddia etmiş ve köylülerle karşı karşıya kalmışlardır. OGM'nin dikili satışlarda köylülerin alıcı olmasını teşvik eden yaklaşımlar da geliştirdiği görülmüştür. Köy kooperatiflerine tahsisli dikili satışlar yapmak gibi uygulamalara yönelmişse de, % 25 örneğinde görüldüğü gibi, sermaye sahibi olmayan, girişimciliği düşük orman köylüleri bu tekliflere uyum sağlamakta başarılı olamamıştır.

Alıcıların satın aldıkları ürünün miktarı konusunda şikâyetleri, satış işini yöneten orman idaresi çalışanlarının iyi tanımlanmamış süreçler ve ilkelerle çalışmaya gösterdikleri tepkiler, orman köylülerinin şikâyetleriyle birleşmiş ve OGM dikili satışlarla ilgili sorunları iyileştirmek ve daha geniş bir uygulama alanına yayabilmek üzere; 2004'de 6350, 2007'de ise 6521 sayılı tamimleri çıkarmak zorunda kalmıştır (Gültekin, 2015). Bir önceki stratejik planında, dikili satış sisteminin yaygınlaştırılmasına ve 2014 yılı sonunda odun üretimi içerisindeki dikili satış payının % 50'ye çıkarılmasına (OGM, 2009) karar veren OGM'nin, bu hedefini son stratejik planında “2021 sonunda dikili kabuklu gövde hacminin % 25'ini dikili satmak” (OGM, 2016) şeklinde değiştirdiği görülmektedir.

Dikili satışlar, orman sahibi OGM, ormanın ekolojik yapısı, orman ürünü alıcıları ve orman köylüleri açılarından olumlu ve olumsuz, farklı sonuçlar doğuran ve OGM'nin idari olarak aldığı bir karardır. Tüm taraflar açısından etkilerini analiz etmeden, üstelik bu taraflardan orman köylüleri örneğinde olduğu gibi, bazılarının yasalarla verilmiş haklarını işlevsiz kılacak şekilde uygulanması doğru değildir. Türkiye'de 1996 yılından başlayan süreçte, OGM'nin TBMM tarafından verilen bir hakkı ortadan kaldıracak bir yaklaşım sergilemekten çekinmediği gözlenmiştir.

4.4.2. Baltalıklar ve Köylü Pazar Satışları

Orman kanununun 34 ve 40. Maddelerini işlevsiz kılan bir başka idari karar, tarihsel süreç açıklanırken belirtildiği gibi, tam da devlet ormancılığından millet ormancılığına geçildiğinin ilan edildiği bir döneme denk gelen baltalıklar konusunda yaşanmıştır.

Resim 13 Baltalık Eylem Planından (2006-2015) Bir Afiş

OGM 21 Ekim 2005’de Baltalık Ormanlar olurunun yayınlamış ve İstanbul, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Adapazarı, Zonguldak, Bolu, Kastamonu, Sinop, Amasya, Giresun, Trabzon ve Artvin Orman Bölge Müdürlüklerinin baltalık ormanlarının, 01.01.2006 tarihinden sonra koruya dönüştürülmesini emretmiştir. Bu emir gereği bir Baltalık Eylem Planı (2006 - 2015) hazırlanmıştır. Eylem planına göre yılda 100 bin, on yılda 1 milyon ha baltalık koruya dönüştürülecektir. Bakan Sayın Pepe’nin Baltalık Eylem Planı’nın Sunuş başlığında belirttiğine göre; “*Ormancılığımızın toplumu kucaklaması gerekmektedir. Geçmişte katı devletçi, katılımcı olmayan plan ve politikalarla ormancılığın yönetilmesi sürdürülebilir olmamıştır. Ormancılığın geliştirilebilmesi için öncelikle 8 milyon orman köylüsünün ormanları sevmesi, koruması ve sahip çıkmasını sağlayabilecek bir yönetim biçimine geçmek gerekir*” (OGM, 2006).

Bu nedenle Sayın Pepe’ye göre “*sosyal ve ekonomik işlevini tamamlamış sürgünden gelen ve bugüne kadar baltalık olarak işletilen geniş yapraklı ormanlarımızdan yapılacak koruya dönüştürme çalışmalarına yön verecek **Koruya Tahvil Eylem Planının** uygulanmasıyla ormanlarımız çok yönlü fonksiyon hizmeti gören koru ormanlarına dönüşürken, toplumumuz ormanların ürettiği ekolojik ve sosyal fonksiyonel değerlerden daha iyi yararlanacaktır*” (OGM 2006). Sayın Pepe’nin baltalıkları koruya dönüştürerek katı devletçilik anlayışını millet odaklı bir ormancılığa dönüştürme yaklaşımı, özellikle Köylü Pazar Satışı uygulamasından yararlanan orman köylerinde karşılık bulmamış, orman idaresini sevenden çok, idareyle çatışan orman köylüleri oluşturmuştur.

Resim 13’de görülen afişin **Baltalıklara Son!** yazısının ve ardındaki kırmızı çarpının sakladığı köylüler ne yazık ki yeterince görülmemiştir. Eylem planının yasal dayanağı açıklanırken; Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Anayasanın 63 ve 169. Maddesi, 6831 Sayılı Orman Kanununun 57. Maddesi, 3234 Sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 2. Maddesi, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı - Ormancılık İhtisas Komisyonu Raporu ve Türkiye Ulusal Ormancılık Programı (2004-2023) belirtilmiş fakat 34. ve 40. Maddelerden hiç söz edilmemiştir.

Üstelik 6831 sayılı yasanın ağaçlandırmalarla ilgili 57. Maddesine neden atıf yapıldığı anlaşılmamıştır. Oysa Baltalık Eylem Planında da belirtildiği gibi, “baltalıklarda verilen Köylü Pazar Satışı (KPS) yöre halkına ekonomik katkı yapmaktadır. Kuru ormanlarında ise KPS verilmemektedir (OGM, 2006).

Baltalık planında “koruya tahvil çalışmalarının sonuna kadar KPS verilmeye devam edilecek, ayrıca Koruya tahvil uygulaması yapılacak köylere Bakanlığımızın ORKÖY teşkilatı destek verecektir (OGM, 2006) denilmesine rağmen, Bekiroğlu ve arkadaşlarına (2013) göre; “bölgedeki tüm baltalıkların koruya dönüştürülmesi durumunda orman köylülerinin gelirlerinde azalma ve buna karşılık yakacak harcamalarında yükselme olasılığının bulunduğu, bu nedenle gelecek dönemde izinsiz ağaç kesimi ve hayvan otlatma gibi orman suçlarında artış beklenmesi” gerekmektedir.

Bir ormanın baltalık veya kuru olarak işletilmesinin gerçekten de ekonomik, sosyal ve ekolojik sonuçları farklıdır. Türkiye’de baltalıkların koruya dönüştürülmesi kararı verilirken bu boyutların metodik bir yaklaşımla irdelendiğini söylemek güçtür. Üstelik baltalığı koruya dönüştürmenin Odabaşı’nın (1976) çalışmasında ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, farklı teknikleri bulunmakta ve uygulanan tekniğin yaratacağı sosyal, ekonomik ve ekolojik sonuçlar da değişmektedir. Ne yazık ki ülkemizde (baltalık veya kuru, orman işletmeciliğinin tabiatı ile bağdaşmayacak bir şekilde) çok hızlı bir dönüşüm biçimi tercih edilmiş ve orman köylülerinin bu teknikten nasıl etkileneceği, yasaların verdiği hak kayıplarının ne kadarının ve nasıl telafi edileceği hesaplanmadan, sloganların arkasına sığınarak, uygulama benimsetilmeye çalışılmış ve millet ormancılığının değil ama devlet yanlısı ormancılığın bir örneği sergilenmiştir.

4.5. Diğer Politika ve Uygulamalar

Buraya kadar yapılan açıklamalarda yer almamış fakat ülke ormancılığının neredeyse yerleşik bir özelliği, politikası haline gelmiş başkaca örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerden biri “*kurumsal yapıyla oynama*” alanında görülmektedir.

Ormancılığın tarihsel süreciyle ilgili açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, ülke ormancılık kurumlarının yapısı sürekli değiştirilmektedir. Bu değişim çoklukla ormancı olmayan kişi ve kurumların etkisi altında oluşmuşsa da, ormancı kesimde de; her sorunun çözümünde örgütsel yapıyı arama alışkanlığı doğurmuştur. Örneğin, ormancılık araştırma kurumlarının örgütsel yapısı, OGM'nin bölge müdürlüklerinin dağılımı; mevcut durumun hangi noktalarda başarısızlığa neden olduğu veya önerilen değişikliğin hangi yönetsel sorunu ortadan kaldıracığına bakılmaksızın değiştirilebilmektedir. Bu nedenle, örneğin yönetim kadrolarından doğan başarısızlıkları tartışmadan, kurumsal yapıyı sorun olarak gösteren yaklaşımları hemen kabul eden anlayışların terk edilmesi gereklidir.

Kabul etmek gerekir ki ormancılık camiası içerisinde devletin ana iş kaynağı olmasından rahatsız olan, “*özel sektör sevdaısı*” önemli bir kitle bulunmaktadır. Üstelik bu durum, Yund'un Orman ve Av Dergisi'nin 1949 Nisan sayısında yer alan “Serbest Orman Mühendisliği” yazısından da anlaşıldığı gibi, seksenli yıllarla başlayan özelleştirmeci yaklaşımların bir ürünü de değildir. Yund'a göre (1949) “ormancılıkta bir reforma ihtiyaç vardır, orman mühendislerinin memuriyet dışında da işlev görmesi sağlanmalıdır, yeşil Türkiye ülküsüne erişmek için devlet dışında halkın da bu işlere sokulması gerekmektedir, bunun için de orman mühendislerinin bazı işleri yapma ayrıcalığıyla donatılması” gereklidir.

Özellikle seksen sonrası ormancılığımız incelendiğinde, özel kişilerin ağaçlandırma yapmalarını teşvik eden uygulamalara daha fazla ağırlık verildiği, orman mühendisleriyle ilgili bir yetki yasınının çık-

rıldığı, özel orman mühendisliği bürolarına OGM ve diğer ormancılık kurumlarından daha fazla iş verildiği görülmekte ve bir bakıma Yund'un arzusunu gerçekleştirecek adımların atıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, bu adımların gerçekten hedeflenen mesleki ve toplumsal gelişimi sağlayıp sağlamadığının nesnel bir biçimde sorgulandığı görülmemektedir.

Özel ağaçlandırmaların kamunun gerçekleştirebildiği ağaçlandırmalarla karşılaştırıldığında çok gerilerde kaldığı rakamlarla ortadadır. Ülke ekonomisinin özel ağaçlandırmaların artmasını sağlayabilecek iktisadi yapıya erişmediği, örneğin orman kurmaya göre, sermayenin potansiyel karlılık oranının daha yüksek olduğu yatırım alanlar var oldukça, girişimcinin bu alanları tercih edeceği gerçeği görülmek istenmemektedir.

Bir yetki yasası olmasına rağmen, işlendirme etkisi tartışılır durumdur. Yetki yasası varken dahi, bir orman endüstri mühendisi milli parkın yönetimine atanabilmektedir. Özel sektör alanında ise işi ucuza yapan tercih edilmektedir. O nedenle, özellikle kamu kurumlarında liyakate göre atama yaklaşımı bulunmuyorken bir yetki yasasından söz etmek güç görünmektedir. Özel sektör alanında da imtiyaz veya ayrıcalıkla iş sahibi olmak yerine, o alanda mesleki yetkinliği kanıtlayarak, başka mesleklerin işe talip olmasının önüne geçilmeye çalışılmalıdır.

Ormancılık kurumlarının resmi olmayan fakat süreklilik kazandığı düşünülen bir başka politikası “*sorumluluk devri*” noktasında kendisini göstermektedir. İster OGM olsun ister Doğa Koruma ve Milli Parklar, her ikisi de icracı kurumlardır. Kendilerinden beklenen, tanımlanmış görev alanlarında iş üretmek, fayda yaratmaktır. Oysa son yıllarda OGM'nin sorumluluk alanındaki ormanları, yine sorumlu olduğu bazı toplumsal hizmetleri üretmek üzere başka kişi ve kurumlara devrettiği görülmektedir. Örneğin, 3234 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna göre “Mesire yerleri, kent ormanları, araştırma ormanları, ağaç parkı (arboretum) sahaları, orman içi biyoçeşitlilik koruma alanları, model orman, muhafaza ormanı alanlarının

ayrılması, korunması, işletilmesini ve işlettilmesini sağlamak” görevindeki OGM, ormanlarını belediyelere tahsis etmeye başlamış, kendisini “işleten” kurum olmaktan “işlettiren” kuruma dönüştürmeyi tercih etmiştir. Devretme örneklerini, toprak dökümü gibi kısa dönemde nakit gelir getiren alanlarda dahi görmek mümkündür. Yangınla mücadele işlerini, ormanların odun ve diğer mal ve hizmet üretim işlerini dahi devretmekten söz eden üst düzey yöneticiler görülmektedir. Bu anlayışların hayat bulması halinde, orman mühendisliğinin bürokratik bir meslek, ormancılık örgütlerinin de Milli Emlak gibi bir tahsis, takip kurumuna dönüşerek, iş üretme yeteneklerinin köreleceği açıktır.

Türkiye ormancılığının, içinden çıkamadığı bir başka alışkanlığı, *ormancılığın ürettiği mal ve hizmetleri, dünyadaki gelişmelere ve toplumsal talepteki değişimlere uyum sağlayabilecek şekilde güncellememesidir*. Ya odun hammaddesi çok öne çıkıp diğer mal ve hizmetler dışlanmakta, ya da odun üretiminin artık önem taşımadığı inancıyla, en popüler mal ve hizmetler aşırı gündeme getirilmektedir. Oysa odun hammaddesi, çevreci bir hammadde olarak fakat odun ürün çeşitlerinin önem derecesi değişerek, güncel hayattaki yerini korumaktadır. Odun hammaddesinin sektörün ana nakit sağlayıcısı işlevi devam etmektedir. Bu durum odun dışı mal ve hizmetlerin öneminin artmadığı anlamına gelmemekte, aksine birlikte artış şeklinde değerlendirilmesi gerekmektedir. O nedenle, ormanın her yerinin aynı anlayışla yönetilmesi yerine, her ormanın tanımlanmış mal ve hizmetlere, hatta **faýdalara** göre bir üretim planına kavuşturulması, üretim dışı bir ormanın artık olmadığına anlaşılması gerekmektedir.

Ülke ormancılığının başarısıyla, ülke orman endüstrisinin başarısı ayrı ayrı düşünülmemelidir. *Karşılıklı bağımlılık hali* daha iyi anlaşılmalıdır. Ormancılığın başarıyla mal ve hizmet üretmesi, orman endüstrisinin daha elverişli hammadde olanaklarına kavuşarak, rekabet üstünlükleri sağlaması anlamına gelirken, endüstrinin başarısı, ormancılığın sürdürülebilirliğini sağlayacak talep sürekliliği demektir. Bu nedenle, kamu ağırlıklı ormancılık sektörü ile özel girişimci etkin orman

endüstrisi arasında eşgüdüm sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gereklidir. Ancak, bugünkü yapı dikkate alındığında, endüstrinin devlet orman işletmelerinden ucuz ve ayrıcalıklı hammadde koparma hedefine odaklandığı, devlet işletmelerinin de endüstriyel taleplerden çok, kendi üretim planlarına odaklandığı görülmektedir.

5. Sonuç

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, Cumhuriyet döneminin vatandaşların ormanlarına el koyduğu iddiası ne kadar haksız bir değerlendirmeyse, Osmanlı'nın arazi rejimini anlamadan, Türkiye'deki mülkiyet tartışmalarını hakkaniyet temelinde sonlandırmayı beklemek de, temelsiz bir umuttur. Bununla birlikte, Osmanlı'da özel ormanların olmadığını bu nedenle tüm ormanları devlet ormanı olarak kabul etmenin geçerli bir tutum olamayacağını görmek gereklidir.

Türkiye'de devlet orman işletmeciliği tarihsel mirasımıza uygun, bilinçli olarak kararlaştırılmış bir politikadır. 1993 I. Ormancılık Şûrası, 2005 Çevre ve Orman Şurası örneklerinde olduğu gibi, zaman zaman bu politikanın dışına çıkılmak, ormanlarda özelleştirme yapmak isteyenler çıkmışsa da, siyasetin sağ yanında yer alan kişi ve kurumların dahi desteğini alamamış, bu anlayış ormancılık camiasında marjinal bir düşünce olarak kalmıştır.

Orman varlığını hem alan hem dikili servet açılarından geliştirmek, Türkiye ormancılığının üzerinde uzlaşa sağlanmış bir politikasıdır. Bu politikanın hayata aktarılması için bozuk orman alanlarının iyileştirilmesi, ağaçlandırmalarla yeni orman alanlarının kazanılması gereklidir. Bozuk alanların iyileştirilmesinde OGM dışında etkili olabilecek bir kurum yoktur. Ağaçlandırma çalışmalarında ise, Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü gibi, bu alanda uzman bir kurum oluşturma düşüncesi üzerinde toplumsal bir uzlaşıya henüz erişilememiştir. Ülke orman alanını genişletmek için özel ağaçlandırmalar artırılmaya çalışılmışsa da, kamu

ağaçlandırmalarıyla karşılaştırıldığında, bu çaba etkisiz kalmıştır. Bu deneyimin ışığında, isteyen kişi ve kurumların kendi arazilerinde veya hazine arazilerinde ağaçlandırma yapmak istemeleri halinde, kamunun destek vermesi gerektiği, fakat bu alandaki sorumluluğu özel kişilere bırakmasının çare olamayacağı anlaşılmıştır.

Orman Genel Müdürlüğü'nün bir kamu iktisadi teşekkülü gibi kurulmamasına rağmen, işletmelerle desteklenmesi, görev tanımı içerisinde kaynak yaratma özelliğinin eklenmesi, döner sermaye yapısıyla esnek çalışma olanaklarının tanınması özgün bir tasarım anlayışının sonucudur. İşletmelere, genel ekonomi kurallarına uygun olarak odun hammaddesi ve diğer orman ürünlerini piyasada değerlendirme ve kaynak yaratma görevi verilirken, işletme kazançları genel müdürlük çatısı altında toplanarak, işletmelerin pür ticari kurumlara dönüşmesi engellenmiş, bir işletmenin kaybı ile diğer işletmenin kazancı kamu ekonomisi altında dengelenmiştir. Bu nedenle, Orman Genel Müdürlüğü'nün yapısında yapılacak değişikliklerin, kuruluş felsefesine uygun olması gereklidir.

Orman Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatını oluşturan işletmelerin, farklı iktisadi ünitelerde fakat aynı genel müdürlük altında ve birbirleriyle işbirliği içerisinde çalışabilmesi, farklı verimlilikteki orman alanlarının bir bütün olarak ele alınmasına olanak tanımakta ve sürdürülebilir orman yapıları kurmayı desteklemektedir. Bu durum, orman korumanın bütünsel yaklaşım gerektiren, yangınla mücadele, böceklerle savaş konularında da üstünlük sağlamaktadır. Bu nedenle, bu işletmeler arasındaki bağı kuran yapının korunması stratejik önemde bir tutumdur. Bu üstünlüklere rağmen, son yıllarda devlet işletmeciliğini sürekli kötüleyen, kişisel yetersizliklerini ve başarısızlıklarını gizlemek noktasında kamu işletmeciliğinin doğası gereği kötü olduğu mazeretine sığınan yöneticilerin sayıca arttığı bir gerçektir. Bir başka deyişle, devlet orman işletmelerinin başarılarının önemli bir bölümü bu çeşit işletmeciliğe inanmayan idarecilere rağmen elde edilmiştir.

Anayasa hükümlerine rağmen, orman alanlarını daraltabilecek her türlü düzenlemeyi işgalcısını mutlu edecek şekilde yapabilen, bir kişinin devletin tapusuna güvenerek satın aldığı yeri, mevzuatı ustalıkla yorumlayıp, elinden alarak devlet ormanı yapabilen bir ormancılık örgütünün veya devletin; söz konusu iş güvenliği ve sosyal güvence olduğunda, geçerli (meri) mevzuatın izin (cevaz) vermediğini iddia etmesi inandırıcı değildir. Bu nedenle, vahidi fiyat sisteminin ücretlendirme bileşeni, yıllık birim fiyatların belirlenmesi, çalışılan mekanlar arası zorlukların daha duyarlı dikkate alınması noktalarında iyileştirilmeli, fakat iş güvenliği ve sosyal güvence açısından tamamen yeni bir düşünceye kavuşturulmalıdır. Kendi nam ve hesaplarına çalışsalar dahi, devletin ormanında ve devletin işini yapanların, çalıştıkları süre boyunca iş güvenliği açısından teçhiz edilmelerinde OGM sorumluluk almalı, çalıştıkları dönem içerisinde mutlaka sigortalı yapılmalıdır. Bu süre boyunca sigorta yaptırma, primlerini ödeme konusunda devletin desteğiyle, OGM öncülük yapmalı ve Türkiye’de sosyal güvenlik çatısı altına sokulmuş orman köylüsü, tarım çalışanlarının artmasını teşvik etmelidir.

Orman dışına çıkarma politikasından da, toptancı bakışlarla vatandaşın mülkünü ormana yazma alışkanlıklarından da vaz geçilmelidir. Kişilerin tapularını iptal ederek ellerindeki mallarına el koyabilen bir devlet yapısının, bir ormandan işgalcısını çıkaramadığını kabul etmek çelişkidir. Bu çelişkili durumu ortaya koyan nedenler mutlaka sorgulanmalı, orman dışına çıkarma işleminden veya ormana yazma alışkanlığından kimlerin kazançlı çıktığı sorgulanmalıdır. Bu sorunların kamuya getirdiği toplumsal yük ile kazandırdığı kişilerin kimlikleri mutlaka irdelenmelidir.

Bir yasa ile verilen hakkın yine bir yasa ile ortadan kaldırılabileceği gerçeği, ormancılık alanında da geçerlidir. Bu nedenle, orman köylülerinin yasalarla verilmiş haklarına erişmelerini engelleyecek, bu hakkın gerektirdiği uygulamaları azaltacak, baltalıkların koruya dönüştürülmesi, dikili satışların yaygınlaştırılması gibi kararların, kurumsal plan ve programlarda yazıldığı gibi, katılımcı, ilgi gruplarının durumlarını dikkate alan bir anlayışla alınması gereklidir.

Kaynaklar

- Bayazit, M., 1987. Eğri Oturalım Doğru Konuşalım, Orman Mühendisliği Dergisi, Temmuz sayısı, Ankara.
- Bekiroğlu, S., Atıcı, E., Özer, G. Ö., Yadigar, S., Uslu, B., 2013. Baltalıkların Oluşumu ve Baltalıkların Koruya Dönüştürülmesinin Sosyoekonomik Boyutu (İstanbul Örneği), *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University 2013, 63 (2): 61-70.*
- Bingöl, İ. H., 1990. Geçmişten Günümüze Ormanlarımız Ormancılığımız, Cilt I., Ormancılık Eğitim Kültür Vakfı Yayın No 3, İstanbul.
- ÇOB, 2004. Ulusal Ormancılık Programı, 80 sayfa, Ankara.
- ÇOB, 2005. I. Çevre ve Ormancılık Şurası, Çalışma Belgesi, 22-24 Mart 2005, 300 sayfa, Antalya.
- Dölarslan, E., Ş., OK, K., 2006. "Conflicts Between Traditional Knowledge and Official Applications on Sustainable Forest Management: A Case from Turkey", Cultural Heritage and Sustainable Forest Management: the Role of Traditional Knowledge, Firenze 8-10 June 2006.
- DPT, 1972. Ormancılık, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 1174, 150 sayfa. Ankara.
- DPT, 1985. Ormancılık, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2006, 430 sayfa. Ankara.
- DPT, 1990. Ormancılık, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2201, 593 sayfa. ISBN 975-19-0225-8, Ankara.
- DPT, 1995. Ormancılık, VII. Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2400, 575 sayfa. ISBN 975-19-1143-5. Ankara.
- DPT, 2001. Ormancılık, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2531, 539 sayfa. ISBN 975-19-2555-X. Ankara.
- DPT, 2007. Ormancılık, IX. Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2712, 102 sayfa. ISBN 978-975-19-4031-5. Ankara.

- Ekizoğlu, A., Akesen A., 2006. Tarihi S¼reç İçinde Ormancılık ¼rg¼t¼nde G¼r¼len Yapısal Dalgalanmalar, Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, 26–28 Mayıs 2006.
- FAO, 2010. Global Forest Resources Assessment 2010, Main Report, FAO Forestry Paper 163. Roma, ISBN 978-92-5-106654-6 378 sayfa.
- Geray, U., Ok K. 2001. T¼rkiye Cumhuriyeti Devletinin Kalkınma Hareketleri ve Sekt¼rel Gelişmeler: “Ormancılık” T¼rk D¼nyası K¼lt¼r Atlası, 2001.
- G¼ltekin, Y. S., 2015. Devlet Orman İşletmelerinde Dikili Ağaç Satışı Uygulamasının Yapısal Eşitlik Modellemesi İle Analizi, D¼zce ¼. Fen Bilimleri Ens. Doktora Tezi, 365 sayfa. D¼zce.
- G¼m¼ř, C. 2014. Osmanlıdan G¼n¼m¼ze Ormancılık Politikalarının Ormancılık ¼rg¼t¼lenmesi ¼zerine Etkileri ve G¼ncel Sorunlar, II. Ulusal Akdeniz Orman ve evre Sempozyumu “Akdeniz ormanlarının geleceği: S¼rd¼r¼lebilir toplum ve evre” 22-24 Ekim 2014 – Isparta.
- G¼nay, T., 2003. Ormancılığımızın Tarihçesine Kısa Bir Bakış, Tarım Orkansen Yayını, 271 sayfa. Ankara.
- İlkmen ř. N., 1949. Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikamızın Ana Davaları, Orman ve Av, şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran sayıları, Ankara.
- İlkmen, ř. N., 1946. Ormancılıktaki Devlet İşletmeciliğinin Sebepleri ve ¼zel Ormanlara M¼dahale Meselesi, Orman ve Av Dergisi, Ankara.
- İnal, S., 1971. T¼rkiye’de Anayasa Ormancılık İlişkileri, İ.¼. Yayın no: 1647, 176 sayfa, İstanbul.
- İnalcık, H., 2000. Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt I. Eren Yayıncılık, İstanbul.
- İstanbullu, T., 1978. T¼rkiye’de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi ¼zerine Araştırmalar, İ.¼. Yayın No: 2485, OF. Yayın No: 263. İstanbul.
- Mardin, ř., 1993. Din ve İdeoloji, İletişim yayınları 48, ISBN 975-470-048-6, 188 sayfa, İstanbul

- Mol. T., Öymen, T. 1993: Ormanların Özelleştirilmesinin Orman Koruma Yönünden İrdelenmesi, I. Ormancılık Şurası, Tebliğler, Cilt 3, s. 463-470. Ankara.
- Odabaşı, T., 1976. Türkiye’de Baltalık ve Korulu Baltalık Ormanları ve Bunların Koruya Dönüştürülmesi Olanakları Üzerine Araştırmalar. İ.Ü. Yayın No 2079, Orman Fakültesi Yayın No 218, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul
- OGM, 1963. Birinci Beş Yıllık Ormancılık Kalkınma Planı, OGM Yayın Sıra No:373, Seri No:3, 99 sayfa. Ankara Basım ve Cilt evi. Ankara.
- OGM, 2006. Baltalık Ormanlarının Koruya Dönüştürülmesi Eylem Planı (2006-2015), 14 sayfa, Ankara.
- OGM, 2009. 2010-2014 Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planı, 125 sayfa. Ankara.
- OGM, 2012. Orman Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan 2013 - 2017, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- OGM, 2016. Orman Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan 2017 - 2021, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- OK K. 2007. Yarı Kurak Bölge Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Çalışmalarının Projelendirme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, 7-10. Kasım 2006, Türkiye’de Yarı Kurak Bölgelerde Yapılan Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Uygulamalarının Değerlendirilmesi Çalıştayı. 2007, I., 11-24
- OK, K., 2012. Vahidi Fiyat, www.fuarhabercisi.net (Blog yazısı)
- Orman Bakanlığı 1976. Ormancılık Ana Planı 1973-1995, Yayın Sıra No: 27, Seri No: 3, BPD No: 4, 146 sayfa. Ankara.
- Orman Bakanlığı 1994. I. Ormancılık Şurası, Kararlar, 399 sayfa. OGM Basım. Ankara.
- Orman Su, 2010: Ormancılık İstatistikleri 2010, ISBN 978-605-4610-00-6, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- Orman Su, 2015. Ormancılık İstatistikleri, <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Istatistikler/Forms/AllItems.aspx> (26.12.2016).

- Oruç, M. 1989. Özel Ağaçlandırma ve Ağaçlandırma Fonu, Orman Mühendisliği, Yıl 26, Sayı 6, Haziran, Ankara.
- Pulla, P., Schuck, A., Verkerk, P., Lasserre, B., Marchetti, M. Green, T., 2013. Mapping the distribution of forest ownership in Europe, EFI Technical Report 88, 92 p.
- URL 1, Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, ORÜS İşletmeleri, <http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/orus1.htm> (15.01.2017)
- Yıldırım, D. H., Ayanoğlu, S., 2014. 6292 sayılı yasa hakkında düşünceler. Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University 64(1): 1-11. DOI: 10.17099/jffiu.92409
- Yund, K. 1949. Serbest Orman Mühendisliği, Orman ve Av Dergisi, Nisan sayısı. Ankara.

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ORMANSIZLAŞMA

Doğanay TOLUNAY

İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi,

Toprak İlimi ve Ekoloji Anabilim Dalı

dtolunay@istanbul.edu.tr

Özet

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında ormanların öneminin anlaşılması ile birlikte ormancılık literatürüne yeni kavramlar girmiştir. Bunların başında da ormansızlaşma gelmektedir. Ormansızlaşma farklı kurumlar tarafından çeşitli şekillerde tanımlansa da orman alanlarının uzun süreli olarak başka kullanımlara dönüşmesidir ve atmosferdeki CO₂ konsantrasyonunun artmasında önemli bir etkidir. Dünya genelinde son 5 yılda ortalama olarak her yıl, tamamına yakını tropikal ormanlardan olmak üzere, 3,3 milyon ha orman alanı yok olmaktadır. Tropikal bölgelerdeki ormansızlaşmanın başlıca sebepleri, ormanların tarım ve yerleşim amaçlı olarak işgal edilmesidir. Madencilik uygulamaları aşırı odun üretimi, otlatma gibi nedenler de doğrudan ormansızlaşmaya yol açmaktadır. Aşırı nüfus, yoksulluk, yolsuzluk ve ticari kaygılar da dolaylı olarak tropikal ormanların azalmasında etkilidir. Ülkemizde orman alanları sürekli arttığı için ormansızlaşma olmadığı düşünülmektedir. Ancak Orman

Kanunun 16., 17. ve 18. Maddeleri ile orman alanlarında başka kullanımlara izin verilebilmektedir. Bu şekilde verilen izinlerin miktarı 2015 yılı sonu itibarıyla 552 bin ha'yı geçmiştir. Yine orman Kanununun 2B maddesinin uygulanması ile de 483 bin ha alan orman dışına çıkarılmıştır. Sadece bu iki uygulama ile kaybedilen orman alanı miktarı bir milyon hektarın üzerindedir. Bu nedenle ülkemizde ormansızlaşma olduğunu kabul ederek, ormansızlaşmanın azaltılması için önlemler alınması gerekmektedir. Alınacak ilk önlem orman alanlarında verilen izinlerin kapsamının daraltılması ve izinlerde üstün kamu yararı aranması olmalıdır. İklim müzakerelerinde ormanlar ve ormansızlaşma oldukça önemli bir konu olduğu için ormancılık teşkilatımızın Ölçme, Raporlama ve Doğrulama olarak bilinen yaklaşımlarla doğru ve güvenilir envanterler hazırlaması gerekmektedir.

1. Giriş

Günümüzde insan doğa üzerindeki en etkin faktör haline gelmiştir. 10.000 yıl kadar önce Mezopotamya'da tarıma geçilmesi ile başlayan insanın doğaya müdahalesi, sanayi devrimi ile daha da şiddetlenmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren ise giderek artan nüfus, bu nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için daha fazla doğal alanın tahrip olmasına yol açmıştır. Nitekim 10 bin yıl önce birkaç yüz milyon olduğu tahmin edilen dünya nüfusu 1950'li yıllarda 2,4 milyara, 2015 yılında ise 7,35 milyara ulaşmıştır ve bu hızla giderse 2050'de 9,73 milyar, 2100 yılında ise 11,21 milyara kadar yükselebileceği tahminleri yapılmaktadır (UNDESA, 2015). İnsanların tarım alanı ve yerleşim alanı kazanmak, hayvan otlatmak, maden çıkarmak gibi doğrudan yeryüzünü değiştirmeleri ve fosil yakıt kullanımı, aşırı gübre ve pestisit uygulamaları, sanayiden kaynaklanan kirlilikler gibi dolaylı etkilerle küresel ısınma ve iklim değişikliği, erozyon, hava, su, toprak kirliliği gibi birçok çevre sorunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerle Holosen olarak adlandırılan son

jeolojik çağın içinde bulunduğumuz son dönemi, insanın dünya üzerinde bu kadar baskın olması yüzünden Antroposen olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Crutzen, 2006).

İnsanın olumsuz etkilediği en önemli doğal alanlar ormanlardır ve bu etki günümüzde de halen devam etmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin oluşmasında arazi kullanım değişikliklerinin ve orman alanlarının azalmasının da önemli bir payı olduğunun anlaşılması ile birlikte orman alanlarının azalması ve tahrip olması daha fazla tartışılır olmuştur. Nitekim 1750-2011 yılları arasındaki kümülatif olarak gerçekleşen 555 milyar ton kadar olduğu tahmin edilen karbon emisyonlarının 375 milyar tonunun fosil yakıt kullanımı ve çimento üretiminden, 180 milyar tonunun ise orman alanlarının kaybedilmesinden ile arazi kullanım değişikliklerinden (LULUCF) kaynaklandığı hesaplanmıştır. (IPCC, 2013).

Orman alanlarının başka arazi kullanımlarına dönüşmesi ve bu olayın halen devam etmesi “ormansızlaşma” kavramının doğmasına neden olmuştur. Ormansızlaşma, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin temel faktörlerinden olması nedeniyle Kyoto Protokolü ve Paris İklim Anlaşmasında da yer almıştır. Kyoto Protokolünde sera gazı salımına neden olan enerji, endüstriyel tesisler, tarım, atık gibi sektörler yanında ormansızlaşma, ormanların bozulması (tahribi) yeniden ormanlaştırma, ağaçlandırma ve arazi kullanım değişikliklerinden kaynaklanan sera gazı salımı ya da karbon havuzlarında biriktirilen miktarlarını raporlamaları yer almıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ormansızlaşmanın devam etmesi nedeniyle 2005 yılında Montreal’deki COP11 toplantısında ormansızlaşmadan kaynaklanan salımların azaltılması kavramı ortaya atılmıştır. 2007 yılında Bali’de toplanan COP13 toplantısında ormansızlaşma yanında ormanların bozulmasından sera gazı salımlarını arttırması nedeniyle yeni bir yaklaşım oluşmuştur (Başsüllü, 2014). Ormansızlaşma ve orman bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılması olarak adlandırılan bu yaklaşım kısaca REDD (reducing

emissions from deforestation and forest degradation) olarak bilinmektedir. 2008 yılında Poznan'da toplanan COP14'te bu sürece ormanların koruyucu rolü, ormanların sürdürülebilir yönetimi ve orman karbon stoklarının korunması ve arttırılması da eklenerek REDD+ olarak adlandırılan bugünkü halini almıştır (Başsüllü, 2014). REDD+ süreci özetle ormansızlaşmadan ve ormanların bozulmasından kaynaklanan sera gazı salımlarını azalttığını kanıtlayan ülkelerin finansmanını öngörmektedir. 2015 yılında Paris'te üzerinde uzlaşılan ve 2016 yılında imzalanarak yürürlüğe giren Paris İklim Anlaşmasında REDD+ sürecinin devamına yönelik de ifadeler yer almaktadır.

Sunulan bu çalışma ile ormansızlaşma ve ilgili diğer kavramlar açıklanmış, ormansızlaşmaya nelerin yol açtığı, dünyadaki boyutu, etkileri tartışılmıştır. Ancak özellikle ülkemizde ormansızlaşma olup olmadığı irdelenmiştir.

2. Ormancılıkta Yeni Kavramlar: Ormansızlaşma, Ormanların Bozulması, Ormanlaştırma ve Yeniden Ormanlaştırma

İklim değişikliğine yol açtığı bilinen ormansızlaşma ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ormansızlaşmayı (deforestation), ormanın uzun süreli olarak diğer arazi kullanımlarına (tarım, mera, yerleşim, su yüzeyi vb.) dönüştürülmesi ya da ormanın kapalılığının % 10'un altına düşmesi olarak tanımlamaktadır (FAO, 2000). FAO, insan etkisi yanında kapalılığın, yangın, böcek zararı ya da kuraklık gibi değişen ekolojik koşullar nedeniyle uzun dönemli olarak % 10'un altına düşmesini de ormansızlaşma olarak kabul etmektedir. Bu tanımdaki uzun süreli ifade 10 yıl ya da daha fazla bir zaman dilimini ifade etmektedir. FAO ormanların gençleştirilmesi, üretim amaçlı ağaçların kesilmesi ya da orman yangınları ile yanması sonucunda oluşan kısa süreli orman örtüsünün kaybolmasını ise ormansızlaşma olarak görmemektedir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekreteryası (UNFCCC) tarafından ise 2001 yılında alınan bir kararda ormansızlaşma “orman alanlarının doğrudan insan tarafından, orman olmayan alanlara dönüştürülmesi” olarak ifade edilmiştir (UNFCCC, 2001). Ormansızlaşma ile ilgili olarak verilen iki tanım arasındaki temel fark insan etkisidir. UNFCCC sadece insan etkisiyle olan orman alanlarının diğer arazi kullanımlarına dönüşmesini ormansızlaşma kabul ederken, FAO hem insan etkisi hem de doğal nedenlerle olan dönüşümleri ormansızlaşma olarak kabul etmektedir (Tolunay, 2015).

FAO'nun orman tanımındaki kapalılığın % 10'un altına düşmesinin ormansızlaşma olarak değerlendirilmesi bu kurumun orman tanımı ile ilgilidir. FAO ormanı “minimum 0,5 ha alana sahip ve kapalılığı % 10'dan fazla olan ve 5 m'den fazla boylanabilen ağaçların bulunduğu alanlar” olarak tanımlamaktadır (FAO, 2000). Kapalılığın % 10'dan aşağı olduğu alanlar ise diğer ağaçlık alan olarak adlandırılmaktadır. Ancak orman tanımı ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Örneğin Brezilya, Peru, Meksika gibi bazı ülkelerde kapalılık kriteri % 30 olarak alınmaktadır (Sasaki ve Puntz, 2009). Hindistan ve Ghana'da kapalılığı % 15'ten az olan ağaçlık alanlar orman sayılmamaktadır. Çin'de ise önceleri % 30 olan kapalılık son envanterde % 20'ye çekilmiştir (Shi ve ark., 2011). Orman tanımındaki farklılıklar sadece kapalılık değerlerinde farklılık göstermemektedir. FAO tarafından verilen minimum alan (0,5 ha) ve ağaçların boy (5 m) kriterleri de ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin ülkemizde bir yerin orman olabilmesi için minimum 3 ha alana sahip olması gerekirken, kapalılık için ise bir sınır değeri yoktur. Ülkemizde kapalılığın % 10'dan küçük olduğu alanlar önceleri bozuk orman ya da verimsiz orman olarak tanımlanırken 2015 yılından itibaren Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından boşluklu kapalı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. FAO'ya göre ise kapalılığı % 5-10 arasında olan 5 m'den fazla boylanabilen ağaçların bulunduğu ya da kapalılığı % 10'dan fazla olan ağaççıklar ve çalılıkların yetiştiği alanlar diğer ağaçlık alan olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle FAO tarafından yayınlanan ormanlarla ilgili istatistiklerde ülkemizin orman alanı olarak verimli orman alanları gösterilmekte, kapalılığı % 10'dan az olan

orman alanları ise diğerk ağaçlık alan kategorisinde verilmektedir. Orman tanımı FAO tanımından farklı olan ülkelerde, FAO ormansızlaşma tanımındaki % 10 kapalılık değeri yerine ülkelerin orman tanımında verilen kapalılık değeri alınması gerekmektedir (GOFC-GOLD, 2009).

Ormansızlaşma ile ilgili dolaylı olarak ilgili başka kavramlar da bulunmaktadır (Şekil 1). Özellikle Kyoto Protokolü, Paris İklim Antlaşması, REDD+ uluslararası sözleşme ve süreçlerde sera gazı salımlarının azaltılması için dikkat çekilen diğerk bir kavram ormanların bozulmasıdır (forest degradation). Orman tahribi ya da bozulması kavramı ormanların mevcut kapalılığının ya da ağaç servetinin azalması olarak özetlenebilir (FAO, 2000). Ormanlardan aşırı odun üretimi, kaçak kesimler, yangın gibi nedenlerle kapalılık uzun süreli olarak azalıyor ama başka bir arazi kullanımına dönüşmeyip, orman tanımında kabul edilen kapalılık değerleri içinde kalıyorsa orman bozulmasından söz edilebilir. Buradaki uzun süreli kavramı yine en az 10 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu durumun tam tersi ormanların kapalılığının ve ağaç servetinin artması ise iyileşme/gelişme (improvement) kavramı ile açıklanmaktadır (FAO, 2000).

FAO en az 10 yıldır orman olmayan, tarım, otlak, madencilik gibi amaçlarla kullanılan alanların doğal yollarla ya da doğal gençleştirme veya ağaçlandırma gibi silvikültürel tedbirler ile ormana dönüştürülmesini ormanlaştırma (afforestation) olarak ifade etmektedir (FAO, 2000). Ülkemizde de oldukça yaygın olan terkedilmiş tarım alanlarının kendiliğinden ormana dönüşmesi de FAO tarafından ormanlaştırma olarak kabul edilmektedir. Ancak UNFCCC tarafından yapılan ormanlaştırma tanımı FAO tanımından farklılık göstermektedir. UNFCCC en az 50 yıldır orman olmayan bir alanın sadece insan eliyle ormana dönüştürülmesini ormanlaştırma olarak kabul etmektedir (UNFCCC, 2001).

Konu ile ilgili son kavram ise yeniden ormanlandırmadır (reforestation). Bu kavram insan etkisi ya da doğal nedenlerle kapalılığı 10 yıldan daha az süre % 10'un altına düşmüş ormanların kapalılığının yeniden % 10'un üzerine çıkarılmasıdır. Tıraşlama kesimleri, yangınlar ya da fırtına nedeniyle kapalılığı % 10'un altına düşen ormanlar geçici olarak orman vasfını kaybeden alanlar olarak değerlendirilebilmektedir (FAO, 2000).

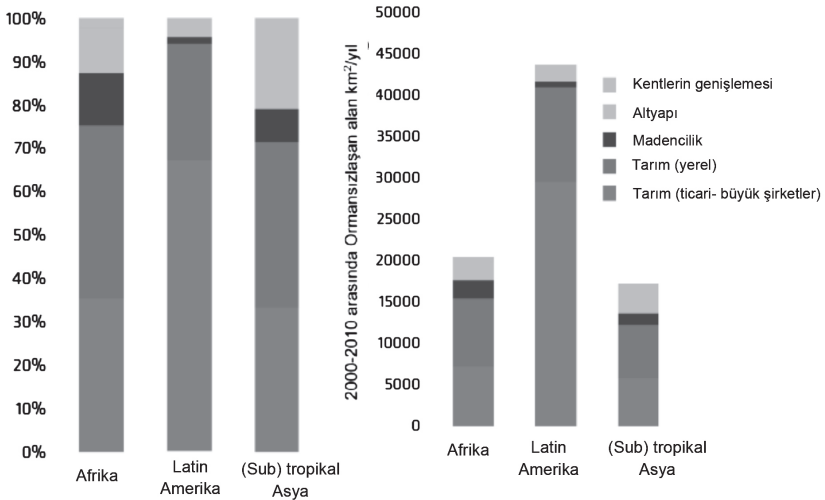

şekil 1. Ormanlardaki değişim ile ilgili terimler arasındaki ilişkiler
(FAO, 2000'den değiştirilerek)

3. Ormansızlaşmaya Neden Olan Etkenler

İnsan ve orman etkileşimi insanın var olmasından bugüne kadar seregelmiftir. Bu etkileşim zaman zaman doğaya uyum sağlama, zaman zaman da rekabet şeklinde devam etmiştir. Ormansızlaşma için UN-FCCC'nin tanımı esas alınacak olursa, başka bir ifadeyle insanın neden olduğu orman kayıpları tarıma ve yerleşik düzene geçilmesinden de önce başlamıştır. İlk zamanlar avcılık-toplayıcılık şeklindeki ilişki, ateşin keşfiyle değişime uğramıştır. Günümüzde Avustralya, Güney Amerika ve Afrika'daki avcı-toplayıcı kabileler incelendiğinde orman ya da çalılıkları yakarak yangından sonra gelen yenebilir bitkileri topladıkları görülmektedir. O dönemlerde vahşi hayvanları korkutmak ya da avlamak için de yangınları kullanmış olmaları oldukça mümkündür. Tarıma geçilmesi

ve hayvanların evcilleştirilmeye başlamasından sonra ise yeni otlak ve tarım alanları kazanmak için ormanların yok edildiği bilinmektedir. Tarihsel süreç içinde yerleşim alanı açılması, madencilik gibi faaliyetlerle de orman alanları sürekli azalmıştır. Ormansızlaşmaya neden olan süreçler zamana bağlı olarak değiştiği gibi bölgesel olarak da değişmektedir (Şekil 2). Günümüzde ormansızlaşma, çoğunlukla tropikal bölgelerdeki gelişmekte olan ülkelerde ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerdeki ormansızlaşma kolonileşme devrinde başlamış ve birçok Avrupa ülkesi Afrika, Amerika, Avustralya'daki kolonilerinden ormanları yok ederek ülkelerinin kereste ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ormansızlaşmaya neden olan etkenler sadece bunlar değildir. İnsanlar tarafından çıkarılan yangınlar ve hava kirliliği nedenleriyle de ormansızlaşma olabilmektedir. Nüfusun hızlı bir şekilde artması, ülkelerin ekonomi politikaları, ormanların sadece odun/kereste olarak görülmesi ve sağlamış oldukları ekosistem hizmetlerinin dikkate alınmaması doğrudan olmasa da dolaylı olarak ormansızlaşmaya yol açabilmektedir (Tablo 1) (Chakravarty ve ark., 2012).

Şekil 2. Ormansızlaşma nedenlerinin bölgesel olarak değişimi (Kissenger ve ark., 2012)

Tablo 1. Ormansızlaşmaya neden olan etkenler (Chakravarty ve ark., 2012'den derlenmiştir)

Doğrudan	Dolaylı
Tarım alanlarının genişlemesi	Kolonileşme
Plantasyonlar (kauçuk, palmiye vb.)	Sanayileşmiş ülkelerin baskısı
Aşırı yapacak ve yakacak odun üretimi	Borçlar
Aşırı otlatma	Aşırı nüfus ve yoksulluk
Yangınlar	Göçler
Madencilik	Arazi hakları, arazi mülkiyeti ve adil olmayan arazi dağıtımı ve kaynakları
Kentleşme/Sanayileşme ve alt yapı yatırımları	Ekonomik nedenler
Hava kirliliği	Ormanların değerinin düşük gösterilmesi
Savaşlar	Yolsuzluk ve siyasi nedenler
Turizm	

4. Dünyada Ormansızlaşmanın Boyutu

Tarıma ve yerleşik düzene geçişin ormanlar üzerindeki etkisi ile ilgili bazı değerlendirmeler bulunmaktadır. Örneğin FAO (2012) tarafından günümüzde 4 milyar ha kadar olan küresel orman alanının, 10 bin yıl önce yaklaşık 6 milyar ha kadar olduğu tahmin edilmektedir. Yeryüzündeki karasal alanların Antarktika kıtası hariç yaklaşık 15 milyar ha olduğu düşünüldüğünde ormanların karalar üzerindeki oranı % 45'ten günümüzde %31'e gerilemiştir. Bir başka çalışmada ise son 5 bin yılda 1,8 milyar ha kadar orman alanı kaybedildiği ifade edilmektedir (Williams, 2002).Goudie (2013) tarafından ise tarım öncesi dönemden bugüne karasal biyomlardaki toplam azalmanın 1,76 milyar ha kadar olduğu, ormansızlaşma ile kaybedilen alanın ise 750 milyon ha olduğu belirtilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Biyomların tarım öncesi ve günümüzdeki tahmini alanları (Goudie, 2013)

Biyomlar	Tarım öncesi (milyar ha)	Günümüz (milyar ha)	Fark (milyar ha)
Tropikal orman	1,28	1,23	-0,05
Diğer orman	3,4	2,7	-0,70
Ağaçlık	0,97	0,79	-0,18
Çalılık	1,62	1,48	-0,14
Otlak	3,4	2,74	-0,66
Tundra	0,74	0,74	0,00
Çöl	1,59	1,56	-0,03
Kültür (tarım-kentler)	0	1,76	1,76
Toplam	13	13	0,00

Günümüzde de devam eden ormansızlaşmanın boyutu ile ilgili olarak, farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bunun en temel sebebi, küresel orman alanları ile ilgili tahminlerin farklı yöntemlerle yapılmasıdır. Dünyadaki orman alanları bazı çalışmalarda uydu görüntülerinden, bazılarında ise ülkelerin resmi orman verilerinden hesaplanmaktadır. Örneğin FAO tarafından 5 yıllık dönemlerle Orman Kaynakları Raporu yayınlanmaktadır. Bu rapor, üye ülkelerin göndermiş oldukları ülkelerinin orman varlıkları ile ilgili raporlardan oluşturulmaktadır. FAO'nun Orman Kaynakları Raporlarını değerlendiren Keenan ve ark. (2015) 1990 yılında 4,13 milyar ha kadar olan orman alanlarının 2015 yılında 4 milyar ha'nın altına gerilediğini belirtmektedir. Ilıman ve Boreal kuşakta yer alan orman alanlarında artış gözlenirken, tropikal ormanların alanlarında ise önemli azalmalar bulunmaktadır (Tablo 3). Keenan ve ark. (2015) 2010-2015 yılları arasında Brezilya'da yıllık olarak 984 bin ha/yıl, Endonezya'da 684 bin ha/yıl, Myanmar'da 546 bin ha/yıl, Nijerya'da 410 bin ha/yıl, Tanzanya'da 372 bin ha/yıl, Paraguay'da 325 bin ha/yıl ormansızlaşma olduğu açıklamaktadır. Nitekim 1990 yılında 1,97 milyar ha olan

tropikal orman alanı 2015 yılında 1,78 milyar ha’ya gerilemiştir (Tablo 3). Ancak 1990 yılından günümüze doğru olarak ormansızlaşma değerlerinin azaldığı dikkat çekmektedir. Ilıman Bölge ormanları sürekli artarken boreal ve subtropikal orman alanlarında bazı dönemler artış, bazı dönemler ise azalmalar gözlenmektedir. 1990-2000 yılları arasında tropikal ormanlardaki 9,5 milyon ha olan yıllık ormansızlaşma değeri, 2010-2015 döneminde 5,5 milyon ha olarak gerçekleşmiştir. Özellikle ılıman bölge ormanlarındaki artış nedeniyle küresel ormansızlaşma miktarı 7,3 milyon ha/yıl’dan 3,3 milyon ha’ya gerilemiştir. Diğer ağaçlık alanların miktarlarında ise 2005 yılından itibaren bir artış söz konusudur (Tablo 4).

Tablo 3. 1990-2015 yılları arasında orman ve diğer ağaçlık alanların değişimi (Keenan ve ark., 2015)

Orman alanları (milyon ha)					
İklim zonu	1990	2000	2005	2010	2015
Boreal	1.219,31	1.219,82	1.218,86	1.224,87	1.224,45
Ilıman	618,00	640,89	659,18	673,43	684,47
Subtropikal	325,42	324,78	323,91	319,61	320,06
Tropikal	1.965,54	1.870,11	1.830,80	1.797,76	1.770,16
Toplam	4.128,27	4.055,60	4.032,74	4.015,67	3.999,13
Diğer ağaçlık alanlar (milyon ha)					
İklim zonu	1990	2000	2005	2010	2015
Boreal	121,21	117,74	119,59	122,00	121,19
Ilıman	157,58	154,53	159,57	163,74	167,26
Subtropikal	150,13	149,09	151,39	150,60	399,09
Tropikal	549,53	533,09	523,14	537,83	516,94
Toplam	978,46	954,45	953,69	974,16	1.204,47

Tablo 4. Orman ve diğer ağaçlık alanların yıllık değişimi (Keenan ve ark., 2015)

Orman alanlarında değişim (milyon ha/yıl)				
1990	1990-2000	2000-2005	2005-2010	2010-2015
Boreal	0,051	-0,193	1,203	-0,084
Ilıman	2,290	3,657	2,851	2,208
Subtropikal	-0,064	-0,173	-0,860	0,089
Tropikal	-9,543	-7,863	-6,608	-5,520
Toplam	-7,267	-4,572	-3,414	-3,308
Diğer ağaçlık alanlarda değişim (milyon ha/yıl)				
1990	2000	2005	2010	2015
Boreal	-0,348	0,371	0,482	-0,162
Ilıman	-0,305	1,007	0,834	0,704
Subtropikal	-0,104	0,460	-0,158	49,698
Tropikal	-1,644	-1,989	2,936	-4,178
Toplam	-2,401	-0,151	4,094	46,062

Costanza ve ark. (2014) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise orman alanları FAO değerlerinden daha yüksek olarak gösterilmiştir (Tablo 5). Ancak ormansızlaşma değerleri FAO'nun verdiği değerlerden 10 kattan daha yüksektir ve 1997-2011 yılları arasında tropikal ormanlar her yıl ortalama olarak 46 milyon ha kadar azalmıştır. Küresel ormansızlaşmanın boyutu ise ılıman ve boreal ormanlardaki artış nedeniyle 42,43 milyon ha/yıl civarındadır.

Costanza ve ark. (2014)'na göre 1997-2011 yılları arasında tundra ve sulak alanlarda da azalma olmuştur. Yazarlar hangi arazi kullanımları arasında geçişler olduğunu belirtmemişlerse de otlak ve mera alanlarındaki artış dikkat çekicidir. Benzer şekilde tarım alanları da yıllık olarak 19,43 milyon ha kadar artmış gözükmektedir. Yine bu çalışmaya göre çöl alanları önemli derecede genişlemiştir. Kentlerin alanları da ise her yıl ortalama olarak 1,43 milyon ha kadar artmaktadır.

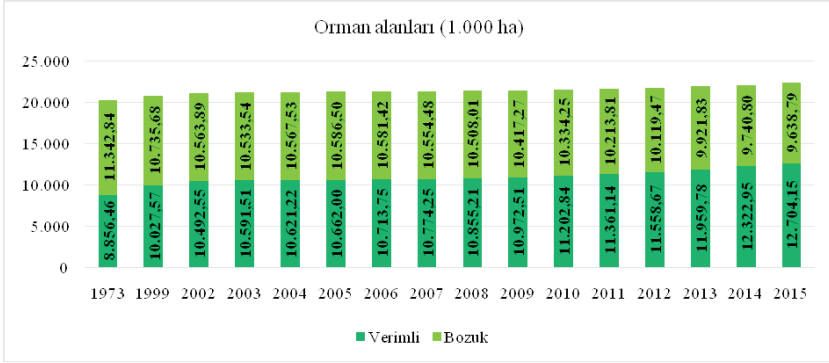
Tablo 5. 1997 ve 2011 yıllarında dünyadaki karasal ve deniz biyomlarının değişimi (Costanza ve ark., 2014)

Biyomlar		Alan (milyon ha)				Değişim (milyon ha/ yıl)
		1997	%	2011	%	
Deniz	Açık deniz/okyanuslar	33.200	91,46	33.200	91,46	0
	Kıyıları	3.102	8,54	3.102	8,54	0
	Denizler toplam	36.302	100	36.302	100	0
Karasal	Tropikal ormanlar	1.900	12,40	1.258	8,21	-45,86
	Ilıman/boreal ormanlar	2.955	19,28	3.003	19,60	3,43
	Ormanlar toplam	4.855	31,68	4.261	27,81	-42,43
	Otlak/meralar	3.898	25,44	4.418	28,83	37,14
	Sulak alanlar	330	2,15	188	1,23	-10,14
	Göl/akarsular	200	1,31	200	1,31	0,00
	Çöller	1.925	12,56	2.159	14,09	16,71
	Tundralar	743	4,85	433	2,83	-22,14
	Buzul/kayalık	1.640	10,70	1.640	10,70	0,00
	Tarım alanları	1.400	9,14	1.672	10,91	19,43
	Kentler	332	2,17	352	2,30	1,43
	Karasal biyomlar toplam	15.323	100	15.323	100	0
Yeryüzü alanı		51.625		51.625		0

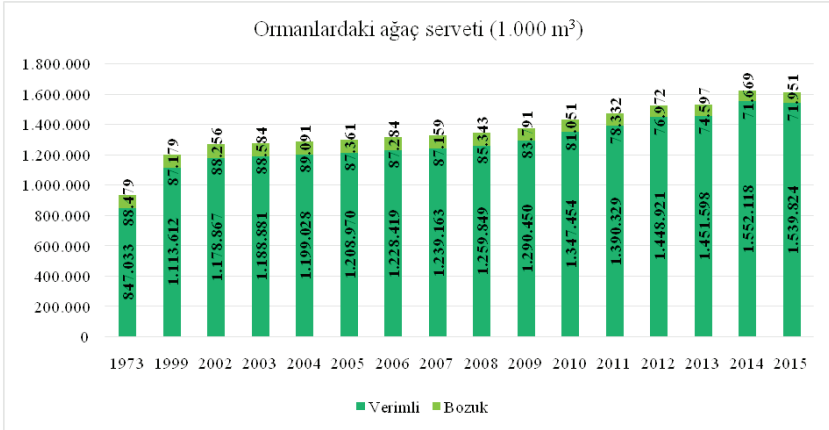
5. Türkiye Orman Varlığı

Ülkemiz resmi kayıtlara göre orman alanlarını, bu alanlardaki ağaç servetini ve yıllık hacim artımlarını sürekli arttıran az sayıdaki ülkelerdendir (Şekil 3, 4 ve 5). Nitekim ülkemizdeki ilk orman envanteri sonuçlarına göre 1973 yılında 20,2 milyon ha olan orman alanı, sürekli

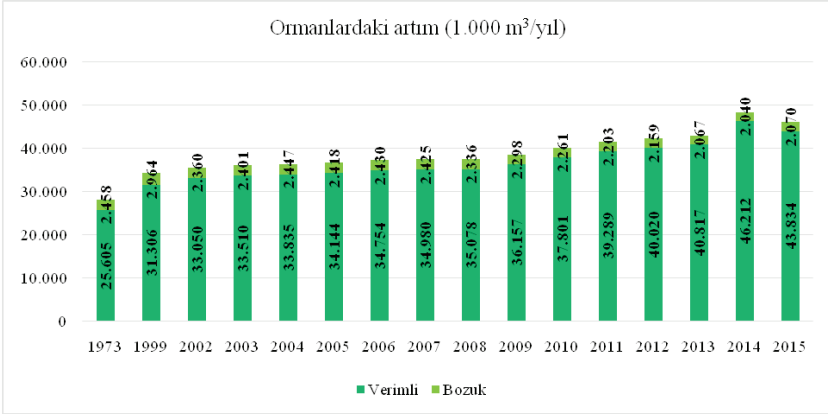
artarak 2015 yılında 22,3 milyon ha'a çıkmıştır (Şekil 3). Benzer şekilde 42 yıllık dönemde ormanlardaki ağaç serveti de 936 milyon m³'ten 1,6 milyar m³'e çıkmıştır (Şekil 4).

Şekil 3. Verimlilik durumlarına göre orman alanlarının değişimi (1973, 1999, 2004 ve 2015 yılı değerleri OGM (2016a)'dan, 2014 yılı değerleri NIR Turkey (2016)'dan, diğer yıllara ait değerler ise ENVANİS tablolarından alınmıştır)

Şekil 4. Verimlilik durumuna göre ağaç servetinin değişimi (1973, 1999, 2004 ve 2015 yılı değerleri OGM (2016a)'dan, 2014 yılı değerleri NIR Turkey (2016)'dan, diğer yıllara ait değerler ise ENVANİS tablolarından alınmıştır)

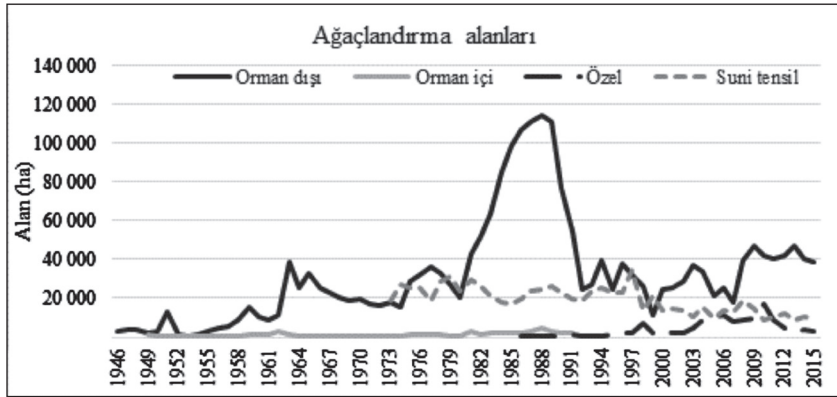
Şekil 5. Verimlilik durumuna göre hacim artımının değişimi (1973, 1999, 2004 ve 2015 yılı değerleri OGM (2016a)'dan, 2014 yılı değerleri NIR Turkey (2016)'dan, diğer yıllara ait değerler ise ENVANİS tablolarından alınmıştır)

Şekil 4 ve 5' incelendiğinde 2015 yılında hem ağaç serveti hem de artım değerlerinin 2014 yılından düşük olduğu görülmektedir. 2014 yılı değerleri Türkiye'nin UNFCCC'ye göndermiş olduğu sera gazları ulusal envanterinden alınmıştır (NIR Turkey, 2016). Özellikle artım değerlerindeki farklar oldukça fazladır. 2014 yılındaki artım değerleri bir önceki yıla göre 5,4 milyon m³ artmış gözükmektedir. Bir yıl içindeki bu kadarlık artışın olması pek mümkün değildir. Bu nedenle 2014 yılı değerlerinin hatalı olabileceği düşünülmektedir.

Orman alanlarının artışı üzerinde pek çok neden bulunmaktadır. Bunların başında ağaçlandırma çalışmaları gelmektedir. Ülkemizde 1946 yılında başlayan ağaçlandırma çalışmaları 1980'li yıllarda Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü'nün yoğun çalışmaları ile artmıştır. 1988 yılında 115 bin ha alan ağaçlandırılarak tarihimizin en yüksek rakamına ulaşılmıştır. Daha sonraki yıllarda ağaçlandırılan alanlar azalmış, ancak 2008 yılından sonra Ulusal Ağaçlandırma Seferberliği ilan edilmesiyle

birlikte ağaçlandırma alanları 40 bin ha'lar civarına ulaşmıştır (Şekil 6). 1946-2015 yılları arasında özel ağaçlandırmalarla birlikte 2,4 milyon ha alanda çalışılmıştır.

Orman alanlarındaki artışın diğer bir nedeni de köyden kente göçler nedeniyle orman içinde kalan, büyük ihtimalle ormandan açılmış bazı tarım alanlarının doğal yollarla tekrardan orman haline dönüşmesidir. Yine son yıllarda orman kadastro sununun tamamlanmasına yönelik çalışmalarla da orman niteliğinde olan ancak envanterde orman olarak kayıtlı olmayan alanlarında envantere dâhil edilmesi bu artışa yol açmış olabilir. Ancak ülkemiz envanter çalışmalarında orman alanlarının artışının kesin nedenini ortaya koyacak bir kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca 2,4 milyon ha alanın tamamının ağaçlandırılarak ormana dönüştürülen alan mı olduğu, yoksa ağaçlandırma faaliyeti gerçekleştirilen alanların toplamı mı olduğu belli değildir. Zira ağaçlandırmaların başarısız olduğu alanlarda tekrar ağaçlandırma yapılmaktadır. Böyle bir durumda ağaçlandırma faaliyeti yapılan alan miktarı artmakta, ancak ağaçlandırılan alan miktarı değişmemektedir. Ek özellikle son yıllarda yol kenarı ağaçlandırmaları ile okul, üniversite, hastane gibi kamu kuruluşlarının bahçelerinde yapılan ağaçlandırmalar da toplam ağaçlandırma alanı içinde gösterilmektedir.

Şekil 6. Türkiye'deki ağaçlandırma çalışmaları (OGM, 2016b)

6. Türkiye ve Ormansızlaşma

Yukarıdaki bölümde açıklandığı üzere Türkiye orman alanları sürekli arttığı için ulusal ve uluslararası kaynaklarda ülkemizde ormansızlaşma olmadığı kabul edilmektedir. Ancak bu durum tartışmalıdır.

Öncelikle bulunduğumuz coğrafyada tarihsel süreç içinde büyük bir ormansızlaşma yaşandığı ortadadır. Anadolu'da insanların varlığına dair kayıtlar daha eskilere de gitse köy benzeri yerleşimler günümüzden 12 bin yıl kadar önce başlamış denilebilir. Batman'daki Hallan Çemi Höyüğü 11 bin yıl önce kurulduğu tahmin edilen ve halen Anadolu'da bugüne kadar saptanmış en eski köydür (Mooere, 2014). Urfa'daki Göbeklitepe'de bulunan tapınağı da günümüzden 12 bin yıl öncesine tarihlendirilmiştir (Akça ve Kapur, 2014). Bu tarihlerden sonra Türkiye'nin orman varlığında azalmalar başlamıştır. Ancak asıl orman tahribatının günümüzden 3-4 bin yıl kadar önce başladığı tahmin edilmektedir (Atalay, 2008). Bu orman tahribatı ile özellikle İç Anadolu'daki kurakçıl orman ekosistemleri önemli derecede azalmış ve antropojen bozkırlar oluşmuştur. Günümüzde 9,6 milyon ha kadar olan bozuk ormanların tamamının olmasa da önemli bir kısmının bu orman tahribatı ile oluştuğunu söylemek yanlış olmaz. Yine günümüzde 30 milyon ha kadar olan tarım alanları bozkırlar ve otlaklar ile ormanlardan dönüştürülerek kazanılmıştır.

Ülkemizde orman alanlarının sürekli artmasına dayanarak ormansızlaşma olmadığını söylemek çok doğru bir yaklaşım değildir. Öncelikle güncel orman envanter yöntemlerimiz orman alanlarının yıllık ya da belli dönemlerde ne kadar arttığını yansıtamamaktadır. Orman envanter yaklaşımımız aşağıda kısaca açıklanmıştır.

OGM tarafından Türkiye ormanları 8.000'in biraz üzerinde planlama ünitesine ayrılmıştır. Bu planlama ünitelerine hızlı gelişen türlerde 10 yılda bir yavaş gelişen türlerde ise 20 yılda bir gidilerek yersel ölçmelerle alan, ağaç serveti, artım, kapalılık, çap ve yaş sınıfları gibi bilgiler derlenmekte hava fotoğrafları ve uydu görüntüleri ile ormanlar haritalanmaktadır. Ülke genelinde her yıl yaklaşık 2 milyon ha kadar bir alanın amenajman planları yenilenmektedir. Amenajman planı ya-

pılan alanlarda bir sonraki döneme kadar ormanlarda olan değişim ve gelişimler belirlenmemekte ve ülke genelindeki envanter sonuçlarına yansımamaktadır. Örneğin İstanbul'da inşası devam eden 3. Havalimanının 6.173 ha'sı orman üzerindedir ve bu orman alanlarının tamamına yakını kesilmiştir. Havalimanının yapıldığı Arnavutköy Orman İşletme Şefliğinin Amenajman Planı 2012 yılında düzenlenmiştir ve bir sonraki plan 2032 yılında hazırlanacaktır. Dolayısıyla planın hazırlandığı tarihte orman olan havalimanının bulunduğu mevki (Havalimanı temeli 7 Haziran 2014'te atılmıştır) 2032 yılına kadar ülkemiz orman envanterinde orman olarak gözükmeye devam edecek, ancak bu tarihten sonra ağaçsız orman alanı kategorisine alınacaktır.

Ormansızlaşma ile ilgili açıklanması gereken diğer bir konu da bir ülkede orman alanlarının artmasının o ülkede ormansızlaşma olmadığı anlamına gelmediğidir. Daha önce açıklandığı üzere ormansızlaşma, orman olarak tanımlanan bir alanın uzun süreli olarak diğer arazi kullanımlarına dönüşmesidir. Ülkemizde bu tanım çerçevesinde değerlendirilebilecek çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

6.1. Ormanlardan Verilen İzinler

Ülkemizde ormanlar Anayasanın 169. Maddesi ile korunmaktadır. Bu maddede özetle “...Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez...” denilmektedir. Ancak 6831 Sayılı Orman Kanununun 16., 17. ve 18. Maddeleri ile orman alanlarında uzun süreli olarak başka arazi kullanımlarına izin verilebilmektedir. İzin süresi en fazla 49 yıl olabilmektedir. Ancak süre bitiminde uzatma yapılarak izin süresinin 99 yıla çıkarılması da mümkündür. Süre bitiminde ise bu alanların tekrardan ağaçlandırılması gerekmektedir. Orman Kanununun 16. Maddesi ile maden arama, işletme, tesis ve altyapı tesis izinleri, 18. Maddesi ile de devlet ormanları içindeki; balık üretim tesis, odun kömürü ocakları, define arama, arkeolojik kazı ve restorasyon yapılması

izinleri düzenlenmektedir. Kanununun 17. maddesinin uygulama yönetmeliğinde “ormanlık alanlarda kamu yararı ve zaruret bulunması halinde izin verilebilecek kullanımlar sıralanmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. Orman Kanununun 17/3 Maddesi uygulama yönetmeliğine göre ormanlarda izin verilebilecek tesisler

• Yol	• İletişim panosu	• Ruhsata dayalı petrol ve doğalgaz arama
• Liman geri hizmet alanı	• Ölçüm istasyonu	• İşletilme ve yeraltı doğalgaz depolanmasına ilişkin tesisler
• Havaalanı	• R/L tesisleri	• Baraj
• Demiryolu	• Radyo-televizyon verici istasyonu ve antenleri	• Gölet
• Teleferik hattı	• Elektronik haberleşme sistemlerine ait baz istasyonları	• Sokak hayvanları bakımevi
• Tünel gibi ulaşım tesisleri	• Fiber optik kablo gibi haberleşme tesisleri	• Mezarlık tesisleri
• Patlayıcı madde emniyet alanı	• Su arama	• Kapalı spor salonu
• Yer altında yapılacak patlayıcı madde deposu	• Jeotermal kaynak ve doğal mineralli su arama	• Atış poligonu gibi spor tesisleri
• Savunma ve güvenlik tesisleri	• Su kuyusu, kaptaj, su isale hattı, su deposu gibi su tesisleri	• Sağlık ocağı, hastane gibi sağlık tesisleri
• Enerji nakil hattı	• Atık su tesisleri	• İlk, orta ve lise ve dini eğitim tesisi gibi eğitim tesisleri
• Trafo binası	• Petrol ve doğalgaz boru hattı;	• Futbol sahası
• Enerji üretim santralleri	• Alt yapı tesisleri	
• Ölçüm ve gözlem istasyonları gibi enerji tesisleri	• Katı atık aktarma istasyonu	
• Telefon iletim hattı	• Katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisleri	

Orman alanlarından verilen izin miktarlarına değişik kaynaklardan ulaşmak mümkündür. 2011 yılına kadar verilen izin verilen faaliyet adet ve alan bilgilerine Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planlarında yer verilmiştir. 2012 yılından sonraki izinlere ait bilgiler ise OGM tarafından her yıl yayınlanan Ormancılık İstatistiklerinden elde edilebilmektedir. Stratejik planlarda ve ormancılık istatistiklerinde izin türleri farklı şekillerde düzenlendiği için 2011 yılına kadar verilen izinler Tablo 7 ve 8’de, 2012 ve sonrasındaki izinler de Tablo 9’da gösterilmiştir. Buna göre ülkemizde 2015 yılı sonuna kadar orman alanlarından 68.318 izin verilmiş olup, başka arazi kullanımlarına dönüşen orman alanı miktarı 552.054ha’dır. Madencilik ve petrol arama, işletme, tesis gibi uygulamalara izin verilen alan miktarı 92.614 ha’ya ulaşmıştır. 2011 yılına kadar 17. Madde kapsamında verilen izinlerin ayrıntılı dağılımına ulaşılamasa da 2012-2015 yılları arasında ulaşım için 29.597 ha, enerji iletim hatları için 21.198 ha ve açık maden işletmeleri için 17.346 ha orman alanında izin verilmesi dikkat çekicidir.

Tablo 7. Orman Kanununun 16. ve 18. maddelerine göre 2003-2011 yılları arasında verilen izinler (2003-2008 yılları arasındaki veriler OGM (2009)’den, 2009-2011 yılları arasındaki veriler OGM (2012)’den alınmıştır)

Yıl	Orman Kanununun 16. ve 18. maddesine göre verilen izinler										Toplam	
	Maden işletme		Maden tesis		Petrol		Kereste fabrikası		Su ürünleri			
	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)
2003	1.107	3.447	374	360	8	89			43	24	1.532	3.920
2004	888	3.362	238	215					21	9	1.147	3.586
2005	1.381	3.764	698	509	10	9	6				2.095	4.282
2006	1.554	4.036	796	653	18	19	11				2.379	4.708
2007	2.089	6.953	953	954	3	1	9		42	23	3.096	7.931
2008	1.980	6.866	2.282	3.827	3	3	4		35	20	4.304	10.716
2009	1.848	5.410	1.572	2.631	5	5	39		49	47	3.513	8.093
2010	1.496	3.547	1.333	2.013	18	120	53		34	20	2.934	5.700
2011	2.694	6.429	2.596	3.603	8	9	40		48	29	5.386	10.070
Toplam	15.037	43.814	10.842	14.765	73	255	162	0	272	172	26.386	59.006

Tablo 8.Orman Kanununun 17. maddesine göre 2011 yılına kadar verilen izinler (2007'e kadarki veriler OGM (2009)'den, 2007-2011 yılları arasındaki veriler OGM (2012)'den alınmıştır)

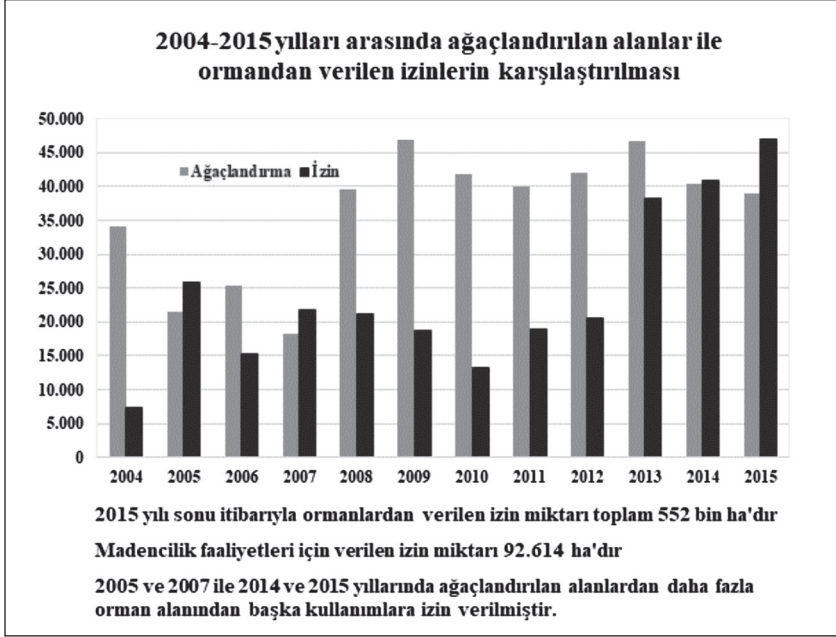
Yıl	Orman Kanununun 17. maddesine göre verilen izinler										Toplam	
	Bedelli		Bedelsiz		Turistik Tesis		Üniversite		Tahsis			
	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)
2004'e kadar verilen	6.014	36.785	9.261	194.401	94	1.331	36	5.519	21	9.634	15.426	247.670
2004	472	1.536	32	2.246							504	3.782
2005	722	3.562	23	299					25	17.659	770	21.520
2006	432	1.626	1	1					13	8.893	446	10.520
2007	147	13.227			42	728	2	6	2	3	193	13.964
2008	172	21.066	2	15	15	155	6	337			195	21.573
2009	119	9.644	11	146	19	202	4	581			153	10.573
2010	132	6.553	27	71	29	187	1	49	2	689	191	7.549
2011	55	6.654	53	1.294	22	287	2	108	7	632	139	8.975
Toplam	8.265	100.653	9.410	198.473	221	2.890	51	6.600	70	37.510	18.017	346.126

Daha önce de açıklandığı üzere OGM tarafından açıklanan orman alanları miktarları yıllık artışlar olmayıp, envanter yöntemlerinden kaynaklanan nedenlerle son 20 yılda orman alanlarında meydana gelen artışları yansıtmaktadır. OGM verilerini kullanarak yıllık orman alanı artışının ağaçlandırmalardan kaynaklandığını varsayarsak 2004-2015 yılları arasında 2005, 2007, 2014 ve 2015 yıllarında ormanlardan verilen izin miktarlarının ağaçlandırmaları geçtiği görülmektedir (Şekil 7). Üstelik bu ağaçlandırma rakamlarının içinde yol kenarı ağaçlandırmaları gibi ağaçlandırma ile ormana dönüştürülmeyen alanlar da bulunmaktadır.

Tablo 9. Orman Kanununun 16., 17. ve 18. maddelerine göre 2012-2015 yılları arasında verilen izinler (OGM, 2016b).

İzin Türü	2012		2013		2014		2015		Toplam		
	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	Adet	Alan (ha)	
Madencilik izinleri	Maden arama	272	172	185	148	209	262	122	106	788	688
	Maden açık işletme	1.005	2.797	773	3.043	1.458	6.564	999	4.942	4.235	17.346
	Maden kapalı işletme	82	39	24	22	37	11	13	5	156	77
	Maden tesis	151	313	118	112	225	242	136	112	630	779
	Maden altyapı tesis	1.166	2.367	945	1.644	1.419	3.609	1.088	2.777	4.618	10.397
	Petrol arama	8	35	1	1	3	29	2	2	14	67
	Petrol işletme			1	2	1	6	1	2	3	10
	Petrol tesis	1	2							1	2
	Petrol altyapı tesis	2	35					8	18	10	53
	Hammade üretim	123	576	140	900	188	1.031	136	801	587	3.308
Enerji izinleri	Balık üretme tesisi	18	6	4	2	20	21	16	23	58	52
	Define arama	11	1	6	1					17	2
	Arkeolojik kazı	5	55	5	268	4	15	2	38	16	376
	Restorasyon	1	4	1	2			1	19	3	25
	Rüzgâr ölçüm direği	93	64	70	53	92	62	38	19	293	198
	Hydroelektrik santrali	77	616	123	1.648	80	3.004	80	1.726	360	6.994
	Rüzgâr enerji santrali	25	306	41	536	88	1.555	67	1.126	221	3.523
	Termik santral			1	5			5	205	6	210
	Nükleer enerji santrali	1	14					2	1	3	15
	Enerji iletim hatları	321	3.241	510	9.842	426	3.897	394	4.218	1.651	21.198
	Petrol boru hattı					4	1	5	15	9	16
	Doğalgaz	10	47	27	150	28	71	30	262	95	530
	Baraj	25	1.865	33	4.565	45	2.669	53	4.754	156	13.853
	Gölet	84	512	169	1.839	214	3.123	155	1.481	622	6.955
	Ocak (Kömür vb.)			149	23	145	33	39	2	333	58
	Fabrika ve hızar şerit			41		682		145	1	868	1
	Diğer izinler	Savunma	51	1.929	19	893	81	799	53	13.255	204
Ulaşım		566	3.308	778	8.621	585	10.522	560	7.146	2.489	29.597
Haberleşme		201	61	190	95	588	233	422	95	1.401	484
İletim Panosu		16		12		24		6		58	
Su		595	773	700	1.216	631	943	723	979	2.649	3.911
Atık su		15	10	19	19	31	24	30	24	95	77
Altyapı		17	17	26	33	21	36	60	157	124	243
Katı atık bertaraf vb.		8	155	9	149	22	359	13	206	52	869
Sokak hayvanları bakımevi		3	20	5	29	3	98	11	117	22	264
Mezarlık		44	162	31	50	31	277	23	75	129	564
Sağlık tesisi		7	26	7	29	5	9	9	201	28	265
Eğitim tesisi		33	113	36	135	30	85	25	105	124	438
Spor tesisi		18	84	16	36	14	28	12	81	60	229
Tahsis (Kültür ve Turizm Bakanlığı)		2	244	2	427	7	107	7	224	18	1.002
Turistik tesis						5	15	3	8	8	23
Üniversite yeri				3	151	5	69	5	120	13	340
Diğer İzinler		88	778	151	1.612	250	1.128	199	1.490	688	5.008
Toplam		5.145	20.746	5.371	38.301	7.701	40.937	5.698	46.938	23.915	146.922

552 bin ha kadar olan izin alanlarının çoğu resmi kayıtlarda halen orman alanı olarak gözükmektedir. İstanbul’ un Avrupa yakasındaki orman alanları da dâhil olmak üzere Trakya’daki tüm orman alanlarının 608 bin ha olduğu düşünüldüğünde, izin verilen alanların büyüklüğü daha kolay yorumlanabilecektir.

Şekil 7. 2004-2015 yılları arasında ağaçlandırılan alanlar ile ormandan verilen izinlerin karşılaştırılması

Özetle orman alanlarından verilen izinlerle ülkenin genel orman alanı azalsın ya da azalmasın bu izinlerle ormanlar 10 yıldan daha uzun süre başka kullanımlara dönüştüğü için ormansızlaşma olarak kabul edilmelidir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından faaliyetleri sona eren maden sahalarının tekrar ağaçlandırılması yönünde çalışmalar yönünde çalışmalar yapılmaktadır. En son olarak 2014-2018 yıllarını kapsayan Maden Sahaları Rehabilitasyon Eylem Planı hazırlanmış olup, bu

süre içinde 5 bin ha kadar bir maden alanında çalışılması planlanmaktadır (OSİB, 2014). Bu rehabilitasyon çalışmaları ile alanların ağaçlandırılarak ormana dönüştürülmesi uluslararası ormancılık terminolojisinde ormanlaştırma (afforestation) olarak kabul edilmektedir.

Orman ve diğer hazine arazilerinde ayrıca özel ağaçlandırma amaçlı izinler de verilebilmektedir. Bu izinler ağaçsız alanlarda verildiği ve ağaçlandırmalar ile ormanlaştırma çalışmaları yapıldığı için yukarıda açıklanan izinler içinde değerlendirilmemiştir. Ancak özel ağaçlandırmalarda üzerinde durulması gereken konu ağaçlandırmada kullanılan türlerdir. Özel ağaçlandırmaların ormanlaştırma olarak kabul edilebilmesi için orman ağacı türleri ile ağaçlandırma yapılması gerekmektedir. Badem veya ceviz gibi türlerle meyve üretimi amaçlı yapılan ağaçlandırmalar FAO (2000) tarafından orman olarak kabul edilmemektedir.

6.2. 6831 Sayılı Orman Kanununun 2B Maddesi

Türkiye'deki ormansızlaşma ile ilgili olarak tartışılması gereken diğer bir konu da kamuoyunda 2B olarak bilinen sorundur. 2B; 6831 Sayılı Orman Kanununun 2. Maddesinin B fıkrasındaki hükümlere gönderme yapan bir kavramdır. Bu maddede “31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (Antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları, Orman sınırları dışına çıkartılır” denilmektedir. Orman dışına çıkarma kavramı aslında 1956 yılında kabul edilen Orman Kanununda da bulunmaktadır. Ancak 1961 Anayasasının kabulü ile uzun süre uygulanmamıştır. 1970 yılında 1255 sayılı Yasa ile yürürlükteki anayasanın 131.maddesine bir fıkra eklenerek anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce (15.10.1961) orman niteliğini kaybedip tarla, bağ, bahçe gibi tarım alanları, mera, yaylak, kışlak gibi hayvancılıkta kullanılan alanlar

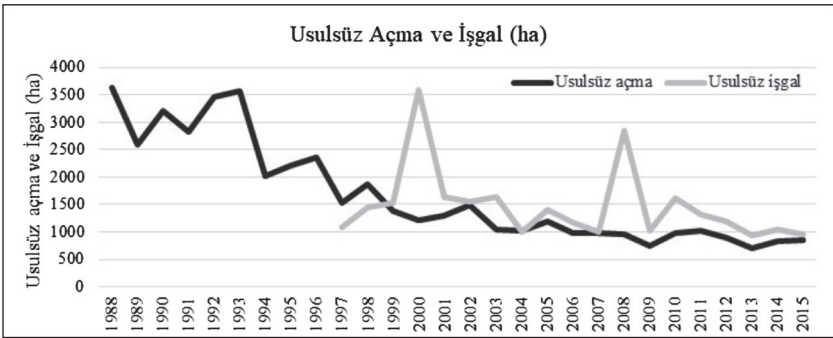
ile şehir, köy ve kasaba yapılarının topluca bulunduğu yerleşim alanlarının orman dışına çıkarılmasına izin verilmiştir (Yıldırım ve Ayanoğlu, 2014). Daha sonra çıkarılan 1973 tarihli 1744 sayılı yasa ile 1961 Anayasanın ormandan çıkarmaya izin veren hükümleri uygulanmaya başlanmıştır. 1982 Anayasası ile “31.12.1981 tarihinden önce orman vasfını kaybeden” ibaresi getirilerek orman dışına çıkarılacak alanlar genişletilmiştir. Orman dışına çıkarma işlemleri 1983 tarihli 2896 yasa ile düzenlenmiş, daha sonra 1986 yılında 3302 Sayılı Yasa ile orman dışına çıkarma işlemleri kolaylaştırılmıştır. Son olarak da 2B olarak bilinen alanların satışına izin veren 2012 tarih ve 6292 Sayılı yasa çıkarılmıştır (Yıldırım ve Ayanoğlu, 2014).

2B alanları kamuoyunda uzun süre tartışılmıştır. Zira 2015 yılı sonu itibarıyla Orman Kanununun 2B maddesi ile orman alanı dışına çıkarılan alanlar 483.155 hektara ulaşmıştır (OGM, 2016b). 2B alanlarını kullananların bir kısmı ormanların devletleştirilmesi sırasında tapulu alanlarının ormana geçmesi ile mağdur olanlardır. Ancak mağdur olanların sayısı ile ilgili veri bulunmamaktadır. 2B alanlarının pek çoğu ise tarla açma, yerleşme şeklinde ormanların işgal edildiği yerlerdir. Konunun siyasi, hukuki, insani ya da ahlaki boyutlarının tartışılması bu makalenin konusu değildir. Makalenin konusu kapsamında öncelikle ele alınması gereken konu “*31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş...*” ifadesidir. Bir ormanın niteliğini kaybetmesi doğal nedenlerle ya da insan etkisi ile olabilmektedir. Doğal yangınlar, fırtınalar ya da seller gibi abiyotik faktörler ile böcek ve mantar zararları gibi biyotik zararlılar ormanların yok olmasına neden olabilmektedir. Ya da uzun süre devam eden kuraklık gibi ekolojik nedenler uzun dönemde ormanların gençleşmesini engelleyerek ormansızlaşmaya neden olabilmektedir. Ancak OGM tarafından bu gibi alanlarda çalışılarak ağaçlandırma ya da doğal gençleştirme yöntemleriyle bu gibi alanlara tekrar orman niteliği kazandırılmaktadır. Ülkemizde aslında 483 bin ha alan insanların ormanı açma ve işgal etmesi sonucunda “*niteliği kaybettirilmiş*” alanlardır ve ormansızlaşma olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

6.3. Usulsüz Açma ve İşgaller

Ülkemizde ormansızlaşmaya neden olabilecek diğer bir neden de ormanların tarla açma ya da yerleşim amaçlı olarak işgal edilmesidir. OGM verilerine göre 1988-2015 yılları arasında toplam 47 bin ha kadar bir orman alanında açma suçu için tutanak düzenlenmiştir (OGM, 2016b) (Şekil 8). Yerleşim amacıyla işgal edilen alanlar ise sadece 1997-2015 yılları arasında 28 bin ha kadardır. Açma ve işgal suçuna konu olan alanlarda olay mahkemelere taşınmaktadır. Bu gibi alanlar 10 yıldan uzun süre içinde ağaçlandırılmıyorsa yine ormansızlaşan alanlardan kabul edilmesi gerekmektedir. Bu suçların işlendiği alanlar için ayrıca dikkatli olmak gerekmektedir. Zira ülkemizde yaklaşık 10 yıldır yeni bir Anayasa hazırlanması gündemdedir. Yeni Anayasa tartışmalarında ormancılık ile ilgili maddelerde yapılacak değişikliklerle ilgili olarak

- mevcut “Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işlenir.” hükmü yerine “...işletirilir” ifadesinin geleceği ile
- “...31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş...” cümlesindeki 31.12.1981 tarihi yerine Yeni Anayasanın Kabul tarihinin geleceği ön plana çıkmıştır.

Şekil 8. Tutanakla tespit edilen usulsüz açma ve işgal suçuna konu olan alan miktarları (OGM, 2016b)

İlk değişiklik ormanların özelleştirilmesine yol açabilecek bir değişiklik önerisidir. Çok dikkatli olarak yaklaşılması gereken bir öneridir. Tropikal ormanlarda büyük kereste firmalarına verilen izinlerin orman-sızlaşmaya neden olduğu dikkate alındığında uzak durulması gereken bir fikir olduğu anlaşılacaktır. Aslında uzaklara gitmeden ülkemizdeki uygulamalardan da ormanların özelleştirilmesinin sonuçlarını görmek mümkündür. Osmanlı Döneminde çıkarılan 1870 Orman Nizamnamesi ile cibal-i mübaha sınırlandırılmaya çalışılmış ancak özel ormanlar nizamname kapsamı dışında bırakıldığı için özel ormanlardan istenildiği gibi yararlanma 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanununa kadar devam etmiştir. Bu dönemde ormanların anlaşmalar (kontratlar) imzalanarak yerli-yabancı tüccarlara satıldığı, müteahhitlerin ormanlarda bakım yapmadıkları, üretimleri nakillerin kolay olduğu yerlerde yoğunlaştırdıkları bilinmektedir (Cantürk, 2014). Örneğin Antalya'daki sedir ormanlarında 1927-1936 yılları arasında müteahhitler düzgün lifli ağaçları 1,5-2 m yükseklikten kesmişler, istedikleri nitelikte olmayan kesilmiş ağaçları ormanda bırakmışlardır (Başaran ve ark., 2008). Bu kesimler sırasında anıt ağaç niteliğindeki ağaçlar da kesilmiştir (Şekil 9).

Yeni Anayasa ile değiştirilmek istenen diğer konu (Anayasanın kabulünden önce orman vasfını kaybeden alanlar) da hem 31.12.1981 tarihinden sonra işgal edilen tüm orman alanlarının orman dışına çıkarılması ile sonuçlanacak, hem de yeni açma ve işgalleri teşvik ederek ormansızlaşmayı arttıracaktır.

Şekil 9. Antalya Elmalı'da 1927-1936 yıllarında kesilen sedir ağaçlarının kütükleri (Başaran ve ark., 2008)

Ormansızlaşmaya aşırı otlatma da neden olabilmektedir. Ancak ülkemizde aşırı otlatma ile orman vasfını yitiren arazi olup olmadığı ile ilgili bir kayıt bulunmamaktadır. OGM tarafından sadece izinsiz otlatma suçlarının sayısı yayınlanmakta olup, son 25 yılın ortalaması 4.121'dir.

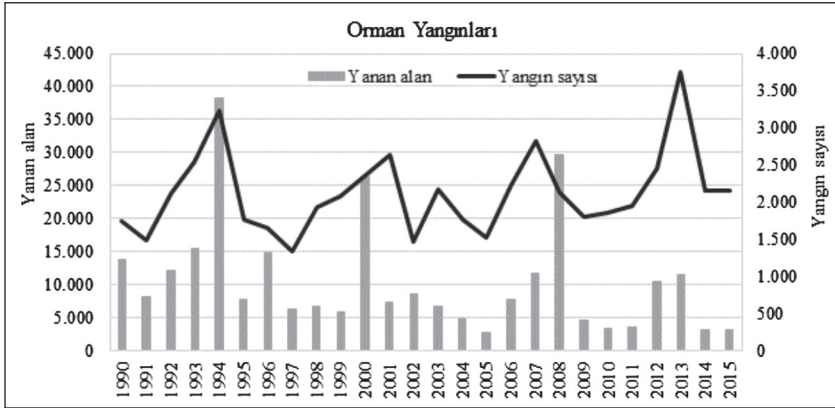
6.4. Orman Yangınları

Dünya genelinde bakıldığında yangınlar ormansızlaşmaya neden olan önemli faktörlerdendir. Ülkemizde de kamuoyu yangınlar konusunda hassastır ve her orman yangınının orman alanlarının işgali için çıkarıldığına inanılmaktadır. Ülkemiz ormanlarının önemli bir kısmı iklim ve topoğrafik nedenlerle yangına hassastır ve yangınların önemli bir kısmı insan kaynaklı olarak çıkmaktadır. 1990-2015 yılları arasında 55.120 yangında 275 bin ha kadar bir orman alanı yanmıştır (Şekil 10) (OGM, 2016b). Ülkemizde yangınlar sonucunda ormansızlaşmanın olduğuna dair bir veri bulunmamaktadır. Zira yanan orman alanları Anayasanın 169. Maddesinin "*Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir*" hükmü gereğince yangının çıktığı yıl içinde ağaçlandırılmaktadır. Yanan alanların başka kullanımlara tahsis edildiğinden çok, bu alanların süratle ağaçlandırılmasının daha fazla tartışılması gerekmektedir. Çünkü yanan alan doğal bir orman ise burası ağaçlandırıldığında genetik çeşitlilik daraltılmakta, hatta başka bölgelerdeki tohumlarla üretilmiş fidanlar ya da doğal olmayan türler kullanıldığında genetik kirlilik de yaratılmaktadır. Bu nedenle yanan orman alanlarında öncelikle doğal yollarla gençleştirme yollarına başvurulmalıdır.

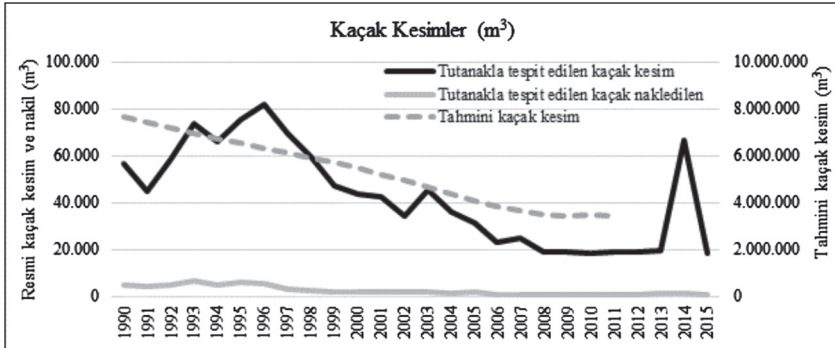
6.5. Kaçak Kesimler

Ülkemizde orman varlığının azalması üzerindeki en önemli tehditlerden bir diğeri de kaçak kesimlerdir. 30-40 yıl kadar önce çok ciddi bir sorun olan kaçak kesimler 1990'lı yılların ortalarından itibaren köyden kente göçler, odun hammaddesine olan taleplerdeki değişimler gibi nedenlerle azalmaya başlamıştır. 1990-2015 yılları arasında tutanakla tespit edilmiş kaçak odun kesimi ortalama olarak 43 bin m³/yıl'dır. Ancak tutanakla tespit edilememiş kaçak kesimlerinde olduğu bilinmektedir ve OGM tarafından 1990 yılında 7,7 milyon m³ kadar

olan kaçak kesimlerin 2011 yılında 3,5 milyon m³'e gerilediği tahmin edilmektedir (Şekil 11). Ancak gerek tutanakla tespit edilen gerekse tahmini kaçak kesimlerin orman niteliğini hangi ölçüde bozduğuna dair bir kayıt bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle kaçak kesimlerin ormanların kapalılığının azalmasına neden olarak orman bozulmasına mı ya da tamamen ormansızlaşmaya mı yol açtığı bilinmemektedir. Bunun için OGM tarafından kaçak kesim tutanakları düzenlenirken bu konun da belirlenmesi gerekmektedir.

Şekil 10. 1990-2015 yılları arasında orman yangını sayıları ve yanan orman alanı miktarları (OGM,2016b)

Şekil 11. Tutanakla tespit edilen kaçak kesim ve nakil değerleri ile tahmini kaçak kesimler (Tutanakla tespit değerleri OGM (2016b)'den, tahmini değerler ise DPT (2001) ve OGM (2013)'ten alınmıştır.

7. Ormansızlaşmanın Etkileri

Küresel ölçekte bakıldığında ormansızlaşmanın en önemli etkisi küresel ısınma ve iklim değişikliğini arttırmasıdır. Sanayi devriminden sonra insan faaliyetleri sonucunda atmosfere salınan 555 milyar ton karbonun % 32'si ormansızlaşma ve diğer arazi kullanım değişikliklerinden kaynaklanmıştır (IPCC, 2013). Günümüzde de ormansızlaşma halen devam ettiği için ormanlar CO₂ salım kaynağıdır. Ormanlar fotosentez yaparak CO₂'yi bitkisel kütlede depolarken, ormanların bozulması ve ormansızlaşma ile de atmosfere CO₂ vermektedirler. Bunlar arasındaki fark ormanların net CO₂ bütçesini oluşturmaktadır ve bütçe sürekli açık vermektedir. Köhl ve ark. (2015) FAO (2015) verilerine dayanarak 1991-2000 ve 2001-2010 yılları arasında 1,7 milyar t/yıl olan CO₂ emisyonlarının, 2011-2015 yılları arasında 0,8 milyar ton/yıla gerilediğini belirtmektedirler (Tablo 10).

Tablo 10. 1991-2015 yılları arasında ormanlar tarafından atmosferden uzaklaştırılan/salınan CO₂ miktarları (Köhl ve ark., 2015)

Atmosferden CO ₂ bağlanması/ atmosfere CO ₂ salımı/	Atmosferden alınan/salınan ortalama CO ₂ miktarı (milyar t/yıl)		
	1991-2000	2001-2010	2011-2015
Ormanların bağladığı net CO ₂	-3,34	-3,38	-3,14
Ormanların bozulmasıyla CO ₂ salımı	0,35	1,15	0,99
Ormansızlaşma ile CO ₂ salımı	4,68	3,95	2,94
Toplam	1,69	1,72	0,79

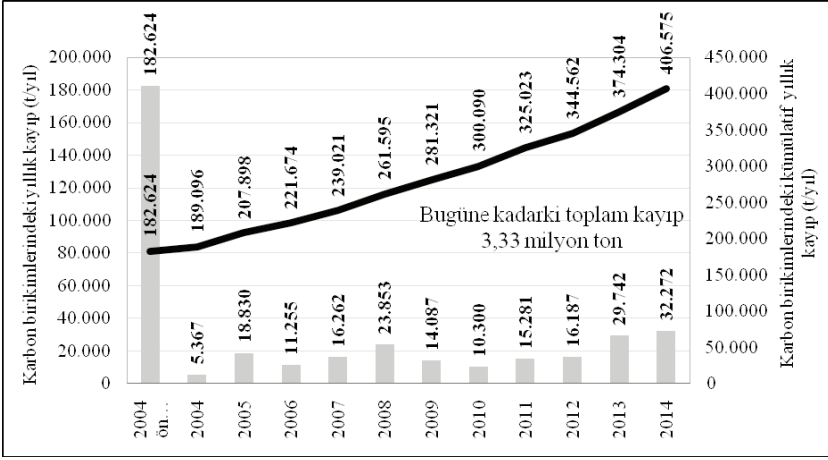
* Negatif değerler ormanlar tarafından atmosferden uzaklaştırılan, pozitif değerler atmosfere salınan CO₂ miktarlarını yansıtmaktadır.

Ülkemizde de Tolunay (2015) tarafından ormanlardan verilen izinlerden kaynaklanan karbon stoklarındaki ve yıllık birikimler hesaplanmıştır (Tablo 11 ve Şekil 12). Tolunay (2015)'e göre 2014 yılına kadar verilen izinler nedeniyle orman karbon havuzlarında karbon stokları 35

milyon ton (128 milyon ton CO₂) azalmıştır (Tablo 11). 2016 yılında UNFCCC'ye gönderilen sera gazları ulusal envanter raporunda da ilk defa ülkemizde ormansızlaşmaya bağlı olarak gerçekleşen sera gazı miktarı yer almıştır (NIR Turkey, 2016).

Tablo 11. Türkiye’de orman alanlarında verilen izinler sonucunda karbon stoklarındaki azalma (Tolunay, 2015)

Yıllar	İzin verilen orman alanı (ha)	Ağaçlarda karbon stokunda azalma (ton)	Ölü örtü karbon stokunda azalma (ton)	Ölü Odun karbon stokunda azalma (ton)	Toprak karbon stokunda azalma (ton)	Karbon stokunda toplam azalma (ton)
2004’e kadar	251.563	6.203.831	998.705	45.281	9.994.598	17.242.416
2004	7.349	182.180	29.176	1.323	291.976	504.654
2005	25.786	638.844	102.370	4.641	1.024.478	1.770.334
2006	15.228	381.613	60.455	2.741	605.008	1.049.817
2007	21.895	552.029	86.923	3.941	869.888	1.512.782
2008	32.289	822.610	128.187	5.812	1.282.842	2.239.451
2009	18.666	483.869	74.104	3.360	741.600	1.302.933
2010	13.249	353.699	52.599	2.385	526.383	935.065
2011	19.045	521.796	75.609	3.428	756.658	1.357.490
2012	19.968	553.387	79.273	3.594	793.327	1.429.581
2013	36.689	1.016.791	145.655	6.604	1.457.654	2.626.704
2014	39.809	1.103.258	158.042	7.166	1.581.612	2.850.077
Toplam	501.536	12.813.907	1.991.098	90.276	19.926.023	34.821.304

Şekil 12. Türkiye’de orman alanlarında verilen izinler sonucunda yıllık karbon birikimlerindeki azalma(Tolunay, 2015)

Dünya genelinde tropikal bölgelerde yoğun olarak gözlenen ormansızlaşmadaki eğilim yavaşlansa da ormanlar halen bir emisyon kaynağıdır. Bu durumun yakın zamanda da değişmesi zor görünmektedir. Bu nedenlerle Paris İklim anlaşmasında ormansızlaşma ve ormanların bozulmasının önlenmesi yönünde kararlar bulunmaktadır.

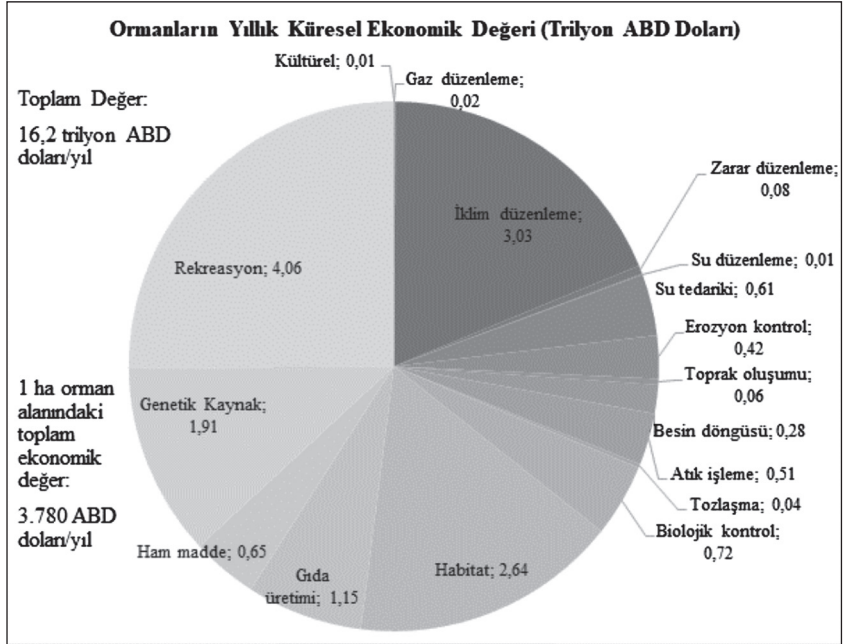
Bilindiği üzere ormanlar toprakları erozyona karşı korumaktadırlar. Ormansızlaşma ile erozyon artmakta, topraklar verimliliğini kaybetmek, sel ve taşkın olayları yaşanmakta, yağış suları yüzeysel akışla kaybedildiği için su kaynakları azalmaktadır (Chakravarty ve ark.,2012). Ülkemizde son zamanlarda artan sel ve taşkın felaketleri ile ormanlardan verilen izinler arasındaki ilişkilerin ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Ayrıca toprakların verim gücünü kaybetmesi de çölleşme ile yakından ilgilidir ve ormansızlaşma çölleşmeye neden olan başlıca faktörler arasında da yer almaktadır.

Ormansızlaşmanın diğer bir önemli etkisi de biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmasıdır. Dünyanın biyolojik çeşitlilik açısından en

zengin ekosistemlerinden olan tropikal ormanlar her yıl 5,5 milyon ha azalmaktadır. Bu alanlarda daha tanımlanmamış kaç tür olduğu bilinmemektedir. Ancak tüm dünyada 10 bin kadar olan tehlike altındaki türlerden % 65'inin Tropikal ormanlarda bulunduğu bilinmektedir (Chakravarty ve ark., 2012). Ormansızlaşma ile ayrıca tehlike altındaki ya da endemik bitkilerin habitatları yok edilmekte, habitatların parçalanması ile canlı popülasyonların göç etmeleri engellenmekte ya da canlılar çok küçük habitatlarda yaşamaya zorlanmaktadır. Habitat kaybı ya da parçalanması ile sınırlı sayıdaki bireyler arasındaki üremeyle genetik çeşitlilik kısıtlanmakta, bu canlılar yok olma ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Ülkemizde bu konu ile ilgili en güncel örnekler 3. Havalimanı ve 3. Köprüden verilebilir. Bu projelerin doğrudan yapıldığı alanlar ya da etki alanların da çok sayıda endemik bitkinin yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle kamuoyunda oluşan tepkileri azaltmak için proje alanlarındaki endemik bitkiler başka alanlara taşınmıştır (exsitu koruma). Başka alanlara taşıma şeklindeki uygulamalar canlıların neslinin devamı için yeterli değildir. Çünkü çok sayıdaki bireyden ancak küçük bir bölümü taşınabilmekte ve popülasyon büyüklükleri kısıtlanmaktadır. Bu durum da genetik çeşitlilik açısından bir risk oluşturmaktadır. Taşınan yerlerde bu bireylerin yaşayıp yaşamadığı da ayrı bir soru işaretidir.

Ormanların ve diğer ekosistemlerin insanlar ve diğer canlılara sağladığı birçok hizmet bulunmaktadır. Bunlara kısaca ekosistem hizmetleri adı verilmektedir. Ekosistemlerin bu hizmetlerinin göz önüne alınmaması, örneğin ormanlara sadece odun üretimi amaçlı yaklaşılması ekosistemlerin yok olmasının nedenleri arasındadır. Doğal ekosistemlerin yo edilmesi ve ormansızlaşma aynı zamanda bu ekosistem hizmetlerinin de azalmasına neden olmaktadır. Costanza ve ark. (2014) dünyadaki ormanların yıllık olarak 16,2 trilyon ABD doları değer ürettiklerini hesaplamışlardır (Şekil 13). Bir hektar orman alanının yıllık olarak ürettiği değer ise 3.780 ABD dolarına eşdeğerdir (Costanza ve ark., 2014). Bu verilen rakam ortalama değer olup ormanın konumuna, ürettiği hizmetlerin niteliğine göre çok daha fazla olabilmektedir.

Ormansızlaşma ile ormanların üretmiş oldukları bu hizmetler de yok olmaktadır. Nitekim Costanza ve ark. (2014) tropikal ormanların yok olmasıyla yıllık olarak 1,8-3,5 trilyon ABD doları arasında bir kayıp olduğunu açıklamaktadırlar.

Şekil 13. Ormanların yıllık küresel ekonomik değeri(Costanza ve ark. (2014)'den derlenmiştir).

Ormansızlaşmanın diğer bir etkisi de orman köylüsünün geçim alanlarının daralması ya da yok olması nedeniyle oluşturduğu işsizlik ve ekonomik kayıplardır. Hatta köylerinin maden, kömür ocağı gibi başka kullanımlara verilmesi ile göç etmek zorunda da kalabilmektedirler.

8. Sonuç ve Öneriler

Ormansızlaşma günümüzde en önemli ormancılık sorunlarından-
dır. Hatta Rio Sözleşmeleri olarak bilinen ve 21. Yüzyılın sorunları
diyebileceğimiz İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Çölleşme ile
Mücadele Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmelerinde açısın-
dan da anahtar rol oynamaktadır. REDD+ olarak bilinen ormansızlaşma
ve ormanların bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılması,
ormanların sürdürülebilir olarak işletilmesi, orman karbon havuzları-
nın korunması ve karbon stoklarının artırılması Kyoto Protokolü ile
Paris İklim Anlaşmasının da önemli hükümleri arasındadır. Ülkemizin
UNFCC'deki Ek-1 statüsünde yer alması nedeniyle REDD+ kapsamın-
daki finansal desteklerden yararlanamamaktadır. Ancak ülkelerin or-
mansızlaşma ve ormanların bozulmasından kaynaklanan emisyonlarla
ilgili envanterler hazırlaması ve bu envanterlerdeki hesapların doğru,
güvenilir ve belirsizliklerinin az olması giderek önem kazanmaktadır.
Bu nedenle ülkemizin uluslararası süreçlerde gerçekleştireceği çalış-
malarda ormansızlaşma dâhil iklim değişikliği ile mücadele için alacağı
önlemleri, faaliyetleri ve sera gazı emisyonları envanterlerini Ölçme,
Raporlama ve Doğrulama olarak bilinen yaklaşımlarla hazırlaması ge-
rekmemektedir. Bunun için atılacak ilk adım ülkemizde ormansızlaşma ya
da orman bozulması yok denmesi yerine özellikle ormanlardan verilen
izinler, 2B uygulamaları ve ormanlardaki açma/işgallerle oluşan sorun-
ları kabul etmektir. Nitekim sadece 2B ve orman alanlarından verilen
izinler ile bir milyon ha'dan daha fazla orman alanımız yok olmuştur.

Ülkemizde ormansızlaşmanın varlığı kabul edildikten sonra bunun
azaltılması için süratle adımlar atılmalıdır. Bu adımların başında da or-
man alanlarından verilen izinlerin gözden geçirilmesi gelmektedir. Gü-
nümüzde ormanlardan verilen izinlerde kamu yararı şartı aranmaktadır.
Ancak ormanın orman olarak kalması da bir kamu yararadır. Dolayısıyla
ormanlardan verilecek izinler kapsamı daraltılmalı, izin verilecek fa-
aliyetin üstün kamu yararı özelliğinin bulunmasına dikkat edilmelidir.

Ormanlardan verilecek izinler öncelikle taşlık, kayalık gibi kullanım dışı alanlarda ya da bozuk ormanlarda olmalıdır. Verimli ormanların taş/mıcır ocağı, üniversite, elektrik iletim hattı, hatta RES ve HES'ler kurulması için zarar görmesi engellenmelidir. Ormanların özelleştirilmesi ya da yeni 2B uygulamalarına yol açabilecek yasal düzenlemelerden uzak durulmalıdır. Bu uygulamalar gelecekte REDD+ süreçlerine dâhil olmamız halinde elimizi güçlendirecektir.

Sonuç olarak, ormancılığımız uluslararası süreçler gereğince başta orman tanımı olmak üzere bazı değişiklikler yapmak zorundadır. FAO ve UNFCCC'in orman, ormansızlaşma, ormanların bozulması, ormanlaştırma, yeniden ormanlaştırma kavramlarına uygun ve arazi kullanım değişikliklerinin de belirlendiği envanterler hazırlamak ormancılık sektörünün gündemine girmek zorundadır.

Kaynaklar

- Akça, E.,Kapur., S., 2014. The Anatolian Soil Concept of the Past and Today (in: The Soil Underfoot: Infinite Possibilities for a Finite Resource, eds: G. J. Churchman, E. R. Landa), CRC Press, pp. 175-184
- Atalay, İ., 2008. Ekosistem Ekolojisi ve Coğrafyası. İzmir: Meta Matbaası
- Başaran, M. A., Başaran, S., Baş, N., Kaçar, S., Tolunay, D., Makineci, E., Kavgacı, A. T., Deniz, İ.G., 2008. Elmalı Sedir Araştırma Ormanında Aktüel Durumun Coğrafi Bilgi Sistemi Tabanlı Sayısal Haritalarla Ortaya Konulması. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 353, Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Yayın No: 38, Antalya.
- Başsüllü, Ç., Özdemir,E., Semerci, A., İpek, A., Tolunay, A., 2014. İklim değişikliği müzakerelerinde ormancılık. II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu Akdeniz Ormanlarının Geleceği: Sürdürülebilir Toplum Ve Çevre, 22-24 Ekim 2014 – Isparta, 518-536.
- Chakravarty, S.,Ghosh, S. K.,Suresh, C. P.,Dey, A. N.,Shukla,G. 2012. Deforestation: Causes, Effectsand Control Strategies, (in: Global Perspectives on Sustainable Forest Management, Ed: Okia, C.A.), ISBN: 978-953-51-0569-5, InTech, Available from: <http://www.intechopen.com/books/globalperspectives-on-sustainable-forest-management/deforestation-causes-effects-and-control-strategies>
- Costanza, R., de Groot, R., Paul Sutton, P., van der Ploeg, S.,Anderson, S.J., Kubiszewski, I.,Farber, S., Turner, R.K., 2014. Changes in the global value of ecosystem services. Global Environmental Change 26: 152–158
- Crutzen, P.J., 2006. The “Anthropocene” (in: Earth System Science in the Anthropocene, Eds: E.Ehlers, T.Krafft), pp. 13-18, Springer-Verlag Berlin Heidelberg
- DPT, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001-2005, Ormancılık Özel İhtisas Raporu. DPT Yayın No: 2531, OİK No: 547, 539 sayfa, Ankara
- FAO, 2000. FRA 2000 on Definitions of Forest and Forest Change. Food and

- Agriculture Organization of the United Nations, Forest Resources Assessment Programme, Working Paper 33, Rome, Italy.
- FAO, 2012. State of the World's Forests 2012. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.
- FAO, 2010. Global Forest Resources Assessment 2010. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.
- Goudie, A., 2013. The human impact on the natural environment : past, present and future /—Seventh edition. John Wiley&Sons, Ltd ISBN 978-1-118-57657-1
- GOFC-GOLD, 2009, Reducing green house gas emissions from deforestation and 46 degradation in developing countries: a source book of methods and procedures 47 for monitoring, measuring and reporting, GOFC-GOLD Report version COP14-2, 48 (GOFC-GOLD Project Office, Natural Resources Canada, Alberta, Canada).
- Gümüş, C., 2014. Osmanlıdan Günümüze Ormançılık Politikalarının Ormançılık Örgütlenmesi Üzerine Etkileri ve Güncel Sorunlar. . Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu Akdeniz Ormanlarının Geleceği: Sürdürülebilir Toplum Ve Çevre, 22-24 Ekim 2014 – Isparta, 477-489.
- IPCC, 2013. Summary for Policy makers. In: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.
- Keenan, R.J.,Reams, G.A., Achard, F., de Freitas, J.V.,Grainger, A., Lindquist, E., 2015. Dynamics of global forest area: Results from the FAO Global Forest Resources Assessment 2015 (This article is part of a special issue entitled “Changes in Global Forest Resources from 1990 to 2015”). Forest Ecology and Management 352 (2015) 9–20

- Kissinger, G., M. Herold, V. De Sy. Drivers of Deforestation and Forest Degradation: A Synthesis Report for REDD+ Policymakers. Lexeme Consulting, Vancouver Canada, August 2012.
- Köhl, M., Lasco, R., Cifuentes, M., Jonsson, Ö., Korhonen, K.T., Mundhenk, P., Navar J.J., Stinson, G. 2015. Changes in forest production, biomass and carbon: Results from the 2015 UN FAO Global Forest Resource Assessment. *Forest Ecology and Management* 352: 21–34.
- Mooere, A.M.T., 2014. Post-Glacial Transformations among Hunter-Gatherer Societies in the Mediterranean and Western Asia (in: *The Oxford Handbook of the Archaeology and Anthropology of Hunter-Gatherers*, eds: V. Cummings, P. Jordan, and M. Zvelebil) Oxford University Press, ppç 456-478.
- OGM, 2009. Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Plan 2010-2014. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- OGM, 2012. Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Plan 2013-2017. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- OGM, 2013. UNFF-10 Oturumunda Ele Alınacak Konularla İlgili Taslak Bilgi Notu. Orman Genel Müdürlüğü Teknik Bilgi Notu.
- OGM, 2016a. Türkiye Orman Varlığı 2015. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Yayinlar/Türkiye%20Orman%20Varlığı-2015.pdf> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2017)
- OGM, 2016b. Ormancılık İstatistikleri (2015). Ankara: Orman Genel Müdürlüğü. <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Sayfalar/Istatistikler.aspx?RootFolder=%2Fekutuphane%2FIstatistikler%2FOrmanc%C4%B1%C4%B1k%20%C4%B0statistikleri&FolderCTID=0x012000301D182F8C-B9FC49963274E712A2DC00&View={4B3B693B-B532-4C7F-A2D0-732F715C89CC}> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2017).
- OSİB, 2014. Orman ve Su işleri Bakanlığı Maden Sahaları Rehabilitasyon Eylem Planı Taslağı 2014-2018.

- Sasaki, H.,Putz, F.E., 2009. Critical need for new definitions of “forest” and “forest degradation” in global climate change agreements. *Conservation Letters*, 1–7.
- Shi, L.,Zhao, S., Tang, Z., Fang, J.,2011. The Changes in China's Forests: An Analysis Using the Forest Identity. *PLoS One*. 2011; 6(6)
- Tolunay, D., Karabıyık, S.B. 2013. Türkiye sera gazları ulusal envanterinde ormancılık sektörü için yapılan karbon hesaplamalarının değerlendirilmesi. Uluslararası Katılımlı V. Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu, 18-20 Eylül 2013, Eskişehir.
- Tolunay, D.,2015. Türkiye’de ormansızlaşma ile kaybedilen karbon miktarları. 6. Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu, 7-9 Ekim 2015, İzmir, s. 441-452.
- NIR Turkey, 2016. National Green house Gas Inventory Report of Turkey 1990-2014. Ankara: Turkish Statistical Institute.
- UNDESA, 2015. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables*. Working Paper No. ESA/P/WP.241.
- UNFCCC, 2001. Land-use, land-usechangeandforestry, Decision11/CP.7, FCCC/CP/2001/13/Add.1.
- Williams, M. 2002. *Deforesting the earth: from prehistory to global crisis*. Chicago, USA, University of Chicago Press.
- Yıldırım, D.H., Ayanoğlu, S., 2014. 6292 sayılı yasa hakkında düşünceler. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University* 64(1): 1-11

Ormancılık Sektöründeki Kadrolaşma Personel Politikaları ve Orman Köylülerinin İstihdamı

Dr. Mehmet Ali Başaran

Tarım Orman İş Sendikası Genel Sekreteri

1. Giriş

Gerek dünyadaki sendikal yaşam, gerekse ülkemizdeki emek dünyası, neo-liberal (kapitalist-emperyalist) politikalardan olumsuz etkilenmektedir. On dört yıldır ülkemizi yöneten AKP İktidarı, emekçilere yeni haklar verme yerine, var olan haklarını tırpanlayarak çalışma yaşamını güvencesiz bir yapıya dönüştürmüştür. Bu anlamıyla sendikalar, daha etkin ve direngen olması gerekirken ne yazık ki, giderek etkisizleşen ve ekseninden kayan bir yapıya bürünmüşlerdir.

Ülkemizde 2002 yılından beri iktidarda bulunan AKP, birçok alanda olduğu gibi orman ve ormancılık alanında da talan politikalarını hayata geçirmiştir. Anayasamızın 169. ve 170. maddelerinde yer alan amir hükümlere rağmen, orman alanları maalesef daraltılmış, orman köylüleri de ne yazık ki korunmamıştır. 2B uygulamaları bunların başında gelmektedir. Birçok ormancılık faaliyeti devletin elinden fiili olarak alınmıştır. Ayrıca yüksek düzeyde korunması gereken hassas orman alanlarının koruma zırhları, kişisel çıkarlar uğruna zayıflatılmıştır. Birçok orman alanı, kamu yararı dikkate alınmadan özel ağaçlandırmalara

tahsis edilmiş, kent ormanı ve mesire yerleri adı altında özel sermayeye peşkeş çekilmiştir.

Kadrolaşma ve uygulanan personel politikaları yüzünden iktidara yakın sendika üyeleri korunurken, muhalif görüşte olanlar ise her türlü baskı ve adaletsizliğe maruz kalmışlardır. Bu baskı politikaları sonucu emekçilerin bir kısmı çareyi emekli olmakta bulmuş, bir kısmı da iktidar destekçisi sendikalara üye olarak bu sorunu aşmaya çalışmışlardır. Bu durum direnç noktalarında bir nevi erozyon olarak görülmektedir. AKP'nin uyguladığı neo-liberal politikalardan, orman köylüleri de nasibini almıştır. Onlar da aynı emekçilerde olduğu gibi kentlere göç vermek suretiyle zor günler geçirdiklerinin sinyalini vermektedirler.

Sendikamız Tarım Orman-İş, kurulduğu yıl olan 2010'dan beri en direngen yapısıyla demokratik olmayan iktidar uygulamalarının karşısında her zaman dimdik durmuştur. Yaptığı bu onurlu mücadeleden dolayı üyelerinin büyük çoğunluğu sürgünlerle karşı karşıya kalmıştır. İktidarın her türlü baskısına rağmen sendikamız ve üyeleri, dik durmaya devam edecektir. Gerek hukuksal mücadele, gerek eylemsellik, gerek dayanışma gücüyle ve gerekse ortak aklı kullanarak bu zorlu günler mutlak surette aşılabacaktır. Çünkü bizler aydınlık günlerin ancak mücadeleyle geleceğine inanıyoruz. Şu sözler hayatımızın anlamını oluşturmaktadır. "Mücadele edenler her zaman kazanamayabilir, lakin kazananlar hep mücadele edenlerdir."

2. Kadrolaşma

Ülkemizde uzun zamandır iktidarda olan AKP, iş yaşamında kendi siyasi görüşünde olan insanlardan maalesef "üstünler sınıfı" oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmektedir. Şöyle ki, ormancılık sektöründe bu dönemde müfettiş sayısı 100'ler seviyesinden 400'ler seviyesine, müşavir sayısı ise 10'lar seviyesinden 300'ler seviyesine çıkmıştır. Bölge

müdürlüğü veya daire başkanlığı yapan iktidara yakın kişiler, 2 yıllık yasal anlamda gerekli süreyi doldurduktan sonra, mazeret belirtmeksizin görevden alınmakta, bunların yerine iktidarı destekleyen yeni kişiler bu görevlere getirilmektedir. Görevden alınan bölge müdürü ve daire başkanlarına yüksek maaşlı kadrolar (müfettiş veya müşavir) tahsis edilmektedir. Bu durum, iktidar destekçilerinin devletten yasal yollarla uzun vadeli daha fazla ücret almalarının önünü açmaktadır.

Orman Genel Müdürlüğü'nün bugün itibariyle 41.000 civarında çalışmanı mevcuttur. Personel yapısı incelendiğinde şu detay dikkat çekmektedir. Sürekli işçi sayısı son 5 yılda 3000 azalırken, bunun yerine ikame edilen geçici işçi sayısı aynı şekilde 3000 artmıştır. Birçok devlet kurumunda benzer durumun olduğu düşünülmektedir. Bu yapı AKP politikalarının hayata geçmesi anlamında çok önemlidir. Geçici statüde çalışan işçiler bir sonraki yıl tekrar çalışabilmek için siyasi anlamda yöneticilerle ortak hareket etmek zorunda kalmaktadırlar.

Birçok devlet sektöründe olduğu gibi ormancılık alanında da sözlü sınavların kayıt altına alınmamasından ötürü, iktidara yakın kişiler korunup kollanırken, farklı düşünceden olan insanlarda ise tersi bir durum söz konusu olmaktadır. İnsanların fişlenmiş olması nedeniyle, muhalif görüşteki kişilere düşük puan verilerek elenmeleri sağlanmaktadır. Bu adaletsizlik sayesinde devlet kadrolarının büyük bölümünün belirli görüşte olan insanlarla doldurulması sağlanmıştır.

Çalışanlar sahip oldukları bilgi ve birikimlerinden dolayı değil de sırf iktidarı destekledikleri için haksız bir şekilde yönetici kadrolara getirilmektedir. Bu tür uygulamalar devletin en önemli dayanak noktalarında olan liyakat sistemini ne yazık ki ortadan kaldırmış ve iş barışını tamamen bozmuştur.

Burada bizlerin olduğu gibi emekçilerin en büyük beklentisi muhalif partilerinin emekçilerin daha fazla yanında olmasıdır.

3. Personel Politikaları

2013 yılında OGM çalışanları için çıkartılan ve adı kısaca “rotasyon” olan, “çalışanların yerlerinin değiştirilmesi uygulaması” farklı siyasi görüşteki insanlar için adeta sürgüne dönüşmüştür. Kendi görüşünde olan çalışanlara “üst kattan alt kata” olacak şekilde veya bulunduğu ilin ilçeleri ya da en fazla komşu iller arasında değişikliklerle rotasyon uygulaması gerçekleştirilirken, özellikle “demokrat görüşlü” çalışanlar ise olabildiğince uzak bölgelere sürgün edilmişlerdir. Rotasyon, resmen “asimilasyon” işlemi ya da “tehcir” olarak isimlendirilen insanlık dışı bir uygulamaya dönüşmüştür. Yargı kurumlarının bağımsızlığının sorgulandığı şu günlerde, iktidar destekçisi olmayan çalışanların ne yazık ki hiçbir güvencesi kalmamıştır. İdari Mahkemeler tarafından üyelerimiz adına alınan çelişkili kararlar sendikamızca şüphesiz karşılanmaktadır.

Önce orman muhafaza memurlarına daha sonra Orman Genel Müdürlüğü teknik personeline uygulanmakta olan rotasyon adı verilen hukuksuz uygulama, artık can almaya başlamıştır. İstekleri dışında rotasyon adı altında sürgün edilen emekçiler, yaşam alanlarının değişmesi, aile düzenlerinin bozulması ve ekonomik sıkıntıları nedeniyle çok zor günler geçirmektedir. Rotasyon uygulaması 176 yıllık geçmişi olan ormancılık örgütünün tarihine kara leke olarak düşmüştür. Bu uygulama sonucu ormancılık faaliyetleri durma noktasına geldiği gibi en acı bedelini de yıllarca bu kurumun bütün faaliyetlerini yüklenerek, bu günlere taşıyan emekçiler ödemektedir. 2013 yılının 8. ayından bu güne kadar nedeni rotasyon olan bu uygulama sonucu dokuz (9) orman muhafaza memuru yaşamını yitirmiştir. Hayatını kaybedenlerin yaşları 39-51 yaş arasındadır. Yaşamını yitiren emekçilerin altısı kalp krizi, biri beyin kanaması, ikisi ise intihar sonucu ölmüştür. Sendikamız tarafından yaşanan bu ölümler, asla kader olarak görülmemektedir.

OGM tarafından uygulanan rotasyona tabi tutulacak personelin puanlama sistemine göre yerleştirileceği, puanlamada ise hizmet süresi, sicil durumu, iş tecrübesi ve liyakat gibi kriterlerin dikkate alınacağıın yönetmelikte belirtildiğinin altı çizilmesine rağmen "hukuk dışı bir uygulamanın yürürlüğe konulduğu" görölmektedir. Ayrıca OGM, yönetmelikte tarif edilen atama komisyonu dışında gayri resmi komisyonlar oluşturmuştur. OGM Personel Dairesince atamaya tabi personelin listeleri öncelikle iktidar destekçisi sendikanın oluşturduğu komisyona, daha sonra da genel müdürün onayına sunulularak, atamaların yapıldığı iddia edilmektedir. Gayri ahlaki ve insanlık dışı olan böyle bir uygulamanın hala devam ettiği ifade edilmektedir. Uygulama o kadar keyfi yapılmıştır ki rotasyona girmediği halde iktidarla aynı düşünmeyen kişiler de tayin edilmekten maalesef kurtulamamıştır. Yapılan bu uygulamanın nasıl bir ruh hali, nasıl bir kin ve nefret duygusuyla gerçekleştirildiği sendikamızca merak edilmektedir.

OGM'ye özveriyle hizmet veren çok sayıda emekçi, adeta sürgüne gönderilmiştir. Çalışanların siyasal ve sendikal tercihleri dikkate alınarak atamalarının yapılması insanlık suçudur. Orman Genel Müdürlüğü yetkililerini ve işin başında yer alarak gayri ahlaki bir duruş sergileyen iktidar yanlısı sendikayı bu tür uygulamalardan vaz geçmeye çağırıyoruz.

Tayini çıkartılan personelin, aile bütünlüğü, çocuklarının eğitimi, aile fertlerinin sağlık sorunları, ekonomik sıkıntılarının dikkate alınmadığı ve bu durumdan ülke ormancılığının da zarar gördüğü ve görmeye devam edeceği açıktır. Rotasyon uygulaması ve buna bağlı atamalar tamamen yanlı ve taraflı yapılmıştır. Bu hukuksuz, adaletten uzak ve insanlık dışı uygulamalara derhal son verilmelidir.

Rotasyon uygulamasıyla amaçlanan sadece farklı görüşteki insanların sürgün edilmesi değil, uzun yılları kapsayan süreçte oluşan kurum hafızasının sıfırlanması bir diğer amaçtır.

Uygulamaya konan rotasyonun ormancılık çalışmasıyla olan ilişkisini şöyle açıklayabiliriz. Ormancılık çalışmalarında “yerellik” diye bir kavram ve olgu vardır. Bu ifade Akdeniz bölgesinde yapılan ormancılık ile Karadeniz bölgesinde yapılan ormancılık uygulamalarının farklı olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Ülkemiz 7 coğrafi bölgeden oluşmaktadır. Dolayısıyla sadece Akdeniz ve Karadeniz değil, diğer bölgelerdeki ormancılık uygulamaları ile ormanları oluşturan orman tipleri de aynı değişiklik ve büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Yani ülkemizin her köşesinde farklı bir ormancılık uygulaması söz konusudur. Bu da şu anlama gelmektedir. Bir bölgede çalışan kişinin bölgeye adapte olabilmesi, bölgeyi tanıyabilmesi ve başarılı olabilmesi için uzun yıllara ihtiyaç duymaktadır. Yöneticilerin uyguladığı rotasyonla bölgeyi tanıyan ve bölge ormancılığı konusunda deneyim kazanan bir ormancının, tayin edilerek başka bir bölgeye gönderilmesi birçok alanda başarısızlığı getirmektedir. Örneğin; özellikle ülke ve dünya insanları için önemli olan orman yangınlarının büyümesi sonucu oluşan zararlar tüm ülkeyi (turizm, küresel ısınma, görsel değer kaybı, vs) olumsuz etkileyebilmektedir. Ülke tarihimizin en büyük yangını AKP döneminde gerçekleşmiştir. 2008 yılında Manavgat-Taşağıl-Serik yangını olarak literatüre geçen orman yangınında, tarım alanlarıyla beraber yaklaşık 20.000 ha alan yok olmuştur. Ne yazık ki yangınlara müdahale eden yöneticilerin bölgeyi yeterince tanımaması yanında rotasyonla farklı bölgelerden gelmiş olmalarına bağlı olarak yangın konusunda uzman olmamalarından ötürü yangınlar büyüme eğilimi göstermektedir. Ülke ormanları yangınlar yüzünden büyük zarar görmektedir.

4. Orman Köylülerinin İstihdamı

AKP iktidarları döneminde gerçekleştirilen çeşitli yasal düzenlemelerle, orman köylüsünün, ormandan el çektirilmesi sağlanmıştır. 6831 sayılı orman kanununun ormanların işletilmesi yetkisini Orman Genel Müdürlüğü'ne vermesine rağmen, üretim faaliyetleri AKP dö-

neminde geçmişte yapılanın aksine, müteahhit eliyle, dikili satış adı altında, ormanı ve ormancılığı bitiren, tanıdık sermayeye peşkeş çekilen, çalışanın güvencesiz bir şekilde köleleştirilerek çalıştırıldığı, insanlık dışı bir yöntemle dönüşmüştür. Bu işlemle devlet, özel sermaye birikimi için çıkar sağlanması uğruna bir anlamda zarara uğratılmıştır. Ormancılık ve üretim işlerinde çalışarak para kazanan orman köylüsü, üretim işlerinde orman işçileri olarak köle gibi ucuz işgücü karşılığında hiçbir güvenceleri olmaksızın çalıştırılan bir yapıya dönüştürülmüştür.

Bu uygulamalarla orman köylüsü ormandan ve ormancılık işlerinden uzaklaştırılmış ve orman yangınlarında yöre insanı ne yazık ki, geçmişte olduğu gibi olayı sahiplenmekten uzaklaştırılmıştır. Bunun sonucunda yangınlara yapılan ilk müdahalenin gecikmesi nedeniyle, büyük yangınların önü maalesef açılmıştır.

AKP, uyguladığı politikalarla esas kırsal ve orman köylerinde yaşayan nüfusun önemli bir kısmının kentlere göçmesine neden olarak bu bölgelerdeki tarım alanlarının kullanılamaz hale gelmesine ve dolayısıyla tarım ürünleri anlamında dışa bağımlı bir yapıya dönüşmemize neden olmuştur. Örneğin AKP öncesi dönemde kırsal yaşayan ve kendi kendisine yeten nüfus, genel nüfusun %36.2'si iken, AKP döneminde bu rakam %28.5'e düşmüştür. Aynı şekilde orman köylerinde yaşayan nüfus ise %11.6 iken, AKP döneminde %10.1'e düşmüştür. Bu rakamların gün geçtikçe nispi olarak daha da düşmesi, kentlere doğru yaşanan göçle, ülkemizin kendi kendine yeter olma durumundan, fakirleşen bir yapıya dönüşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bir anlamda insanları yoksullaştıran bu durum, uygulanan genel politikalarla AKP iktidarının devamına katkı sağlamaktadır.

Son veriler 21 bin 584 orman köy ve mahallesinde 7 milyon 346 bin 297 kişinin yaşadığını göstermektedir. Orman köylerinde gelir düzeyi, diğer köy ve mahallelere göre nispeten daha düşük, işsizlik oranı ise Türkiye ortalamasının çok çok üzerindedir. Orman köylülerinin gelir seviyelerini diğer köy ve mahallelere yaklaştıracak ve işsizlik ora-

nını düşürecek projelere öncelik verilmeli, kırsal kalkınma programlarıyla orman köylüsünün toprağını terk etmesinin önüne geçilmelidir. Ormanlar büyük bir zenginlik kaynağı olabilir. Ormanların verimli olarak işletilmesi, geliştirilmesi ve korunması, geçimini doğal kaynaklara bağlı olarak sürdüren ve kırsalda yaşayan insanlarımız açısından hayati önem sağlayacaktır.

5. Sonuç

Çalıştayın grup çalışmaları aşamasında şu sorunlara cevap bulunmaya çalışılacaktır:

-AKP'nin kadrolaşma ile oluşturduğu bozuk düzen nasıl düzeltilbilir?

-Emekçilerin siyasi görüşlerine göre şekil bulan rotasyon uygulaması nasıl aşılabılır?

-Orman köylüleri için hayati önemdeki Anayasanın 169 ve 170. Maddelerinin gerçek anlamda hayat bulması için neler yapılmalıdır?

-Orman köylüsünün iş garantisi olmadığı gibi sosyal güvenliği de yok. En çok iş kazalarının olduğu alan orman işçiliğidir. Bu durum nasıl aşılabılır?

-Orman köylülerinin arazinin engebeli olması nedeniyle en zor koşullarda çalıştığı bilinmektedir. Bu zorluklar nasıl aşılabılır?

-21 bin orman köyünde yaşayan 7.3 milyon orman köylüsünün temel geçim kaynağı orman işçiliğidir. Bu insanlar için yılın her dönemi çalışma imkanı nasıl yaratılabilir?

-6831'in 40. Maddesi gereği orman idaresi işleri orman köylüleri kalkınma kooperatiflerine vermek durumundadır. Bu bağlamda "Dikili Satış" uygulamasına karşı neler yapılabilir?

ÇALIŞTAY SONUÇ RAPORU

Dünya ve ülkemiz önemli değişimler yaşamaktadır. Dünya ölçeğinde küresel iklim değişimi tartışılırken, hemen hemen bütün ülkelelerin yönetimleri daha çatışmacı politikalara yönelmektedir. Türkiye ise bir yandan küresel politikaların rüzgârında dalgalanırken, diğer yandan rejim değişimine yönelik tartışmaların yoğunluğu altında, ne iklim değişimi ne de ormanlar, orman köylüleri, ormancılık çalışanları, orman halk ilişkileri konularını irdelemeye fırsat bulabilmektedir.

Bu kapsamda, orman köylüleri, ormancılık kurum çalışanları, sivil toplum örgütü temsilcileri, yerel yönetim çalışanları ve bilim insanlarının katılımıyla; Tarım Orman İş Sendikası ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin işbirliğiyle, 29-30 Aralık 2016 günlerinde yapılan çalıştayda Türkiye siyasi parti programları ile ormancılık politikaları – halkla ilişkiler sorunları ele alınmıştır. Çalıştay katılımcılarınca ülkemizde en çok konuşulan sorunun en temel sorun gibi algılandığı, sorunların çözüm yollarının kararlaştırılmasında da benzer bir yaklaşımın izlenerek, ilk dile getirilen önerinin tek çözüm yolu olarak kabul edildiği ifade edilmiştir. Buna karşılık bilimsel temellere dayalı sorun analizlerinin yapılarak, alternatif çözüm önerilerinin nesnel yaklaşımlarla irdendiği bir karar verme anlayışı önerilmiştir. Bilgiye dayalı bir tartışma yapabilmek üzere, organizasyon komitesince oluşturulan çalışma grubu başkan ve katılımcılarından çalıştay öncesi altlık sunumlar hazırlamaları istenmiş ve bu sunumlar ortak toplantıda ve grup çalışmalarında sergilenerek tartışılmıştır. Çalışma gruplarının ayrı ayrı çalışarak ortaya koyduğu grup raporları, tüm katılımcıların ortak tartışmasında ele alınmış ve üzerinde mutabakat sağlanan sonuçlar kayıt altına alınmıştır. Çalıştay sonucunda, aşağıda beş başlık altında ifade edilen hususların, ülke siyasi partilerinin gündemine girmesi ve kamuoyuna duyurulması gerektiğine karar verilmiştir.

Ormancılık Uygulamaları

Her türlü ormancılık uygulamasının tekniğini kararlaştırırken, merkezi ve idari kararlar yerine, yerelliği dikkate alan ve bilimsel metotlara dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir.

Baltalık işletmelerinin koruya dönüştürülmesinde sadece bir plan dönemini dikkate alan uygulamalar terk edilmeli, silvikültürel tekniklerin gerektirdiği bilimsel açıdan kabul edilebilir koru ormanına dönüşüm süreçleri oluşturulmalıdır. Koruya dönüştürme çalışmaları bütün baltalıklar için uygulanmamalı, ekonomik, ekolojik ve sosyolojik açıdan baltalık olarak kalması daha faydalı alanlarda koruya dönüştürme işlemlerinden vazgeçilmelidir. Bu süreçlerin uygulanması sırasında çalışma sahasının ilişkili olduğu orman köylülerinin “Köylü Pazar Satışı (KPS)”, işlendirme ve rüsum bedelleri benzeri sosyal ve ekonomik hakları ile yükümlülükleri gözetilmelidir.

Genellikle odun üretim yeteneği dikkate alınarak bozuk olarak tanımlanan kapalılığı düşük, ekolojik işlevleri bakımından başkaca faydalar üretmek için tahsis edilememiş orman alanları ıslah edilerek, orman köylülerine iş ve yerel ekonomilere yeni kaynaklar yaratılmalıdır. Verimli orman alanlarında bakım bekleyen meşcere bırakılmamalı, bu alanların bakımları yapılarak yerel iş olanakları oluşturulmalı, yangın riski azaltılmalı ve kalan meşcerenin artım yeteneği yükseltilmelidir. Ancak bakım çalışmaları adı altında ormanın sürekliliğine zarar vermeye özen gösterilmelidir.

Gelir getirici etkinlik yapıyor görüntüsü altında, tarımsal bitkileri orman alanlarına dikerek veya ekerek ormanların ekolojik dengesi ve biyolojik yapısı bozulmamalı, bu kapsamdaki popülist politikalardan vazgeçilmelidir.

Odun dışı orman ürünlerinin (ODOÜ) yönetiminde faydalanılan türün, biyolojik sürekliliğine mutlak özen gösterilmelidir. Bu ürünlerin

öncelikle yerel halkın kırsal kalkınmasına destek olacak şekilde kullanılması sağlanmalıdır. ODOÜ işlenmesi ve pazarlanmasında kurutma, paketleme gibi tesislere destek verilerek orman köylüsüne yerelde katma değer sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Orman idarelerinin ekonomik sürekliliği ile odun dışı orman ürünlerinin sürekliliği arasındaki bağ, sağlam bir dengeye oturtulmalıdır.

Ülkemizin ağaçlandırma ve erozyon kontrolü sorununun çözümünde, ana sorumluluğun kamu ormancılık örgütlerinde olduğu gerçeğini unutmadan, bu sorunun çözümüne katkı yapmak isteyen diğer kamu kurumlarına, özel kişi ve kurumlara destek olunmalıdır. Kamu desteği alınarak yapılan özel ve diğer kamu ağaçlandırma çalışmalarından hangilerinin Orman Yasası'nın "hükmi şahsiyeti haiz amme müessesine ait ormanlarla (kamu ormanı), hususi ormanlara (özel orman)" dönüşeceğinin bir an önce netleştirilmesi gereklidir. Alan kısıtı, mülkiyet uygunsuzluğu, Anayasa hükümleri gibi nedenlerle kamu veya özel ormana dönüşmesi mümkün olmayan fakat devlet desteğinde yapılmış kamu veya özel ağaçlandırma çalışmalarının sürekliliğini garanti altına alacak, girişimci ve kamu arasında oluşan sorumluluk, yükümlülük ilişkisini açıklayan bir mevzuatın bir an önce geliştirilmesi zorunludur.

Orman arazilerini daraltacak fiili durumlar yaratılmasına izin verilmemelidir. Ülkemizde bugüne kadar gözlenen işgal ederek mülk kazanma alışkanlığı son bulmalı, kamuya karşı işgalcileri kazançlı çıkaran politikalardan vazgeçilmelidir. Buna karşılık, her koşulda vatandaşı haksız gören, devletin verdiği mülkiyet belgelerine dayanan sahiplilik haklarını ortadan kaldıracı uygulamalar ve anlayışlar da terk edilmelidir. İşgalciyi çıkaramayan fakat mülkiyet belgelerini iptal ederek, mağdurlar yaratan devlet yapısı, bir an önce kamu ve birey arasında hakkaniyete dayalı bir ilişki üzerinde yeniden kurulmalıdır.

Ormanlara Anayasal güvence sağlamayı gerektiren siyasal geçmişimiz ve ormancılık deneyimlerimiz unutulmadan, orman alanlarının

azalmasına yol açabilecek her türlü uygulamadan kaçınılmalı, mevcut anayasanın 169. ve 170. Maddeleri korunmalı, 169. Maddedeki “kamu yararı” ibaresi “üstün kamu yararı” olarak değiştirilmelidir.

Ormancılık örgütünün, izinler konusunda maden, turizm benzeri alanlar karşısında sürekli azaltılan yetkisi, yeniden verilmelidir. Orman Kanunu 16, 17 ve 18. Maddeleri ile diğer kanunlarla (turizmi teşvik, maden, yenilenebilir enerji vb.) ormancılık dışı kullanımlara açılan, hukuken orman olarak tanımlansa da fiilen orman niteliğini kaybetmiş, bir başka deyişle, ormansızlaşmış alanların 550 000 ha gibi büyük rakamlara ulaştığı gerçeği hatırlanarak, ülke orman varlığını azaltıcı, ormancılık üretimini düşürücü, etkileri unutulmamalıdır. Mevzuat içerisinde ormansızlaştırılan bu alanların; habitatları parçalayıcı, biyolojik çeşitliliği azaltıcı, iklim değişimleri yaratan etkileri çevresel muhasebe yaklaşımıyla izlenmelidir. Taş /mıdır/kil ocağı, katı atık tesisi, özel üniversite, özel hastane, vb. orman içerisinde kurulması zorunlu olmayan, ürettiği ürünün niteliği tartışılabilir yapıların ormanda kurulma alışkanlığından vazgeçilmelidir.

Her türlü orman işini özelleştirerek, eskiden beri yerine getirdiği asli işleri başka kurum ve kuruluşlara devrettirerek, ormancılık kurumlarının icracı bir teşkilattan bürokratik formaliteleri takip eden bir örgüte dönüştürülmesi anlayışı terk edilmelidir. Ormancılık kurumlarının ormancılığın asli görevlerini, Ülkenin en ücra köşeleri dahil, yeniden başarıyla yerine getiren bir anlayış ve donanımına kavuşması sağlanmalıdır.

Orman yasasının 69. maddesinde tanımlanan orman yangınlarıyla mücadelede mükelleflik (yükümlülük) kurumu yeniden tanımlanmalıdır. Yükümlülük kavramına ek olarak yangınla mücadelede gönüllülük kurumu oluşturulmalıdır. Bu kapsamda yangınla mücadele çalışmaları ile diğer ormancılık uygulamalarında gönüllü ve yükümlülerin hak, yetki ve sorumlulukları iyi tanımlanmalıdır. Orman yangınlarıyla mücadele işçilerinin işe alımında, orman köylerinde yaşayan yurttaşlarımızdan

bu konuda eğitim almış kişilere öncelik tanınmalıdır. Yangın işçilerinin günlük ve yıllık çalışma süreleri, yerel yangın davranışları ile çalışan verimliliği ve hakkaniyet ölçütleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir.

Başta Orman ve Su işleri Bakanlığı olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşları bilimsel tanımlara uygun olarak sınıflandırılmış, şeffaf, ölçülebilir, doğrulanabilir, raporlanabilir veri üretmeli ve bunları kamuoyu ile düzenli olarak paylaşmalıdır.

Ormancılık uygulamalarının evrensel sürdürülebilir orman yönetimi normlarına uygun olarak yapılması gerekmektedir. Yürütülen “Sürdürülebilir Orman Yönetimi” çalışmaları çerçevesinde ormancılık örgütü personeli için gerekli eğitimler verilmeli, alınması gereken önlemler zaman geçirmeden alınmalıdır.

Orman Köylüleri

Orman köylülerinin Orman yasasının 34. ve 40. Maddesinde ifade edilen, hukuken tanınmış haklarını fiilen ortadan kaldıran dikili satış uygulaması derhal kaldırılmalıdır. Dikili satış uygulamalarına ancak orman köylülerinin kanunlarla tanınmış haklarını koruma altına alan, orman köylülerinin iş gücü açısından yetersizliğinin kanıtlandığı, istisnai hallerde izin verilmelidir.

Orman köylülerinin % 25 haklarından elde ettiği odun hammaddelerini, kendi bölgesi içerisinde işleyebildiği ve daha mamul ürünleri son tüketiciye ulaştırmasına destek olacak tesis ve donanımlara sahip olması teşvik edilmelidir.

Orman işlerinin gördürülmesinde bir ücretlendirme ve iş yaptırma düzeni olarak kullanılan fiyatlandırma uygulaması, ücret belirleme ve sosyal güvenlik noktalarından mutlaka iyileştirilmelidir. Özellikle odun hammaddesi üretiminde kullanılan birim fiyatlar, yıllar itibariy-

le gerçekçi değerlere dayandırılarak belirlenmelidir. Çalışılan mekânın çalışma zorluklarını tanımlayan tebliğler; çalışanlar arasında hakkaniyet sağlayabilecek ölçütler üzerine kurulmalı, birim zaman analizleri ağdaş üretim tekniklerine göre güncellenmelidir. Fiyat belirleme çalışmalarında köylülerin temsil edilmesi sağlanmalıdır. Devlet ormanında, devletin bir kurumu adına iş yapan orman köylülerini işveren kabul ederek sosyal güvenlik uygulaması barındırmayan vahidi fiyat anlayışı derhal terk edilmelidir. Bunun yerine vahidi fiyat anlaşmasıyla üretim işlerinde çalışan orman işçisinin, orman işlerinde çalıştığı sürece sosyal güvenlik kaydı yapılmalıdır. Çalışanların sosyal güvenlik giderleri, diğer kurumlarda olduğu gibi, iş sahibi kurumca karşılanmalıdır.

Ormanda alışan işçilere son yıllarda verilmeye başlanan “Ağaç Kesme ve Boylama Operatörlüğü” eğitimlerinin amacına ulaşması için; eğitim hedeflerine erişimin bilimsel yöntemlerle ölçülmesi, sürekli izlemeyle eğitim programlarının iyileştirilmesi gereklidir.

Orman işçiliğinde sendikalaşma teşvik edilmeli, yandaş sendikalar yaratma gayretlerinden vazgeçilmelidir.

Orman işçilerinin 5510 sayılı sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunundan yararlanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Orman idaresi, ormanda yapılacak işlerle ilgili sorumluluk alan orman köylülerinin gereksinim duyduğu ekipmanları tedarik etmesini; iş güvenliği ve verimlilik açısından desteklemeli, köylünün orman işlerini yaparken tükettiği akaryakıt giderleri için, başka sektörlerde olduğu gibimuafiyet sağlayıcı, destekleyici düzenlemeler yapılmalıdır.

Orman köylülerinin örgütlenmeleri desteklenmeli, özellikle kooperatifleşme eskiden olduğu gibi teşvik edilmelidir. Ormancılık kooperatiflerinin çalışma alanlarının ağdaş içerikte zenginleştirilmesi için destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda;

Ormancılık örgütü, büyükşehir belediyeleri ve diğer kamu kuruluş-

ları orman köylülerinin kalkınması için çeşitli konularda (arıcılık, halıcılık, fidan üretimi, tatlı su balıkçılığı, sportif olta balıkçılığı, gezen tavukçuluk, hindicilik, bıldırcın, tavşan yetiştiriciliği, tıbbi aromatik bitkiler, mantar toplama ve yetiştiriciliği, pekmez-reçel üretimi, yaban mersini yetiştirme vb.) köyün ekonomik, ekolojik ve sosyolojik özelliklerini dik-kate alarak destekler vermelidir.

Orman köylülerinin hayvancılık çalışmalarının ormancılık faaliyetleri ile uyumlu bir şekilde sürdürülmesi için orman-hayvancılık karma sistemleri (silvopastoral sistemler) desteklenmelidir.

Et ve süt verimini artırmak için orman içi meralarda bilimsel otlatma yöntemlerine dayanan otlatma uygulamaları yaptırılmalıdır.

Ormancılık örgütü, büyükşehir belediyeleri ve diğer kamu kuruluşları kırsal kalkınma ve özellikle ürün pazarlama konusunda orman köylerine (orman mahalleleri) eğitim ve destek vermelidir.

ORKÖY Kredilerinde, ferdi krediler yerine kooperatif kredilerine öncelik verilmelidir. Bu tür destekler havza bazında orta ve uzun vadeli planlamaya dayanmalı, sadece üretim tesisleri hedeflenmemeli, tedarik ve sunum (pazarlama) çalışmaları da destek kapsamına alınmalıdır.

Gerek orman köylerinde gerek diğer köylerde çalışan kesimin sosyal güvence sistemi kurulamamış, özellikle gençlerin kentlere göçüne neden olunmuştur. Bu durum kırsal alanlarda işlenemeyen tarımsal arazilerin, işgücü bekleyen orman alanlarının artmasına neden olurken, ülke düzeyinde gıda güvenliği sorununu artırmış, çarpık kentler yaratmıştır. Bu gidişi tersine çevirmek için kırsal kesim işlerinde sosyal güvencenin biran önce kurulması, bu alanlarda iş geliştireceklere destek olunması, bir başka deyişle kırsal kalkınma kavramının yeniden hatırlanması gereklidir.

Örgüt Yapısı

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın bugüne kadar istikrar sağlanamamış örgüt yapısı, yeniden ele alınmalıdır. Bu yapı içerisinde, aç kapa uygulamalarıyla çok zarar görmüş ağaçlandırma ve orman köy ilişkileri ayrıca ele alınmalıdır. Bugün Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü olarak adlandırılan, taşra teşkilatsız kurumun yapısı revize edilmelidir. Bu kurum, ormancılığın gerektirdiği endüstriyel ağaçlandırmalardan, havza ıslahı, erozyon kontrolü, sel ve çığ yönetimi gibi koruyucu çalışmaları başarıyla yapabilen bir icracı kuruma dönüştürülmelidir.

Orman Genel Müdürlüğü'nün bir daire başkanlığının sorumluluğuna indirgenen orman köy ilişkileri, köylü kentli ayrımı yapmadan, orman halk ilişkileri kapsamına genişletilmelidir. Orman Genel Müdürlüğü'ne ek olarak ağaçlandırma ve korunan alanların yaşadığı insan kaynaklı sorunlar da dikkate alınmalı ve Orman Halk İlişkileri Genel Müdürlüğü'nün Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın tüm birimlerinin insan kaynaklı sorunlarının çözümünde uzmanlaşmış, sosyal destek veya iktisadi kalkınma projelerinden, toplumsal farkındalık etkinliklerine kadar uzanan bir faaliyet alanından sorumlu olması sağlanmalıdır.

Bilimsel bilgiye dayalı bir ormancılık anlayışının tesis edilmesi için ormancılık araştırma kurumlarının yapısının istikrara kavuşturulması gereklidir. Örgüt yapısıyla sürekli oynanan ormancılık araştırma kurumlarının, sadece Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı olması veya bu kurum ana ekseninde bilgi üretmesi beklenmemelidir. Bakanlığa bağlı olarak çalışan, tüm ormancılık uygulamalarının gerektirdiği yerel bilgiyi, bilimsel esaslara göre üretebilen, araştırmacı olarak uzmanlaşmış kadrolarca yönetilen bir Ormancılık Araştırma Geliştirme Genel Müdürlüğü kurulmalıdır.

Devlete kesin bir şekilde liyakat sistemi getirilmelidir. Yetkisiz kişi ve kurumların tayinlerde etkili olabilme yolları kapatılmalı, kızak veya kıyak görevlendirme anlayışı terk edilmelidir. İşe alımlar, tayin ve

terfiler gerekçeleri açıklanabilir bir şekilde yapılmalı, kamu kazanımları ile hakkaniyet ölçütlerine dikkat edilmeli, siyasi, etnik veya dini ayrımcılıklar son bulmalıdır. Ormancılık uygulamalarının başarısında çalışanların yerel bilgiye hâkimiyetinin etkisi dikkate alınarak; amaçsız, ilkesiz rotasyon uygulamalarından derhal vazgeçilmelidir. Geçici kadro ve vekâleten atanma uygulamaları; iş sürekliliği, çalışan hakları ve verimlilik açılarından ancak istisnai uygulamalar olarak yer bulmalı, personel politikasının yaygın araçları haline getirilmemelidir.

Ormancılık örgütü son yıllarda çeşitli ormancılık işlerini (etüt-proje, ağaçlandırma, bakım vb.) hizmet alımı adı altında yapmaktadır. Bu uygulamalarda firmalar aracılığıyla ve işin niteliğine göre 3-11 ay süre ile “danışman” adı altında orman mühendisleri işlendirilmektedir. Benzer bir uygulama İŞ-KUR aracılığıyla asgari ücretten orman mühendisi çalıştırılması şeklinde de gerçekleştirilmiştir. Orman Mühendisliğinin taşeronlaşması anlamına gelen bu uygulama ile orman mühendisleri; siyasilere, orman bölge müdürlüklerine, firmalara hatta orman mühendisleri odasına bağımlı hale getirilmektedir. Orman mühendisi ve diğer orman işlerinde çalıştırılan personelin hizmet alımı adı altında, zayıf sosyal güvencelerle, uzmanlaşma sağlamadan, aidiyet duygusu oluşturmadan çalıştırılmasına hemen son verilmeli, bakanlık ve bağlı genel müdürlüklere kadrolu orman mühendisi alımı yapılmalıdır. Mülakat ya da uygulamalı sınav adı altında yapılan, objektif kriterlerden uzak, kadrolaşmaya yönelik mühendis alım uygulamalarından vazgeçilmelidir.

Korunan Alanlar

Milli park, tabiat parkı, yaban hayatı geliştirme sahaları, tabiat anıtı vb. korunan alanlar uluslararası tanımlara ve özelliklere sahip doğal alanlardır. Ülkemiz korunan alanlarının statüleri de uluslararası anlam ve içeriklere uygun olarak ilan edilmeli, bir gece aniden alınmış kararlarla korunan alanların statüleri değiştirilerek yapılaşma yolları açılma-

malı, bilimsel gerekçeden yoksun korunan alanlar oluşturulmamalıdır. Bu kapsamda, Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Yasa Tasarısı'nın mevcut şekliyle yasalaşması halinde, korunan alanlarda bozulmaları arttıracak beklenmelidir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün birçok yetkisinin başka kurumlara devredilmesi veya korunan alan sınırları dışındaki faaliyetler konusunda yetkisiz kılınması, korunan alan yönetiminin etkinliğini azaltmaktadır. Korunan alanların etkin bir şekilde korunması için bu kurumun yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenmelidir.

2007 yılından sonra çok sayıda kurulan tabiat parkları; korumadan çok rekreasyonel kullanımı öne çıkaran bir anlayışın ürünüdür. Korunan alanların oluşturulmasında ve statülerin belirlenmesinde öncelikle geçerliliği tüm ilgi grupları tarafından kabul edilebilecek bilimsel kriterlerin oluşturulması gereklidir.

Koruma statüsüne alınan alanlarda; varlık değeri, seçenek değeri, miras değeri benzeri kullanım dışı değerlerle, ekolojik işlev değerlerinin üretimi hedeflenmeli, kurulan faydalanma düzenlerinin gerçek anlamda koruma - kullanma dengesi oluşturmaya yönelik olması sağlanmalıdır. Bu denge oluşturulurken koruma öncelikli olmalı, kullanma ise ikinci planda yer almalıdır.

Korunan alan yönetiminin de alanla ilişkili insan topluluklarının yaşamlarında değişiklikler yarattığının bilinciyle hareket edilmeli, korunan alan yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanmasının sosyal boyutu ihmal edilmemelidir.

Mevcut yabancı potansiyelin varlığını tehlikeye düşürmeden bilimsel yöntemlere dayalı envanterlere; popülasyon dinamiğini dikkate alan faydalanma planlarına, yerel halkın yararlanma hakkı ve gelir sağlama olanaklarına uygun bir av yönetimi uygulamasına geçilmelidir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından doğal sit alanlarının statü-

sünün revize edilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan revizyon çalışmalarının doğal sit alanlarının daraltılmasına ve yapılaşmasına neden olmasına izin verilmemelidir.

Bütünşehir Yasası ve Ormancılık

6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Yasa ve Yasa Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa kapsamında, orman köyü niteliğini kaybeden ve hukuki ayrıcalıkları yok olduğu için mağdur olan orman köylülerinin kayıpları telafi edilmelidir. Yasa öncesi orman köyü vasfına sahip olup, yasadan sonra orman mahallesi statüsü verilemeyen yerleşimler orman mahallesi statüsüne alınmalıdır. Benzer şekilde; mahalleye dönüştürülen orman köylerinin, 442 sayılı Köy Yasası kapsamındaki hakları geri verilmelidir.

Büyükşehirlerde artık mahalle statüsünde kabul edilen orman köylülerinin gelirlerinin artırılmasına ve kırsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik bütüncül ve havza bazında planlamalar yapılmalıdır.

6360 sayılı yasa öncesi köy merası olan alanlar ya maliye hazinesi adına ya da belediyeler adına kayda alındığından, işgal ve kullanımların TCK'nın 154. maddesine aykırılık oluşturması nedeniyle, köylü aleyhine oluşan uygulamalar yeniden köylü lehine düzenlenmelidir.

6360 sayılı yasayla köyden mahalleye dönüştürülen yerleşim yerlerinden alınacak imar, vergi ve harçlarla ilgili sadece 5 yıl için verilen ayrıcalıklı haklar kalıcı hale getirilmelidir.

6360 sayılı yasayla ortaya çıkan yetki karmaşası giderilmelidir. Bu kapsamda tarımsal yapılar ve küçük sulama faaliyetlerinin DSİ ya da Büyükşehir Belediyesinden hangisinin sorumluluğunda olduğu açıkça ortaya konmalıdır.

Özel İdareler için oluşan ödenek ve bütçeler büyükşehir belediyelerine aktarılmalıdır. Büyükşehirlerin kurumsal yapısı, yetki ve sorumlulukları, orman köyleriyken büyük şehir mahallelerine dönüştürülen yerlerin kırsal kalkınması için gerekli inisiyatifleri alabilecek şekilde güncellenmelidir.

Orman köylerinden mahalleye dönüşen yerlerde yapılacak yapılar için geliştirilen “tip proje uygulaması” geleneksel yaşam biçimlerini değiştiremeyecek, yerel kültürel değerleri koruyup yaşatacak şekilde uygulanmalıdır.

Esasen orman köyü olup bugün büyükşehirlerin mahalleleri olan yerleşim yerlerinde kooperatifleşmenin geliştirilerek pazara uygun ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi desteklenmelidir.

Av turizmi kapsamında elde edilen gelirlere köy tüzel kişiliklerine aktarılan paylar ve koruma görevlileri çalıştırma haklarının orman köyleri ile büyükşehir orman mahallelerine yeniden verilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Yerinden yönetimin en küçük yerleşim yerinde başlayacağı bir gerçektir. Tüzel kişiliği kaldırılan köylere yeniden tüzel kişilikleri geri verilerek nüfusuna göre bütçe ayrılmalı ve küçük bakım ve onarım işlerinin köy kişiliğince yapılması sağlanmalıdır.

Tüzel kişiliklerini kaybettikleri için taşınmazları ellerinden alınan orman köylerinde oluşan kırgınlığın giderilmesi için taşınmazlar geri iade edilmelidir.

CALIŞTAY GRUPLARI

1- Kolaylaştırıcı: Prof. Dr. Doğanay TOLUNAY

“Türkiye’de Ormansızlaşma, Doğa Koruma Politikaları, Ormanların Amaç Dışı Kullanımı”

Oturum Üyeleri:

Atilla KÜÇÜKALA	Orman Mühendisi Muğla Büyükşehir Belediyesi
Burak OĞUZ	Ekonomist
Hasan ÖZER	Tarım Orman-İş Sendikası Hukuk Sekreteri
Nihat KUZUCU	Orman Mühendisi
Mustafa TONAY	Orman Mühendisi Bergama Belediyesi
Dr. Saime BAŞARAN	Orman Y. Mühendisi Tarım Orman İş Kadın Komisyonu
Dr. Soner ÇETİNKAYA	Su Ürünleri Mühendisi Tarım Orman İş Isparta Temsilcisi
Yılmaz FIRAT	Orman Yüksek Mühendisi
Kamil ARU	Emekli Ormancı
Hüseyin KOZAN	Orman Müh.-Tarım Orman İş Denetleme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Erdoğan ATMIŞ	Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Üyesi

2- **Kolaylaştırıcı:** Prof. Dr. Kenan OK

“Orman- Halk İlişkileri ve Ormancılık Politikaları”

Oturum Üyeleri:

Kenan ÖZTAN	Orman Mühendisleri Odası İzmir Şube Başkanı
Şener YILDIRIM	Orman Mühendisi
Hasan ALTINBAĞ	Orman Mühendisi
Musa KARKA	Orman Köylüsü
Rıdvan ALTINÖZ	Ziraat Mühendisi–Tarım Orman İş Hatay İl Temsilcisi
Tuncay AKGÜN	Orman Mühendisi-Tarım Orman İş İstanbul İl Temsilcisi
Tuna TUNCA	Orman Mühendisi-Tarım Orman İş Mersin İl Temsilcisi
Hasan ALTINBAĞ	Orman Mühendisi-Tarım Orman İş İzmir İşyeri Temsilcisi

3- Kolaylaştırıcı: Dr. Mehmet Ali BAŞARAN

“Ormancılık Sektöründeki Kadrolaşma, Personel Politikaları ve Orman Köylülerinin İstihdamı”

Oturum Üyeleri:

Şükrü DURMUŞ	Uzman-Tarım Orman-İş Sendikası Genel Başkanı
Figen SOLAK	Teknisyen-Tarım Orman İş Kadın Komisyonu
Hasan ŞAHİN	Orman Köylüsü
Erdal AYDIN	Orman Köylüsü
Medet YÜCEL	Tarım Orman İş Sendikası Eğitim ve Dış İlişkiler Sekreteri
Hakan CEBECİ	Ziraat Y. Mühendisi-Tarım Orman İş Erzurum İl Temsilcisi
Ali KAYA	Orman Müh.-Tarım Orman İş Mersin İşyeri Temsilcisi
Orhan KURTULMAZ	Orman Muhafaza Memuru Tarım Orman İş Örgütlenme Sekr.

ORMANCILIK POLİTİKALARI VE ORMAN KÖYLÜLERİNİN DURUMU

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Bilim, Yönetim, Kültür Platformu Başkanlığı

